

22.1

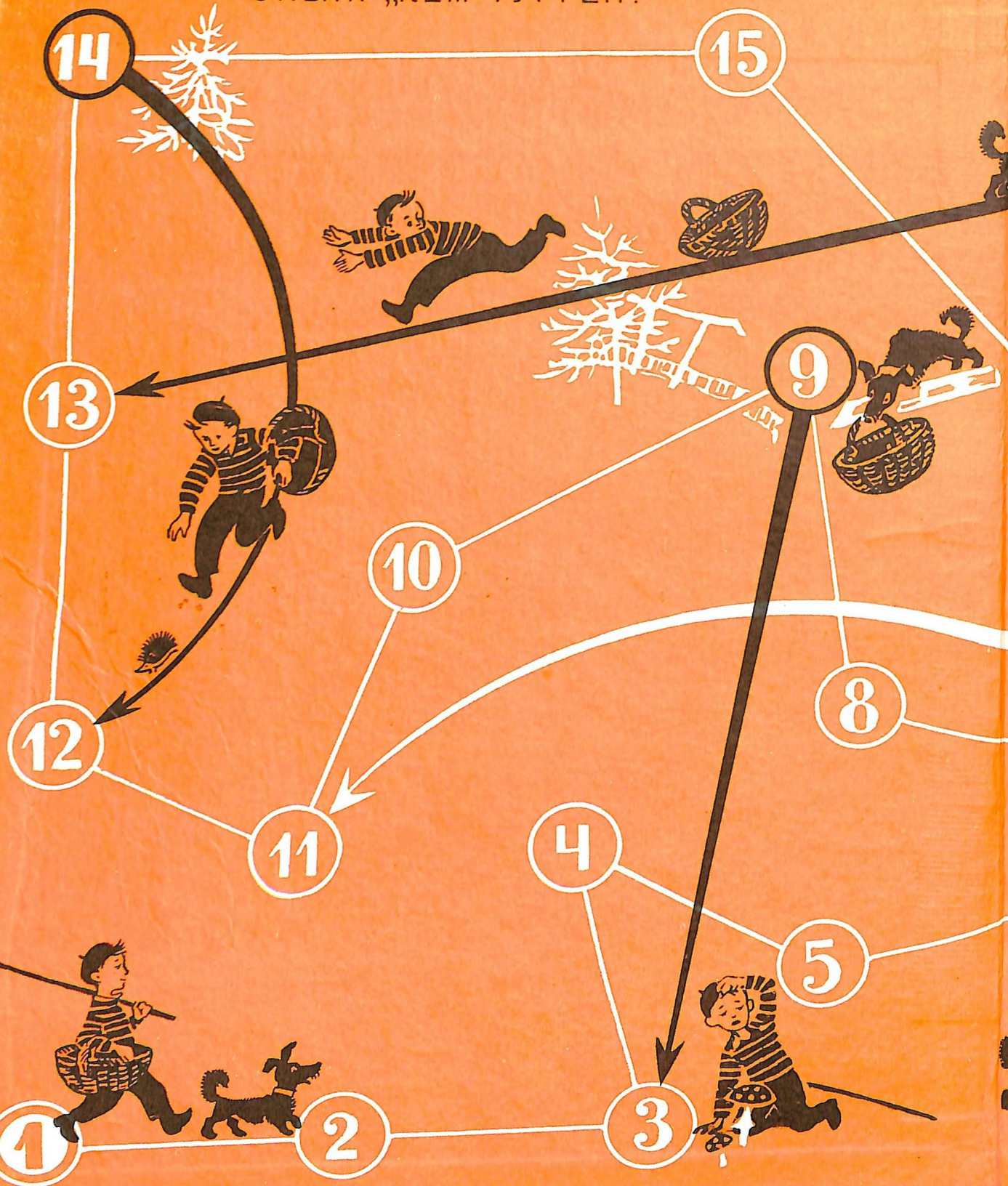
M 800

1

МАТЕМАТИКА

ОЙЫН: „КЕМ ТҮРГЕН?“

ОБЯЗАТЕЛЬНЫ!

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

511075
M 800

СССР-дин ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
НАУКАЛАРЫНЫН АКАДЕМИЯЗЫ

М. И. МОРО, М. А. БАНТОВА, Г. В. БЕЛЪТЮКОВА

МАТЕМАТИКА

БАШТАМЫ КЛАССТЫН УЧЕБНИГИ

2-чи КАТАП ЧЫГАРГАНЫ

— 144819 —
2
✓

Горно-Алт. областта
БИБЛИОТЕКА

АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БОЛУГИ . 1969

Книгала иштенип турала мындый немеге ајару эдер керек:

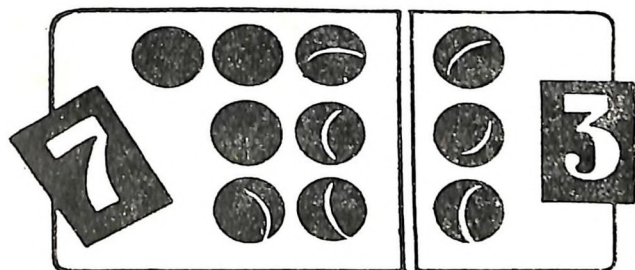
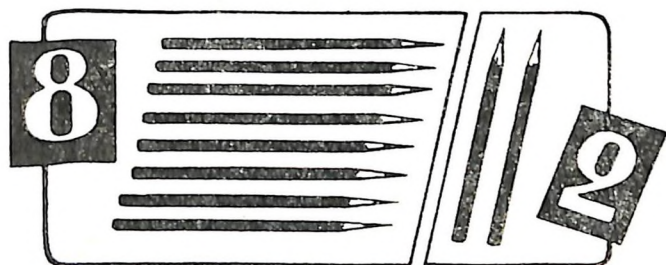
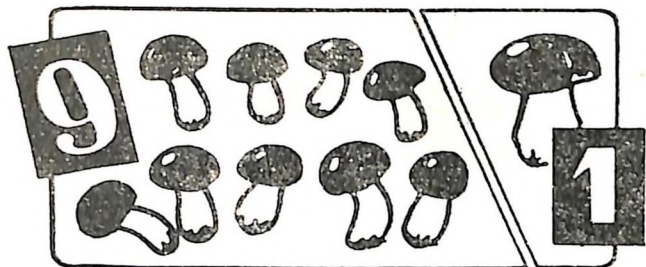
1) учебник уруктор өткүрери аайынча тургузылган.

Кажы ла уроктын божогоны мындый темдекле темдектелген

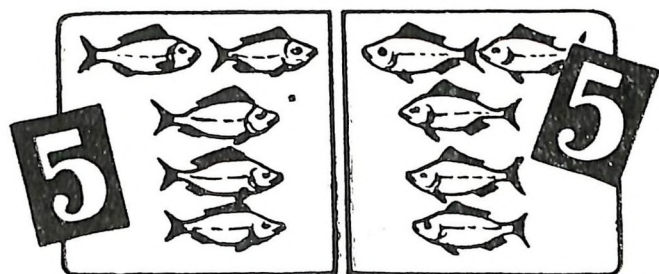
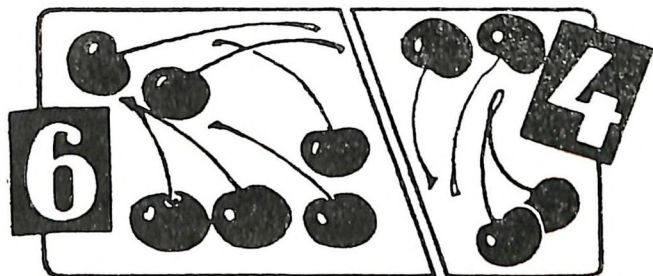
2) таскадулардын нумерациязы кажы ла урокко башка берилген;

3) 4—29 страницалардагы кичинек шрифттү текст үредүчиге тургузылган. Тексттеги сурактардын ла жакылтаардын номерлери бу ла урокто өдөр јуралгандардын номерлерине түней.

4) кажы ла јаан темалардын кийининен, үредүчи бойынын күүниле тузаланзын дел, таскадынарына кожулта материал берилген.

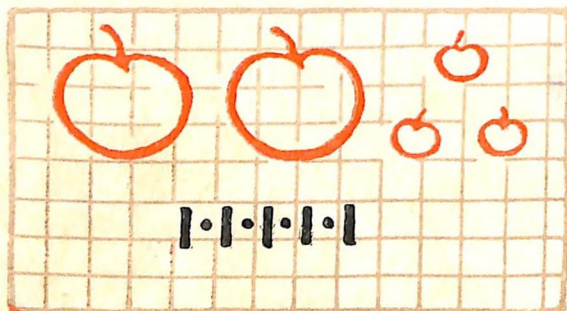
Oh

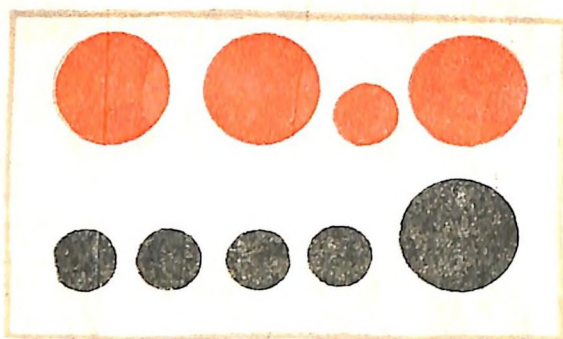
Канча?

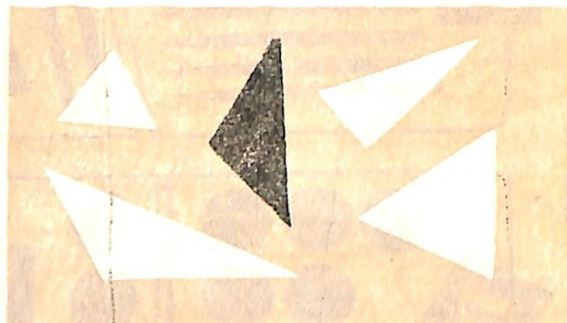
1

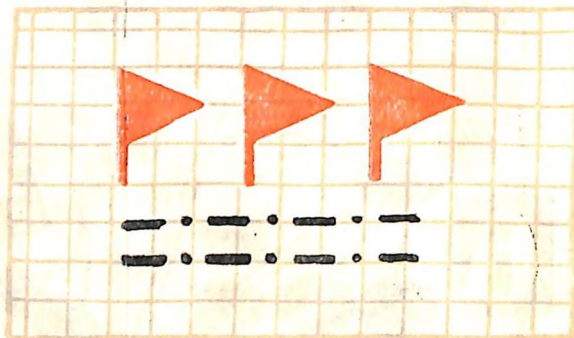
5

2

3

4

1. Уулчактарды, кызычактарды, столдорды, отургуштарды, доскодогы яблоколорды тоологор. 2. Тегериктерди (кызылдарын ла караларын, жаандарын ла кичинекегин, ончозын) тоологор. 3. Былары — үчтолуктар. Үчтолуктарды (актарын ла караларын, ончозын) тоологор. 4. Тетрадыгарга мындый флажоктор журагар. 5. Канча яблоко (жаандары, кичинекеги, ончозы)? Андый яблоколор журагар.

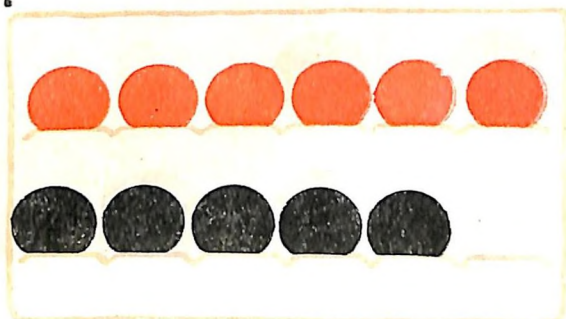
Көп пө? Ас па? Анча ок по?

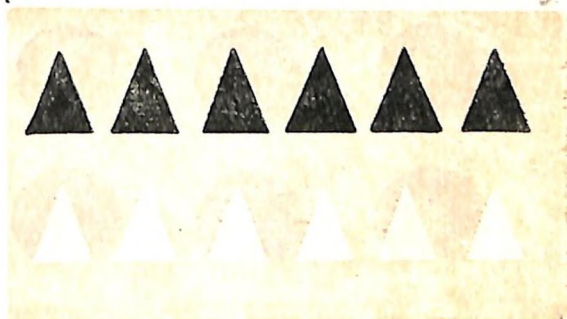
1

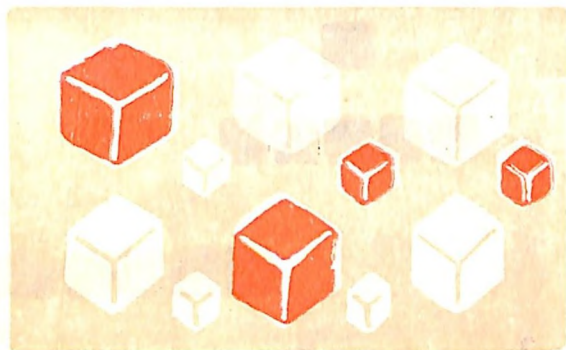
4

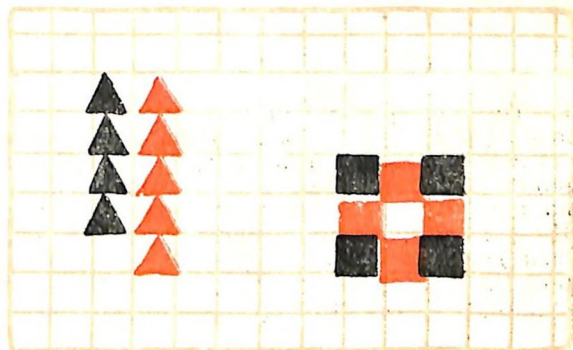
2

5

3

6

1. Айагаштар ла блюдцелер теп-теннен, канча айагаштар, анча ок блюдцелер. Кал-багаштар айагаштардан ас, айагаштар кал-багаштардан көп. 2, 3, 4, 5. Тоолойло, кажылары көп, кажылары ас, кажылары анча ок ол эмезе кандыйлары көп, кандыйлары ас, кандыйлары анча ок кирези (теннен), түндештиригер. 6, 7. Тоолоп журагар, көп пө, ас па айла ол ок кирези бе, түндешти-ригер.

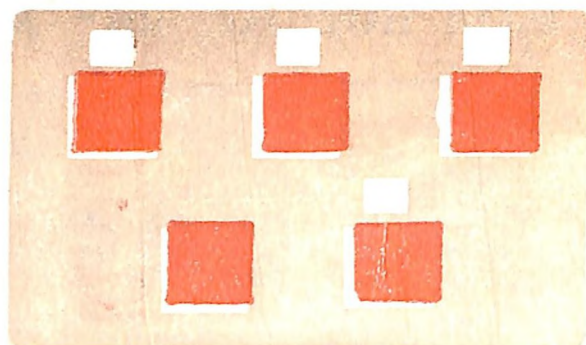

7

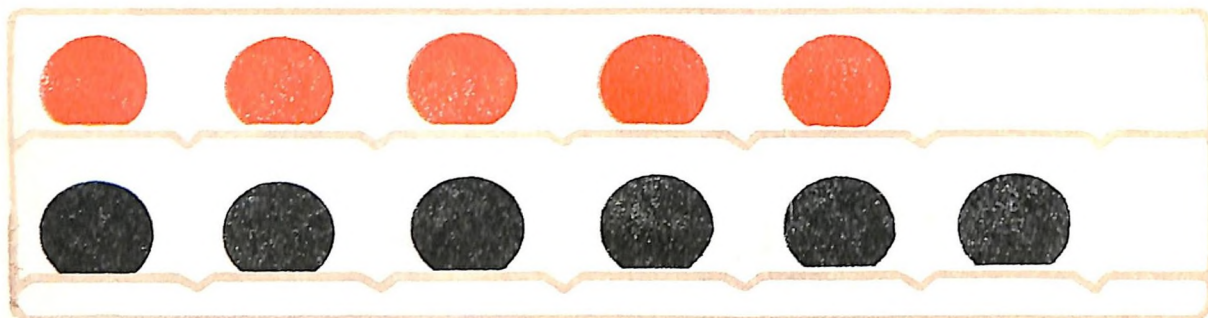
Канчага көп?

Канчага ас?

2

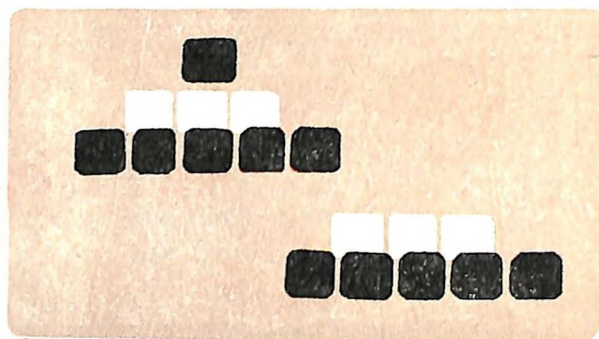

1

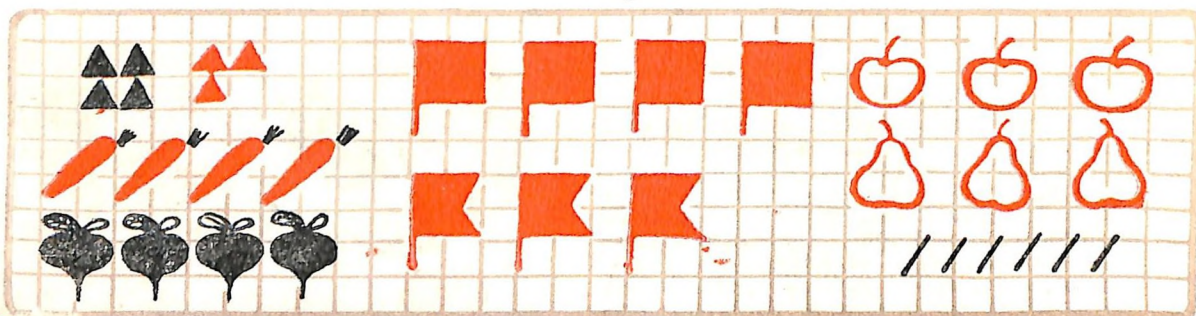

1. Тегериктердин кандыйлары көп, кандыйлары ас? Кызыл ла кара тегериктер теңнен болзын деп нени эдер керек? Бир рядка 4 кызыл тегериктер, олардын алдына анча ок кире көк тегериктер салыгар. Кызыл тегериктер көгинең 1-ге көп болзын деп, нени эдер керек? 2, 3. Теңнен болзын деп, нени эдер керек? 4. Тоологор, журагар, түңдештиреер.

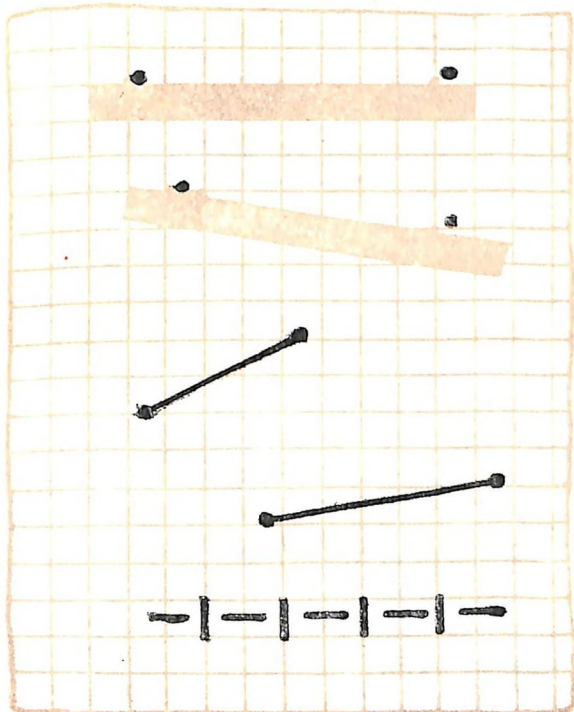
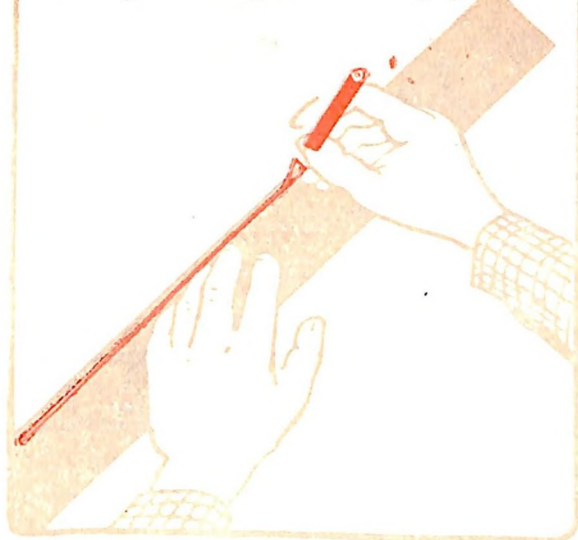
3

4

Чийү тартып үренигер.

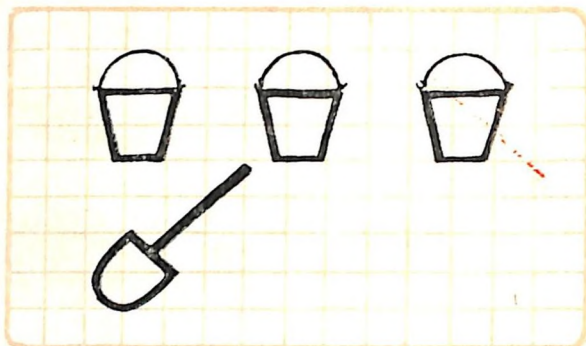

1. Линейканы ла карандашты жазап тудыгар. Чийүни линейкала сол жанынаг он жаны жаар тартыгар. 2. Точкалар темдектейле, журукта көргүскени чилеп, линейканыг болужыла олорды бириктире чийү тартыгар. 3. Бу журукка «канча» деп сөслө жүзүн-башка сурактар сананып тургузыгар. Агашта канча яблоко, анча ок тегелик, садта канча бала, анча ок үчтолук журагар.

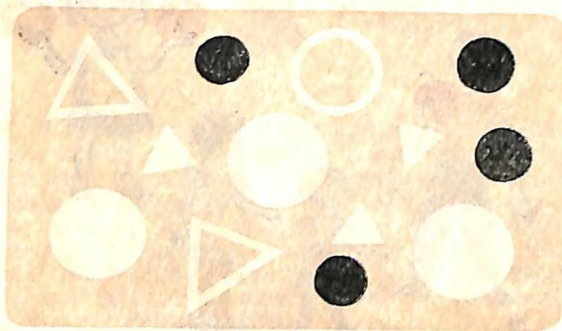
Тоо аайынча канчазынчы?

1. 5. Баштапкызы кем? Экинчиси кем? Оны ээчий кем келип жат? Калганчызы кем? Адазынын ла уулчактын ортозында кем келип жат? Энезинин ле кызычактын ортозында? Кызычактын кийининде не мантап клееди? 2. Канча сабат, анча ок күрек журагар. Баштапкы күректи кызыл, калганчызын көк, олардын ортозындагы күректи жажыл эдип будыгар. 3. Ортозында чибилү эки андый тура журагар. 4. Кандый фигуралар көп? Кандыйлары ас? Кандыйлары теңнег?

2

4

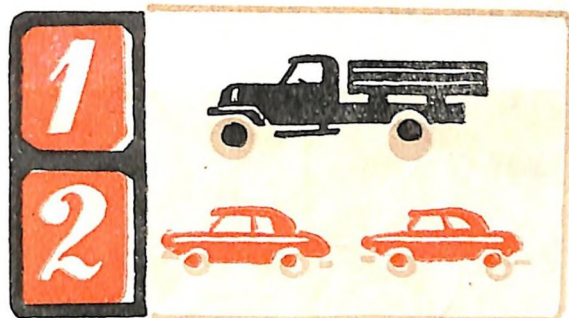

3

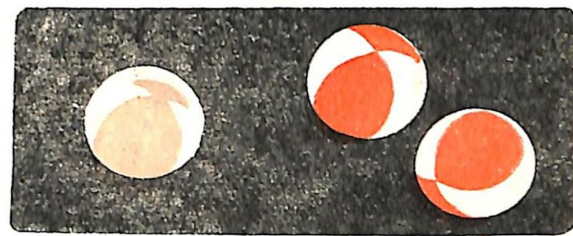

5

1, 2 деп тоолор.

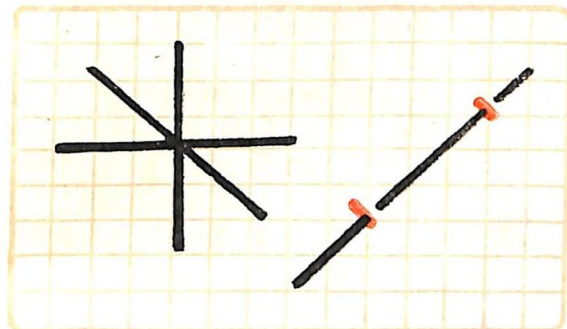
1

5

Бир яблоко журагар. База бир яблоко журагар. Канча яблоко болды? Экинчи яблоканы будыгар. Эки тегерик салыгар. Бир тегерикти алып ийгер. Канча тегерик арты?

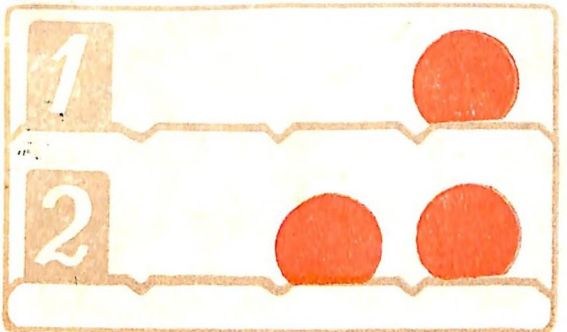
1. Бир деп тоо 1 деп цифрала, эки деп тоо 2 деп цифрала бичилет. 2. Журукта көргүсүкени аайынча чийү тартыгар. 4, 7. Бир экиден ас, эки бирден көп деп кычыраар. 6. Керектү цифраларды куру клеткаларга тургузаар.

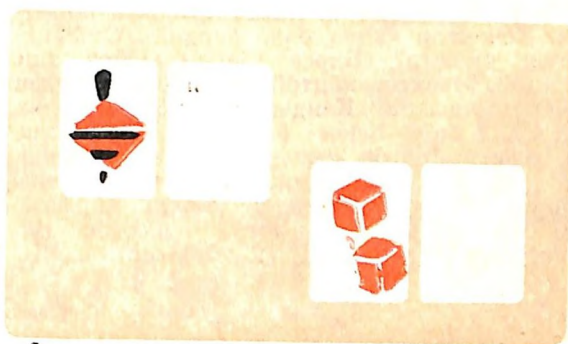
2

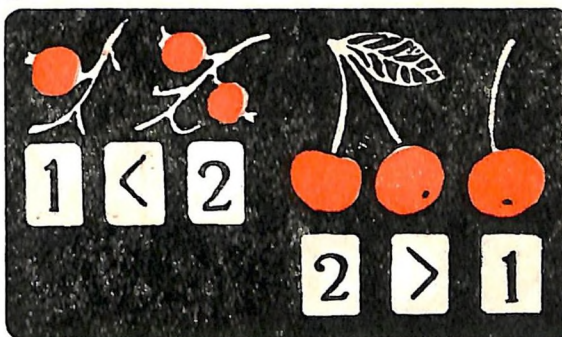
3

4

6

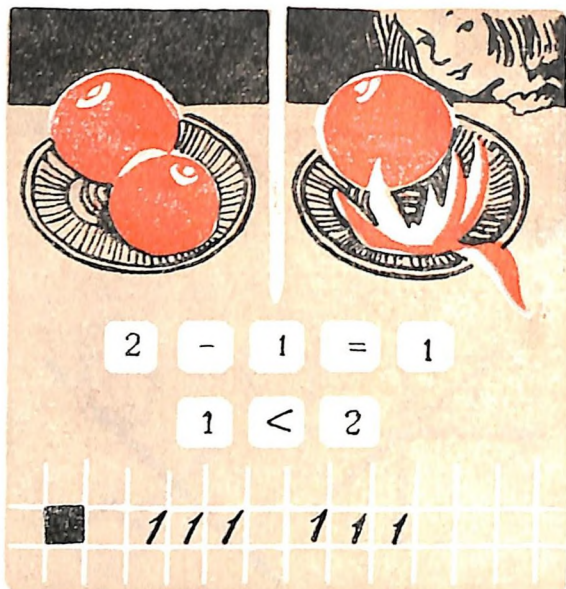

7

Журуктарды түндөгөр. Неги кубултыр?

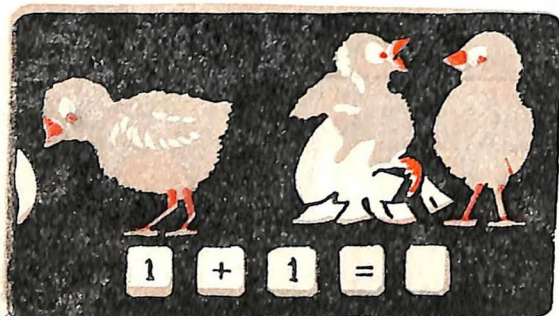

1

2

1. Бир чечек болгон. База бир чечек жайылды. Чечектер канча боло берди? Оны канайып бичиир? (Бирге бирди кошсо, эки болор). Чечектер көптөй берди бе ол эмесе астап калды ба? Кандый тоо көп: 1 бе ол эмесе 2 бе? 1-ден 2 көп. 2. Тарелкеде 2 апельсин болгон, кызычак бир апельсинди жип салган. Канча апельсин артты? Мыны канайда бичиир? (Экиден бирди айрыза, бир болор.) Апельсин астай берди бе ол эмесе көптөп калды ба? (2-ден 1 ас).

1, 2, 3, 4 деп тоолор.

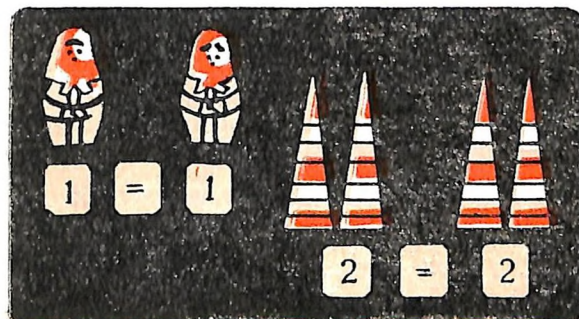

2

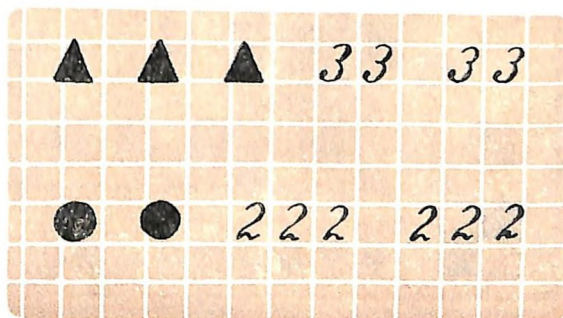
1. Айу канчанчы тегеликти томырып жат? Тачкада канча тегелик? Тоолоткышта, велосипедте, абрачакта канча тегелик? 2. Тоологондо кандый тооны озо баштап адап жат? Оны ээчиде кандый тоо турат? 2-нин кийининде кандый тоо? 3-тин кийининде кандый тоо туруп жат? Тоолорды кайра тоолоп береле, рядтагы божодып койгон тоолорды бичигер. 3. Мынайда кычырыгар: бир бирге түңгей, эки экиге түңгей. 3 пе ол эмесе 2 бе, кандый тоо жаан?

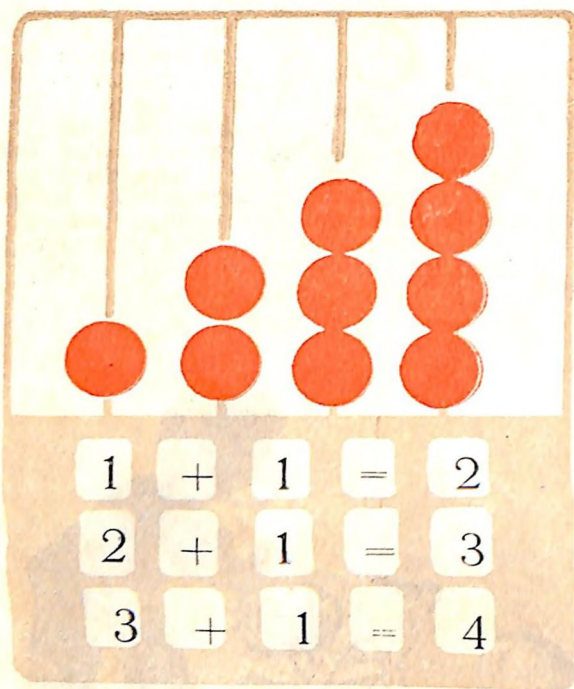
1

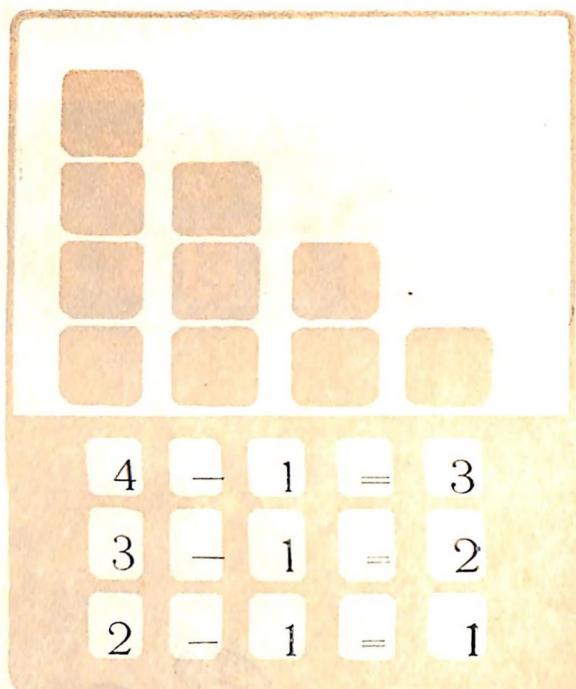
3

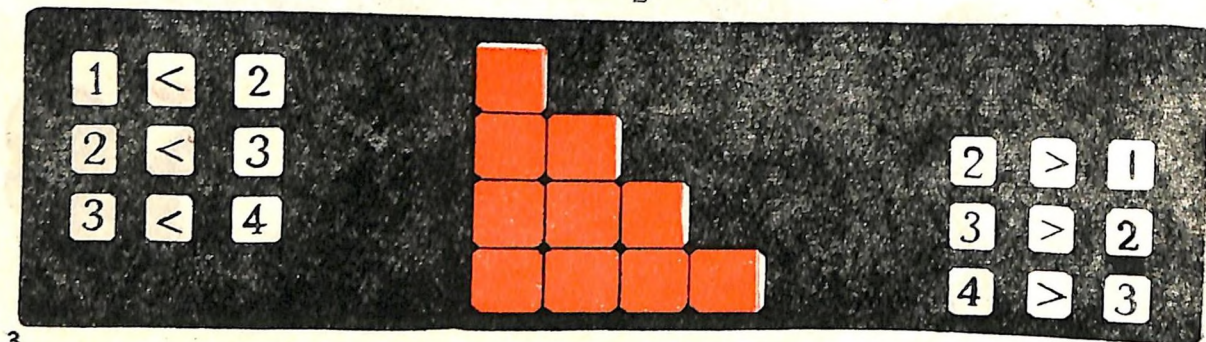
4

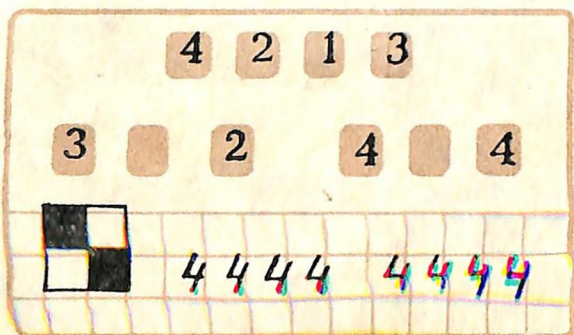
1

2

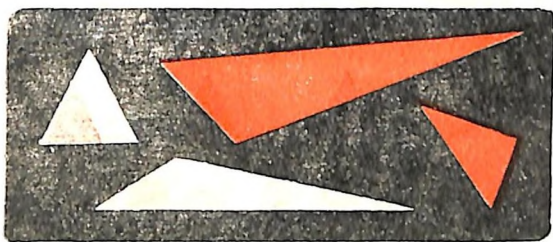
3

4

1. Ээчиде турган кажы ла эмигтин шариктери канчага көп? 2. Ээчий турган кажы ла столбиктин кубиктери канчага ас? 3. Бу тоолордын кажызы энг жаан, кажызы энг кичинекей? 4. 4, 2, 1, 3 деп цифраларлу нар-точкаларды ээчий-деечий тургузыгар (энг кичинекей тоодон сантагар). 3 ле 2, 4 ле 4 деп тоолорды тундере. Олордын ортозы-на >, < ол эмезе = деп темдек тургузыгар.

Ўчтолуқтар.

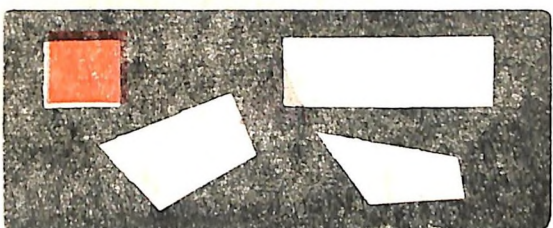
1

$$3 - 1 = \square$$

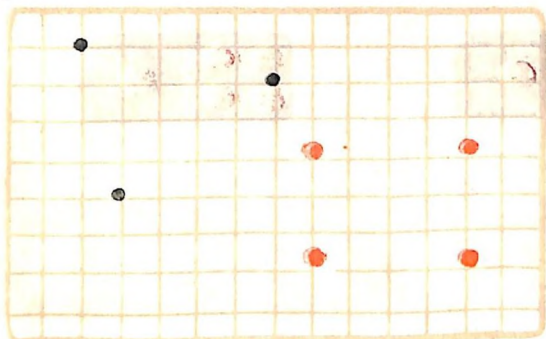
6

Төрттолуктар.

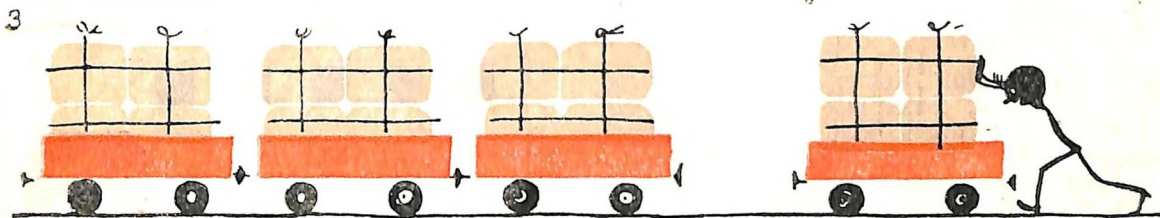

2

1. Кажы ла ўчтолук 3 толукту, 3 келтегейлү, 3 учту. Олорды көргүзип береер. 2. Ненин учун бу фигуралар төрттолук деп адалат? Келтегейлерин, учтарын тоологор. 3. Тетрадька точкалар тургузып, 1 төрттолук, 1 ўчтолук боло берзин деп, олорды линейкала бириктире чийе тартыгар. 4. 3 тегерик салыгар. 4 тегерикти канайда салар? Кандый тоо көп: 4 пө ол эмезе 3 не? 3-тен 4 канчага көп? 5, 6, 7. Јурук аайынча бодолго тургузаар. Јетире бичигер.

7

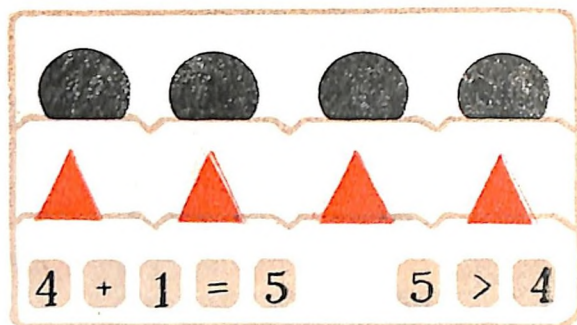
5

$$3 + 1 = \square$$

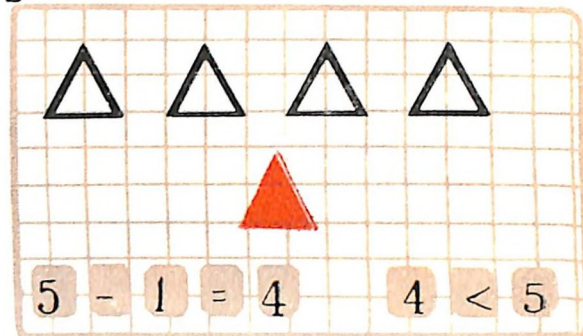
1, 2, 3, 4, 5 деп тоолор.

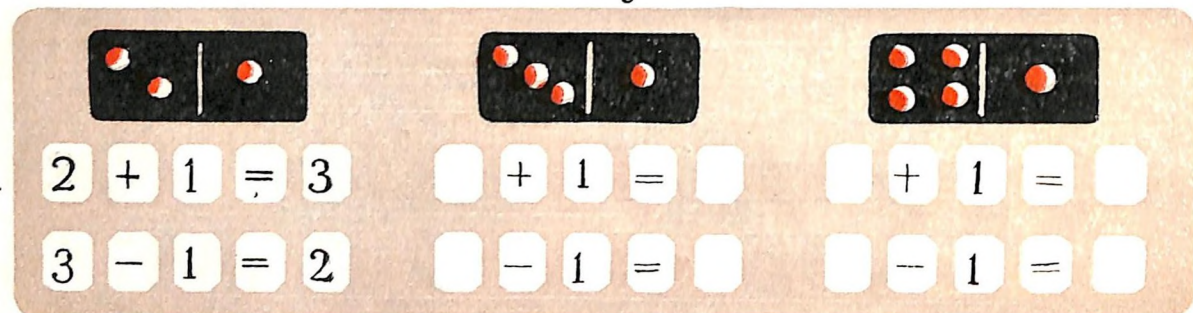
$$4 + 1 = 5$$

2

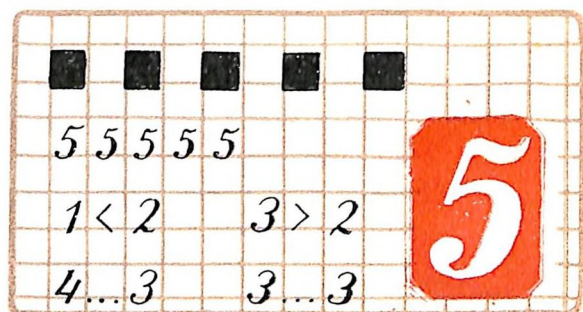

3

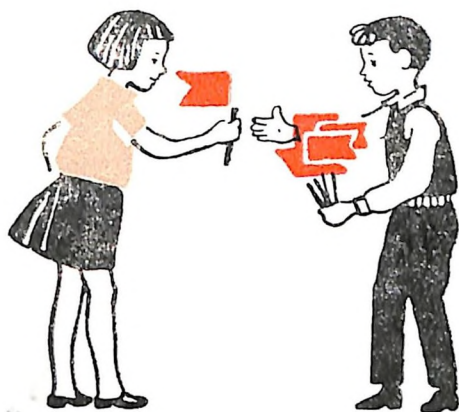
4

1. Канча яблоня? Канча кайын? Бастыра канча агаш? 2. База 1 учтолукты кожуп ийзе, канча учтолук боло берер? Кандый фигура көптөй берер? Канчага? 3. Канча кызыл учтолук? 4 деп тоо аларга 5-тен канчаны айрыыр керек? 4. Көргүзү аайынча **примерлер** тургузып, бодогор. 5. Бичип алыгар. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмне $=$ деп, керектү темдек тургузыгар.

5

Бодолголор.

$$4 + 1 = 5$$

1

$$4 - 1 = 3$$

2

$$3 + 1 = \square$$

$$4 - 1 = \square$$

$$\square + \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

3

$$1 < 2 \quad 4 \dots 3$$

$$3 > 2 \quad 3 \dots 4$$

$$3 = 3 \quad 2 \dots 2$$

$$4 = 4 \quad 3 \dots 1$$

4

1. Бодолгонын учуры: Уулчакта 4 флажок болгон. Кызычак ого база 1 флажок берди. Бодолгонын сурагы: Уулчакта бастыра канча флажок боло берди?
Бодолгоны бодогони: $4 + 1 = 5$.
Каруузы: Уулчакта бастыра 5 флажок боло берди. 2. Журук аайынча бодолго тургузыгар. Онын учурын, сурагын, бодоорын айдып береле, бодолгонын сурагына каруу береер. 3. Примерлерди бодогор. Көчүрүп бичип алыгар. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп, керектү темдек тургузаар.

$$3 + 1 = \square$$

$$2 + 2 = \square$$

$$1 + 3 = \square$$

1

$$4 + 1 = 5$$

2

$$\square + \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

3

1. Примерлерди бодойло карууларын тундөгөр. 4 деп тооны канайып алар? 2. 5 деп тооны канайып алар? 3. Бодолгонунг учуры: уулчакта 4 флажок болгон. Ол база 1 флажок кезип алды. Сурак тургузала, бодолгоны бодогор. Янындагы журук аайынча бойыгар бодолго тургузып, бодогор. 4. Рядтагы тоолорло коштой турар тоолорды көргүзип беригер. Мынайда жартагар: 4лб коштой турар тоолор 3 ле 5; 3 — алдындагы тоо, 5 — ээчий турар тоо.

3

4

5

□

3

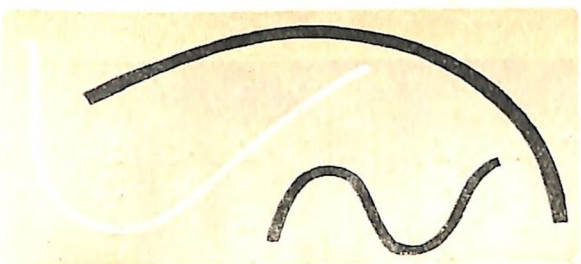
□

□

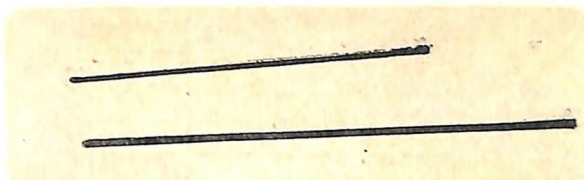
2

□

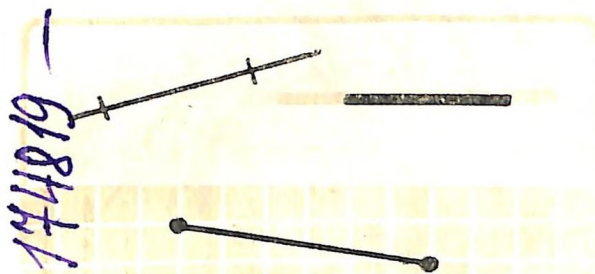
Чийүлөр.

Бу — тыйрык чийүлөр.

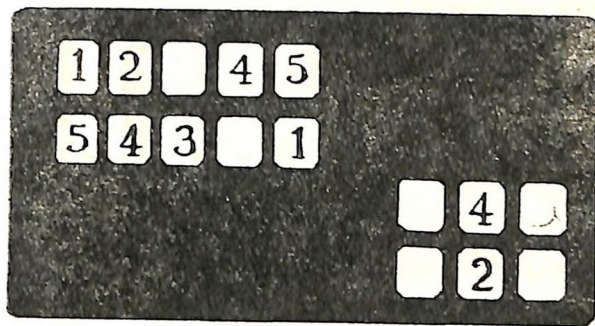
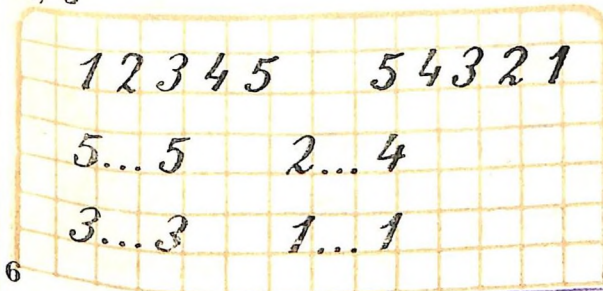
Бу — түс чийүлөр.

Түс чийүнийн кезинтилери.

2, 3

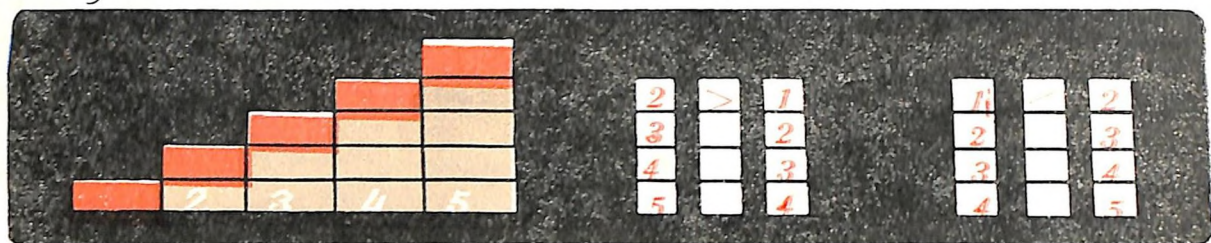
4, 5

Бодолго тургузып, бодогор.

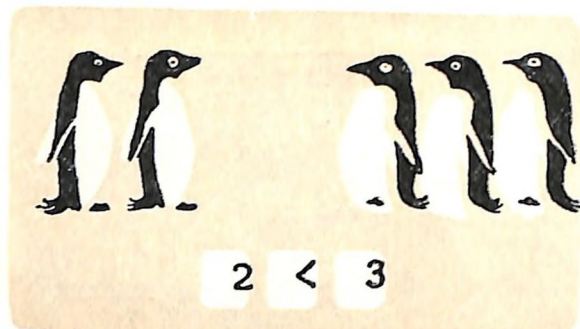

1. Журукта көргүскени аайынча, тетрадька түс чийүнийн кезинтизин тартып алар.
2. Агажактарла андый фигуралар салыгар. Каякызын ла канайда адаарга жараар?
3. Тетрадька точкалар темдектейле, 1 үч-толук боло берер эдип чийүлөрле бириктирер.
4. Божодылган тоолорды адап берер.
5. Рядтагы тоолордын жанында турган тоолорды адап берер.
6. Бичип алаар. Точкалардын ордына >, < ол эмесе = деп, темдектер тургузаар.

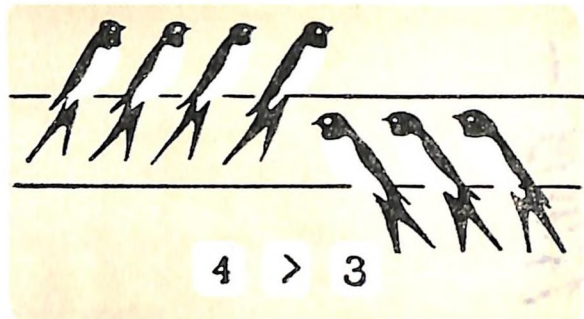
Ээчий турган тоо канчага көп?

1

2

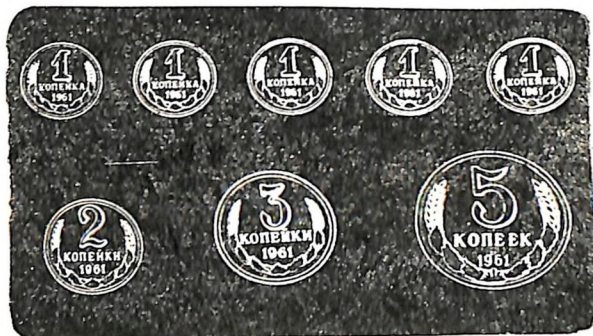

3

$$4 - 1 = 3$$

4

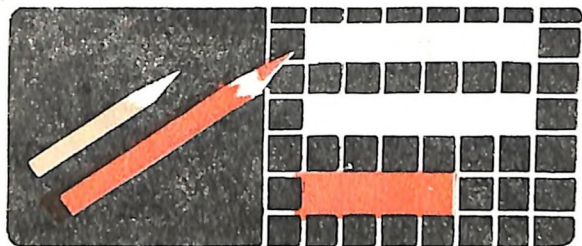
5

1. Журукты көрөлө, тоолорды түндөгөр. Тоолордын ортозына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдек тургузаар. 2, 3. Тенгнен болзын деп, нени эдер керек? 4. Аквариумда канча балык боло бергенин билип аларга, бодолго тургузаар. 5. Мындый акчалар бар болзо, 5 акчаны канайып төлөөр? 6. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп, темдектерди тургузып, бичип алаар.

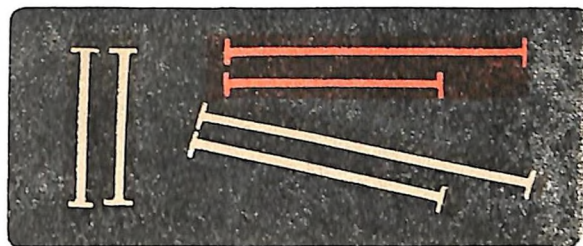
2 2 2 2 2	5 5 5 5 5
5 > 4	4...3
4 < 5	3...4
5 = 5	3...3

6

Түңей, узун, кыска.

1

2

$$1+1=$$

$$2+1=$$

$$3+1=$$

$$4+1=$$

3

$$2-1=$$

$$3-1=$$

$$4-1=$$

$$5-1=$$

4

5

6

1 2 3 4 5

5 4 3 2 1

3...2

2...2

2...3

1...2

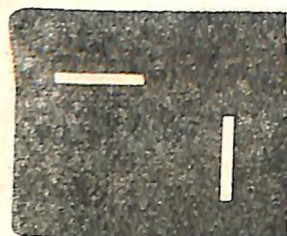
2...2

1...1

7

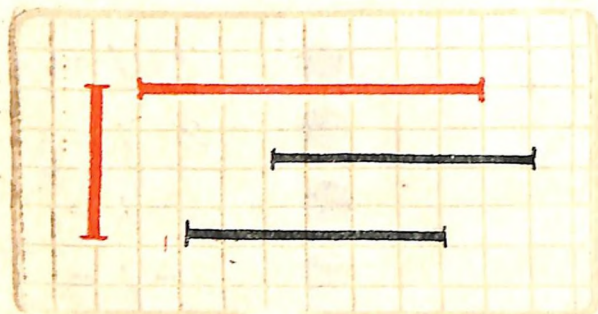
1. Карандаштардың кажызы узун? кажызы кыска (кичинеке)? Ак тилбектердин узуну түңей, же кызылы агынаң кыска. 2. Түңей кезинтилерди көргүзеер. Түңей эмес кезинтилерди көргүзеер. 3, 4. Примерлерди бичип алала, оларды бодоп салаар. 5. Клоунун тегелигинде эки попугай отурган. Олорго база бир попугай учуп келген. Бодолго сурак тургузала, бодогор. 6. Бодолго тургузала, оны бодогор. 7. Бичип алаар. Точкалардын ордына керектү темдек тургузаар.

Сантиметр.

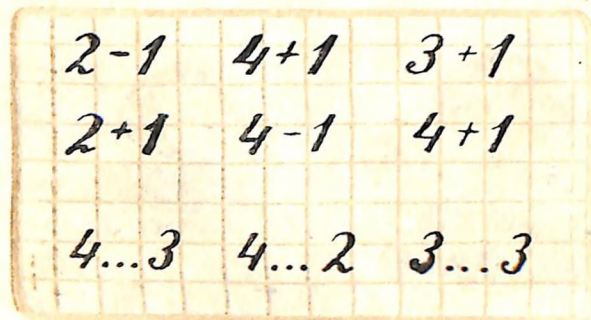

Тетрадьтын эки
клетказынын
узуны 1 санти-
метр (1 см)

1

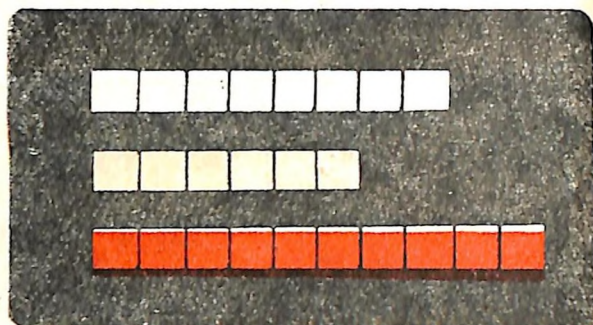

3

5

1. Узуны 1 см кезинти чийү тартыгар. 2. Кажы ла тилбектинг узуны канча? Бу тилбектердинг кажызы ончозынан узун, кажызы ончозынан кыска? 3. Бу кезинтилердинг кажызынын ла узуны канча кире? Андый кезинтилер чийе тартыгар. 4. Журукта көргүскени чилеп, тетрадька точкалар тургузала, озо кызылдарын, оного кара точкаларды кезинтиле бириктиреер. Олордын кажызы-

2

4

Энези бир төстөнг
үзүп алган

экинчизинненг дезе

6

нынг ла узуны канча кире? 5. Примерлердин бодойло, кажы ла эжер примердинг бирүзининг каруузы экинчизинненг ненинг учун көп, тартагар. 6. Бодолгонынг учурына сурак тургузала, оны бодогор. Оромдо 4 жагы тура болгон. База 1 тура тудулган. Бодолгоны жетире тургузала, бодогор. Бештенг бирди айрыыр бодолго тургузып, бодогор.

Не көп?
Не ас?

1

Тилбектер түңей бе?
Кандыйы узун?

2

Кажы ла эжер примерлерди түңдегер.

$$2+1 \quad 3-1 \quad 4-2 \quad 3+2 \quad 1+2$$

$$4-1 \quad 3+1 \quad 5-2 \quad 3-2 \quad 2+2$$

$$\boxed{2} \boxed{3}$$

5

2

$$\boxed{2} \boxed{3}$$

4

1

3. 4

Бодолголор тургузала, оларды бодоп салыгар.

5

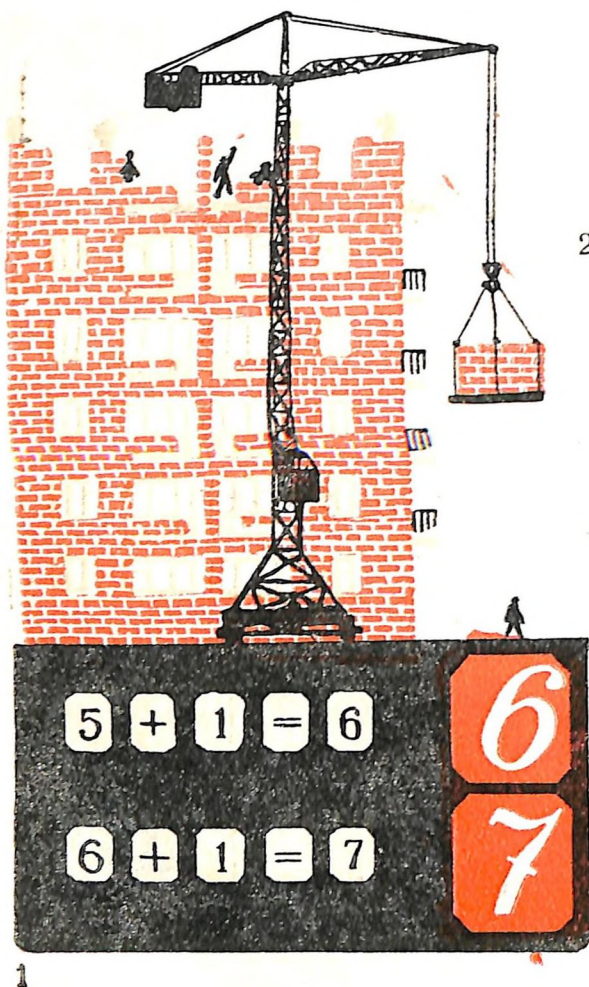
1. Лейкалар ла күректер тең боло берзин деп нени эдер керек? 2. Боро тилбек кызылынаң канча сантиметрге узун? 3. Кажы ла эжер примерлер незиле түңей, незиле башка? 4. Божодылган тоолорды көргүзү аайынча бичигер. 4-тинг алдында турган тооны адагар, 3-тинг кийининде турган тооны адагар.

6

$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$

1,2,3,4,5,6,7 деп тоолор.

2

Болгоны. Артканы.

$$7 - 1 =$$

3

Журагар.

$$6 \quad 1 =$$

6 6 6 6 6 6 6... 5

7 7 7 7 7 7 7... 6

4, 5

1. Ишмекчилер канчазынчы этаж тудуп жат? Олор алтынчы этажты бүдүреле, база бир этаж тутса, канча этаж боло берер? 2. Кара үчтолук канча? Кызылдары канча? Бастыра канча үчтолук? Канча кара тегерик, тоолобой ло айдыгар. Тегериктерди тоолоп, бойыгарды шиндеп көригер. Кызыл тегериктер канча? Бастыра канча тегериктер? 6-дан 7 канчага көп? 7-ден 6

канчага ас? 3. Экинчи стакандагы карандаштар көптөп калды ба айса астап калды ба? Канча карандаш артты? 4. Бастыра канча үчтолук? Канча үчтолук будылган? Будылбаган канча үчтолук артты? 5. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп, темдекти тургузып, бичип алаар. Кандый тоо жаан: 6 ба айса 7 бе? Кандый тоо кичине: 6 ба айса 7 бе?

Көптөп калды ба эмезе астап калды ба?+бо эмезе-ба?

$$3 + 1 \quad 5 - 1 \quad 4 = 3$$

$$4 + 1 \quad 6 - 1 \quad 6 = 7$$

$$5 + 1 \quad 7 - 1 \quad 3 = 2$$

1

2

3, 4

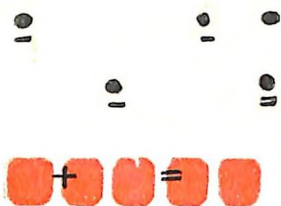
$$4 < 5 \quad 4 = 5$$

$$1 \quad 2 \quad 4 \quad 7$$

1. Примерлерди бодогор. 1-кы столбиктин примерлерин түндөгөр: олор незиле түңей, незиле башка? II-чи столбиктин примерлерин түндөгөр: олордын незиле түңей, незиле башка? Эки столбиктин баштапкы примерлерин түндөп көрөгөр: олордын незиле түңей? 2. Бу примерлерде кандый темдектер ле тоолор божодылган, олорды табыгар. 3. Канча кара, анча ок ак тегерик боло берзин деп, нени эдер керек? 4. Рядтагы

божодылган тоолорды бичигер. 5-тин, 3-тин, 2-нин алдында ла кийининде турган тоолорды адап береер? 5. Кезинтинин узуну канча болор. Клеткаларла табыгар. Кезинтинин узунун, журукта көргүзилген чилеп, кемјип, билеп алары куч керек эмес. Линейкадан 6 см, 4 см көргүзип береер. Баштапкызынын узуну 5 см ле экинчизинин узуну 4 см эдип тетрадька эки чийу тартыгар.

Журуктар аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор.

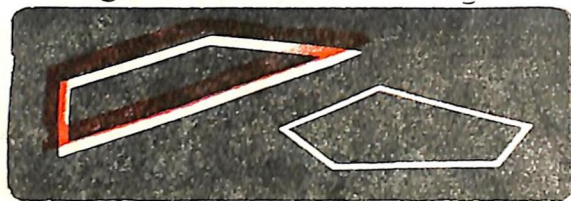

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

5

Бу кезинтинин узуну кандый? Узуну андый кезинти чийулеп алыгар.

Сыныкту чийүлөр.

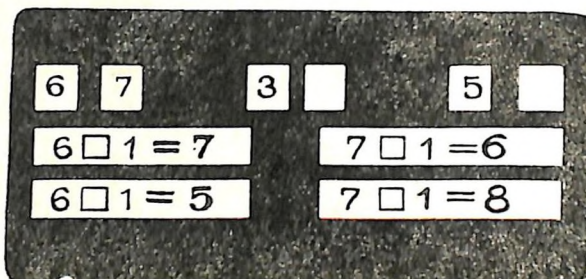
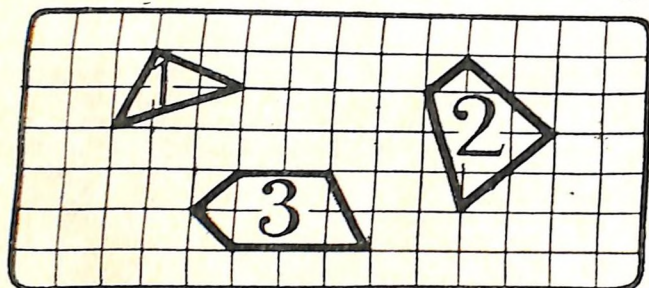

Бу сыныкту чийүлөр.

1

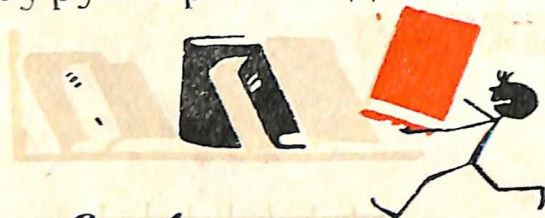
Бу база сыныкту чийүлөр.

2

3

Сыныкту чийүлөрдүн учтарын бириктиреер.
Журуктарла бодолголор тургузала, оны бодогор.

$$6 + 1 =$$

4

$$7 - 1 =$$

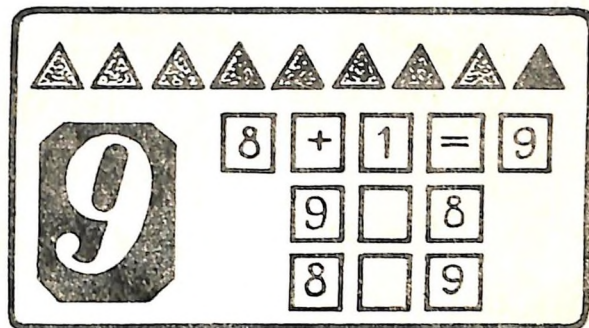
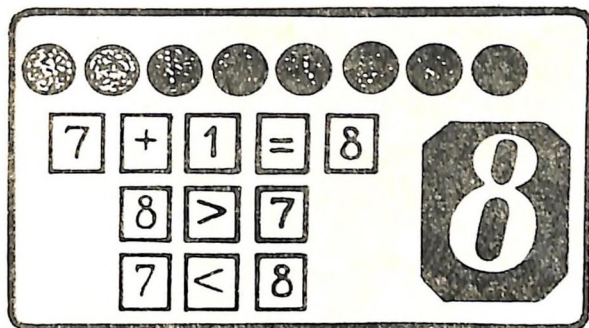
5

$$6 + 1 \quad 5 - 1 \quad 4 + 1 \quad 6 - 1$$

$$6 - 1 \quad 5 + 1 \quad 4 - 1 \quad 6 + 1$$

3. Бу көптолуктарды будыгар. Баштапкы көптолукты канайда адаар? Экинчизин, үчинчизин канайда адаар? Агажактарла жетитолук салыгар. Оны бүдүрерге канча агажак керек? 6. Кажы ла эжер примерлерди түндөштиреер: олар незиле түңгей, незиле башка? 7. Кажы ла кезинтини кемжигер.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 деп тоолор.

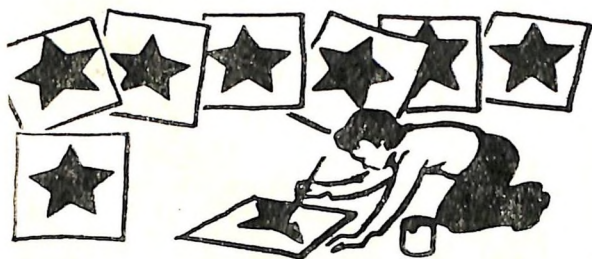
1

Тышкары 9 кызычак ойногон. Бир кызычак жана берген.

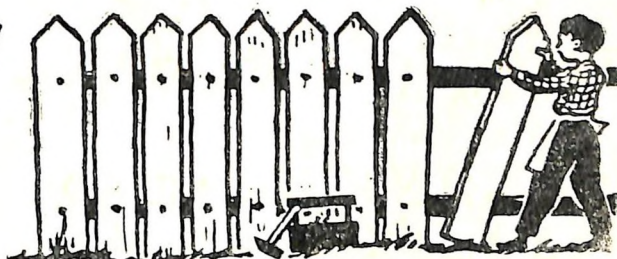

2

Тышкары канча кызычак артты?

3

4

1. Тоолордо 7-ning кийининде кандый тоо туруп жат? Ол 7-ден канчага көп? 8 ле 9, 5 ле 6, 3 ле 4 деп тоолорды анайда октундегер. 2. Бодолгонун учурынан не жарт? Не жарт эмес? Кызычактар көптөй

берди бе айса астай берди бе? Тышкары канча кызычак арткан, оны билерге нени эдер керек? Бодогонун бичийле, бодолгонун сурагына каруу беригер.

$>$, $<$, $+$, $-$, $=$ деп темдектерден керектүзін тургузыгар.

$$\begin{array}{l} 8...7 \\ 8...1 = 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8...9 \\ 8...1 = 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8...8 \\ 9...1 = 8 \end{array}$$

888

888

888

5, 6

$$\begin{array}{ll} 9-1 & 1+1 \\ 8-1 & 2+1 \\ 7-1 & 3+1 \\ 6-1 & \dots \end{array}$$

Журуктан төрттолуктарды табыгар.

1

Бодолго тургузыгар.
Бодогор.

2, 3

$$\begin{array}{ll} 5. \quad 6 \square \square = 5 & 3 + \square = 5 \\ & 3 \square \square = 4 & 9 \square \square = 8 \end{array}$$

$$6. \quad \square < 9 \quad 6 > \square \quad 9 = \square$$

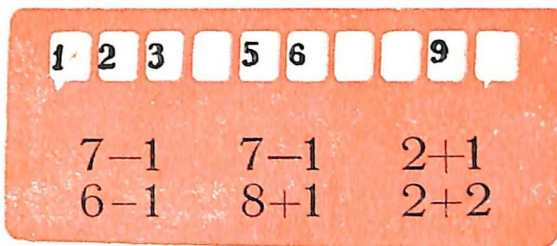
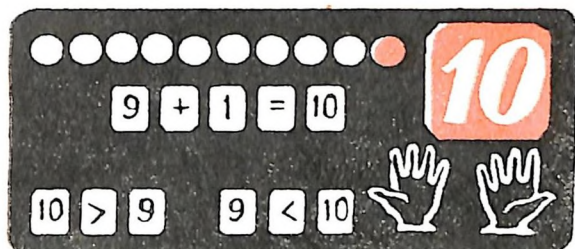
$$7. \quad 4+1 \quad 6+1 \quad 7-1 \quad 8-1$$

4

999 999 999

1. Агажактарды сол жанынан он жаны жаар бирден салып, примерлерди бодогор. 4. Тетрадька мындый төрттолуктар журагар. 5. Божодылгандарын тургузып, бичигер. 6. Божодылган тоолорды тургузып, көчүрүп бичигер. 7. Примерлерди бодойло, олорды түндөгөр. 7, 4, 8, 3, 6, 2, 9 деп тоолорды жаан тоодон баштап, ээчий-деечий тургузыгар.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 деп тоолор.

4,5

Канча үчтолук?

Канча агажак?

$$9 + 1 = 10$$

2

$$10 - 1 = 9$$

10 10 10 10 10 10

6

Бодолго тургузыгар. Бодогор.

7

3

1, 2, 3. 9-тан 10 канчага көп? 10-ноң 9 канчага ас? 4. Рядтагы божодылган тоолорды тургузып, бичип алыгар. Тоолоор тушта кандый тооны озо адап жадыс: 7-ни бе эме-зе 8-ти бе? Бу тоолордын кажызы кичинек? 4 ле 5, 8 ле 9, 9 ла 10 деп тоолорды анай-да ок тундегер. 5. Кажы да эжер пример-лерди тундегер. Олордын бирүзинин каруу-зы ненин учун экинчизинен көп болот? 6. Жети агажактан эки төрттолук салыгар.

Ээчий кандый тоо туру?

6 ... 3 ... 5 ... 9 ...

Алдында кандый тоо?

... 8 ... 2 ... 6 ... 9

8,9

1-ге көптөдөр.

$$9 + 1 = 10.$$

Тогууска 1-ди кошсо,
10 болор.

Тогусты 1-ге көптөтсө,
10 болор.

2

Тоолордын кажызы
көп? 10 бо эмезе 9 па,
2 бе эмезе 1 бе, 6 ба
эмезе 5 пе, 7 бе эмезе
6 ба, 8 пе эмезе 7 бе,
4 пө эмезе 3 пе?

3

10 9 6 2 1

8+1 6+1 4-1 5-2
9+1 7+1 5-1 4-2

5,6

2+1 4-1 6+1
3+1 5-1 7+1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

8

Узуны мындый ке-
зинти тартыгар:

Оны 1 сантиметрге
узундадыгар.

4

Онон көп пө, ас па, тенг бе?

$$9 + 1 \square 9 \quad 10 \square 9$$

$$8 + 1 \square 8 \quad 9 \square 9$$

$$9 \square 9 \quad 8 \square 7 \quad 6 \square 5$$

$$7 \square 7 \quad 7 \square 8 \quad 5 \square 6$$

7

1. Баштапкы столбикте канча кубик? Экинчи столбикте канча? Ээчий турган кажы ла столбикте кубик канчага көп? Ээчий турган кажы ла тоо берилгенинен канчага көп? 2. Берилген примерди бекортип кычырыгар: $7+1=8$. 3. Тоологондо бу тоолордын кажызы озо айдылар? 6. Кажы ла эжер примерлерди тундугер. Олордын бирузинин каруузы ненин учун экинчизинен көп болот, жартагар.

1-ге астадар.

$$10-1=9$$

Онноң 1-ди айрыза, 9 болор.

Онды 1-ге астатса, 9 болор.

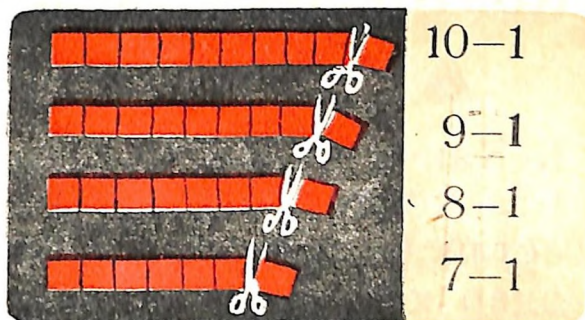
1

Тоолорды 1-ге астадаар:

5, 4, 6, 2.

Тоолорды 1-ге көптөдөөр:

7, 5, 3, 8.

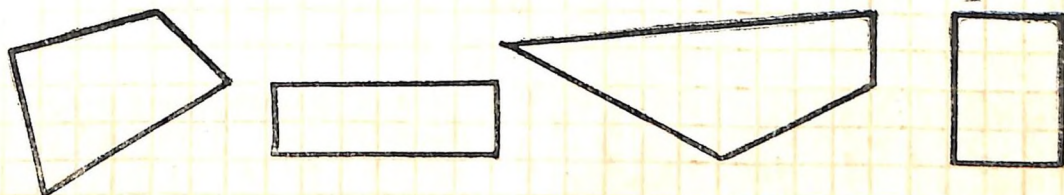
2

$$\begin{array}{cccc} 9+1 & 8+1 & 6+1 & 3+1 \\ 9-1 & 8-1 & 6-1 & 3-1 \end{array}$$

$$\begin{array}{cc} 10 \square \square = 9 & 7 \square \square = 8 \\ \square + 1 = 4 & 9 \square \square = 8 \end{array}$$

3

4, 5

Тетрадька мындый төрттолуктар журагар.

6

2. Тилбекте 10 клетка болгон. Оны 1 клеткага астадарга нени эдер керек? Тилбекте канча клетка боло берди? Тилбектеги клетканың тоозы канчага астады? 4. Эжер примерлердинг кажызынын каруузы көп болор, бодобой ло айдып беригер. Нениң учун, жартагар. 5. Көптөй берди бе ол эмезе астап калды ба? Божодылгандарын тургузып, бичип алыгар. 7. Кандый эки тооны кошса 10 болор?

7

Көптөдөрине ле астадарына бодолголор.

1. Канча үчтолук? Олор 1-ге көптөй берзин, 1-ге астай берзин деп, нени эдер керек?
2. 1 тегерикке көп болзын деп журагар. 1 тегерикке ас болзын деп журагар.

3. Бодолголор тургузала, оморды бодогор.

Ненинг учун кожор керек? Ненинг учун айрыыр керек?

4. Кожор керек пе ол эмезе айрыыр керек пе?

$$\begin{array}{llll} 8 \square 1 = 9 & 5 \square 1 = 4 & 7 \square 1 > 7 & 6 \square 1 > 6 \\ 6 \square 1 = 5 & 7 \square 1 = 6 & 9 \square 1 > 9 & 8 \square 1 > 8 \end{array}$$

5. Онон көп пө, онон ас па ол эмезе түнгей бе?

$$\begin{array}{llll} 8 \dots 7 & 4 \dots 5 & 6 \dots 7 & 4 \dots 4 \\ 7 \dots 8 & 5 \dots 4 & 7 \dots 6 & 2 \dots 2 \end{array}$$

1. 1-ге мындый тоолорды астадыгар:

6, 3, 8, 10

2. 1-ге мындый тоолорды көптөдигер:

2, 9, 5, 1

3. Канча яблоко?

4. Канча флажок?

1 яблокого көп журагар. 1 флажокко ас журагар.

5. Энези 6 жарчаа экелзин деген, Коля дезе 1 жарчаага көп экелди. Ол канча жарчаа экелди?

6. Балдар 6 төс капуста отургускандар, олордон өзүп көндүккени дезе 1 төскө ас болды. Канча төс капуста өзүп көндүкти?

7. Кажы ла столбиктин примерлерин түндегер. Кажызынын каруузы көп болор, бодобой айдыгар. Бодойло, бойыгарды шинжүлөп көригер.

7-1	9+1	9+1	4-1
8-1	8+1	9-1	4-2

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

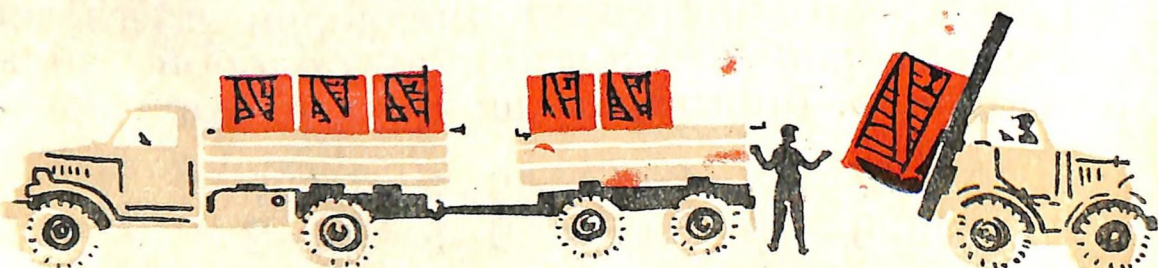
1. Бу рядтан 5 деп тооны көргүзеер. Бешке бирди кожоор. Кандый тоо болды? Тоолоор тушта ол кандый тооны ээчий турат? 7, 3, 9, 6 деп тоолордын кийининде турган тоолорды канайда бүдүрип алар?

2. Рядтагы 8 деп тооны көргүзеер. Сегистен бирди айрыза, кандый тоо болор? Ол тоолордын рядында кандый жерде туру? 7, 6, 9, 3 деп тоолордын алдында турган тоолорды канайда бүдүрип алар?

3. Журук аайынча оноң ас деп сөстөрлү бодолго тургузаар.

Журукла көп деп сөстөрлү бодолго тургузаар.

4. $6+1$ $7-1$ $8+1$ $5-1$
 $8-1$ $5+1$ $10-1$ $3+1$

▶ 7, 6, 3, 2, 8 деп тоолорды канайып таап алар?

Нуль деп тоо.

1. Партага 3 тегерик салыгар. 1 тегерикти алып ийигер. Канча артты? База 1 тегерикти алып ийигер. Эмди канча артты? База 1 тегерикти алып ийигер. Канча тегерик артты? (Бирү де жок.)

2. Коляда мындый монета болгон . Ол 1 акчала конфет садып алган. Ондо канча акча артты?

3. Журукты аяктап көрөлө, куштын кажы ла уясында канча баладан, айдып беригер?

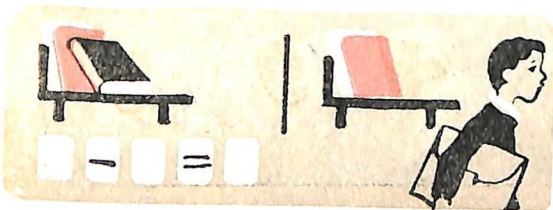
4. Кандый тоо көп: 3 пе ол эмезе 2 бе, 2 бе ол эмезе 1 бе, 1 бе ол эмезе 0 бо? >эмезе<деп, темдекти тургузып, бичигер:

3...2, 2...1, 1...0, 0...1.

5. Тоолордын рядына нульды 1 деп тоонын алдына бичигер, ненин учун десе, нуль 1 деп тоодон 1-ге ас.

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

6. Журуктарга бодолго тургузып, оларды бодогор.

7. 1) Ұренчик 5 пример тургузатан болгон, је ол 1 примерге көп тургусты. Ұренчик канча пример тургусты?

2) Автобустың ичинде 10 кижі болгон, токтоор жерде 1 кижіге астады. Автобус токтоп турганының кийининде, оның ичинде канча кижі артты?

8. Божодылган >эмезе< деп темдекти јерине тургузып, бичип алыгар.

$$5...6$$

$$8...10$$

$$6...5$$

$$10...8$$

$$7+1...7$$

$$9-1...9$$

$$8-1...8$$

$$10-1...10$$

9. Бирүзиниң узуны 8 см, экинчизиниң дезе 1 см-ге кыска эдип, эки кезинти тартыгар.

10. $7+1$

$9-1$

$8+1$

$6-1$

$7-1$

$9+1$

$8-1$

$6+1$

1-ди кожор ло айрыыр.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

1. Шинжүлегер: тоого 1 (бирди) кошсо, ээчий турган тоо бүдер. Тоодон 1 (бирди) айрыза, алдында турган тоо бүдер.

$5-1$	5	$5+1$	$7-1$	7	$7+1$	$9-1$	9	$9+1$
4	5	6	6	7	8	8	9	10

2. Тоолорды бирүзин бирүзининг алдына тургузып, столбикле көчүрип бичип алар.

1, 2, ..., 9.

Кажызына ла 1-ди ко-
жыгар.

Примерлерди бичип
алыгар:

$$1+1=2$$

$$2+1=3$$

10, 9, ..., 2.

Кажызынан ла 1-ди ай-
рыгар.

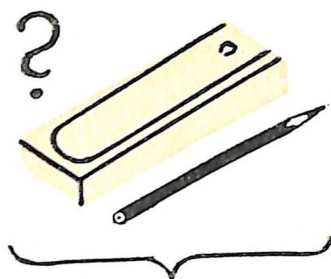
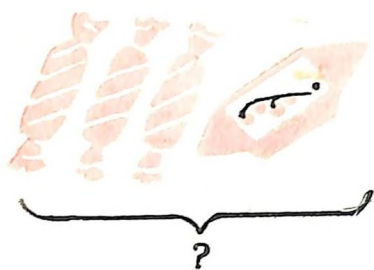
Примерлерди бичип
алыгар:

$$10-1=9$$

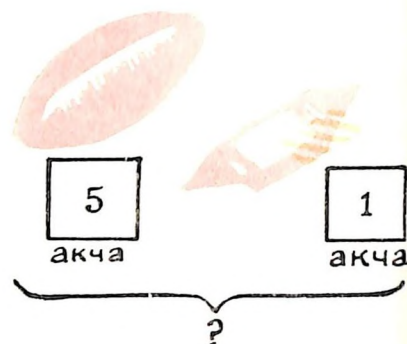
$$9-1=8$$

3. $5+1$ $10-1$ $8+1$ $8-1-1$
 $7-1$ $6+1$ $5-1$ $8+1+1$

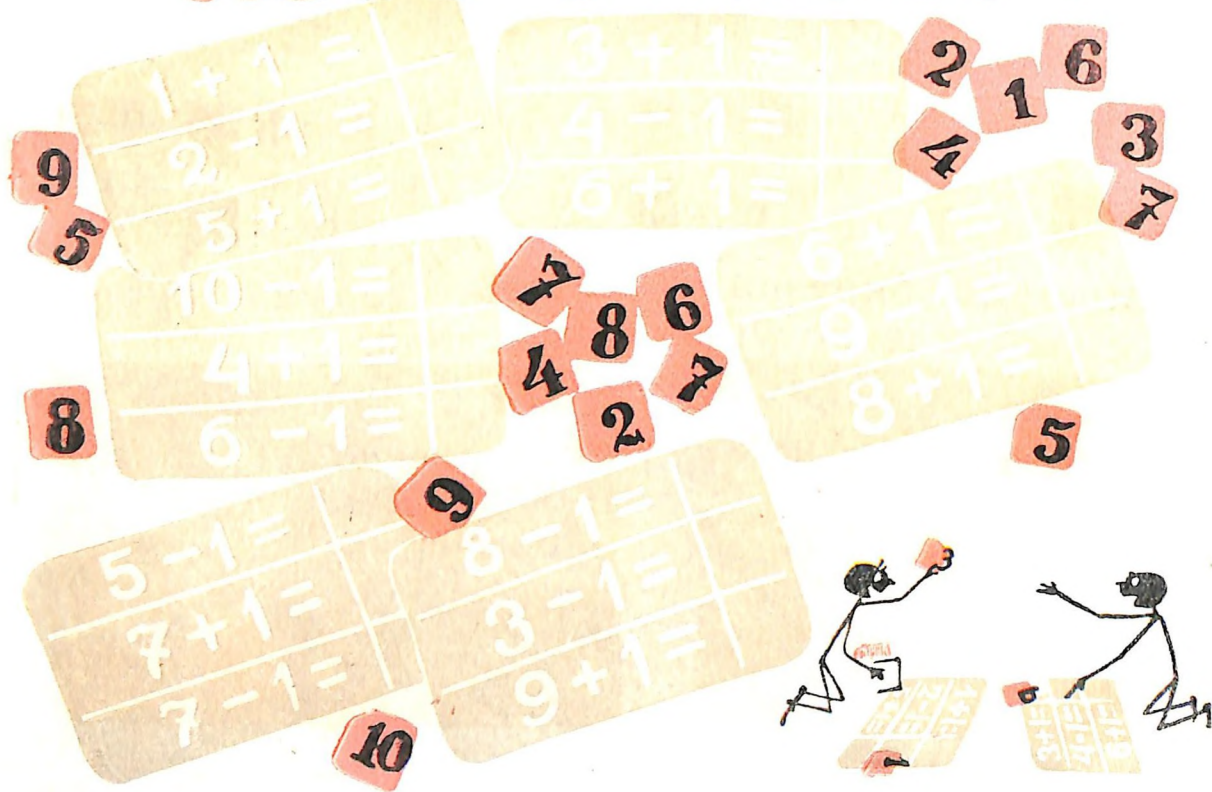
4. Журуктар аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор.

5 карандаш

ЛОТО ОЙНООР:

2-ни кожор ло айрыыр.

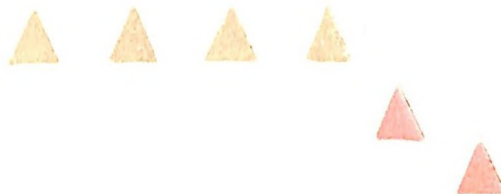
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

1. 1) Бу тоолордын кажызына ла 1-ди кожыгар.

2) Кажы ла тоодонг 1-ди айрыгар.

3) Рядтагы 7 деп тооны көргүзип беригер. Јетиденг бирди айрыза, јетиге бирди кошсо, канча болор?

2. Төрт боро үчтолукка
1 кызыл ла база 1 кызыл
үчтолук кошкондор. Бас-
тыра канча кызыл үчто-
лук коштыгар?

Бастыра канча үчтолук
боло берди?

Бичип алыгар: $4 + 2 = 4 + 1 + 1$;

мынайып бодогор: $4 + 1 = 5$, $5 + 1 = 6$;

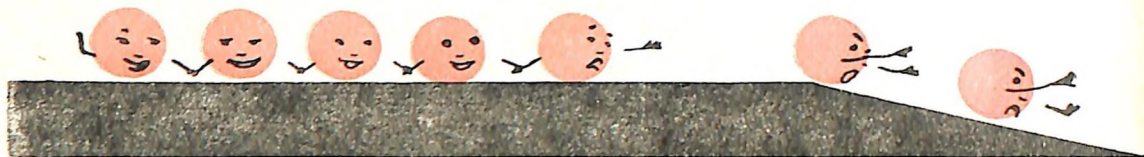
1-ди коштыс, база 1-ди коштыс. Бас-
тыра 2-ни коштыс, айдарда, $4 + 2 = 6$.

$$4 + 2 = ?$$

$$4 + 1 + 1 = 6$$

$$4 + 2 = 6$$

3. 7 тегерик салыгар. 1 тегерикти, онон база 1 тегерикти алып ийигер. Бастыра канчуны алып ийдигер? Канча тегерик артты?

Бичип алыгар: $7-2=7-1-1$;
мынайда бодогор: $7-1=6$; $6-1=5$;
1-ди айрыйла, база 1-ди айрыдыс.
Бастыра 2-ни айрыдыс, айдарда,
 $7-2=5$.

$$\begin{aligned} 7-2 &=? \\ 7-1-1 &=5 \\ 7-2 &=5 \end{aligned}$$

4. 1) $3+1+1$ Бастыра канчаны кожуп ийдигер?
2) $7-1-1$ Бастыра канчаны айрып ийдигер?

5. $5+1+1=7$ $6-1-1$ $8+1+1$ $9-1-1$
 $5+2=7$

6. Миша 6 кереп эткен, Витя **десе** Мишадан 1-ге көп эткен. Витя канча кереп этти?

7. Энези 6 помидор садып алган. Вера 1 помидорды жип салган. Канча помидор артты?

Берип ийген деп сөслө өрөгизине түңейлеш бодолго тургузала, оны бодогор.

8. $5+1$ $7-1$ $6-1$ $9-1-1$
 $4-1$ $8+1$ $8-1$ $5+1+1$

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

1. Бу рядтагы 4 деп тооны табыгар. Ого 1-ди, база 1-ди кожыгар. Бастыра канчаны кожуп ийдигер? Канча боло берди?

2) Бу рядтагы 9 деп тооны табыгар. Онон 1-ди, база 1-ди айрыза, канча болор? Бастыра канчаны айрып ийдигер?

2. 1) Берилген тоолордын кажызын ла 1-ге көптөдигер: 1, 2, 5, 7, 9.

2) Берилген тоолордын кажызын ла 1-ге астадыгар: 2, 4, 6, 8, 10.

3. Примерлерди кыскарта бичип алала, бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 10-1-1 & 3+1+1 & 5+1+1 & 8+1+1 \\ 7+1+1 & 6-1-1 & 4-1-1 & 9-1-1 \end{array}$$

4. Примерлерди бодоп, жартагар.

$$\begin{array}{ccccc} 8-2 & 9-2 & 8+2 & 4+2 \\ 8-1+1 & 9-1-1 & 10-2 & 6-2 \end{array}$$

5. Тоскуурдын жанында 4 күүле отурган, олордын жанына база 2 күүле учуп келген. Канча күүле боло берди?

6. Жаанакта 8 тоголок түк болгон. Ол носок түүп, 2 тоголокты божодып салган. Жаанакта канча тоголок түк артты?

$$\begin{array}{cccc} 7. & 5+2 & 7+1 & 3+2+2 & 5+2-1 \\ & 9-2 & 10-1 & 9-2-2 & 8-2+1 \end{array}$$

1. 5-ти 1-ге көптөдөлө, оноң база 1-ге көптөдигер. Канча болды? 5-ти бастыра канча бирлерге көптөттигер?
2. 8-ти 1-ге астадала, оноң база 1-ге астадыгар. Канча боло берди? 8-ти бастыра канча бирлерге аstatтыгар?
3. 4 деп тооны 2-ге көптөдигер, 7 деп тооны 2-ге астадыгар.
4. 1) 5-тен 2-ге көп болзын,
2) 10-ноң 2-ге ас болзын,
- 3) 6-дан 2-ге көп болзын,
4) 9-тан 2-ге ас болзын деп тоолор бичигер.
5. Пионерлер 6 грядка одоор jakылта алгандар, оlor дeзе 2 грядкага көп ододылар. Пионерлер канча грядка ододылар?
6. Оляга столдың үстине 5 аяк тургузар керек болгон, ол дeзе 2 аякка көп тургускан. Оля канча аяк тургусты?
7. Узуну 3 см кезинти тартыгар. Оны 2 см-ге узадыгар. Кезинтинин узуну канча кире боло берди?

8. 1) Рядка 5 тегерик салыгар. 2 кызыл тегерик кожуп ийигер. Канча тегерик боло берди? Алдындагызына көрө, тегериктер көптөй берди бе ол эмезе астап калды ба?

$$5+2>5$$

2)

$$6 - 2 < 6$$

9. Примерлерди бичип, $>$ эмесе $<$ темдектерди тургузыгар.

$$3 + 2 \dots 3$$

$$3 \quad 2 \dots 3$$

$$4 + 2 \dots 4$$

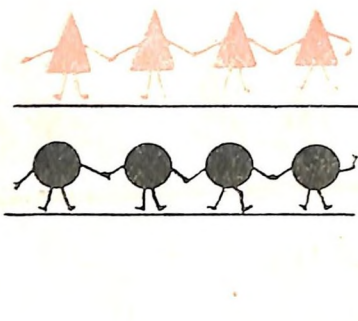

$$4 - 2 \dots 4$$

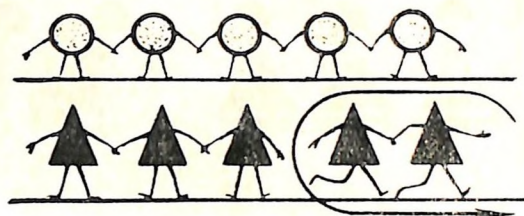
10.	$8 + 1$	$10 - 1$	$6 + 2$	$7 - 2$	$3 - 2$
	$8 + 2$	$10 - 2$	$6 - 2$	$7 + 2$	$4 - 2$

Эжер примерлердин кажызынын каруузы көп?
Ненин учун?

1. 4 үчтолук, анча ок тегерик. Канча тегерик? База 2 тегерик кожыгар. Тегериктер үчтолуктарга көрө 2-ге көптөй берди.

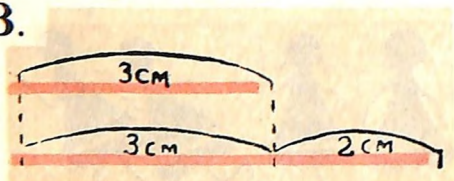

2. Канча тегерик, анча ок үчтолук. 2 үчтолукты алып ийигер.

Үчтолуктар тегериктерге көрө 2-ге астай берди.

3.

Узуны 3 см кезинти тартыгар. Онын алдына узуны андый ок кезинти тартыгар. Экинчи кезинтини 2 см-ге узадып ийигер.

Экинчи кезинти баштапкызынан 2 см-ге узун.

4. Точкалардын ордына $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузыгар.

$$5+2...5 \quad 5-2...5 \quad 6+2...6 \quad 6-2...6$$

5. 1) 2-ни кожыгар: $1+2=3$, $2+2=$, $3+2=...$

2) 2-ни айрыгар: $10-2=$, $9-2=$, $8-2=...$

6. $7-1-1$	$6+1+1$	$3+2$	$2-1$
$9-1-1$	$8+1+1$	$10-2$	$2-2$
$8-1-1$	$7+1+1$	$6+1$	$1-1$

7. Јурукка бодолго тургузала, оны бодогор.

1. Сол јанына 5 кызыл тегерик, он јанына анча ок көк тегерик салыгар. База 2 көк тегерик кожыгар. Кызылдарынан көк тегериктер 2-ге көптөй берди. Бастыра канча көк тегерик салдыгар?

Бодогонун мынайда бичигер: $5+2=7$.

2. Сол јанына 6 кызыл үчтолук ла он јанына анча ок көк үчтолук салыгар. 2 көк үчтолукты алып ийигер, он јанындагы үчтолуктар 2-ге астай берди. Көк үчтолуктар канча боло берди?

Бодогонун мынайда бичигер: $6-2=4$.

3. Кажы ла бодолгого јурук јурагар:

1) Карындажында 6 тобого болгон, сыйынында дезе 2-ге көп. Сыйынында канча тобого боло берди? (Тобоголордын ордына тегериктер јурагар).

2) Бир комнатада 5 отургуш болгон, экинчизинде дезе 2 отургушка ас. Экинчи комнатада канча отургуш болгон? (Отургуштардын ордына агажактар јурагар).

4. 2 кезинти тартыгар: бирүзинин узуну 7 см, экинчизи дезе онон 2 см-ге узун болзын. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

5. Ас деп сөслө бодолго тургузыгар.

6. 1) 5, 7, 4, 8 деп тоолорды 2-ге көптөдигер.

2) 7, 8, 9, 10 деп тоолорды 2-ге астадыгар.

7. Јүк ле божодылган тоолорды бичигер:

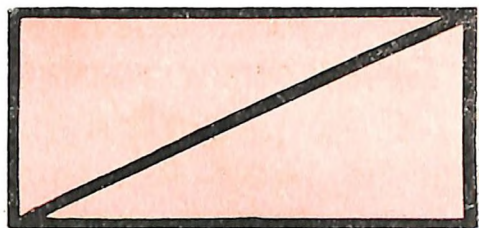
1 ... 3 ... 5 ... 7 ... 9 ...

10 ... 8 ... 6 ... 4 ... 2 ...

8. $6+1$ $9-1-2$ $10-2-1$ $7+2-1$
 $6+2$ $9-2+1$ $5+1+2$ $8-2+1$

Баштапкы эжер примерлерди түндөп көригер: олардын кажызынын каруузы ас? Ненин учун?

9. Бу чертөжтон 2 үчтолук-
ты ла 1 төрттолукты табы-
гар. Тетрадыгарга мындый
јурук эдип алыгар.

Кожоры

+

$5+1$

$7+2$

$4+1$

$6+2$

Бу примерлерди бодоп, бүдүрген
действие кожоры деп адалар.

Кожоры+ (плюс) деп темдекле тем-
дектелет. $3+1=4$ деп примерди мы-
найда кычырар аргалу: үчке бирди
кошсо, төрт болор.

1. Берилген тоолордын кожорын бүдүригер: 8 ле
1, 3 ле 2. Бу примерлерди **кожор** деп сөслө кы-
чырыгар.

2. Кожор тушта тоолор канайда адалатанын ундылбас эдип үренип алыгар.

баштапкы кожулаачы		экинчи кожулаачы		сумма
6	+	2	=	8
4	+	1	=	5

Кажы ла примердинг баштапкы кожуглаачызын, экинчи кожуглаачызын, суммазын айдып беригер.

3. Мындый пример бичигер: баштапкы кожуглаачы 7, экинчи кожуглаачы 2; бу тоолордын суммазын табыгар.

$$\begin{array}{rclclcl}
 4. & 4-1-1 & 7-1 & 3+2 & 3+2+2 \\
 & 8+1+1 & 6+2 & 8-2 & 9-2+1
 \end{array}$$

5. 2-ден кожугар:

$$2+2=4 \quad 4+2=\dots$$

6. Точкалардын ордына керектү $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузыгар.

$$\begin{array}{rclcl}
 9\dots 7 & 8\dots 10 & 5+2\dots 5 & 10-2\dots 7 \\
 6\dots 5 & 2\dots 7 & 7-2\dots 7 & 7+2\dots 10
 \end{array}$$

7. Нина 8 пример бодогон, Лена дезе анча ок пример бодойло, үзеери база 2-ни бодогон. Лена канча пример бододы?

Бу бодолгоны көп деп сөслө кычырала, оны бодогор.

8. Кожорына 5 ле 2 деп тоолорло эки башка бодолго тургузыгар. Онын бодоорын бичигер.

1. Баштапкы кожулаачы 4, экинчи кожулаачы 2. Бу тоолордын суммазын таап алар. Примерди бичип алала, оны бодогор:

2. Примерлерди кычырала, оларды бодогор:

$$3+1 \quad 3+2 \quad 4+2 \quad 5+2 \quad 6+1$$

3. 1) 3, 6, 8 деп тоолорды 2-ге көптөдигер.

2) 2, 7, 10 деп тоолорды 2-ге астадыгар.

4. Тоолорды бирүзин бирүзинин алдына столбиктеп бичигер:

1, 2, ..., 8.

Кажызына ла 2-ни ко-
жыгар. Примерлерди
бодогонын бичигер.

3, 4, ..., 10.

Кажызынан ла 2-ни
айрыгар. Примерлерди
бодогонын бичигер.

Бодолгон примерлерди эбиреде рамкалайла, ундыбас эдип үренип алыгар.

5. Витя школдын библиотеказына 3 бичик экелген, Оля десе озо баштап анча ок экелеле, онон база 2 бичик экелген. Оля канча бичик экелди?

6. Сарайда 10 јос болгон. Адазы уулына эки јостон бичик салатан полка этти. Канча јос артты?

7. Бодолголорго јуруктар јурагар:

1) Миша 6 чолмон јураган, Коля десе 2 чолмонго ас. Коля канча чолмон јурады?

2) Юрада 8 открытка болгон, Петяда 2 открыткага көп. Петяда канча открытка болгон?

$$\begin{array}{cccc} 8. & 3+1 & 4+1 & 6+1 & 8+1 \\ & 3+2 & 5+2 & 6+2 & 9+1 \end{array}$$

Берилген кажы ла эжер примерлердин баштапкы кожулаачыларын, экинчи кожулаачыларын, суммаларын түндештиригер.

9. Бу чертөжтон 3 кезинти табала, оларды кем-жигер.

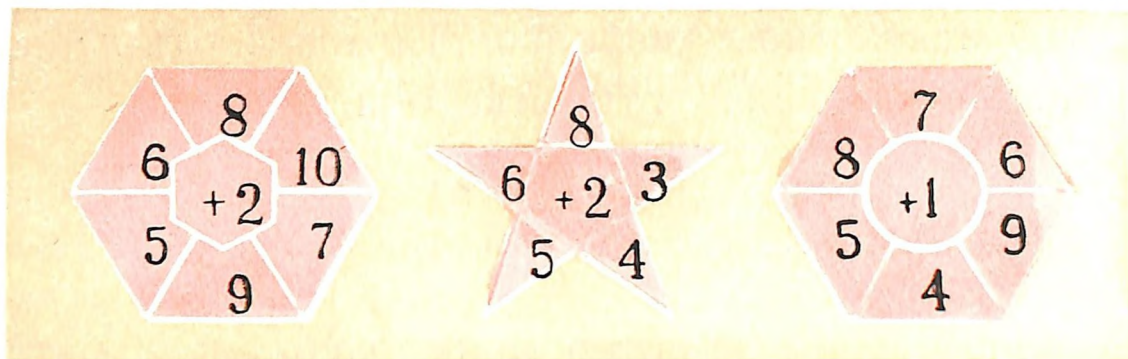
$$\begin{array}{cccc} 1. & 4+1=5 & 3+2=5 & 2+3=5 & 1+4=5 \\ & 5=4+1 & 5=3+2 & 5=2+3 & 5=1+4 \end{array}$$

Түңгей деп сөсти тузаланып, примерди кычырыгар.

2. Божодылган тоолорды бичийле, примерлерди кычырыгар:

$$\begin{array}{cccc} 7+\dots=8 & 4+\dots=6 & 5=3+\dots & 9=7+\dots \\ 8=7+\dots & 6=4+\dots & 10=\dots+1 & 10=\dots+2 \end{array}$$

3.

Айрыыры

—

$4-1$

$5-2$

$6-2$

$8-1$

Бу примерлерди бодоп бүдүргөн дей-
ствие, айрыыры деп адалар. Айрыы-
ры мынайда темдектелет—(минус).

$7-2=5$ деп примерди мынайда кычы-
рарга јараар: јетиден экини айрыза,
беш болор.

4. Айрыырына примерлер бодогор, оларды минус
деп сөслө кычырыгар:

$9-1$

$6-1$

$5-2$

$4-2$

Пионерлер 7 кайың отургускандар, өскөни дезе
2 кайыңга ас болды. Канча кайың өсти? Бодол-
го кандый действиеле бодолор?

6. Пионерлер 7 кайың отургускандар, липалар
дезе кайыңдардан 2-ге ас отургузылды. Пионер-
лер канча липа отургустылар?

7. 1) Узуны 5 см кезинти тартыгар. Оны 1 см-ге
узадыгар.

2) Эки кезинти чийүлөп тартыгар: бирүзинин узуны 4 см, экинчисинин десе 2 см-ге узун болзын.

Лото ойноор:

$3 + 2 =$	5
$8 - 2 =$	6
$5 + 2 =$	7
$4 - 2 =$	2

$1 + 2 =$	
$9 - 2 =$	
$4 + 2 =$	
$10 - 2 =$	

$8 + 2 =$	
$7 - 2 =$	
$4 - 2 =$	
$6 + 2 =$	

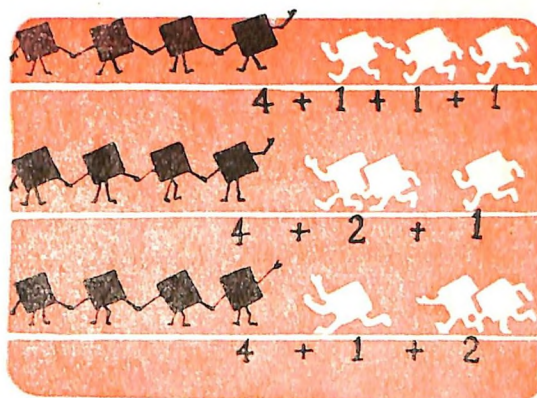
$7 + 2 =$	
$6 - 2 =$	
$2 + 2 =$	
$5 - 2 =$	

3-ти кожор ло айрыыр.

1. Примерлердин божодылган тоолорын тургузып бичигер.

$$3 = 1 + 1 + \dots \quad 3 = 2 + \dots \quad 3 = 1 + \dots$$

2. 4 деп тоого бастыра канчаны коштыгар?
Канайып коштыгар?
Канча болды?

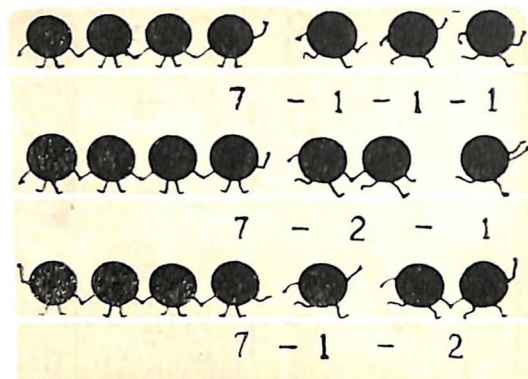
3. $5+1+1+1=8$
 $5+3=8$

$6+2+1=$
 $6+3=$

$7+1+2=$
 $7+3=$

Тоого 3-ти канайып кожор?

4. Тоодонг 3-ти канайып айрыр? Журукла тартагар:

5. $5-1-1-1=2$
 $5-3=2$

$8-2-1$
 $8-...$

$9-1-2$
 $9-...$

6. Алёша урокко белетенген. Озо баштап ол 6 пример бодогон, онын кийининде база 3 пример. Алёша бастыра канча пример бододы?

7. $8-...=6$ $6-...=5$ $4+...=6$ $7=5+...$
 $5+...=7$ $9+...=10$ $9-...=7$ $5=...+2$

8. Уулчакта 3 конфет болгон. Ол 3 конфетти жип салды. Уулчакта канча конфет артты?

9. Эки кезинти тартыгар: бирүзинин узуну 5 см, экинчизи дезе 3 см -ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча?

1. $5+2+1$ 5-ке бастыра канча бирлер коштыгар?
 $6-1-2$ 6-дан бастыра канча бирлер айрыдыгар?

2. Примерлерди кыскартып бичийле, оларды бодогор.

$$\begin{array}{cccc} 5-2-1 & 4+2-1 & 9-1-1 & 7-1-2 \\ 6+1+1 & 8-1-2 & 3+2+1 & 5+1+2 \end{array}$$

3. Примерлердин бодоорын жартагар:

$$\begin{array}{cccc} 4+3= & 9-3= & 5+3= & 6-3= \\ \hline 4+2+1 & 9-1-2 & 5+1+2 & 6-2-1 \end{array}$$

4. Примерлерди тартап, бодогор.

$$6+3 \quad 5-3 \quad 7-3 \quad 10-3$$

5. Бир кезинтининг узуну 7 см, экинчизининг дезде 3 см-ге кыска. Экинчи кезинтининг узуну канча кире?

Бу бодолгоны бодойло, кезинтилерди тартыгар.

6. Юра 8 жашту, онын сыйыны дезде 3 жашка кичинек болгон. Юранын сыйынына канча жаш?

7. Вася 6 жашту, Соня дезде онон 3 жашка жаан. Соня канча жашту?

$$\begin{array}{cccc} 7-3 & 10-2 & 6+3-2 & 5-3+1 \\ 5+3 & 7+2 & 8-2+3 & 7-1+3 \end{array}$$

1. 1) Бастыра баштапкы кожулаачыларды, бастыра экинчи кожулаачыларды кычырыгар. Суммалары чын бичилген бе, шинжүлөп көригер.

Баштапкы кожулаачы	1	2	3	4	5	6	7
Экинчи кожулаачы	3	3	3	3	3	3	3
Сумма	4	5	9	7	8	9	10

2) Бу таблица аайынча примерлер тургузыгар:

кожорына

баштапкы кожулаачыга
экинчи кожулаачыны кожыгар

$$1+3=4$$

$$2+3=5$$

.....

айрыырына

суммадан экинчи кожулаачыны
айрыгар

$$4-3=1$$

$$5-3=2$$

.....

Бу примерлерди эбиреде рамкалайла, оморды ун-дыбас эдип үренип алыгар.

2. Точкалардын ордына керектү тоолорды тургузыгар:

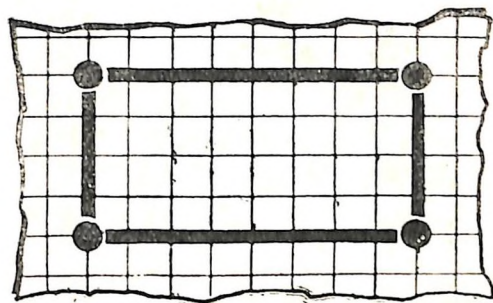
1)	$5-\dots=3$	$6+\dots=8$	$8-\dots=6$	$9=7+\dots$
	$5-\dots=2$	$6+\dots=9$	$8-\dots=5$	$10=7+\dots$
2)	$4+3>\dots$	$5+3<\dots$	$6+3>\dots$	$7+3>\dots$
	$4-3<\dots$	$5-3>\dots$	$6-3<\dots$	$7-3<\dots$

3. Серёжа клённын 2 жалбырагын ла кайыгнын 3 жалбырагын кургадып алган. Ол бастыра канча жалбырак кургадып алды?

4. Серёжа 5 жалбырак кургадып алган, Лена дезе

3 жалбыракка көп. Сурак тургузала бодолгоны бодогор.

5. Мындый төрттолук журагар. Онын жандарынын узунун кемјип бичигер.

1. 1) 5, 4, 3, 6, 2, 7 деп тоолорды 3-ке көптөдигер.
2) 7, 9, 10, 8, 5, 6 деп тоолорды 3-ке астадыгар.
2. 3, 5, 7 деп тоолор—баштапкы кожулаачылар.
3 деп тоо—экинчи кожулаачылар. Суммаларын табыгар.

$$\begin{array}{lll}
 3. \quad \dots - 1 = 4 & 7 = 9 - \dots & 4 + 1 + \dots = 6 \\
 \dots + 1 = 8 & 3 = 6 - \dots & 6 - 1 - \dots = 4 \\
 10 - \dots = 9 & 5 = 6 - \dots & 4 + 2 + \dots = 7
 \end{array}$$

Калганчы столбиктин примерлерин кыскартып бичигер.

4. 4 пример тургузыгар, кажызында ла 3-ти кожор керек болзын. База 4 пример тургузыгар, кажызында ла 3-ти айрыыр болзын. Олорды бодогор.

5. Тудамда 10 морковь болгон. 3 морковьты койонго берип ийгендер. Тудамда канча морковь артты?

6. Кезинтини кемјигер. Узуну мындый ок кезинти тартыгар. Ол кезинтинин узунун кемјип, бичигер.

7. Журук аайынча бодолго тургузыгар:

$$4 - 4 = 0$$

8. Мынайда бодолып турган бодолго тургузыгар:
 $2 - 2 = 0$.

9. $4+3$ $5+3$ $5-3$ $3-3$ $10-3$
 $6-3$ $4-3$ $7-3$ $6+3$ $7+3$

10. $>$ эмезе $<$ деп, керектү темдекти точкалардын ордына тургузыгар:

$5+3...5$ $8-2...8$ $7+3...7$

1. Кажызы көп? Кажызы ас? Мынайда бичигер:

$6+1$ эмезе $6-1$	$6+1 > 6-1$
$6-2$ эмезе $6+2$	$6-2 < 6+2$
$4+3$ эмезе $4-3$	
$6-3$ эмезе $6+3$	

2. $>$ эмезе $<$ деп, керектү темдекти точкалардын ордына тургузыгар:

$$9+1...9-1$$

$$7+2...7-2$$

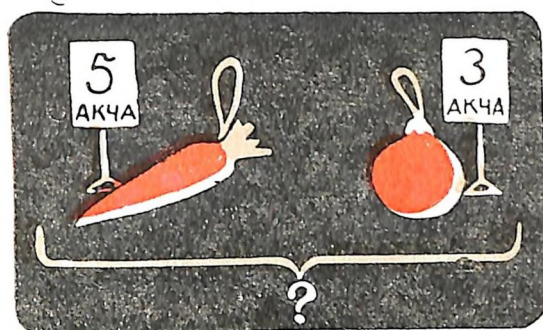
$$8-1...8+1$$

$$8-2...8+2$$

3. Баштапкы кожулаачы	4	6	3	6	4	5
Экинчи кожулаачы	3	2	3	1	3	2

Бу таблица аайынча кожорына алты пример тургузала, олорды бодогор.

4. Журуктар аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор.

5. Васяда 9 марка, Коляда десе оноң 3 маркага ас болгон. Коляда канча марка?

6. Берилген кезинтиден 2 см-ге кыска кезинти тартыгар:

7. $5+3$
 $10-3$
 $4+3$

$8-3$
 $7+3$
 $9-3$

$6+2+1$
 $7-1-2$
 $5+2+3$

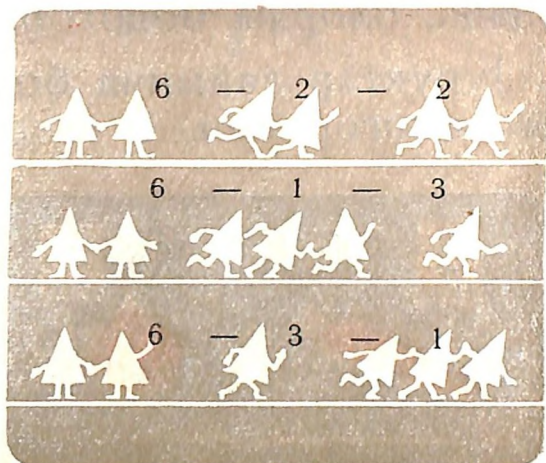
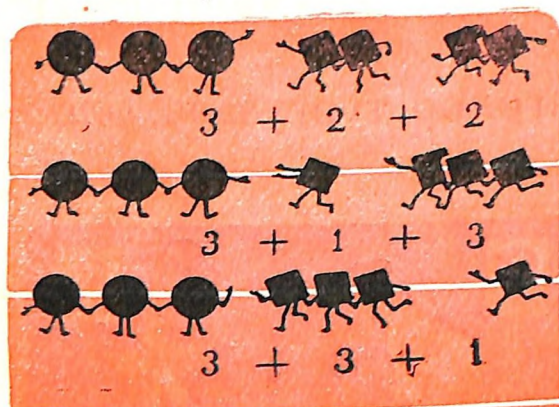
$6+2+2$
 $8-2-2$
 $9-2-2$

4-ти кожор ло айрыыр.

1. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$4=2+\dots \quad 4=3+\dots \quad 4=1+\dots$$

2. 4-ти тоого канайып кожор, 4-ти тоодон канайып айрыыр,

Јурукты көрүп, јартагар.

3. Примерлерди бодойло, оlorды кыскартып бичигер:

$$\begin{array}{cccc} 5+2+2 & 7-2-2 & 8-3-1 & 6+2+2 \\ 6+1+3 & 7-1-3 & 4+3+1 & 10-2-2 \end{array}$$

4. Бешке 4-ти канайып кожор, сегистен 4-ти канайып айрыыр, башка-башка эп-аргала бичигер.

5. Берилген тоолордын кажызын ла 4-кө көптөдигер: 2, 4, 1, 3.

Берилген тоолордын кажызын ла 4-кө астадыгар: 9, 6, 8, 5.

6. Журуктарды аяктап көрөлө, бодолголорды бодогор:

Уулчак 3 мешке таап алган, кызычак десе 4 мешкеге көп. Кызычак канча мешке таап алды? Тарелкеде 6 помидор жадыры, кастрюляда десе 4 помидорго ас. Кастрюляда канча помидор?

$$1. \quad \begin{array}{r} 5+4= \\ \hline 5+2+2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 7-4= \\ \hline 7-2-2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 6+4= \\ \hline 6+2+2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 9-4= \\ \hline 9-2-2 \end{array}$$

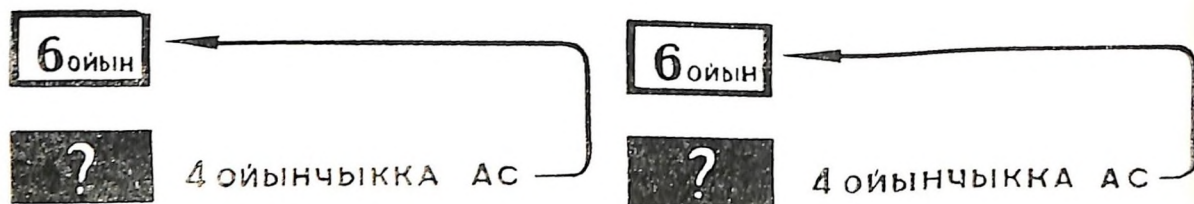
2. Кажы ла столбиктеги примерлерди түндеп көрөлө, оларды бодогор.

$$\begin{array}{ccccc} 6+3 & 10-2 & 4+3 & 9-3 & 8-3 \\ 6+4 & 10-3 & 4+4 & 9-4 & 8-4 \end{array}$$

3. $>$, $<$ эмесе $=$ деп, темдекти точкалардын ордына тургузыгар:

$$\begin{array}{cccc} 8-2...8 & 7+3...7 & 10-3...7 & 3+2...7 \\ 6+1...6 & 8-3...8 & 6+3...10 & 4+4...8 \end{array}$$

4. Уулчак перочистка эткен. Ол бөстөн 3 кара тегериктер кезип алган, жажыл тегериктерди десе 4-кө көп кезип алды. Бодолгого сурак тургузыгар, онын учуры аайынча журук журайла, бодогор.

5. Катяда 6 ойынчык, Надяда десе 4 ойынчыкка ас. Надяда канча ойынчык?

6. Верада 6 ойынчык, Любада десе 4 ойынчыкка көп. Любада канча ойынчык?

7.	$7+1$	$7-1$	$6+3$	$8-3$
	$7+2$	$7-2$	$6+2$	$8-2$
	$7+3$	$7-3$	$6+1$	$8-1$

Кажы ла столбиктин примерлерин түндөп көрүгөр.

1. $5+3=8$ 5 ле 3 деп тоолордын суммасы 8-ке түңгөй. $8=5+3$ 8 5 ле 3 деп тоолордын суммазына түңгөй.

2. $5+4=...$ $6+4=...$ $7+2=...$
 $9=...+...$ $10=...+...$ $...=...+...$

Примерлердин тоолорун өскөртүп тургузала, кычырыгар.

3. Кажы ла бодолгого сурак тургузала, оларды бодогор.

1) Баштапкы страницада 5 картинка, экинчизинде десе 4 картинка. Бастыра канча...?

2) Баштапкы страницада 6 журук, экинчизинде десе 4 журукка көп. Бастыра канча...?

4. Тоолорды бирүзин бирүзинин алдына тургузып, столбиктеп бичигер:

1, 2, ..., 6.

Кажызына ла 4-ти кожуп, примерлерди бодогор. Тургузылган примерлерди рамкалайла, ундылбас эдип үренип алыгар.

10, 9, 8, ..., 5.

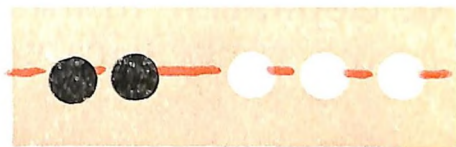
Кажызынан ла 4-ти айрып, примерлерди бодогор.

5. $7-4$ $10-4$ $5+4$ $7-2$ $5+3$
 $6+4$ $3+4$ $8-4$ $9-2$ $9-3$

6. Узуну 10 см бир кезинти тартып алыгар, онын алдына десе баштапкызынан 4 см-ге кыска эдип экинчи кезинти тартыгар. Экинчи кезинтинин узуну канча кире? Кезинтилердин кажызы узун, кажызы кыска?

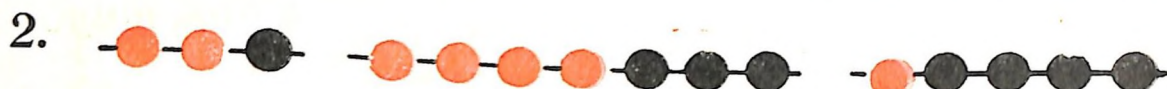
Кожулаачыларды жерлериле солыштыары.

1. Кара тегериктерди ак тегериктерге жуукташтыра жылдырыгар. Үч тегерикке экүни кожуп ийзе, канча болор? Ак тегериктерди караларына жуукташтыра жылдырыгар. Эки тегерикке үч тегерикти кошсо, канча болор?

$$3+2=5$$

$$2+3=5$$

$$2+1$$

$$1+2$$

$$4+3$$

$$3+4$$

$$1+4$$

$$4+1$$

3.
$$\begin{array}{ccccc} 3+1 & 4+2 & 4+1 & 5+1 \\ 1+3 & 2+4 & 1+4 & 1+5 \end{array}$$

Кажы ла эжер примерлердин кожулаачыларын тўндегер. Олордын суммаларын тўндегер.

Кожулаачыларды јерлериле солыштырганынан сумма кубулбай јат.

4. Баштапкы примердин каруузын тuzаланып, экинчи примердин каруузын бичигер.

$$5+2$$

$$6+3$$

$$6+4$$

$$5+3$$

$$2+5$$

$$3+6$$

$$4+6$$

$$3+5$$

5. Коля 9 кызыл флажок кезип алган, чанкырларын дезе 4 флажокко ас кескен. Коля канча чанкыр флажок кезип алды? Кызыл флажоктор чанкырларынан көп пö ол эмезе ас па? Канчага?

6. Берилген пример аайынча көп деп сөстү бо-долго тургузыгар:

$$6+4$$

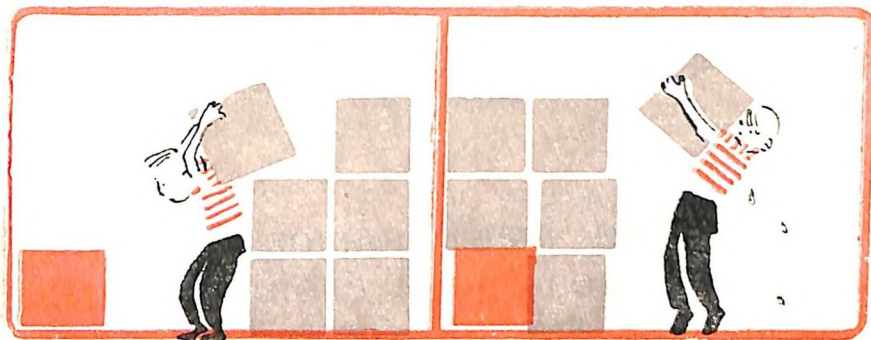
7.
$$\begin{array}{ccccc} 10-4 & 3+4 & 5+3 & 8+2 & 5+2+1 \\ 9-4 & 4+4 & 7-2 & 9-2 & 8-2-1 \end{array}$$

8. Кожорына бастыраларынын каруулары 5 бол-годый примерлер тургузыгар.

1. Кайырчактарды жаңыс жерге салар кандый арга бар? Оны канайда этсе, артык?

$$6+1$$

$$1+6$$

кемизи
кенкил?

2. Кажы примерди бодоорго јенил (эптү):

$$3+7 \text{ эмезе } 7+3?$$

Бу примерлердин каруулары түңей бе? Ненин учун?

Көп тоого ас тооны кожорго јенил.

3. Примерлерди јенил эп-аргала бодогор:

$$1+9 \quad 2+7 \quad 4+6 \quad 3+5 \quad 2+6$$

4. 1) Бистинг класста уулдардан кыстар 2-ге көп. Уулдардын тоозы керегинде нени айдараар?
 2) Чанкыр лента агынанг 8 см-ге кыска. Ак лентанын узуну керегинде нени айдараар?
 5. Класстанг 5 уулчак ла 3 кызычак чыктылар. Класстан бастыра канча бала чыкты?
 6. >эмезе< деп темдекти точкалардын ордына тургузыгар:

$$3+2...3+3 \quad 4+3...5+3 \quad 5+4...6+4$$

$$\begin{array}{cccc} 7. & 8-4 & 9+1 & 7-4 & 6+4-3 \\ & 5+3 & 9-4 & 5+4 & 7-3+5 \end{array}$$

1. Слонычактар 4 болгон, јаан слондор дезе 2-ге көп. Слонычактардын тоозы жоон слондордыйыла түнгей боло берзин деп, үзеери база канча сло-нычак жураар керек?

Слонычактар јаан слондорго көрө канчага ас?
 Жаан слондор слонычактардан 2-ге көп болзо, слонычактар жаан слондордонг 2-ге ас болор.

2. 7 яблоко журагар, грушаларды дезе яблоколордонг 4-кө ас журагар. Яблоколор грушалардан канчага көп?

3. Коридордогызынанг класстагы лампочкалар 3-ке:

ас. Класстагы лампочкаларга көрө коридордогы лампочкалар канчага көп?

4. Баштапкы кезинти экинчизинен 4 см-ге узун. Экинчи кезинти баштапкызынан канча сантиметрге кыска?

5. Кожулаачылардын жерлерин солыштырып, примерлерди бодоп салыгар:

$6+3$	$5+5$	$6+2$	$2+7$
$3+7$	$4+5$	$4+6$	$3+5$

6. Баштапкы кожулаачы 6, экинчи кожулаачы 3. Суммазын таап алыгар.

$$6+3=9$$

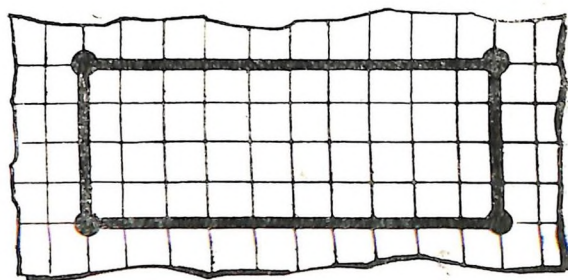
9—сумма

$6+3$ —база сумма

7. 7 деп каруулу примерлерди таап бичип алала, суммаларынын алдыла чийү тартыгар:

$1+6$	$10-2$	$2+5$	$2+7$
$8+2$	$7+3$	$6-3$	$7-2$
$9-3$	$9-2$	$10-3$	$6+4$
$3+4$	$8-3$	$1+8$	$8-1$

8. Мындый төрттолук журап алала, онын жандарынын узунун таап, бичигер.

5, 6, 7, 8, 9-ты кожор.

1. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$5=1+... \quad 5=2+... \quad 5=3+... \quad 5=4+...$$

2. $5+5$ $5+2+3$ $5+3+2$ Бу примерди база канайда бодоор аргалу?

3. $3+5$ деп примерди анайда ок бодогор. Кожулаачылардын јерлерин солыштыратан эп-арганы тuzаланып бодогор. Бу примерди кандый эп-аргала бодоорго јенил?

4. Кожулаачылардын јерлерин солыштырып, 5, 6, 7, 8, 9 деп тоолорды кожыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 2+5 & 2+7 & 1+9 & 2+8 & 4+6 \\ 3+6 & 1+8 & 1+7 & 4+5 & 3+7 \end{array}$$

5. Тегериктер учтолуктардан 2-ге көп бололо, оlorдын тоозы 5 болзын деп, тегериктерди ле учтолуктарды эки ряд эдип салыгар. Кандый фигуралар көп? Канчага? Кандыйлары ас? Слер канча учтолук салдыгар?

6. Бичип алала, 3 ле 5, 2 ле 6, 1 ле 5 деп тоолордын суммаларын таап алыгар.

7. Кыскарта бичигени аайынча бодолголор тургузып, бодогор.

8. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 деп тоолорды 4-кө астадыгар.

9. Ончозынанг жеңил эп-аргала бодогор:

$1+9$

$1+8$

$1+6$

$2+7$

$2+6$

$3+7$

$3+6$

$4+6$

1. Примерлерди көчүрип бичийле, оларды ундыбас эдип үренип алыгар:

$2+2=4$

$3+2=5$

$4+2=6$

$5+2=7$

$6+2=8$

$7+2=9$

$8+2=10$

$3+3=6$

$4+3=7$

$5+3=8$

$6+3=9$

$7+3=10$

$4+4=8$

$5+4=9$

$6+4=10$

$5+5=10$

Калганчы строчканын примерлерин кычырыгар. Кажы ла учуралда 10-ды канайда таптыгар? Каруузы 9, 8, 7, 6, 5, 4 болгон примерлерди таап алыгар.

2. 1) $6+4>6$ 6 ла 4 деп тоолордын суммазы
2) $3+5<3+6$ 6-дан көп. 3 ле 5 деп тоолордын суммазы 3 ле 6 деп тоолордын суммазынанг ас.

$>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектердин керектүзин тургузала, бичигенеерди кычыраар.

$8+2...8$

$7...7+1$

$7+2...2+7$

$2+5...5$

$3...2+3$

$3+6...6+3$

3. Баштапкы рядта 6 үчтолук болзын деп ле олор экинчи рядтагызына көрө 4-кө ас болзын деп, үчтолуктарды эки ряд эдип салыгар. Экинчи рядтагы үчтолуктардын тоозы керегинде нени айдарга жараар: баштапкы рядтагызына көрө олор көп пө айса ас па? Канчага? Экинчи рядта канча үчтолук?
4. Коробкадан 6 карандаш алылган, онон база 3 карандаш. Коробкадан канча карандаш алылды?
5. Коробкада 6 карандаш болгон. 4 карандашты алып ийдилер. Коробкада канча карандаш артты?

6. $7+2$ $6+3$ $8-3$ $1+9$ $4-4$
 $2+7$ $3+6$ $9-4$ $2+8$ $5-4$

1. Васяда 6 бичик болгон. Сашанын бичиктеринен 2-ге ас. Сашада канча бичик болгон?

Бодолгонын учуры аайынча журук журагар.

2. Столго чай ичетен 5 аяк тургускандар, олор стакандарга көрө 3-ке көп. Столго канча стакан тургустылар?

3. $7-4$ деп бодолотон, алдындагызына түнөй бодолго тургузыгар.

4. Бичилбеген тоолорды тургузып, таблицаны бичип алаар.

Баштапкы кожулаачы	2	3	2	3	3	4
Экинчи кожулаачы	6	5	7	6	7	6
Сумма						

5. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$6=1+...$

$6=2+...$

$6=3+...$

6. $2+5=7$

$3+6=$

$3+4=$

$4+5=$

$5+2=7$

$6+3=$

...

...

$7-2=5$

...

...

...

7. Каруузында 8 болгон примерлерди бичип алыгар:

$7-3$

$9-4$

$3+5$

$5-4$

$4+4$

$2+6$

$9-1$

$6+2$

1. Кажы ла бодолгого учуры аайынча журук журагар:

1) Галя ^{күт} 2 мешке таап алды, жиилектерди дезе мешкелерден 3-ке көп тапкан. Галя канча жиилек тапты?

2) Галя 2 ак мешке тапты, олар подосиновиктерден 3-ке ас болды. Канча подосиновик болды?

2. Журук аайынча бодолго тургузып, бодогор.

3. $2+4=6$

$5+3=8$

$4+4$

$1+7$

$6-4=2$

$8-...$

...

...

$6-2=4$

$8-...$

...

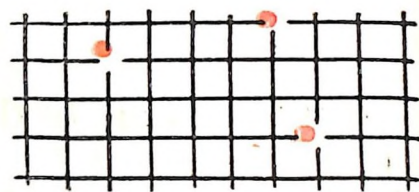
...

4. 2 ле 6-нын, 3 ле 4-тинг суммазын таап алыгар.
 5. Кожорына каруулары 7 болор 5 пример тургузыгар.

6. Рядтагы тоолорды аыктап кйригер. Кажы ла ээчий турган тоо канайда бйдет? Кажы ла рядка база 3 тоодонг таап айдып береер:

10, 9, 8... 2, 4, 6...

7. Журукта кйргйскени аайынча, точкалар тургузала, йчтолук боло берзин деп, оморды чиййчекле бириктиригер.

8. $2+8$ $10-2$ $2+7$ $9-2$
 $3+7$ $10-3$ $3+6$ $9-3$
 $4+6$ $10-4$ $4+5$ $9-4$

Ларты жок кожулаачыны табары.

1. 3 кызыл тегерик алала, оморго база 2 тегерикти кожыгар. Бастыра канча тегерик боло берди? Бу примердеги тоолор канайып адалат?

Кызыл тегериктерди алып (жаап) ийигер. Канча тегерик артты? Слер суммаданг баштапкы кожулаачыны айрып ийеле, экинчи кожулаачыны таап алдыгар.

$$3+2=5$$

$$5-3=2$$

Кара тегериктерди алып (жаап) ийигер. Канча тегерик артты? Слер суммадан экинчи кожулаачыны айрып ийеле, баштапкы кожулаачыны таап алдыгар.

$$5 - 2 = 3$$

2.

4

3

7

$$4 + 3 = 7$$

$$7 - \dots = \dots$$

$$7 - \dots = \dots$$

3

5

8

$$3 + 5 = 8$$

$$8 - \dots = \dots$$

$$8 - \dots = \dots$$

Эки кожулаачынын суммазынан бирүзин айрып ийзе, экинчизи артып калар.

$$3. \quad 1 + 7 = 8$$

$$8 - 1 = 7$$

$$8 - 7 = 1$$

$$1 + 5$$

...

...

$$4 + 2$$

...

...

$$3 + 6$$

...

...

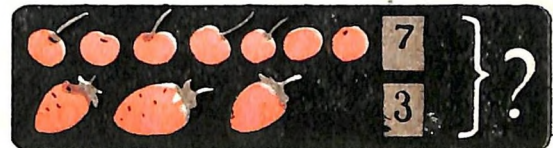
$$2 + 8$$

...

...

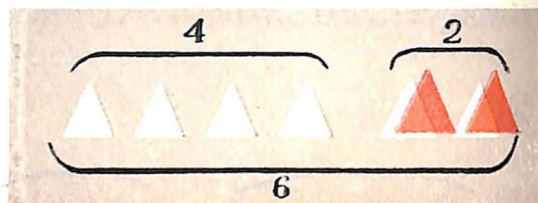
4. Эки кезинти тартыгар: баштапкызынын узуну 7 см, ол экинчизинен 1 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну кандый?

5. Журук аайынча бодолго тургузала, оны бодогор.

6.	$3+7$	$4+5$	$8-3$	$7-4$	$2+8$
	$10-3$	$9-4$	$9-3$	$8-4$	$1+8$

1. Бу жүрук аайынча кожорына 2, айрырына 2 пример тургузыгар.

2. Жарты жок тоого 2-ни кожуп ийерде, 6 боло берди.

Жарты жок тооны табыгар.

Жарты жок тооны x буквала темдектейлик.

Бодолго аайынча x -тү мындый пример тургузалы. Бу примердин нези жарт, нези жарт эмес? Суммазы ла экинчи кожулаачызы жарт болзо, баштапкы кожулаачызын канайда табар аргалу? Мынайда бичигер: жарты жок тоо 4 болор.

3. x -тү бу примерлердин бодоорын жартап беригер:

$x+3=4$	$4+x=7$	$2+x=8$
$x=4-3$	$x=7-4$	$x=8-2$
$x=1$	$x=3$	$x=6$

4. Төмөн берилген бодолголор аайынча x -тү примерлер тургузала, оморды бодогор.

1) 3-ке жарты жок тооны кошсо, 8 болор. Жарты жок тооны табар.

2) Баштапкы кожулаачы јарт эмес, экинчи кожулаачы 2. Суммазы 7. Јарты јок тооны табар.

5. Келишкедий тоолорды тургузыгар:

$$3+2>...$$

$$9-4<...$$

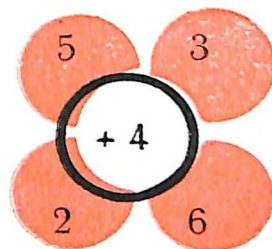
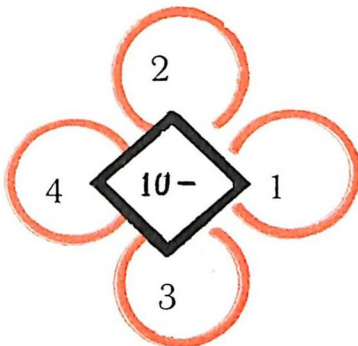
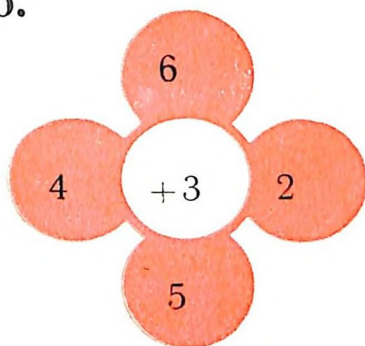
$$5+2=2+...$$

$$6-4<...$$

$$1+8>...$$

$$6+3=3+...$$

6.

7. Коробкада 6 будукту карандаш болгон. Уулчак коробкадан 2 карандашты чыгарып алды. Коробкада канча карандаш артты?

8. $9-3$ $2+8$ $4+6$ $8-2+3$
 $2+7$ $7-4$ $8-4$ $6+4-3$

1. 3, 5, 8 деп тоолорло айрыырына эки, кожорына эки пример тургузыгар.

2. Төмөн берилген бодолголорго х-тү примерлер тургузала, оморды бодоп салыгар:

1) Баштапкы кожулаачы 4, экинчизи јарты јок. Суммазы 5. Экинчи кожулаачыны таап алар.

2) 8 боло берзин деп, 1-ди кандый тоого кожор керек?

3. Бу примерлерди кычырала бодогор.

$$x+5=6 \quad 3+x=7 \quad x+2=8$$

4. 1) 1, 2, 3, 4 деп тоолорды 6-га көптөдигер.

2) 3, 5, 7, 9 деп тоолорды 3-ке астадыгар.

5. Божодылган тоолорды тургузып, бичип алала, примерлерди кычырыгар:

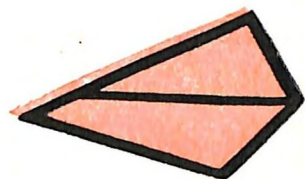
$$10=1+\dots \quad 10=2+\dots \quad 10=3+\dots \quad 10=4+\dots$$

6. Балдар жажыныжып ойнодылар. Бирүзи көзин жумуп аларда, алты бала жажынды. Бастыра канча бала жажыныжып ойноды?

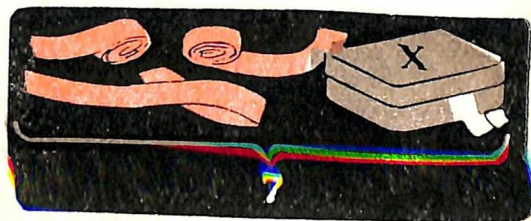
7. Неделеде 7 күн. Амырайтан бир күн болзо, неделеде иштейтен күн канча? Амырайтан эки күн болзо, иштейтен күн канча?

$$\begin{array}{cccc} 8. & 7+1 & 2+8 & 10-3 & 8-4 \\ & 1+7 & 8+2 & 9-4 & 9-3 \end{array}$$

9. Журуктан эки төрттолук ла бир үчтолук табыгар.

1. Катяга 3 кызыл ла бир канча ак лента сыйлап бердилер. Ого бастыра 7 лента сыйлаган. Катяга канча ак лента сыйладылар?

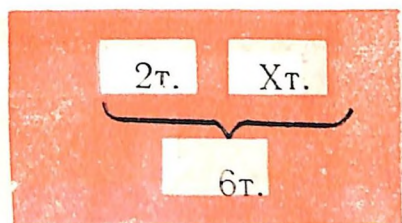

Бу бодолгонунг нези жарт, нези жарт эмес? Ак

лентанын тоозын x -ле темдектегер.

Бодолго аайынча x -тү пример тургузып, оны бодоп салыгар.

2.

Оля 2 түс жолду ла клеткалу бир канча тетрадь садып алган. Ол бастыра 6 тетрадь садып алган. Оля клеткалу канча тетрадь садып алды?

Бодолго аайынча x -тү пример тургузыгар.

3. Жарты жок тооны табыгар:

$$x+3=6$$

$$4+x=7$$

$$x+2=10$$

$$4. \quad 6+\dots=9$$

$$8+\dots=9$$

$$9=5+\dots$$

$$10=4+\dots$$

$$3+\dots=10$$

$$3+\dots=7$$

$$7=2+\dots$$

$$8=4+\dots$$

5. 6 бичикти 2 полкага канайда тургузар аргалу?

Мынайда бичигер:

6

1

2

3

4

5

5

6. Кожорына берилген кажы ла пример аайынча айрырына эки примерден тургузыгар:

$$6=1+5$$

$$6=2+4$$

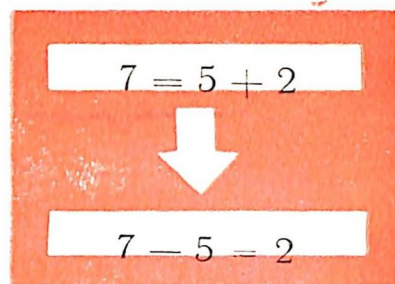
$$5=3+2$$

5-ти, 6-ны, 7-ни, 8-ти, 9-ты айрыыр.

1. $\underline{7-5=?}$

Мынайда шўўнигер:

7—ол 5 ле 2 деп тоолордын суммазы. Эки кожулаачынын суммазынан олордын бирўзин айрып ийзе, экинчи кожулаачы табылар.

Шак мынайда шўўнип, бу примерлерди бодогор:

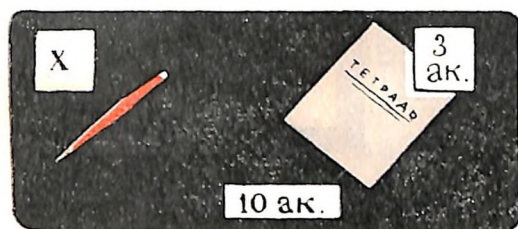
$6-5$ $7-6$ $8-7$ $9-7$

2. Кожорынын примерлерин тузаланып, ого келиштире айрырына берилген примерлерди бодогор.

10		9		8	
$9+1$	$10-9$	$8+1$	$9-8$	$7+1$	$8-7$
$8+2$	$10-8$	$7+2$	$9-7$	$6+2$	$8-6$
$7+3$	$10-7$	$6+3$	$9-6$	$5+3$	$8-5$
$6+4$	$10-6$	$5+4$	$9-5$		
$5+5$	$10-5$				

3. Бодолго аайынча х-тў пример тургузып, оны бодоп салыгар. 9 боло берзин деп, кандый тоого 3-ти кожор керек?

4. Журуктар аайынча бодолголор тургузып, олорды бодогор.

5. Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 7 см, ол экинчизинен 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

1. Таблица аайынча кожорына 4, айрыырына 4 пример тургузыгар (суммадан жаан кожулаачыны айрыгар).

Баштапкы кожулаачы	1	2	3	6	8	9
Экинчи кожулаачы	7	6	5	4	2	1

2. Божодылган $>$, $<$ эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

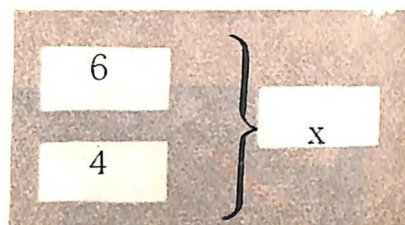
$$\begin{array}{lll}
 10 \dots 5+5 & 9-7 \dots 9-6 & 2+7 \dots 7+2 \\
 10 \dots 6+3 & 6+3 \dots 6+4 & 5+4 \dots 4+4
 \end{array}$$

3.

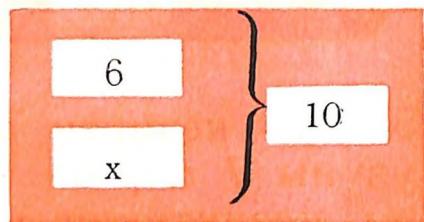
$8-4$	$5+2$	$9-4$	$6+3$
$8-3$	$7+3$	$10-4$	$5+4$
$3+7$	$9-4$	$4+5$	$9-3$
$4+6$	$8-3$	$8+2$	$7-4$

4. 1) Школдо утренник болордо, 6 уулчак ла 4 кызычак ойын көргүскен. Утренникте бастыра канча бала ойын көргүсти?

Бу бодолгонын нези јарт эмес? Ол канайда бодолып јат?

2) Школдо утренник болордо, 6 уулчак ла бир канча кызычак ойын көргүскендер. Бастыра 10 бала ойын көргүскен. Утренникте канча кызычак ойын көргүскен? Эмди не јарт эмес? Бу бодолго канайда бодолор?

3) Уулчактардын тоозы јарт эмес болзын деп, бодолгоны кубултала, оны бодогор.

5. Толя 7 јашту, ол сыйынынан 3 јашка јаан. Сыйыны канча јашту?

1. Айрыыр тушта тоолор канайда адалып јат, ундылбас эдип үренип алыгар:

Астаачы	Астадаачы	Разность
5	— 2	= 3
8	— 3	= 5

Кажы ла примердин астаачызын, астадаачызын ла разность айдып беригер.

2. 1) Астаачы 7, астадаачы 2. Разностьты табыгар.
 2) Астаачы 10, астадаачы 4. Разностьты табыгар.
 3. Баштапкы кожулаачы јарт эмес, экинчи кожулаачы 6. Сумма 9. Баштапкы кожулаачыны табыгар.
 4. Конверттин баазы 1 акча, марканын дезе 4 акча. Маркалу конверттин баазы канча акча?

Кыскарта бичигени

Бодогони

$$x = 4 + 1$$

$$x = 5$$

Каруузы: 5 акча.

5. $9-7$ $9-4$ $7+3$ $7-5$ $7-7$
 $9-5$ $9-8$ $6-5$ $4+6$ $5-5$

6. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодоп салыгар.

5 сал. 3 сал.

x сал.

1. Айрыыр тужунда тоолор канайда адалат? Таблица аайынча айрыырына 6 пример тургузала, оорды бодогор.

Астаачы	10	10	10	10	9	9
Астадаачы	7	9	8	6	5	7

Кажы ла примердин разностьын таап, айдып беригер.

2. 9 деп тоо кандый эки кожулаачыдан бүдөр аргалу? 6 деп тоо? 10 деп тоо?

3. Кыскарта бичигени аайынча бодолголор тургузала, оорды бодогор.

4. Жарты жок тоолорды табыгар:

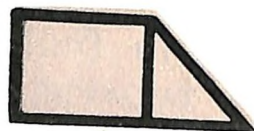
$$x+7=10$$

$$4+x=9$$

$$3+6=x$$

5. $5+5$ $9-7$ $4+4-5$ $6-6$
 $10-6$ $2+7$ $10-6+3$ $10-10$

6. Бу журуктан 2 төрттолукты ла 1 үчтолукты табыгар.

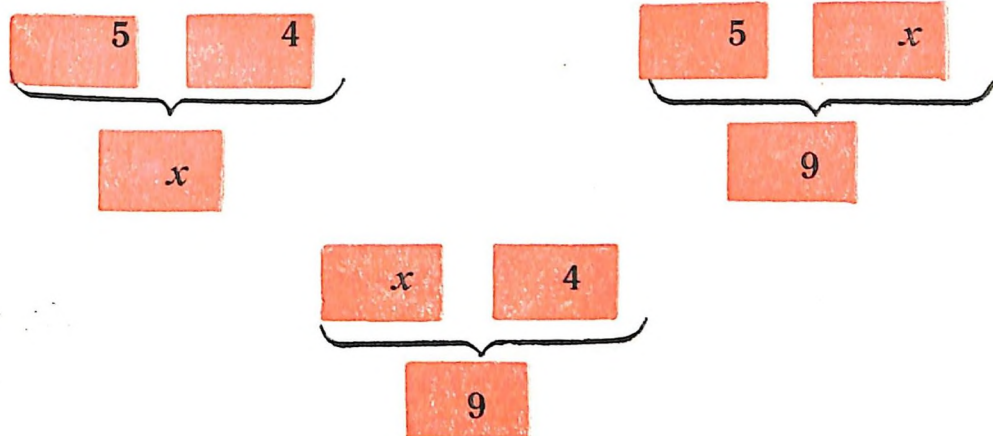

1. Таблицаны аыктап көрөлө, куру клеткаларда кандый тоолор турар учурлу, айдып беригер.

Баштапкы кожулаачы		3		2	4
Экинчи кожулаачы	6		7		6
Сумма	10	9	8	7	

Жарты жок кожулаачыларды канайда таптыгар?

2. Кыскарта бичилген бодолголорды ајыктап көрөлө, олардын кажызынын ла нези јарт, нези јарт эмес: суммазы ба ол эмесе кожулаачыларынын бир бирүзи бе, айдып беригер. Бодолголор тургузала, оларды бодогор.

3. 1) 2-ден 7-ге көп, 5-тен 5-ке көп,
10-нон 8-ке ас, 2-ден 2-ге ас болгодый
тоо табыгар.

2) Астаачы 10, астадаачы 8. Разностьты таап алыгар.

4. Келишкедий тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 9 > \dots & 5 + 4 > \dots & 9 - 7 < \dots \\ 8 < \dots & 10 - 7 < \dots & 2 + 8 > \dots \end{array}$$

5. Нина 6 аяк јунган. 4 аякты ол качан ок буфетке салып койды. Сурак тургузала, бодолгоны бодогор.

$$\begin{array}{llll} 6. & 3 + 4 & 9 - 8 & 3 + 7 & 9 - 4 + 5 \\ & 10 - 6 & 2 + 6 & 8 - 1 & 5 + 4 - 3 \\ & 2 + 7 & 8 - 6 & 1 + 8 & 9 - 7 + 8 \end{array}$$

1. 1) Кожорынын таблицадын учебниктин кадарынан аяктап көригер.

2) Ол таблицанын болужыла бу примерлердин каруузын таап алыгар:

$$3+4 \text{ (көргүзип салган)}$$

$$2+6$$

$$4+4$$

$$7+2$$

$$5+3$$

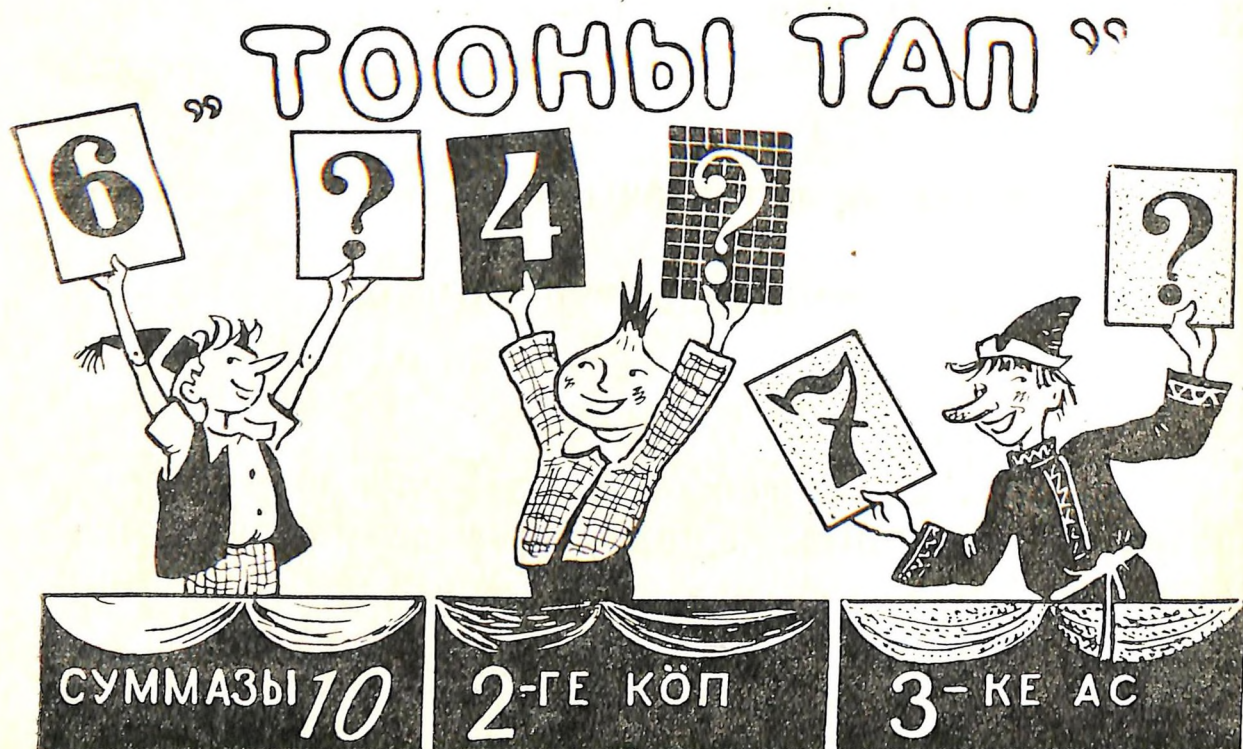
$$8+2$$

3) Ол таблицадаг кожулаачылардын јерлерин солустырганынан суммазы кубулганын көригер.

4) Кожордо суммазында 7, 5, 8, 10 болгоды тоолорды таблицадаг таап алыгар.

5) Баштапкы кожулаачы 6, экинчи кожулаачы јарты јок. Сумма 8. Экинчи кожулаачыны табар.

6) 3-чи страницадагы јуруктарды аяктап көригер. 10 деп тооны эки кожулаачыдан бүдүригер.

2. Берилген бодолголорды кыскарта бичийле, олорды бодогор.

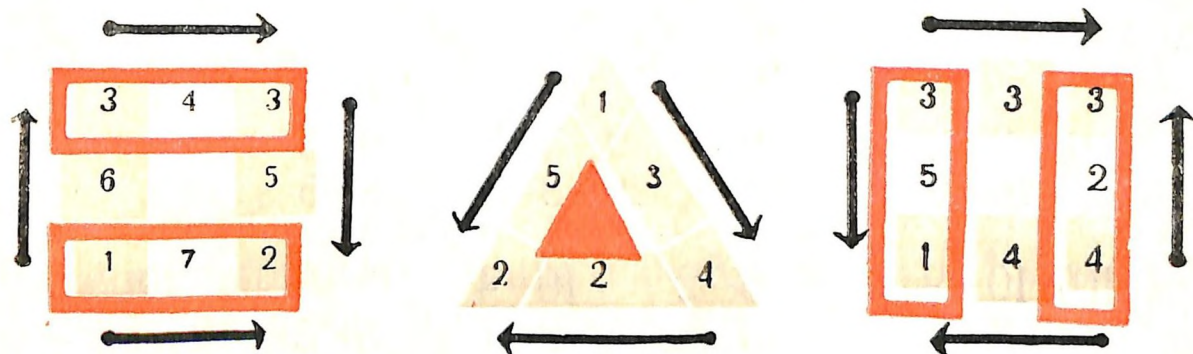
1) Тышкары балдар ойногондор, 2 кызычак буучак тударда, 6 кызычак оны ажыра калып турды. Тышкары бастыра канча кызычак ойноды?

2) Вася чаазыннан 6 кызыл ла бир канча жажыл чолмондор кезип алган, бастыра кезип алган чолмондоры дезе 9 болгон. Вася канча жажыл чолмон кезип алды?

3. Узуну 6 см кезинти тартып алыгар, экинчи кезинтини дезе 2 см-ге узун эдигер. Экинчи кезинтинин узуну канча кире? Бу кезинтилердин кажызы кыска?

4. $1+6$	$2+8$	$3+5$	$8-6+7-5$
$9-4$	$9-5$	$9-3$	$9-6+7-4$
$3+4$	$1+9$	$4+6$	$10-7+5-2$
$5-2$	$8-6$	$7-3$	$10-4+3-5$

5. Кажы ла келтегейинде турган тоолорды кожыгар:

Слер нени аярып көрдигер?

Таскадынарга кожулта материал.

1. 1) $6+1$ $5+1+1$ $7+1+1$ $8+1+1$
 $8-1$ $8-1-1$ $9-1-1$ $7-1-1$
- 2) $5+2$ $7+2$ $8+2$ $7+1+2$ $9-2-1$
 $6-2$ $8-2$ $9-2$ $6-1-2$ $4+2+1$
- 3) $4+3$ $8-3$ $4+3$ $7+2$ $5+2+2$
 $6-3$ $6+3$ $10-2$ $10-3$ $8-2-2$
- 4) $7-4$ $6-4$ $5+4$ $8-4+3$
 $10-4$ $4+4$ $9-3$ $9-5+2$
- 5) $8+2$ $9+1$ $6+3$ $7+2$ $6+4$
 $2+8$ $1+9$ $3+6$ $2+7$ $4+6$
- 6) $4+6$ $2+6$ $3+6$ $4+3+2$
 $4+5$ $3+5$ $2+5$ $2+4+1$
- 7) $10-8$ $10-6$ $9-5$ $6-5$
 $7-5$ $8-4$ $9-6$ $8-7$
 $6-4$ $8-6$ $9-7$ $10-9$
- 8) $2-1$ $4-3$ $8-8$ $7-7$ $5-5$
 $2-2$ $4-4$ $9-8$ $9-7$ $5-3$
- 9) $9-2$ $7-6$ $9-5-2$ $9-3$
 $10-6$ $2+4$ $10-8-1$ $8-5$
- 10) $10-9$ $8-5-2$ $10-4$ $5+5$
 $3+6$ $7+3-8$ $2+7$ $5-5$

2. Каруузы 8 болгон примерлерди таап, көчүрүп бичип алыгар:

$3+4$	$9-1$	$9-6$	$3+5$
$10-2$	$2+7$	$4+4$	$8-2$
$2+6$	$10-3$	$3+7$	$1+7$

3. Кажы ла столбикте кандый примерлердин каруузы көп, ненин учун, бодобой ло айдып берер.

Бодоп, шинжүлегер:

$5+1$	$4+1$	$6-1$	$7-1$
$5+2$	$4+2$	$6-2$	$7-2$
$5+3$	$4+3$	$6-3$	$7-3$

4. $5+3$ $4+3$ $6+3$ $7+3$ $5+2$
 $8-3$ $7-3$ $9-3$ $10-3$ $7-2$

Бу эжер примерлердин нези түнгей?

5. 7, 6, 4 деп тоолордын кийининде туратан тоолорды адап берер. 5, 7, 10 деп тоолордын алдында туратан тоолорды адап берер.

6. 7, 4, 2, 8, 6 деп, тоолорды тоолоордо туратан ээжи аайынча, ээчий-деечий бичигер.

Бу тоолордын кажызы јаан, кажызы эн кичинек?

7. $2+6$ $4+6$ $2+8$ $1+9$

8. Кажы ла рядтагы тоолорды аыктап көригер. Ээчий турган тоо анда канайда бүдет? Кажы ла рядка база эки тоо кожуп бичигер.

1) 3, 4, 5, ...	3) 2, 4, 6, ...
2) 8, 7, 6, ...	4) 10, 8, 6, ...

9. $7+2=9$ $5+4$ $3+5$ $8+2$ $3+4$
 $9-7=2$

10.

1) Баштапкы кожулаачы	8	7	6	5	4	3	2	1
Экинчи кожулаачы	2	2	2	2	2	2	2	2
Сумма								

2) Баштапкы кожулаачы	1	2		4		6		8
Экинчи кожулаачы	9		7	6	5		3	2
Сумма		10	10		10	10	10	

3) Астаачы	9	9	9	9	8	8	8	8
Астадаачы	6	7	8	9	8	7	6	5
Разность								

11. $>$, $<$ ол эмезе == деп темдектерди точкалардын ордына тургузыгар:

7 ... 10	$4+2$... 4	$3+1$... $3+2$
6 ... 2	$5+4$... 4	$5-1$... $5-2$
8 ... 8	$6-2$... 6	$4+3$... $4+2$
1 ... 0	$8-4$... 8	$7-3$... $6-3$
0 ... 2	$7-1$... 7	$6+4$... $5+4$

12. Келишкедий тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 4+2=\dots & 7-2=\dots & 4+2>4+\dots \\ 4+2>\dots & 7-2>\dots & 5+4<5+\dots \\ 4+2<\dots & 7-2<\dots & 7-5>7-\dots \end{array}$$

13. Кожорына каруузы 10 (9, 8, 7) болуп тургадый бастыра примерлерди билгенеерче тургузыгар.

14. Айрыырына 4 пример тургузыгар. Олордын каруулары 2, 3, 4, 5 болзын.

15. 10, 3, 7, 5, 4, 9; 1, 8, 9 деп тоолорло кожорына 2 пример ле айрыырына 2 пример тургузыгар.

16. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{llll} x+2=8 & 2+x=7 & x+8=9 & x+5=10 \\ 5+x=6 & x+3=9 & 7+x=10 & 6+x=8 \end{array}$$

Бодолголор.

1. Аквариумда 8 балык болгон. Петя база 1 балык экелген. Аквариумда канча балык боло берди?

2. Поездте 7 вагон болгон. Ого база 2 вагон колбоп салдылар. Поездте канча вагон боло берди?

3. Городко 7 вагон арбуз ла 3 вагон дыня экелгендер. Городко бастыра канча вагон маала ажын экелдилер?

4. Трудтын урогында ондү 5 лист чаазын корогон, экинчи урокто 4 лист. Трудтын эки урогында канча лист чаазын корогон?

5. Будыырга класстанг озо баштап 3 парта чы-

гарган, онын кийининде десе 6 парта. Класстан бастыра канча парта чыгарды?

6. Класста 8 журук илүде турган, 3 журукты стеден алып ийдилер. Илүде канча журук артты?

7. Кызычак 3 акчага кисточка садып алган. Ол кассага 10 акча берген. Кызычак канча акча жандыртып алды?

8. Женяда 3 яблоко болгон. Ол 3 яблоконы жип салды. Женяда канча яблоко артты?

9. Листте жапшырып көчүрер 8 журук болгон. Надя 3 журукты жапшырып көчүрүп алган. Бодолгого сурак тургузала, оны бодоп салыгар.

10. Боря 1 айга 8 бичик кычырарга темдектеп алган, кычырганы десе 1 бичикке көп болды. Боря канча бичик кычырды?

11. Маляр күнине 10 парта будыырга сананган, же будыганы десе 2 партага ас. Маляр канча парта будыды?

12. Тетрадьтын баазы 2 акча, карандаштыйы десе 1 акчага баалу. Карандаштын баазы канча акча? Тетрадь карандаштан канча акчага жеңил?

13. Кофта түүрге 5 базым түк корогон, баланын, свитерине десе 2 базымга ас. Свитер эдерине канча базым түк короды?

14. Заводной ойынчык машинанын баазы 2 салковой болгон, кукла десе 3 салковойго баалу. Кукланын баазы канча?

15. Сыйны 7 жашту болгон, агазы десе сыйнынан 2 жашка жаан. Агазы канча жашту?

16. Мишага 10 жаш, сыйны десе онон 3 жашка кичинек. Сыйны канча жашту?

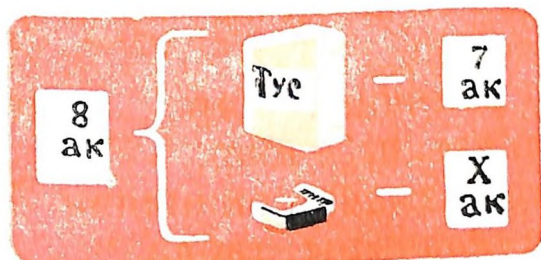
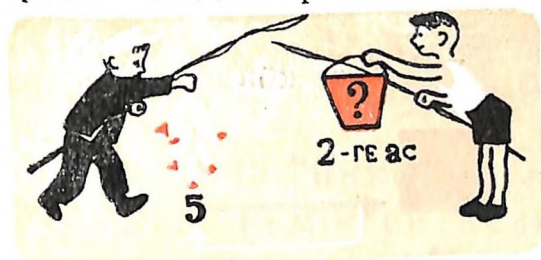
17. Бир кайырчакка 10 согоно отургускандар, экинчи кайырчакка десе 4 согоного ас. Экинчи кайырчакка канча согоно отургусты?

18. Магазинге 8 кайырчак виноград экелген, сливаны десе 2 кайырчакка көп. Канча кире слива экелген?

19. Мишада 10 марка. Коляда десе 9 маркага ас. Коляда канча марка?

20. Уулчак кроликтерге 7 морковь берген. Ол морковьты тату чалканнан 2-ге көп берди. Ол кроликтерге канча тату чалкан берди?

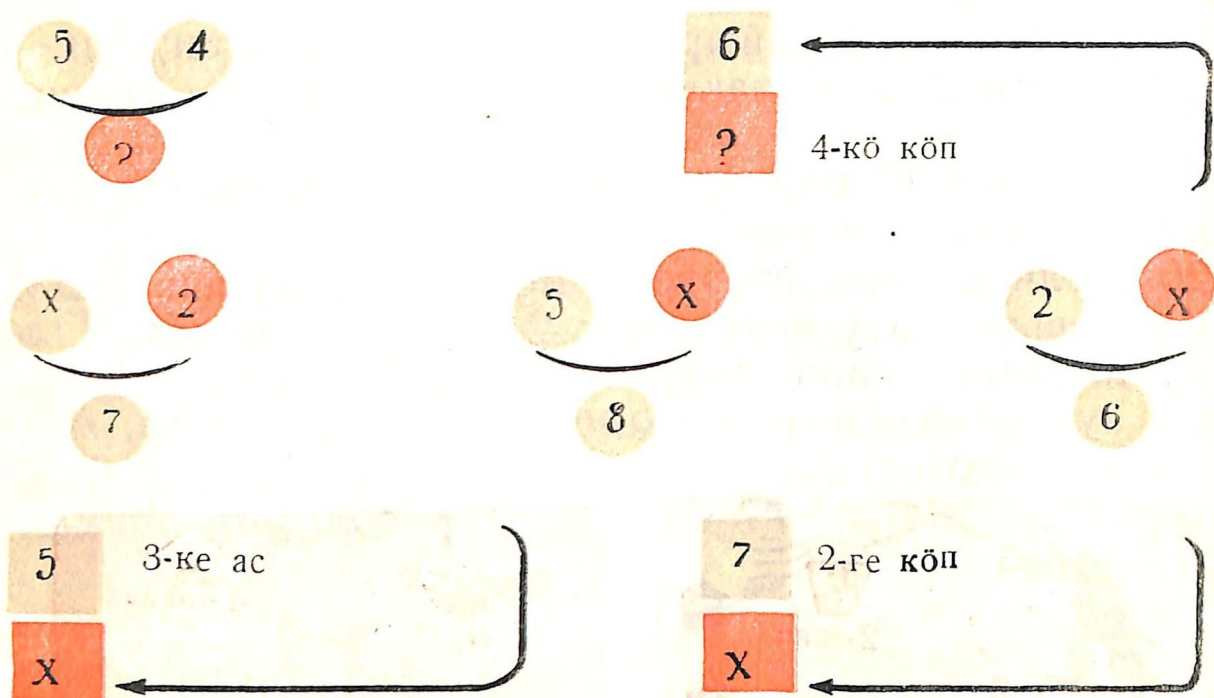
21. Журуктар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор.

22. Пачкада 10 тетрадь болгон. Олордын ортосында клеткалу канча ла жолду канча тетрадь болгодый? Карууларын таблица эдип бичигер.

Клеткалу тетрадьтар	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Жолду тетрадьтар	1	2							

23. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор.

24. Берилген бодолголор аайынча х-тү примерлер тургузала, оларды бодогор.

1) Баштапкы кожулаачы 4, экинчизи жарт эмес. Суммазы 7. Экинчи кожулаачыны табар.

2) Баштапкы кожулаачы жарт эмес, экинчизи 3. Суммазы 9. Баштапкы кожулаачыны табар.

4) 4-кө кандый тооны кошсо, 6 болор?

3) жарты жок тоого 3-ти кожуп ийерде, 7 болгон. Жарты жок тооны табар.

5) Эки тоонун суммазы 8. Кожулаачылардын бирүзи 5. Экинчи кожулаачыны таап алыгар.

6) Уулчакта бир канча тетрадь болгон. Энези

ого база 2 тетрадь садып берген. Ондо бастыра 6 тетрадь боло берди. Уулчакта озо баштап канча тетрадь болгон?

7) Володя тетрадьтар ла карандаш садып алган. Бастыра алган немелери учун ол 9 акча төлөгөн. Тетрадьтар 6 акчага турган. Карандаштын баазы канча?

8) Боряга чыккан күнинде 8 бичик сыйлап бердилер. Олордон 5 бичик чөрчөктөрлү, арткандары дезе куучындарлу. Боряга куучындарлу канча бичик сыйладылар?

25. Примерлер аайынча бодолголор тургузыгар:

$$1) 6 + 3$$

$$3) x + 5 = 8$$

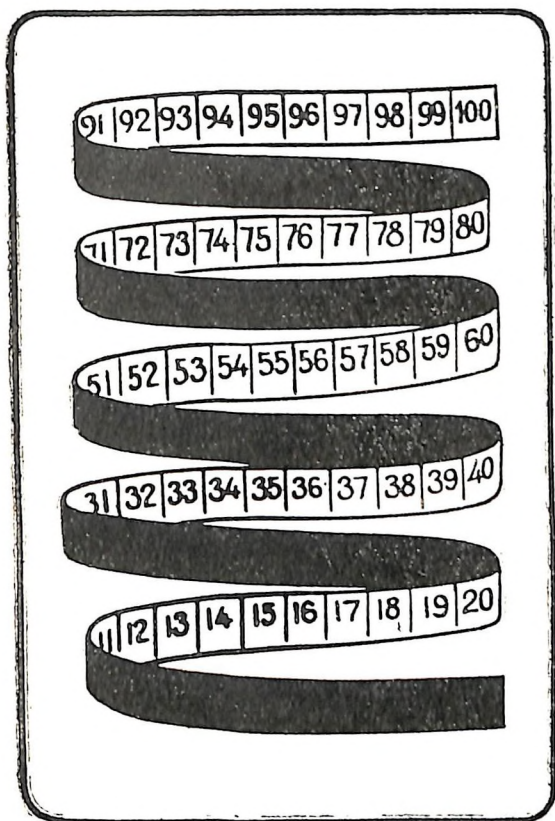
$$5) x = 7 + 2$$

$$2) 7 - 2$$

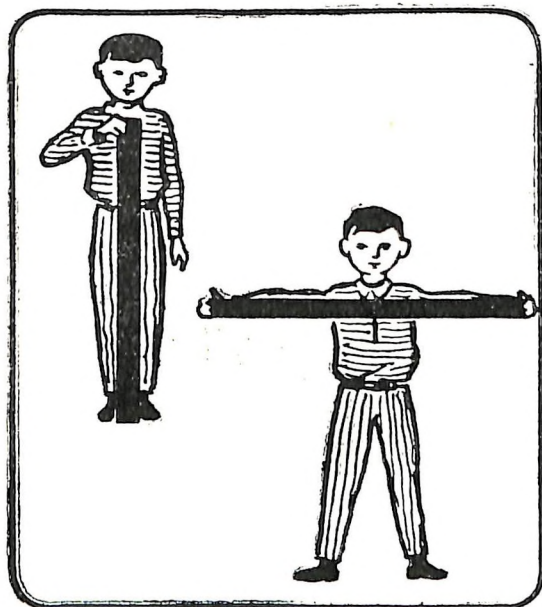
$$4) 8 + x = 9$$

$$6) x = 6 - 4$$

26. Бу кезинтининг узунун кемјигер.
Тетрадька кемјиген кезинтиден 2 см-ге узун эдип кезинти тартыгар. Узуну канча кире кезинти тартар керек?

J Ÿ C

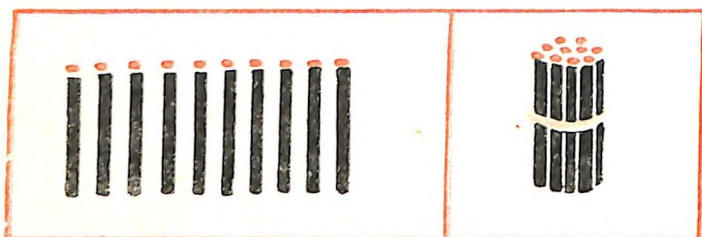

Нумерация.

11—20 деп тоолор.

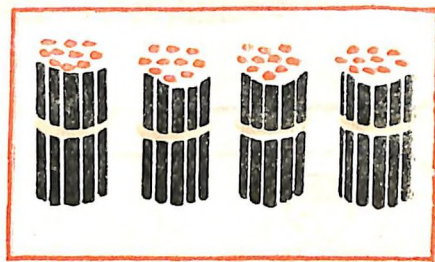
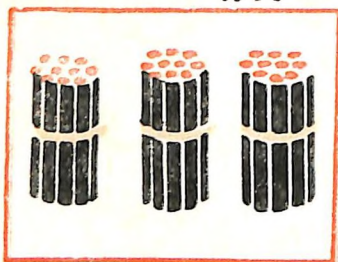

1. Бастыра канча флажок, тоологор.

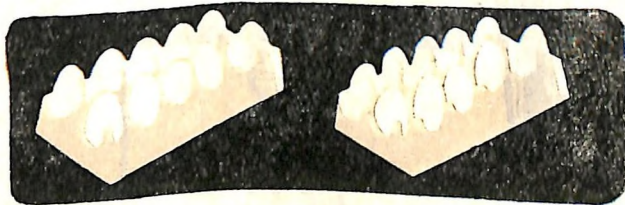
Бу он агажак, ол эмесе
мында бир он.

2. Кажы ла журукта канча он агажак?

3. Он тегерик журап алыгар. Мында канча он тегерик?

4. Канча он топчы? Канча он жымыртка?

5. Жарты жок тооны табыгар:

$$x+7=10$$

$$6+x=8$$

$$x+4=9$$

6. Эки оромдо 10 магазин. Олордын бирүзінде 6 магазин. Экинчи оромдо канча магазин?

7. Эки кезинти тартыгар. Баштапкы кезинтининг узуну 8 см, ол экинчизинен 2 см-ге кыска. Экинчи кезинтининг узуну канча кире? Экинчи кезинти баштапкы кезинтиден узун ба айла кыска ба?

8.	$7-4$	$9-6$	$6+2-1$	$8-2-2$
	$7-5$	$9-5$	$5+2-1$	$8-2-6$
	$7-6$	$9-4$	$7+2-1$	$10-3-2$

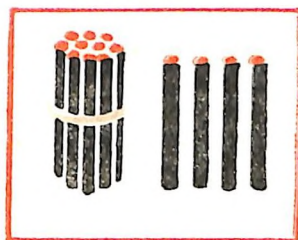
1. Кажы ла журукта бастыра канча агажак?

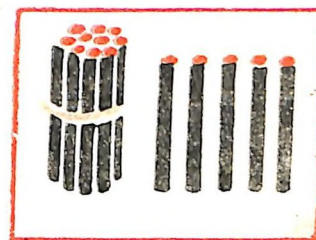
Он эки

?

?

?

2. 1 он агажак салала, үзеери база 5 агажак салыгар. Бастыра канча агажак салдыгар?

Он беш деп тоодо 1 он ло 5 бир.

3. Он төрт, он беш, он алты, он тогус деп тоолордо, ондор канча, бирлер канча, агажактарла көргүзип беригер?

4. Канча он кубик јуралган? Оннон башка канча кубик јуралган? Бастыра канча кубик јуралган?

Тетрадьтын чийүлериле 13 ле 15 клетканы мынайып ок јолдоп журап алыгар. Он үч ле он беш деп тоолордо канча ондор ло канча бирлер?

5. Ондоры 1, бирлери 2; ондоры 1; бирлери 7; ондоры 2; ондоры 1; бирлери 1; бирлери 8; ондоры 1; бирлери 9 деп тоолорды айдып беригер.

6. Точкалардын ордына тоолорды бойыгар таап тургузып, бодолголорды бодогор.

1) Автобуста 10 эр кижиге барып жаткан, олар үй улустан... көп болгон. Автобуста канча үй кижиге барып жатты?

2) Тышкары 7 кызыкчак ойноп жаткан. Олор уулчактардан... ас болгон. Тышкары канча уулчак ойноды?

1. Астаачы 10, астадаачы 7. Разностьты табыгар.

$$10 - 7 = 3$$

3—разность

10—7—база разность

8. Бир столбикке сумма, экинчи столбикке деже разность бичилген примерлерди көчүрүп бичийле, бодогор.

$$10 - 6$$

$$3 + 5$$

$$9 - 8$$

$$7 - 4$$

$$7 + 2$$

$$8 - 4$$

$$2 + 6$$

9. $8 - 6$

$4 + 5$

$10 - 6 + 4$

$9 - 3 - 4$

$10 - 7 + 4$

$8 - 7$

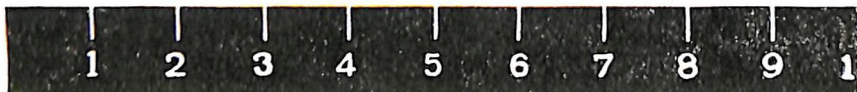
$2 + 7$

$10 - 8 + 5$

$9 - 4 - 5$

$9 - 2 - 6$

Дециметр.

10 сантиметр—ол 1 дециметр.

$$1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$$

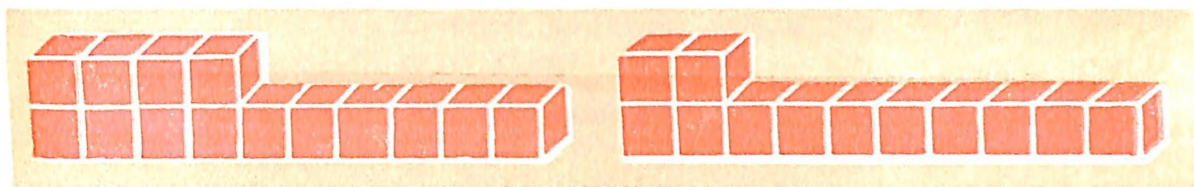
Дециметр деп сөс тоолорло кожо учураганда, оны кыскарта мынайда бичип жадылар: 1 дм, 3 дм, 5 дм.

1. Буучактан узуну 4 дм, 5 дм, 6 дм-ден кемжип алала, оны кезигер.

2. Дециметрдин болужыла кезинтини кемжигер, арткан үлүз ин сантиметрдин болужыла кемжигер.

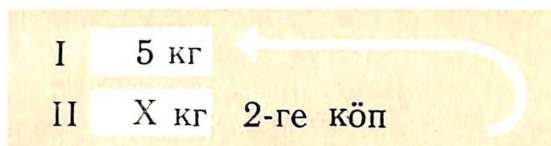
Бу кезинтинин узунун темдектен турган тооны бичип алыгар: 1 дм 2 см. Узуну мындый ок кезинти тартыгар.

3. Клеткаларды тоолоп, узуну он үч сантиметр кезинти тартыгар. Онын узунун дециметр ле сантиметрдин болужыла кемжигер. Кемжигеннен болгон тооны бичип алыгар.
4. Кажы ла журукта канча кубик, айдып беригер. Кажы ла тоодо канча ондор ло бирлер?

Кубиктердин тоозы кажы јанында көп: сол јанында ба айса он јанында ба?

5. Кыскарта бичигенине бодолго тургузала бодогор:

6. 8 ле 2, 6 ла 4, 10 ло 7 деп тоолорды бичип алала, олардын разнозын таап алыгар.

7.	$10-6$	$6-4$	$3+3+3$	$1+4+4$
	$10-7$	$9-4$	$4+3+3$	$2+4+4$
	$10-8$	$8-4$	$8-3-3$	$10-4-4$

1. Полкада канча бичик туру? База бирүзин үзеери салза, ол канчанчы бичик болор? Бастыра канча бичик?

2. Кажы ла рядка база беш тоодон кожуп айдыгар.

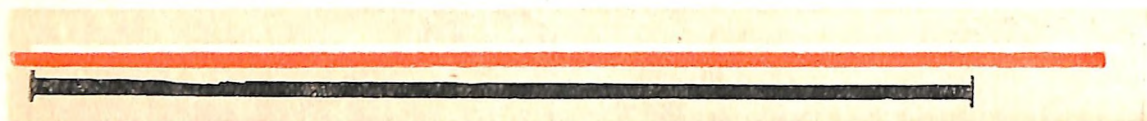
6, 7, 8, ...
10, 9, 8, ...

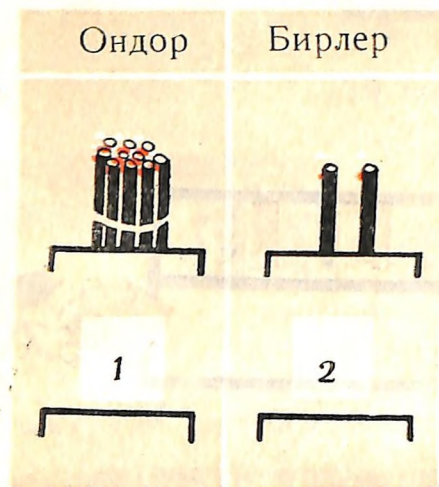
3. Он төрт агажак салыгар. Агажактардын тоозы он беш боло берзин деп нени эдер керек? Бу тоолордын кажызы көп: он төрт пö ол эмезе он беш пе? Канчага?

4. 1) Линейкадан узуну 10 см кезинти көргүзип беригер. Бу кезинтиде канча дециметр?

- 2) Линейкадан узуну он үч (он беш, он тогус) сантиметр кезинти көргүзүп беригер. Бу канча дециметр ле канча сантиметр?
- 3) Линейкадан узуну 1 дм 6 см (1 дм 8 см, 2 дм) кезинтини көргүзүп беригер. Бу кезинтиге бастыра канча сантиметр кирет?
5. Тилбектин узунун дециметрле, сантиметрле кемжигенинен бүткөн тооны бичигер.

6. 6 см, 2 дм, 1 дм 4 см деп тоолорды кычырыгар. Узуну андый ок кезинтилер тартып алыгар.
7. Туранын ичин кееркедерде, баштапкы түрбектен 4 дм, экинчинен 3 дм јуралганду чаазын арткан. Түрбектерден јуралганду бастыра канча чаазын артты?
8. Озо баштап 6 ла 2 деп тоолордын суммазын бодоп табала, онын кийининде олордын разнозын табыгар.
9. $3 + 5$ $10 - 6$ $4 + 5 - 6$ $3 + 6 - 5$
 $9 - 5$ $7 - 6$ $2 + 5 - 6$ $9 - 5 + 6$
 $5 - 5$ $6 - 6$ $2 + 6 - 5$ $8 - 6 + 5$

1. Мында канча он агажак? Алдынан башка канча агажак? Бастыра канча агажак? Он јанынан баштапкы јерде бичилген 2 деп цифра нени темдектейт? Он јанынан экинчи јерде бичилген 1 деп цифра нени темдектейт?
2. Он төрт (он јети, он тогус) агажак салыгар. Он төрт деп тоодо ондор канча ла бирлер канча?
3. 15, 13, 18, 11 деп тоолорды кычырала, кажы ла цифра нени темдектеп јат, јартагар.

Бичилген 10 деп тоодо 0 деп цифра бирлер јок болгонын, 1 деп цифра 1 он бар болгонын темдектейт.

Бичилген 20 деп тоонун кажы ла цифразы нени темдектеп јат?

4. Узуны 1 дм 2 см кезинти тартып алыгар. Бу кезинтининг узунын сантиметрлерле темдектеп бичип алыгар.

5. Примерлерди бодойло, сумманын алдыла жангыс чийү, разность-тын алдына эки чийү тартыгар:

$$7+2 \quad 10-6 \quad 2+8 \quad 9-7$$

6. Қонёктын баазы 10 салковой, чананын баазы дезе ононг 4 салковойго јенгил. Чананын баазы канча?

7. Булочканын баазы 10 акча, ол пирогтонг 5 акчага баалу. Пирог-тын баазы канча?

8. $3+7$	$1+9-7$	$10-2-7$	$10-3-5$
$10-7$	$10-9+8$	$8+1-8$	$1+9-8$
$1+8$	$10-8+7$	$2+7-9$	$3+7-4$

1. Таблицада бичилген тоолорды кычырыгар.

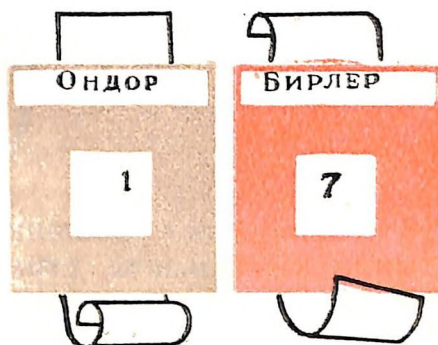
Он јанында баштапкы јерде кандый цифра туру?

Он јанында экинчи јерде кандый?

Бу бичилген тоолордын кажы ла цифразы нени темдектейт?

Андый ок таблица јурайла, ого 16, 19, 10, 20, 12 деп тоолорды бичигер.

Бу тоолордын кажызында ла алдынан канча ондор ло канча бирлер?

Он јанынан сол јаны јаар тоолозо, бирлер баштапкы јерде, ондор дезе экинчи јерде бичилет.

2. 1 онду ла 8 бирлерлү (1 онду ла 1 бирлерлү, 2 ондорлу) тоолор бичигер.

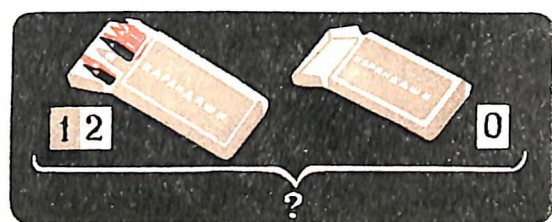
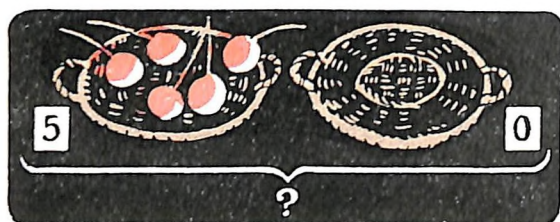
3. 1) 10, 13, 15, 19 деп тоолорды 1-ге көптөдигер. Олордын јүк ле **карууларын бичип алыгар.**

2) 19, 18, 16, 11 деп тоолорды 1-ге астадыгар. Олордын јүк ле **карууларын бичип алыгар.**

4. Божодылган тоолорды адайла, бичип алыгар:

10, □, 12, □, □, 15, □, □, 18, □, 20.

5. Тоолорды түндөштүрөлө, $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдектерди тургузыгар: $12 \dots 13$, $17 \dots 16$, $8 \dots 18$, $1 \text{ дм} \dots 10 \text{ см}$.
6. Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 13 см , экинчизинин узуну $1 \text{ дм } 3 \text{ см}$.
7. Бу кезинтилердин узунун түндөп көригер. Журуктар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор.

8. 5 л 4 , 7 л 3 деп тоолордын суммазын ла разномын бодоп табала, бичип алыгар.

$10 - 8 + 6$	$9 - 4 - 2$	$2 + 8 - 10$	$0 + 8$
$10 - 8 + 5$	$9 - 4 - 3$	$2 + 7 - 9$	$7 + 0$

1. 16 страницанын кийининде канчазынчы болор? 16 страницанын алдында канчазынчы страница болор?

2. 13, 18, 10 деп тоолордын алдында турган тоолорды бичигер; 14, 18, 15 деп тоолордын кийининде турган тоолорды бичигер.

$12 + 1$	$16 + 1$	$10 + 1$	$11 + 1$	$17 - 0$
$18 - 1$	$20 - 1$	$19 - 1$	$13 - 1$	$16 + 0$

4. 1) Тоологондо 17-ни ээчий турар,

2) тоологондо 12-нин алдында турар,

3) 19-тан 1-ге көп,

4) 15-тен 1-ге ас тоолорды бичигер.

5. 1) 3 л 4 деп тоолордын суммазын таап алыгар. Ол сумманы 10-нон айрып ийигер.

2) 7 л 5 деп тоолордын разномын таап алыгар. Ол разностьты 4-кө кожуп ийигер.

3) 4 л 1 деп тоолордын суммазын 5-ке кожугар.

4) 3 л 4 деп тоолордын суммазын 8-тен айрыгар.

6. Божодылган тоолорды тургузала бодолголорды бодогор:

1) Озо баштап полкадан 6 бичик алган. Онын кийининде база ... бичик алган. Полкадан бастыра канча бичик алды?

2) Карандаштын баазы 4 акча, блокнот дезе ... акчага баалу. Блокноттын баазы канча акча?

7. Божодылган $>$, $<$ эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

$$6 + 0 \dots 6$$

$$3 + 5 \dots 4 + 5$$

$$10 - 7 \dots 10 - 5$$

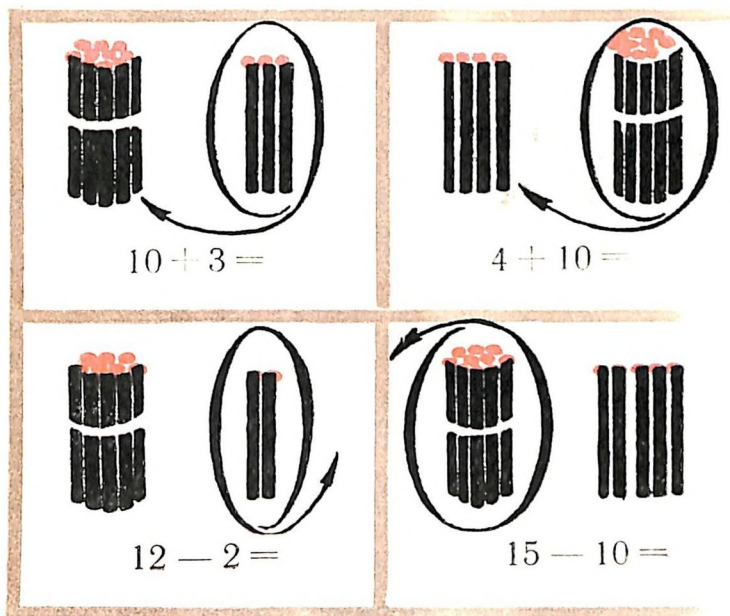
$$6 - 0 \dots 6$$

$$2 + 7 \dots 7 + 2$$

$$9 - 6 \dots 8 - 6$$

8. Эки тооны кошкондо бастыраларынын каруулары 10 болуп турар примерлер тургузаар. Олордын суммаларын адап беригер.

1. Журуктарды айкап көрөлө, примерлерди бодоорын жартап беригер:

2. $10 + 2$	$18 + 10$	$19 - 10$	$14 - 4$	$17 + 1$
$12 - 10$	$18 - 8$	$19 - 9$	$10 + 6$	$16 - 1$

3. 1) 10 ло 7 деп тоолордын разнозына 5-ти кожор.

2) 6 ла 4 деп тоолордын разнозына 2-ни кожор.

3) 7 ле 1 деп тоолордын разнозын 9-тан айрыыр.

4) 5 ле 10 деп тоолордын суммазына 1-ди кожор.

4. Эки кайырчакта канча килограмм яблоко болгонун билип алгандый бодолго тургузып, оны бодогор.

5. Коробкада канча конфет артып калганын билип алгадый бодолго тургузып, оны бодогор.

6. Эки тилбек кезип алыгар: узуну 10 см кызыл тилбек, оноң 2 см-ге кыска ак тилбек. Ак тилбектин узуну канча кире?

$$\begin{array}{ccccc} 7. & 9+0 & 7-0 & 10-8+0 & 8-8+6 & 6+4-10 \\ & 19+0 & 17-0 & 9-6-0 & 3+5-8 & 9+1+0 \end{array}$$

8. Таблицаалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор.

Болгоны	6	6	6	6	6
Экелгени	4	3	2	1	0
Боло бергени					

Болгоны	8	8	8	8	8
Апарганы	4	3	2	1	0
Артып калганы					

1. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

Баштапкы строчкадагы кажы латооны бичиирге канча цифра керек болды? Экинчи строчкадагы тоолорды бичиирге канча?

Бир цифрадан бүткен тооны **јаныс темдектү** тоо деп айдар, эки цифрадан бүткени — **эки темдектү** тоо.

2. Озо баштап јаныс темдектү, оноң эки темдектү тоолорды чыгара бичип алыгар: 15, 20, 7, 17, 2, 12, 1, 9, 10.

3. Бир темдектү тоолордын эн јаанын бичигер. Эки темдектү тоолордын эн кичинегин бичигер.

4. 1) 2 ле 3 деп тоолордын суммазын 7-ден айрыыр.

2) 10 ло 9 деп тоолордын суммазынан 1-ди айрыыр.

5. Катокто 8 уулчак јынылаган олар **кызычактардан 2-ге көп болгон. Катокто канча кызычак јынылады?**

6. Эмеген 6 таар картошко садып алган, капуста картошкодон 4 таарга ас болгон. Эмеген канча таар капуста садып алды?

7. Қожорына каруулары 8 болгадый примерлер билгенеерче тургузыгар.

8. Тоологондо, 12, 16, 18, 19 деп тоолордын кажызынын ла кийининде кандый тоо турар? Кажызынын ла алдында кандый тоо турар?

$$\begin{array}{ccccc}
 9. & 16 - 6 & 10 + 3 & 15 - 10 & 20 - 1 & 3 + 0 + 7 \\
 & 12 - 10 & 17 - 1 & 19 - 9 & 16 + 1 & 10 - 0 - 6 \\
 & 10 + 5 & 19 + 1 & 10 + 4 & 18 - 1 & 5 - 5 + 3
 \end{array}$$

1. 1) 2 ле 5 деп тоолордын суммазын 10-нон айрыыр.

Бу примерди бичиирде скобкалар тузаланарга јараар: $10 - (2 + 5)$

2) 6 ла 3 деп тоолордын суммазынан 5-ти айрыыр.

Бу примерди бичиирде, 6 ла 3 деп тоолордын суммазын скобкаларда бичиир:

$$(6 + 3) - 5$$

3) Берилген примерлерди ајыктап көрөлө, оларды бичип, бодогор:

14 лө 4 деп тоолордын разнозына 7-ни кожор: $(14 - 4) + 7$

6 ла 2 деп тоолордын разнозын 8-тен айрыыр: $8 - (6 - 2)$

4 ле 3 деп тоолордын суммазын 10-го кожор: $10 + (4 + 3)$

2. Примерлерди кычырала, оларды бодогор.

$$\begin{array}{ccc}
 19 - (2 + 7) & (15 - 5) + 4 & 7 + (2 + 8) \\
 (6 + 4) + 8 & 10 + (3 - 3) & (12 - 10) + 7
 \end{array}$$

3. Бодолголордо јетпей турган тоолорды тургузып, бодогор:

1) Сыйыны 7 јашту, агазы дезе онон јаан. Агазы канча јашту?

2) Баланын костюмынын баазы 10 салковой. Костюм платьеден баалу. Платьенин баазы канча?

4. Бу кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, оларды бодогор.

$$\begin{array}{cc}
 \left. \begin{array}{l} 1 - 10 \\ 11 - 6 \end{array} \right\} x & \left. \begin{array}{l} 1 - 10 \\ 11 - x \end{array} \right\} 18
 \end{array}$$

5. Божодылган $>$, $<$ эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ccc}
 17 - 1 \dots 11 & 8 + 10 \dots 18 & 17 - 1 \dots 17 - 10 \\
 19 - 10 \dots 9 & 2 + 10 \dots 20 & 16 + 1 \dots 6 + 10
 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc}
 6. & 3 + 3 + 10 & 5 - 2 + 10 & 14 - 10 + 2 & 19 - 9 - 0 \\
 & 6 + 2 + 10 & 7 - 3 + 10 & 15 - 10 + 4 & 10 + 4 + 0
 \end{array}$$

7. Мындый тоолор бичип алыгар:

- 1) 16 деп тооны ээчий турган,
- 2) 17 деп тоонунг алдында турган,

3) 10 ло 5 деп тоонунг суммазына түңей,

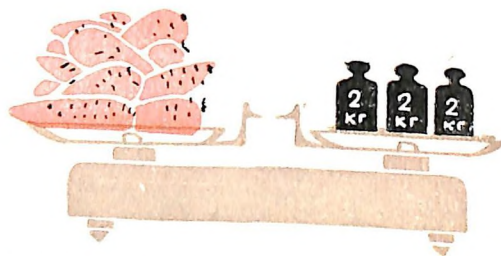
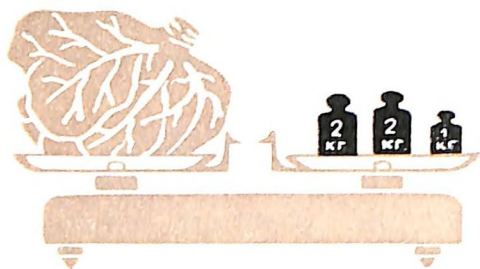
4) 18 ле 10 деп тоолордын разностина түңей.

Бескелеери. Килограмм.

1. Слер мындый бескени кайда көрдигер? Ого нени бескелеп јат? Беске не керектү?

Килограмм деп сөс тоолорло кожо турганда, кыскарта мынайда бичилип јат: 1 кг, 2 кг, 5 кг, 12 кг.

2. Капустанын ууры канча кире? Морковътын ууры канча кире?
3. 1) 2 кг картошко ло 1 кг чаазын бескелеп алыгар.
- 2) Картошколу пакетти, бичиктерлү сумканы бескелегер.
4. Балдар кроликтерге 3 кг морковь ло 4 кг капуста садып алдылар. Олор бастыра канча килограмм маала аш садып алдылар?
5. Примерлерди кычырала, олорды бодогор.

$$14 - (7 + 3)$$

$$(10 + 2) - 1$$

$$(6 + 3) + 10$$

$$10 + (2 + 6)$$

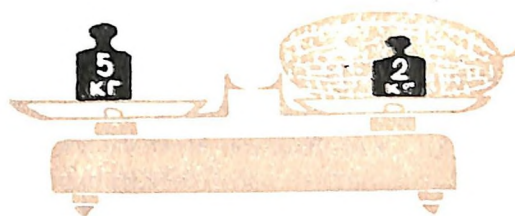
$$(16 - 6) - 7$$

$$8 + (9 + 1)$$

$$(8 + 2) + 9$$

$$(5 + 5) + 8$$

$$(10 + 3) - 1$$

Помидорлордын ууры канча кире? Дынянын ууры канча кире?

2. Картошколу пакеттин ууры 3 кг, бир пачка тустын ууры дезе 1 кг. Кажызы уур? Кажызы жеңил? Канча килограммга?

3. Энем 6 кг картошко садып алган. Онын 2 килограммын айылда-жына берип ийген. Ондо канча килограмм картошко артты?

Садып алганы — 6 кг
Берип ийгени — 2 кг
Артканы — x кг

4. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

Болгоны	Чыгымдаганы	Артканы
10 кг	3 кг	x кг

5. Примерлерди бичип бодогор:

6 ла 4 деп тоолордын суммазына 2-ни кожор.

3 ле 5 деп тоолордын суммазынан 4-ти айрыр.

6 ла 4 деп тоолордын суммазын 12-ден айрыр.

6. Каруузында жүк ле 3 болор примерлерди көчүрүп бичип алыгар:

$10-8$	$2+7$	$7-4$	$3+7-4$
$4+5$	$8-5$	$1+9$	$9-6+3$
$6-3$	$4+6$	$10-7$	$5+5-8$

7. Берилген тоолорды 10-го астадар:

17, 12, 14, 18, 15, 19.

8. $1+4+10$	$10+9-6$	$17-10+3$
$8+2+10$	$15-5+4$	$18-10+2$

Литр.

Суйук немелерди **литрле** кемјиир. Кемјиирге ичкири бир литр кружка, болуштоп, банка тузаланылат. **Литр** деп сөс тооло кожо учураганда, кыскарта мынайда бичилет: 1 л, 4 л, 6 л.

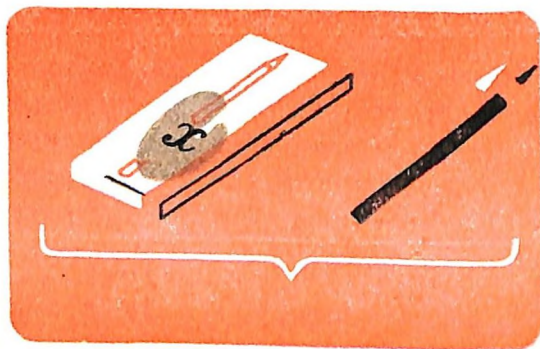
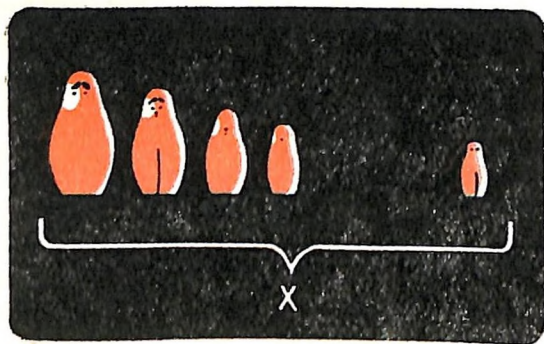
1. 1) Литровый банкага канча стакан суу кирип јат, кемјигер.
- 2) Айылыгарда бар кастрюлягарга канча литр суу кирип јат, оны кемјигер.
2. Бир бидондо 7 л керосин, экинчизинде 3 л-ге көп. Экинчи бидондо канча литр керосин?
3. Бидоннон бир кастрюляга 4 л сүт, экинчизине дезе 3 л сүт ургандар. Эки кастрюляга јаба канча литр сүт урдылар?
4. Примерлерди бичип, бодогор:
 10 ло 3 деп тоолордын суммазынан 1-ди айрыыр.
 16 ла 10 деп тоолордын разнозына 4-ти кожор.
 7 ле 3 деп тоолордын суммазын 15 тенг айрыыр.
5. Примерлерди кычырала, оморды бодогор:

$$\begin{array}{l} 8 + (6 + 4) \\ (12 - 2) + 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 10 - (3 + 5) \\ (7 + 3) - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (19 - 6) + 10 \\ 7 + (15 - 5) \end{array}$$

6. Јуруктарга бодолго тургузып, оморды бодогор:

$$\begin{array}{l} 7. \quad 2 + 6 + 10 \\ \quad 2 + 8 + 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 - 5 + 10 \\ 10 - 6 + 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 13 - 10 + 7 \\ 18 - 10 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 0 + 20 \\ 19 - 0 \end{array}$$

Таскадынарына кожулта материал.

1. Баштапкы рядка 13 квадрат, онын алдына 14 үчтолук салыгар. Фигуралардын кандыйы көп? Канчага? Бастыра канча фигура, тоолоп алыгар.

2. 13, 15, 17, 19 деп тоолорды 1-ге көптөдигер. Ол лө тоолорды 1-ге астадыгар.

3. Тоолорды түнгдеп көрөлө, божодылган $>$ эмезе $<$ деп темдектерди тургузыгар:

11 ... 10, 11 ... 12, 13 ... 15, 15 ... 13, 12 ... 20, 9 ... 19.

4. 1) Кажы ла рядка база 3 тоодон кожуп бичигер:

9, 10, 11, ...

19, 18, 17, ...

2) Кажы ла рядка база 5 тоодон кожуп бичигер:

16, 17 18, ...

15, 0, 16, 0, 17, 0, ...

5. 1) Жаңыс темдектү кандый бир 4 тоо бичигер. Кажы ла тооны 10-го көптөдигер.

2) 20-ден ас, эки темдектү 4 тоо бичигер. Олордын кажызын ла 10-го астадыгар.

6. Мындый үч кезинти тартып алыгар: бирүзинин узуну 1 дм, экинчизинин 1 дм 2 см, үчинчизинин 1 дм 3 см. Олордын кажызынын ла узуну канча сантиметр?

7. 1) $9-7$ $2+7$ $9-5+3$ $10-6-3$
 $8-6$ $3+6$ $9-6+7$ $10-4-4$
 $10-7$ $0+5$ $9-7+6$ $10-5+4$

2) $18+1$ $18-1$ $10+7$ $14-4$ $16+0$
 $16-1$ $19-1$ $5+10$ $17-10$ $13-13$
 $1+17$ $20-1$ $9+10$ $18-8$ $12-0$

3) $19-10-1$ $17-1-10$ $8+10-1$
 $18-10+1$ $14+1-10$ $5+10+1$

4) $16+1-7$ $10+6-0$ $17-7-4$
 $18-1-7$ $10+6+0$ $19-10-6$
 $15-1-4$ $18-10+0$ $16-6-7$

$$\begin{array}{l} 5) \quad 3+7+5 \\ \quad \quad 6+4+8 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2+8+4 \\ 1+9+9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 16-10-6 \\ 19-9-1 \end{array}$$

8. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 1) \quad 7+3 \dots 9 & 12+1 \dots 12 & 14+1 \dots 15+1 \\ \quad 10-6 \dots 4 & 13-1 \dots 12 & 10+2 \dots 10+1 \\ \quad 9-7 \dots 1 & 14-4 \dots 12 & 16-6 \dots 18-8 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 2) \quad 14 \dots 15 & 17 \dots 16 & 12 \dots 13 & 19 \dots 18 \\ \quad 14 \dots 15-1 & 17-1 \dots 16 & 12+1 \dots 13 & 19 \dots 18+1 \end{array}$$

9. Божодылган $+$ эмезе $-$ деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{llll} 7 \dots 3=10 & 14 \dots 1=13 & 16 \dots 6=10 & 12 \dots 1>12 \\ 10 \dots 3=7 & 14 \dots 1=15 & 16 \dots 1=15 & 19 \dots 1<19 \end{array}$$

10. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 15=10+ \dots & 13=14- \dots & 16=10+5+ \dots \\ 19=10+ \dots & 14=13+ \dots & 17=10+6+ \dots \end{array}$$

11. Таблицаларды толтырып бичигер:

1)	Астаачы	10	11	13	15	17	19
	Астадаачы	1	1	1	1	1	1
	Разность						

2)	Астаачы	12	14	16	17	18	19	20
	Астадаачы	10	10	10	10	10	10	10
	Разность							

3) Баштапкы кожулаачы	10	10	10	10
Экинчи кожулаачы	9	7	6	5
Сумма		18	17	15

12. Примерлерди бичип, бодогор.

6 ла 4 деп тоолордын суммазы-
на 7-ни кожор.

8 ле 2 деп тоолордын суммазы-
нан 4-ти айрыр.

2 ле 8 деп тоолордын суммазын
10-го кожор.

1 ле 9 деп тоолордын суммазын
16-дан айрыр.

13. Примерлерди кычырала, оморды бодогор:

$$(18-10)-3$$

$$(8+2)+4$$

$$19-(11-10)$$

$$5+(1+9)$$

$$3+(16-10)$$

$$(17-10)+3$$

$$(10+2)-1$$

$$8-(3+4)$$

$$9+(8-7)$$

14. Жарты жок тооны таап алыгар:

$$x+7=10$$

$$8+x=10$$

$$x+6=16$$

$$9+x=19$$

$$x+6=10$$

$$10+x=14$$

15. Тоолорды тўндештиреле, божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп тем- дектерди тургузыгар.

$$1 \text{ дм} \dots 1 \text{ см}$$

$$10 \text{ см} \dots 1 \text{ дм}$$

$$2 \text{ см} \dots 2 \text{ дм}$$

$$2 \text{ дм} \dots 15 \text{ см}$$

$$20 \text{ см} \dots 2 \text{ дм}$$

$$11 \text{ см} \dots 1 \text{ дм}$$

$$1 \text{ дм} 2 \text{ см} \dots 12 \text{ см}$$

$$15 \text{ см} \dots 1 \text{ дм} 5 \text{ см}$$

$$1 \text{ дм} 9 \text{ см} \dots 2 \text{ дм}$$

$$1 \text{ дм} 1 \text{ см} \dots 12 \text{ см}$$

16. Балдардын садында ак ла кара 10 мячик болгон, омордын
алтузы кара. Ак мячиктер канча болгон?

17. Жаанак озо баштап 1 он жымыртка садып алган, онын кийининде
база беш жымыртка алды. Жаанак бастыра канча жымыртка садып
алды?

18. Бир бичикте 8 страница, экинчизинде дезе 2 страницага көп.
Экинчи бичикте канча страница? Кажы бичиктин страницазы ас,
канчага?

19. Бир болчок капустанын бескези 2 кг, арбуз десе оного 3 кг-га уур. Арбузтын бескези канча? Болчок капуста арбузтан канча килограммга жеңил?
20. Буфетте күнине 8 кг яблоко саткандар, артканы десе сатканынан 2 кг-га көп. Буфетте канча килограмм яблоко артты?
21. Юра приёмник ремонттойло 10 дм эмик короткон, артканы коротконынан 2 дм-ге көп болды. Юрада канча дециметр эмик артты?
22. Столдогы жаткан тетрадьтардан дежурный 10 тетрадь алган, онын кийининде ол оного база 6-ны алды. Дежурный бастыра канча тетрадь алды?
23. Колхозчы 16 л сүт саап алган. Бир бидонго ол 10 л урган, арткан сүтти өскө бидонго урды. Экинчи бидонго ол канча литр сүт урды?
24. Бир бидондо 10 л, экинчи бидондо 7 л керосин арткан. Эки бидондо жаба канча литр керосин артты?
25. Октябрь айда канча айас ла канча бүркү күндөр болгонын арбүткеннин календаринен тоолоп беригер. Кандый күндөр көп болгон: айас па айса булутту ба? Кандыйлары ас?
26. Ремонтный мастерской 14 трактор ремонтгон, комбайндарды 4-кө көп ремонттоды. Мастерской канча комбайн ремонттоды?
27. Магазин күнине жаан улустын 10 велосипедин саткан. Онызы балдардын велосипединен 8-ке ас. Бу күн балдардын канча велосипеди садылды?
28. Бир түрбек бөстөнг юбкага 1 м, платьеге десе 2 м-ге көп бөс үзүп алдылар. Платьеге канча метр бөс үзүп алдылар?
29. Бистин райондо 10 магазин болгон. Быыл олордын тоозы 3-ке көптөгөн. Бистин райондо канча магазин боло берди?
30. Бистин турадан городко жетире автобус 8 жерде токтоп жат. Автобус 5 жерге токтоп өдө берди. Городко жетире база канча токтойтон жер артты?
31. 1) Ченемел өткүретен баштапкы грядкадан 8 кг жирик жуугандар, экинчи грядкадан десе 2 кг-га көп жуудылар. Экинчи грядкадан канча килограмм жирик жуудылар?
- 2) Ченемел өткүретен баштапкы грядкадан 8 кг жирик жууган, онызы, экинчи грядкага көрө, 2 кг-га көп. Экинчи грядкадан канча килограмм жирик жуудылар?
32. 1) Коля 8 агажак жонуп алган, Боря десе оного 2 агажакка көп. Боря канча агажак жонуп алды?
- 2) Коля 8 агажак жонуп алган, Боря десе 10 агажак. Уулчактар жаба канча агажак жонуп алды? Экинчи бодолго баштапкызына незиле түңгөй?

33. Жетпес тоолорды тургузып, бодолгоны бодогор:

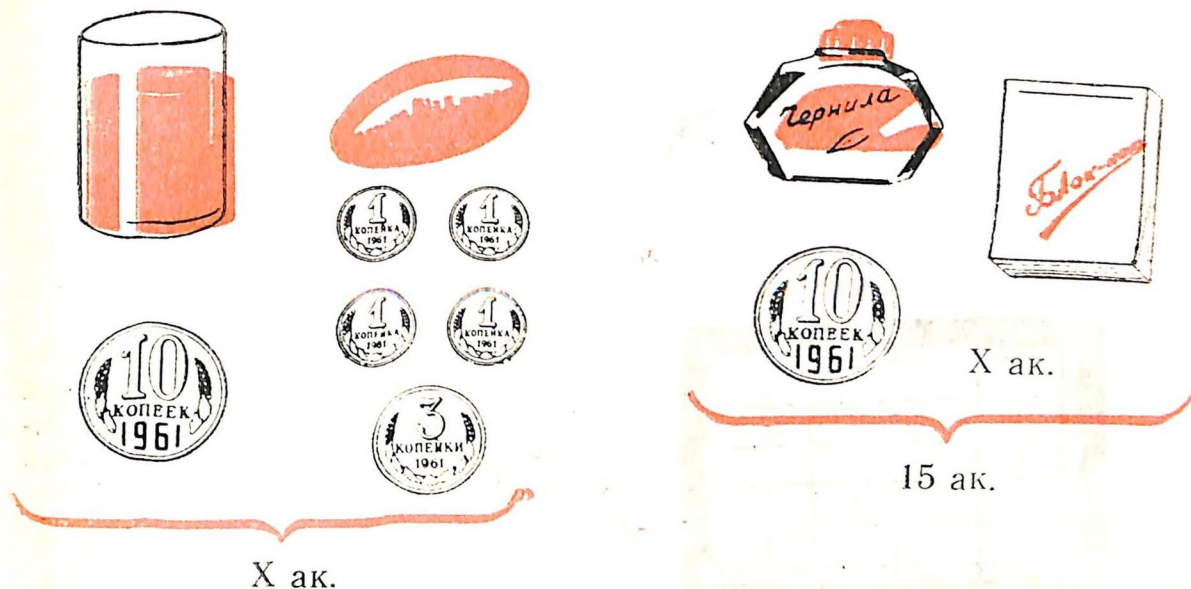
1) Уулчак 6 акчанын альбомын ла тетрадь садып алды. Уулчак канча акча төлөди?

2) Эки яблонядан 10 корзина яблоко жууп алгандар. Баштапкы яблонядан канча корзина яблоко жууп алдылар?

3) Бистин турабыс 9 этажту, коштой турган туранын этажы бистийинен ас. Коштой турган турада канча этаж?

4) Школдын жанында 10 клён өзүп жат, кайындар десе оноң көп. Школдын жанында канча кайың өзүп жат?

34. Журуктар аайынча бодолголор тургузып, оморды бодогор.

35. Кыскарта бичигенине бодолго тургузып, оморды бодогор.

36. Сурактарды жетире бичийле, бодолголорды бодогор:

1) Столовыйга помидорлу 8 кайырчак ла огурчынду 10 кайырчак экелген. Канча...?

2) Агазынын сыны 12 дм. Сыйнынан агазы 2 дм-ге бийик. ... сыны канча?

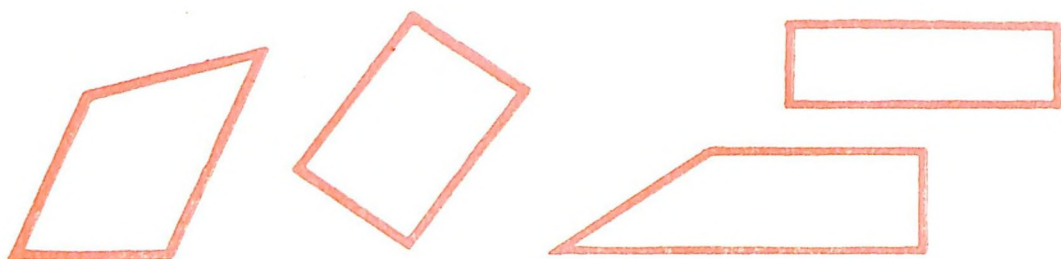
37. Кажы ла примерге бодолго тургузыгар:

$$x=14-4$$

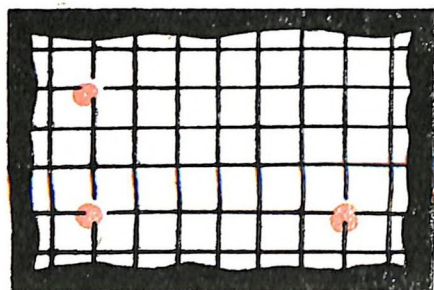
$$x=10+8$$

$$x+6=16$$

38. Бу фигуралар канайда адалып јат? Бу төрттолуктар деп слер канайда билип алдыгар? Кажы ла төрттолук канча јанду?

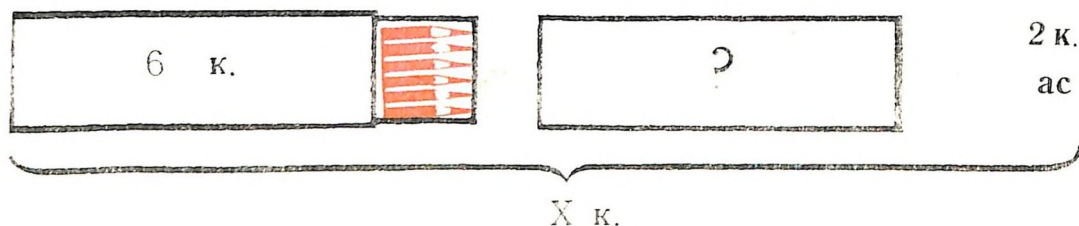
39.

Точкалар тургузала, олды кезинтиле бириктиригер. Қандый фигура боло берди? Бу үчтолукта түс толукты табыгар.

Бойлоры тургузар бодолго.

1. Баштапкы коробкада 6 карандаш, экинчи коробкада дезе 2 карандашка ас. Эки коробкада јаба канча карандаш?

Бодолгодо не јарт?
Бодолгонун сурагы кандый?
Јарты јок тооны x -ле темдектейли.

$$\begin{array}{l} \text{I} - 6 \text{ к.} \\ \text{II} - ? 2 \text{ к. ас} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{I} - 6 \text{ к.} \\ \text{II} - ? 2 \text{ к. ас} \end{array}} \right\} x \text{ к.}$$

Јурукты ла кыскарта бичилгенин шиндеп көрүгөр. Бу бичилген кажы ла тоо, ? деп темдек, x деп буква нени көргүзөт?

Билип болбос.

Эки коробкада јаба канча карандаш, тоолобой ло билип болор бо?

I коробкада 6 карандаш болгоны јарт.

II-де канча, јарты јок

II-чи коробкада канча карандаш, тоолобой ло билип болор бо? Оны билип аларга нени эдер керек? Ненин учун? 6-дан 2-ни айрыза, нени билип алар?

II-чи коробкада 6—2 карандаш

Эки коробкада бастыра канча карандаш барын билип аларга нени эдер керек? Ненин учун? (6—2) деп тоолордын разнозына 6-ны кожоло, нени билип алдыгар?

Эки коробкада бастыра (6—2)+6 карандаш

Бодолгонун сурагына каруу табыгар. Бодойтон формуланы бичип алыгар. x неге түңгей, сагышта бодогор. Бодолгонун сурагына бичибей ле каруу беригер, онон оны кыскарта бичип алыгар.

$$\begin{aligned} x &= (6-2) + 6 \\ x &= 10 \end{aligned}$$

Каруузы: 10 карандаш.

2. Алдындагы чылап ок шүүнп, берилген бодолгоны бодогор: Коляда 10 бичик болгон, Мишада дезе Колядан 3 бичикке ас болгон. Коля ла Мишада јаба канча бичик болгон?

$$\begin{array}{l} \text{К.} - 10 \text{ бич.} \\ \text{М.} - ? \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{К.} - 10 \text{ бич.} \\ \text{М.} - ? \end{array}} \right\} x \text{ бичик}$$

$$\begin{aligned} 3. \quad 17-10 \\ 9+10 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 8+2-7 \\ 4+5-3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (10-6)+5 \\ 12-(14-4) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 18-18 \\ 0+14 \end{aligned}$$

4. Бидонго 3 л сүт урган, сабатка дезе бидонноң 5 л-ге көп урган. Сабатка канча литр сүт урды?

1. Бодолгоны бодогор:

1) Катя 6 терен тарелке јунган, тайыстарын терендеринен 4 тарелкеге көп јунган. Катя бастыра канча тарелке јунды?

I — 6 т. ← ————— } x т.
II — ? 4 т-ге көп ————— }

2) Шарфтын баазы 3 салковой, бөрүк дезе 2 салковойго баалу. Шарф ла бөрүктин баазы јаба канча болды?

I — 3 салк. ← ————— } x салк.
II — ? 2 салковойго көп ————— }

2. x-тү примерлер тургузып, оларды бодогор.

1) 16 болзын деп 10-ды кандый тоого кожор керек?

2) 10 болзын деп 8-ке кандый тооны кожор керек?

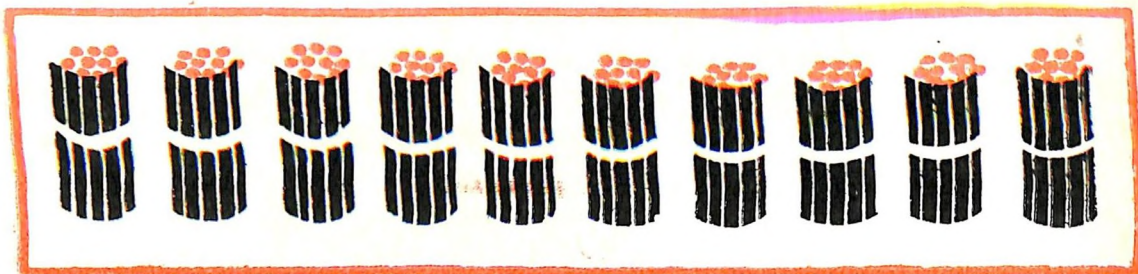
3. $19-10-7$ $9+(7+3)$ $(16-10)+3$
 $8+2+4$ $19-(4+5)$ $10-(14-4)$

4. Эки кезинти тартыгар: баштапкызынын узуну 10 см, ол экинчинин 3 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

5. Эртен тура уй саачы Зорькадан 7 л сүт саап алган, онызы Чолмонноң саап алган сүттөн 2 л-ге көп. Уй саачы Чолмонноң канча литр сүт саады?

21—100 деп тоолор.

1. Кажы ла тудамда 10 агажак. Кажы ла тудамда 1 он агажак.

1 он — он бирлер

2 он — јирме бирлер

3 он — одус бирлер

4 он — төртөн бирлер

5 он — бежен бирлер

6 он — алтан бирлер

7 он — **жетен** бирлер
8 он — **сегизен** бирлер

9 он — **тогузон** бирлер
10 он — **jүс** бирлер.

2. Одустан, төртөннөн, алтаннан баштап, он агажактан кожыгар.
3. Бежен, јетен, jүс агажактардан кажызынан ла 10 агажактан айрыгар.
4. 4 ондо? 9 ондо? 10 ондо канча бирлер?
5. Одус бирлерде, төртөн бирлерде, бежен бирлерде канча он? Агажактарла көргүзигер?
6. 20 агажакка бирден кожуп, одуска јетире тоологор. Канча он агажак боло берди? Одус агажакка бирден кожуп, төртөнгө јетире тоологор.
7. Агажактарды тузаланып, примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{l} 5 \text{ он} + 1 \text{ он} \\ 4 \text{ он} - 3 \text{ он} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 \text{ он} - 2 \text{ он} \\ 7 \text{ он} + 3 \text{ он} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \text{ он} + 6 \text{ он} \\ 8 \text{ он} - 5 \text{ он} \end{array}$$

8. $10 + 9 + 1$	$20 + 0$	$14 - 4 - 7$	$17 - 7$
$6 + 3 + 10$	$6 + 10$	$19 - 1 - 8$	$12 - 12$
$5 + 2 + 10$	$10 + 8$	$10 - 6 - 4$	$15 - 10$

9. Уулчакка костюм ла ботинка садып бергендер. Костюм учун 10 салковой төлөгөн, ботинка учун дезе 3 салковойго ас. Бастыра алган немелер учун канча салковой төлөдилер?
Бодолгоны кыскарта бичийле, оны бодоп салыгар.
10. Плотниктер пол жазагылайла, 10 јос короткондор, ого эжик жазагына көрө, 6 јоско көп короттылар. Плотниктер эжик жазаарга канча јос короттылар?

1. 20 бирлерде, бежен бирлерде, јетен бирлерде, тогузон бирлерде канча он?
2. 5 ондо канча, 8 ондо канча, 10 ондо канча бирлер?
3. Тургузылбаган $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди тургузыгар.

$$5 \text{ он} \dots 3 \text{ он}$$

$$4 \text{ он} \dots 6 \text{ он}$$

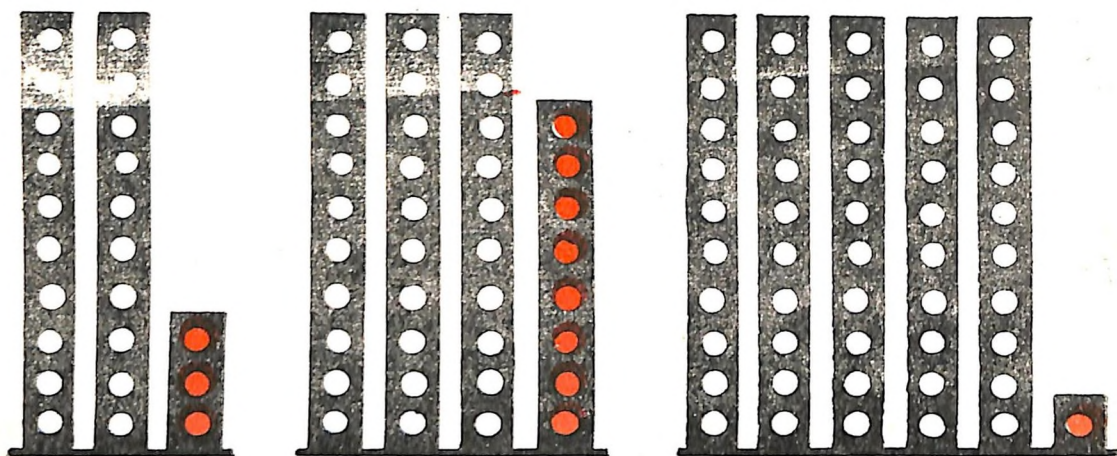
$$5 \text{ дм} \dots 4 \text{ дм}$$

$$8 \text{ он} \dots 9 \text{ он}$$

$$10 \text{ он} \dots 7 \text{ он}$$

$$7 \text{ дм} \dots 9 \text{ дм}$$

4. Кажы ла јурукта канча тегерик?
Мында канча ондор ло бирлер?

5. Тегериктерлү тилбектер алыгар (олор бу бичиктин приложение-зінде берилген), онон ого сегизен јети тегерик салыгар. Слер канча он тегерик ле алдынан башка канчатегерик алдыгар?

6. Мындый тоолорды адап беригер: ондоры 1 бирлери 6, ондоры 2 бирлери 3, ондоры 8 бирлери 1, ондоры 6, ондоры 4, бирлери 7, бирлери 9.

7. 10 ло 2-нин, 7 ле 10-нын, 18 ле 1-дин суммазын табала, бичип алыгар. Болгон карууларын айдып беригер.

8. Бодоп салыгар:

$16-6$	$3+6-7$	$8-5+7$	$10-8-2$
$16-10$	$9-5+6$	$4+6-8$	$10-6-3$
$16-16$	$2+8-4$	$7-3+5$	$10-4-4$

9. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 6 \text{ кг} \\ \text{II} - ? \text{ 4 кг-га көп} \end{array} \right\} x \text{ кг}$$

10. Бидондо 10 л сүт артып калган, кувшинде дезе 4 л арткан. Бидондо ло кувшинде јаба канча литр сүт артты?

Метр.

$$1 \text{ м} = 10 \text{ дм}$$

Он дециметр 1 метрди бүдүрет. Метр деп сөсти тоолорло кожо мы-
найда кыскарта бичигер: 2 м, 3 м, 5 м.

1. Метровой лентадан узуну 2 дм, 4 дм, 9 дм, 10 дм бөлүк көргүзүп беригер.
2. Линейкала кемјип, узуну 2 м, 4 м, 5 м буучак кемјип алыгар.
3. Метрле класстын, айылыгарда комнатанын тууразын ла сынын кемјигер. Айылыгардын көзнөктөринин ле эжиктин тууразын кемјигер. Менин сыным 1 метрден эмеш ле бийик, эмезе партанын бийиги метрге шыдар деп айдарга јараар.
4. Үренчиктерге 10 м гряда казар керек болгон. Олор 7 м гряданы казып салдылар. Олорго казарга база канча метр гряда артты?
5. Класстын сыны 10 м, тууразы сынынан 2 м-ге кыска. Класстын тууразы канча метр?
6. Кыскарта бичигениле бодолго тургузып бодогор:

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 8 \text{ м} \\ \text{II} - ? \text{ 6 м-ге кыска} \end{array} \right\} x \text{ м}$$

7. Тоолорды адап беригер:

ондоры 1 бирлери 2	ондоры 5 бирлери 1	бирлери 8
ондоры 7 бирлери 6	ондоры 8	ондоры 4

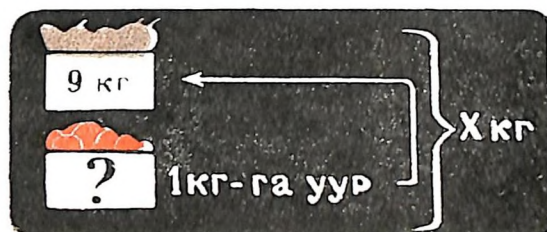
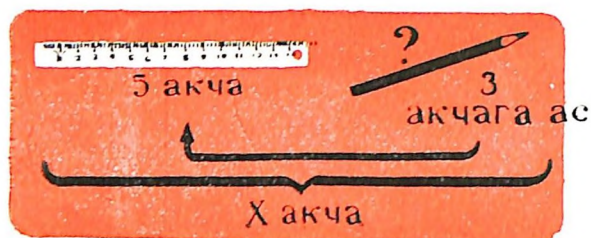
8. Бичийле бодогор:

- 1) 14 лө 10 деп тоолордын разнозына 5-ти кожор.
- 2) 19 ла 9 деп тоолордын разнозынан 7-ни айрыр.

9. 19-10	18+1	15-10+4	10-(3+6)
10+ 3	17-7	18- 8+6	(10-8)+7
20- 1	19+1	10+ 7-1	10+(4+5)

1. 1) Метровой лентанын узуну 3 дм бөлүгүн көргүзүп беригер. Анда канча сантиметр болор? 4 дм-де, 5 дм-де, 7 дм-де канча сантиметр?
- 2) Метровой лентадан узуну бежен сантиметр бөлүк көргүзүп беригер. Анда канча дециметр болор?
2. Метровой лентадан узуну сегизен јети сантиметр бөлүк көргүзүп беригер. Онон 1 см-ден кожуп, јүс сантиметрге јетире тоологор.
3. Метровой лентадан узуну 1 дм 3 см, 2 дм 8 см, 5 дм 2 см, 7 дм 8 см бөлүк көргүзүп беригер. Ол канча сантиметр болор?
4. Алтан сегистен ары сегизенге јетире тоологор.

5. Тогузон бирден ала бирден айрып, жетен тогуска жетире тоологор.
 6. Уулчак линейка ла карандаш садып алган. Линейканын баазы 5 акча, карандаштын баазы десе 3 акчага жеңил. Уулчак бастыра канча акча төлөгөн?

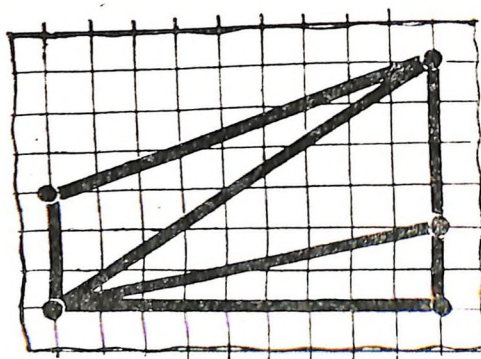
7. Кайырчак груша 9 кг, кайырчак яблоко десе 1 кг-га уур. Кайырчак яблоко ло кайырчак груша жаба канча килограмм тартат?

8. $9-7$ $3+7$ $10+8$ $13-3$ $11+0$
 $10+8$ $9-5$ $16-6$ $4+10$ $19-19$
 $20-1$ $2+8$ $7+10$ $15-1$ $14-0$

9. Жарты жок тооны таап алыгар:

$$x+8=18 \quad 10+x=14 \quad 6+4=x$$

10. Журуктан 4 үчтолук ла 2 төрттолук табыгар. Тетрадыгарга андый журук журагар.

1. Мындый тоолор адап беригер: ондоры 4 бирлери 5 (ондоры 8 бирлери 1, ондоры 1 бирлери 8, ондоры 7 бирлери 5, ондоры 2 бирлери 2).
 2. Мындый тоолор бичигер: ондоры 1 бирлери 3, ондоры 1 бирлери

7, ондору 1 бирлери 6, ондору 1 бирлери 8. Он јанынан бирлерди канчанчы, ондорды канчанчы јерге бичидигер?

3. Таблицада бичилген кажы ла тоодо канча ондор ло канча бирлер? Кандый тоолор бичилген? Бу бичип салган тоолордо 7, 2 ле 0 деп цифралар нени темдектеп јат?

Тегин бирлерди өскөртө бирлердин **баштапкы разряды** деп айдар, ондорды дезе бирлердин **экинчи разряды** деп айдар.

Јүс деп тооны мынайда бичиир: 100.

Ондор	Бирлер
7	2
2	7
2	0
7	0

Он јанынан баштапкы јерде турган нуль бу тоодо бирлер јок болгонун, экинчи нуль тоодо ондор јок болгонун темдектейт, бир дезе бу тоодо јангыс јүс бар болгонун темдектейт.

4. Бу тоолорды кычырыгар: 37, 48, 70, 29, 92, 77, 100, 11, 41, 14, 56, 65, 15, 50, 60, 16.

Бу тоолордын кажызында ла канча ондор ло канча бирлер? Олордын кажызында ла баштапкы разрядтын ла экинчи разрядтын бирлери канча?

5. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

12 ... 20 16 ... 60 32 ... 40 ондору 4 бирлери 2 ... 42
50 ... 15 30 ... 13 90 ... 89 ондору 9 бирлери 1 ... 19

6. 7 боло берзин деп, кандый тооны 3-ке көптөдөр керек? 10 боло берзин деп 7-ни канчага көптөдөр керек?

7. $8 - (5 - 2)$ $(6 + 4) - 7$ $(11 - 1) - 3$ $10 + (10 - 9)$
 $7 - (2 + 3)$ $(7 + 3) + 8$ $(14 - 4) + 9$ $15 - (2 + 8)$

8. Бидоннон 8 л сүт алган, онын кийининде бидондо алганынан 2 литрге көп сүт арткан. Бидондо канча литр сүт артты?

Алганы — 8 л
Артканы — x л 2 литрге көп —

9. Формула аайынча бодолго тургузыгар:

$$x = 7 + (7 - 4).$$

1. Тоолорды кычыраар: 80, 18, 50, 15, 69, 90, 72, 27.

Бу тоолордын кажызында ла баштапкы разрядтын бирлери канча, экинчи разрядтын бирлери канча?

2. Мындый тоолор бичип алыгар:

1) ондоры 5 бирлери 3,	4) 29-тан бирге көп,
2) 89-тын кийининде турар,	5) 30-тан бирге ас,
3) 40-ning алдында турар,	6) ондоры 4.

3. Точкалардын ордына $>$ эмезе $<$ деп темдектер тургузыгар:

80 ... 18	15 ... 50	49 ... 50	12 ... 20
72 ... 73	81 ... 18	30 ... 13	70 ... 17

4. Примерлерди кычырала, бодогор.

$(7+3) - 8$	$17 - (10-3)$	$15 - (6+4)$
$19 - (5+4)$	$10 + (10-6)$	$(18-10) + 2$

5. Бодолголорды ла олордын бодогонун тундегер.

1) Пионерлер 30 кайын отургустылар, теректерди дезе кайындардан 10 агашка ас отургустылар. Пионерлер канча терек отургустылар?

2) Пионерлер 30 кайын отургустылар, теректерди кайындардан 10 агашка ас отургустылар. Пионерлер бастыра канча кайын ла канча терек отургустылар?

К. — 30
Т. — x 10-го ас

К. — 30
Г. — ? 10-го ас } x

1. Бу кезинтинин узуну 12 см ол эмезе 1 дм 2 см.

$$1 \text{ дм } 2 \text{ см} = 12 \text{ см.}$$

2. Точкалардын ордына божодылган тоолорды тургузыгар (метровой лентадан бу үзүктерди көргүзигер):

2 дм 1 см = 21 см	36 см = 3 дм 6 см
5 дм 6 см = ... см	68 см = ...
8 дм 3 см = ... см	29 см = ...

Уренип алыгар:

$$1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$$

$$1 \text{ м} = 10 \text{ дм}$$

$$1 \text{ м} = 100 \text{ см}$$

3. Мындый тоолор бичип алыгар:

ондоры 2 бирлери 7; ондоры 8 бирлери 6; ондоры 5 бирлери 2; ондоры 9;

Экинчи разрядтын бирлери 1 ле баштапкы разрядтын бирлери 9; Экинчи разрядтын бирлери 9 ла баштапкы разрядтын бирлери 1.

4. Бу формула аайынча бодолго тургузыгар:

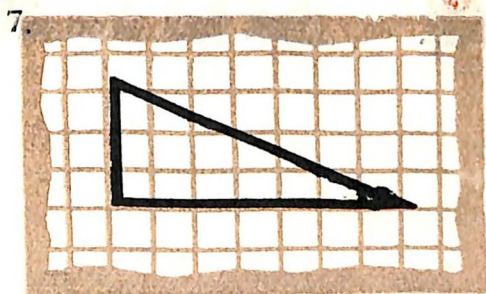
$$x = 4 + (4 + 6)$$

5. Кажы ла бодолго аайынча x -тү пример тургузала, оны бодогор:

1) Тоскуурдын жанында 10 көк күүле отурган. Олорго база бир канча ак күүле учуп келерде, бастыра 16 күүле боло берген. Канча ак күүле учуп келген?

2) Ларёкко 18 кайырчак мандарин ле апельсин экелген. Мандарин 8 кайырчак болгон. Апельсин канча кайырчак болгон?

6. $12 - 2 - 7$	$24 + 1$	$43 - 1$	$(10 + 7) - 1$
$10 + 9 + 1$	$37 - 1$	$84 + 1$	$16 - (2 + 4)$

Клеткалу чаазынга мындый эки үчтолук журайла, кезип алыгар. Олорды бириктире тудуп, төрттөлүк, онын кийининде үчтолук бүдүригер.

1. Бир тутамда 6 морковь болгон, бирүзинде десе 4 морковь. 8 морковьты койондорго берип ийерде, канча морковь артты?

Болгоны — 6 м ле 4 м.
Бергени — 8 м.
Артканы — x м.

2. Бодолгоны кыскарта бичип, бодогор:

Энем бир тарелкеге 4 булочка, экинчисине десе 3 булочка салды. Балдар 5 булочканы жигилеп салды. Канча булочка артты?

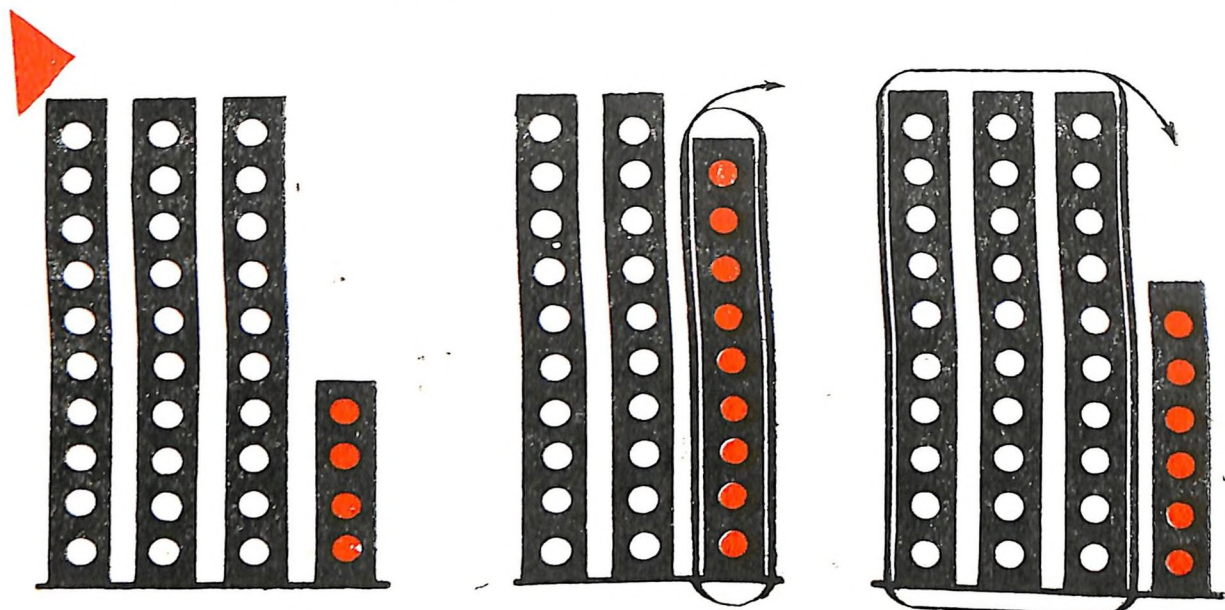
3. 28-тен көп лө 34-төн ас тоолорды ээчий-деечий бичип алыгар. Бу тоолордын кажызын ла 1-ге астадыгар.

4. $48 + 1$	$87 - 1$	$50 - 1$	$79 + 1$	$20 - 1$
$54 - 1$	$61 + 1$	$39 + 1$	$100 - 1$	$99 + 1$

5. 1) Жарты жок тоо 10-нон 3-ке көп. Жарты жок тооны табыгар.

2) 10 сананып алган тоодон 3-ке көп, сананып алган тоо кандый?

6. Чанала жыгылаарга 10 кызычак барган. Олор уулчактардан 2-ге ас болгон. Жыгылап канча уулчак барды?

$$30 + 4$$

$$29 - 9$$

$$36 - 30$$

1. $40 + 3$ $24 - 20$ $39 - 9$ $10 + 7$ $7 + 60$
 $57 - 7$ $80 + 5$ $6 + 70$ $45 - 5$ $96 - 90$

2. 21, 12, 30, 47, 91, 19, 32, 23, 70, 14, 41 деп тоолорды кычырала, олордын кажызында ла баштапкы разрядтын бирлери канча, экинчи разрядтын бирлери канча, айдып беригер.

3. Бир жолго жаңыс темдектү тоолорды, экинчи жолго эки темдектү тоолорды чыгара бичип алыгар: 3, 15, 1, 10, 7, 2, 39, 47, 9, 8, 17, 71. Жаан тоодон баштап ээчий-деечий бичигер.

4. Энем бир төстөң 6 помидор үзүп алган, экинчизинен десе 4 помидор. Ажанарда 8 помидорды жип салдылар. Канча помидор артты?

5. Ёлкада 10 чанкыр лампочка күйген, кызылдары десе 5 лампочкага көп. Ёлкада канча кызыл лампочка күйген?

6. $26 - 6$ $58 - 50$ $4 + 60$ $56 + 1$ $5 + (4 + 6)$
 $30 + 9$ $7 + 20$ $85 - 5$ $72 - 1$ $8 - (10 - 2)$

1. Тегериктерлү тилбектерди тузаланып, карууларын таап алыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 20+6 & 9+30 & 87-7 & 58-50 & 60+8 \\ 50+7 & 7+90 & 46-40 & 75-5 & 36-30 \end{array}$$

2. Бодобой ло божодылган $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 20+7 \dots 20+5 & 4+90 \dots 90+3 \\ 53-50 \dots 53-3 & 78-1 \dots 78-8 \end{array}$$

Бодоп, шиндегер.

3. 35-тенг көп, 48-тенг ас бастыра тоолорды бичип алыгар. Олордын кажызын ла бирге көптөдигер.

4. Примерлерди бичийле, карууларын таап алыгар:

1) 3 ле 4 деп тоолордын суммазына 2-ни кожыгар.
2) 10-го 2 ле 6 деп тоолордын суммазын кожор.
3) 40 лө 9 деп тоолордын суммазынан 1-ди айрыыр.

4) 15-тенг 3 ле 7 деп тоолордын суммазын айрыыр.

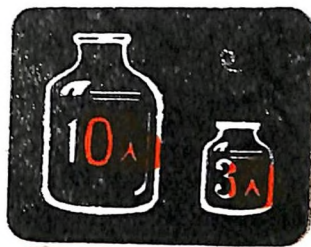
5. Бу эки банканын болужыла 7 л сууны канайда кемјип алар?

6. Бу эки гирянын болужыла 3 кг јарманы канайда бескелеп алар?

7 Бодолго аайынча х-тү пример тургузып, бодогор:

Озо баштап стройкада 4 подъёмный кран иштеген. Ёзеери база бир канча јангы подъёмный кран экелерде, бастыразы 7 боло берген. Канча јангы кран экелдилер?

8. Кыскарта бичилгениле бодолгоны тургузып, бодогор:

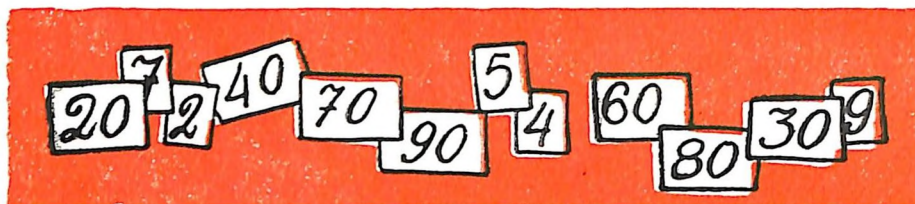
Болгоны — 5 кг ла 4 кг.
Коротконы — 7 кг.
Артканы — х кг.

Болгоны — 4 м ле 6 м.
Коротконы — 5 м.
Артканы — х м.

1. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 1 \text{ дм } 4 \text{ см} = \dots \text{ см} & 52 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см} \\ 8 \text{ дм } 4 \text{ см} = \dots \text{ см} & 41 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см} \end{array}$$

2. Журукта көргүзилгенине жүзүндөш карточкалар эдип алыгар.

Эдип алган карточкаларардын болужыла 38, 42, 56, 29, 83, 67 деп тоолорды темдектегер.

3. Көргүзү аайынча тоолорды олордын суммазыла солыгар:

$$\begin{array}{llll} 28 = 20 + 8 & 15 = \dots & 32 = \dots & 96 = \dots \\ 43 = 40 + 3 & 84 = \dots & 56 = \dots & 65 = \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 4. \quad 60 + 30 & 64 - 4 & 70 + 8 - 70 & 97 - 7 - 90 \\ 80 + 7 & 39 - 30 & 5 + 60 - 5 & 54 - 50 + 6 \\ 39 + 1 & 100 - 1 & 59 + 1 - 60 & 42 - 40 - 2 \end{array}$$

5. 1) Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 8 см, экинчизинин узуну дезе 2 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

2) Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 8 см, же ол экинчизинен 2 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

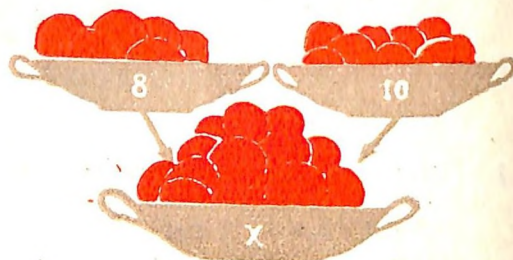
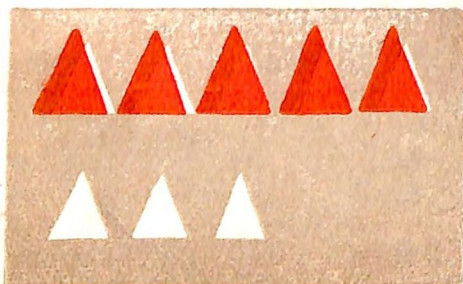
6. Бу формула аайынча бодолго тургузыгар: $x = (4 + 5) - 6$.

7.

Бу журуктан 3 үчтолук ла 3 төрттолук табы гар.

1. Канча кызыл үчтолук? Актары канча? Рядта канча үчтолук, анча ок тегерик жергелей салыгар. Слер канча тегерик салдыгар?

2. Бир табакта 8 апельсин, экинчизинде 10 апельсин, үчинчизинде десе баштапкызындагы ла экинчизиндеги апельсиндерди жаба алганына түңей. Үчинчи табакта канча апельсин?

3. 5 жаңыс темдектү ле 5 эки темдектү тоолор бичип алыгар. Олордын кажызын ла бирге астадыгар.

4. $>$ ла $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 60+7 \dots 60 & 97-7 \dots 90 & 3 \text{ дм} \dots 28 \text{ см} \\ 38-8 \dots 38 & 40+6 \dots 64 & 5 \text{ дм} \dots 50 \text{ см} \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 5. & 35-30 & 6+70 & 60-1 & 29+1-30 & \cdot \\ & 50+8 & 82-80 & 90-1 & 67-7-1 & \\ & 93-3 & 30+1 & 70-1 & 84-4-1 & \end{array}$$

6. Бодолголорды бодойло, олорды бодогонун түндегер:

1) Баштапкы аңчы 10 тийинг аткан, экинчи аңчы баштапкызынан 4 тийинге көп. Экинчи аңчы канча тийинг атты?

2) Баштапкы аңчы 10 тийинг аткан, ол экинчи аңчыдан 4-кө ас аткан. Экинчи аңчы канча тийинг атты?

7. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, бодогор.

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 3 \text{ акча} \\ \text{II} - ? 4 \text{ акчага баалу} \end{array} \right\} x \text{ акча}$$

1. Баштапкы түрбекте 10 м бөс болгон, экинчизинде 8 м, үчинчизинде десе баштапкызындагы ла экинчизиндеги бөсти жаба алганына түңей. Үчинчи түрбекте канча метр бөс?

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 10 \text{ м} \\ \text{II} - 8 \text{ м} \\ \text{III} - x \end{array} \right\} \leftarrow$$

2. Ылкага ойынчыктар эдерге 5 лист кызыл, 3 лист жазыл чаазын садып алгандар. Сары чаазынды десе садып алган кызыл ла жазыл чаазындарга түңей садып алган. Канча лист сары чаазын садып алгандар?

Бодолгоны кыскарта бичип, бодогор.

3. Тоолорды кычырыгар: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90.

Бу тоолордын кажызы ла кандый цифрала бичилген?

Бу тоолорды туйук тоолор деп айдар.

4. 19-тан көп лө 31-ден ас бастыра тоолорды бичип алаар.

Туйук тоолордын алдыла чийү тартыгар.

5. Учына јетире бичигер:

$$5 \text{ дм } 7 \text{ см} > \dots \text{ см}$$

$$3 \text{ дм } 1 \text{ см} < \dots \text{ см}$$

$$64 \text{ см} > \dots \text{ дм}$$

$$72 \text{ см} < \dots \text{ дм}$$

$$6. \quad 84 - 80$$

$$30 + 7$$

$$70 - 1$$

$$49 + 1$$

$$5 + 90$$

$$7 - 7$$

$$7 + 3 - 6$$

$$5 + 4 - 7$$

$$63 - 1$$

$$36 + 1$$

7. Автобуста 10 кижі брааткан. Токтоор јерде 3 кижі тўжўп алган, 2 кижі дезе отурып алган. Автобуста канча кижі боло берди?

Суммага тоолорды кожоры.

1. Примерди кычырыгар: $(4+2)+3$.

Тоолорды суммага башка-башка эп-аргала кожор аргалу, каруу-зы качан да кубулбай турар.

I-кы эп-арга. 4 лө 2 деп тоолордын суммазын таап алала, ого 3-ти кожуп ийели:

$$(4+2)+3=6+3=9.$$

II-чи эп-арга. 3 деп тооны баштапкы кожулаачыга кожоло, болгонын экинчи кожулаачыга кожуп ийели:

$$(4+2)+3=(4+3)+2=7+2=9.$$

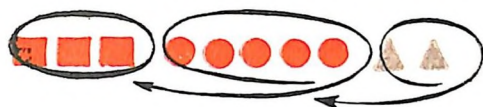
III-чи эп-арга. 3 деп тооны экинчи кожулаачыга кожоло, болгонын баштапкы кожулаачыга кожуп ийели:

$$(4+2)+3=4+(2+3)=4+5=9.$$

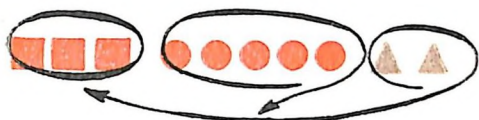

Болгондорын тўндештиригер.

2. Примерди үч эп-аргала бодогонун жартап беригер:

$$(3+5)+2=8+2=10,$$

$$(3+5)+2=(3+2)+5=5+5=10,$$

$$(3+5)+2=3+(5+2)=3+7=10.$$

Болгондорун түндештиригер.

3. Үч эп-арганы тузаланып, суммага тооны кожыгар. Болгондорун түндештиригер.

$$(6+1)+3$$

$$(2+3)+1$$

$$(2+3)+5$$

4. 5 туйук учураган ла тоо бичип алыгар. Олордын кажызын ла 1-ге астадыгар.

5. 2 ле 7 деп тоолордын болужыла төрт темдектү тоо бичип алыгар.

6. Божодо бичип салыгар:

$$35 < \dots$$

$$28-8 < \dots$$

$$40 \text{ см} > \dots \text{ дм}$$

$$90 > \dots$$

$$49+1 > \dots$$

$$69 \text{ см} < \dots \text{ дм}$$

$$49 < \dots$$

$$80-1 < \dots$$

$$70 \text{ см} > \dots \text{ дм}$$

7. $49+1$

$40-1$

$48-40+60$

$7+3=6$

$99+1$

$60-1$

$57-7+9$

$9-5+6$

$79+1$

$100-1$

$62-60+40$

$2+8-7$

8. Үренчиктер яблоколор отургузарга 10 орочок казып салгандар. Яблоколордын орочокторын вишнялардын орочокторынан 2-ге ас каскандар. Вишнялардын орочокторы канча?

9. Формула аайынча, женил деп сөстү бодолго тургузыгар:

$$x=(11-10)+11.$$

1. $(9+2)+1$. Бу примерлерди үч эп-аргала бодогор.

Кажы эп-аргала бодоорго эптү?

2. Примерлерди кычырала, жеңил деген эптү эп-аргала бодогор.

$$(9+7)+3$$

$$(6+4)+7$$

$$(20+6)+3$$

$$(3+40)+5$$

$$(8+6)+2$$

$$(5+8)+5$$

$$(49+5)+1$$

$$(1+29)+6$$

3. 7 ле 4 деп тоолорды тузаланып, эки темдектү тоолор бичигер.

4. Жаңыс темдектү эн ле жаан тооны, эки темдектү эн кичинек тооны, эки темдектү эн жаан тооны бичип алыгар.

5. Тоолорды онон ары көндүктирип бичигер:

1) 10, 20, 30, 40 ... 2) 100, 90, 80, 70 ...

Бу тоолорды канайда адаарга жараар?

6.	Астаачы	42	42	42	76	76	76
	Астадаачы	1	2	40	1	6	70
	Разность						

7. Үч кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 7 см, экинчизинин баштапкызынан 3 см-ге узун, үчинчизинин узуну экинчи кезинтиден 2 см-ге кыска. Үчинчи кезинтинин узуну канча кире?

8. Төндө беш бала жынылаган, ологорго база үч бала келди. Удабай беш бала жана берген. Төндө канчабала артып калды?

9. Катя 10 кызыл, 8 жажыл чолмон кезип алган. Сарызын кызыл ла жажыл чолмонды жаба алганына түңей. Катя канча сары чолмон кезип алды?

Таскадынарга керектү материал.

1. Ондоры 3, ондоры 1 бирлери 3, ондоры 1 билери 5, ондоры 9 бирлери 7, ондоры 2 бирлери 1 болзын деп тоолор бичигер. Олордын кажызынын ла алдында ла кийининде туратан тоолорды айдып беригер.

2. Берилген тоолорды кычыраар: 18, 80, 16, 60, 30, 13, 90; 19, 24, 42, 78, 87, 52, 25. Бу тоолордын кажызында ла баштапкы ла экинчи разрядтын бирлери канча?

3. Мындый тоолор айдып береле, бичип алыгар: экинчи разрядтын бирлери 1, баштапкы разрядтын бирлери 6, экинчи разрядтын бирлери 6, баштапкы разрядтын бирлери 1.

4. 43 ле 58-тин ортозында тургылайтан тоолорды жергелей бичип алыгар.

5. 65-тен жаан 78-тен кичинек тоолорды бичип алыгар.

6. Эки темдектү учураган ла 6 тоо бичип алыгар. Олордын кажызында ла канча ондор ло бирлер турганын айдып беригер.

7. Эки темдектү бастыра канча тоо?

8. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$1 \text{ дм } 6 \text{ см} = \dots \text{ см}$$

$$63 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см}$$

$$9 \text{ дм } 1 \text{ см} = \dots \text{ см}$$

$$39 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см}$$

9. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

$$1) \begin{array}{l} 48 \dots 40 \\ 70 \dots 71 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 28 \dots 25 \\ 43 \dots 39 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 57 \dots 59 \\ 40 \dots 39 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 79 \dots 80 \\ 100 \dots 99 \end{array}$$

$$2) \begin{array}{l} 15 \text{ см} \dots 1 \text{ дм } 5 \text{ см} \\ 24 \text{ см} \dots 4 \text{ дм } 2 \text{ см} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 38 \text{ см} \dots 8 \text{ дм } 3 \text{ см} \\ 52 \text{ см} \dots 5 \text{ дм } 2 \text{ см} \end{array}$$

10. Бу берилген рядтар аайынча тоолорды онон ары (үзеери 5 тоодон кожуп бичигер):

$$1) 21, 22, 23, \dots$$

$$3) 65, 64, 63, \dots$$

$$2) 36, 37, 38, \dots$$

$$4) 96, 95, 94, \dots$$

$$11. 1) \begin{array}{l} 10-8+7 \\ 7+3-4 \\ 9-5+3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 10-5-3 \\ 9-4-5 \\ 8-3-4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3+7-9 \\ 4+6-10 \\ 5+3-6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9-8+9 \\ 7-5+8 \\ 10-7+6 \end{array}$$

$$2) \begin{array}{l} 12-10+7 \\ 10+6-1 \\ 18-10+2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 20-1-9 \\ 16-1-5 \\ 19-1-8 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7+10-1 \\ 5+10-1 \\ 8+10-1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 16-10-6 \\ 10+7-1 \\ 19-10-8 \end{array}$$

$$3) \begin{array}{l} 70+2 \\ 5+30 \\ 60+1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 48-40 \\ 52-2 \\ 39-30 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 70+6 \\ 76-6 \\ 76-70 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 62+1 \\ 39+1 \\ 99+1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 100-1 \\ 70-1 \\ 50-1 \end{array}$$

$$4) \begin{array}{l} 40+2 \\ 40+4 \\ 40+8 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 50+6 \\ 70+6 \\ 90+6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 78-8 \\ 68-8 \\ 38-8 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 97-1 \\ 97-7 \\ 97-90 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 85-80 \\ 84-80 \\ 83-80 \end{array}$$

$$12. \begin{array}{l} 15-(4+1) \\ (14-4)+9 \\ 6+(7+3) \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 20-(10-9) \\ 10+(16-10) \\ 12-(8-6) \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (10+8)-1 \\ (16-10)+4 \\ (20-1)-9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (27-20)+50 \\ 30+(45-40) \\ (26-6)-1 \end{array}$$

13. Бичип алала, бодогор:

8 ле 2 деп тоолордын суммазына 7-ни кожор. 9 ла 1 деп тоолордын суммазынан 4-ти айрыр.

14. Бичип алала, бодогор:

10 ло 5, 7 ле 3 деп тоолордын суммазын. 10 ло 2, 16 ла 6 деп тоолордын разнотын табыгар.

15. Ларты јок тооны таап алыгар:

$$x+5=8$$

$$10+x=18$$

$$x+1=19$$

$$9+x=10$$

$$4+x=14$$

$$7+x=10$$

16. Јенил деген эп-аргала бодогор:

$$(6+7)+4$$

$$(4+10)+2$$

$$(50+4)+3$$

$$(19+5)+1$$

$$(8+9)+1$$

$$(6+3)+10$$

$$(7+40)+2$$

$$(6+39)+1$$

$$(3+7)+5$$

$$(5+10)+5$$

$$(6+2)+30$$

$$(49+1)+5$$

17. Бодобой јадып, $>$, $<$ эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

$$1) 60+5 \dots 60$$

$$96-6 \dots 90$$

$$50 \dots 50+9$$

$$8+70 \dots 70$$

$$48-40 \dots 48$$

$$92 \dots 92-2$$

$$2) 76-70 \dots 76-6$$

$$29-9 \dots 39-9$$

$$30+8 \dots 8+30$$

$$40+3 \dots 50+3$$

Бодойло, шиндеп кӱригер.

18.

1) Баштапкы кожулаачы	10	10	10	10	10	10
-----------------------	----	----	----	----	----	----

Экинчи кожулаачы	9	8	7	6	5	4
------------------	---	---	---	---	---	---

Сумма						
-------	--	--	--	--	--	--

2) Астаачы	21	22	23	24	25	26
------------	----	----	----	----	----	----

Астадаачы	20	20	20	20	20	20
-----------	----	----	----	----	----	----

Разность						
----------	--	--	--	--	--	--

19. 1) Сананып алган тоо 20-ден 5-ке көп. Сананып алган тооны таап алыгар.
- 2) 10 болзын деп, кандый тооны 8-ке көптөдөр керек?
- 3) 30 болзын деп, кандый тооны 9-ка астадар керек?
- 4) 10 сананып алган тоодон 6-га көп. Сананып алган тооны таап алыгар.
20. Армакчыданг озо баштап 10 м, онын кийининде база 8 м кезип алдылар. Канча метр армакчы кезип алдылар?
21. Портнихада баштапкы тоголоктон 4 дм кружева арткан, экинчизинен десе 5 дм. Портнихада эки тоголоктон канча дециметр кружева артты?
22. Бир коробкада 10 карандаш, андагы карандаштар экинчи коробкадагызына көрө 2-ге ас. Экинчи коробкада канча карандаш?
23. Эки кезинти чийүлөп алыгар: баштапкызынын узуну 7 см, экинчизинин узуну 2 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?
24. Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 7 см, же ол экинчизинен 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?
25. Лена бичиктин 8 страницазын кычырып саларда, артканы, кычырып салганына көрө, 2 страницага көп болгон. Ого кычырарга канча страница артты?
26. Маляр бир күнге 10 рам будыган, үрениги десе 4 рамга ас. Бир күнге оор бастыра канча рам будыган?
27. Ботинкалардын баазы 10 салковой, тапкалар десе 6 салковойго жеңил. Ботинкалар ла тапкалар учун жаба канча салковой төлөөр керек?
28. Почтальон заказной 4 письмо, тегин письмолорды десе 6-га көп үлеген. Почтальон бастыра канча письмо үледи?
29. Кувшинге 2 л сүт урулган, бидонго десе 5 литрге көп. Кувшинге ле бидонго канча литр сүт урулган?
30. Бичик кычыратан залда 10 стол болгон. Үзеери база 6 жаңы стол тургузала, бир эски столды десе чыгарып салган. Бичик кычырар залда канча стол боло берди?
31. Школдын эжигинде 5 үреник кар күреген, оорго болужарга 3 үреник келди, оонг база 2 үреник келген. Школдын эжигинде канча үреник кар күреди?
32. Балдардын садына 10 наадай ла 8 ойынчык машина садып алгандар. Мячиктерди наадайды ла машиналарды жаба алганына түңей садып алган. Канча мячик садып алдылар?
33. Класстын узуну 9 м, залдын узуну 20 м, а коридордын узуну классла залдын узунун жаба алганына түңей. Коридордын узуну канча кире?

34. Формулалар аайынча бодолголор тургузыгар:

$$1) x = (6+4) + 6$$

$$2) x = (8-6) + 8$$

$$3) x = (10+4) + 1$$

$$4) x = (15-5) + 2$$

35. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

1) Болгоны — 18

Барганы — 8

Артканы — x

2) Болгоны — 10

Келгени — x

Боло бергени — 15

3) I — x
II — 7 3-ке көп

4) I — 18
II — x 8-ке ас

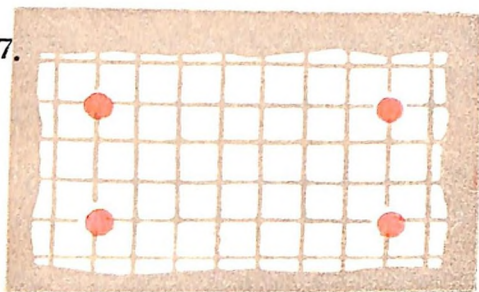
5) I — 6
II — ? 4-кө көп } x

6) I — 9
II — ? 8-ке ас } x

36. Журуктан 3 төрттолукты таап алыгар.

37.

Тетрадька точка тургузала, оларды төрттолук боло берзин деп, чий-үчөклө бириктиригер. Төрттолуктын ичиле база 2 төрттолук боло берер эдип, чийү тартыгар.

38. Бу кандый фигура?

Бу төрттолуктан түс толукты табыгар?

Бу төрттолукты үчтолукка ла төрттолукка бө-лип ийгедий чийү тартыгар.

Тоолорды түндөөрине берилген бодолголор.

1. Сол жанында 5 кара тегерик, оң жанында десе 9 кызыл тегерик.

Кандый өңдү тегериктер көп, кандыйлары ас?

Кызыл тегериктер караларынан канчага көп болгону билерге, кызыл тегериктердин тоозы кара тегериктердин тоозына түнөй болзын деп, арткандарын жаап салыгар.

Канча кызыл тегерик артып калды?

$$9 - 5 = 4$$

4 деп тоо кызыл тегериктер караларынан канчага көп болгону көргүзөт, анайда ок кара тегериктер кызылдарынан канчага ас болгону көргүзөт.

Анайда ок шүүнип, кызыл үчтолуктар караларынан канчага көп болгону эмесе каралары кызылдарынан канчага ас болгону биллип алыгар.

3. $9 + 1 - 7$	$50 + 8 - 1$	$23 - 3 - 1$	$40 - 1$
$8 + 2 - 6$	$44 - 4 + 7$	$69 + 1 + 7$	$79 + 1$

4. $+$ эмесе $-$ темдектерди тургузып салыгар:

$80 \dots 5 = 85$	$40 \dots 1 = 39$	$76 \dots 70 = 6$
$18 \dots 10 = 8$	$67 \dots 1 = 68$	$10 \dots 3 = 13$

5. Трудтын урокторына кызыл 7 лист чаазын, жажылдарын десе кызылдарына көрө 3 листке ас садып алгандар. Жажыл канча лист чаазын садып алдылар?

1. Ёлкага 7 чолмон ло 4 шар илгендер. Чолмондорды шарлардан

канчага көп илгендер? Шарларды чолмондордон канчага ас илгендер?

Бодолгоны кандый действиеле бододыгар?

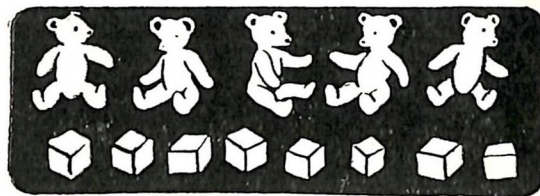
Бир тоо экинчи тоодон канчага ас эмезе көп болгонын билип аларга, јаан тоодон кичинек тооны айрып ийер керек.

2. Мишкалар кубиктерден канчага ас?

Бодогоны: $x = 8 - 5$

$x = 3$

Қаруузы: мишкалар 3-ке ас.

3. Тоолорды түндеп көрөлө, олардың бирүзи бирүзинен канча бирлерге көп ол эмезе ас деп билип алыгар.

7 ле 5
6 ла 10

10 ло 3
2 ле 7

8 ле 6
3 ле 5

9 ла 10
8 ле 3

4. Божодылган тоолорды тургузыгар:

15 дм = ... м ... дм

27 см = ... дм ... см

5 дм 8 см = ... см

7 м 1 дм = ... дм

5. $100 - 1$
 $39 + 1$

$42 - 40 + 8$
 $57 + 1 - 8$

$3 + 7 - 6$
 $5 - 4 + 9$

$20 - 1 - 9$
 $79 + 1 + 8$

6. 50-нен көп лө 60-нан ас тоолорды ончозын бичип алыгар. Олордың кажызын ла 50-ге астадыгар.

7. Жаанак свитер түүрге 10 базым, шарфка десе 4 базымга ас жип (түк) короткон. Жаанак свитер ле шарф түүрге жаба канча болчок жип коротты?

Кожоры ла айрыыры.

$$40 + 20 \quad 70 - 30$$

1. Тегериктерлү тилбектерди тузаланып, примерлерди бодогор.
 Жартаганы:

$$40 + 20 = ?$$

$$4 \text{ он} + 2 \text{ он} = 6 \text{ он}$$

$$40 + 20 = 60$$

$$60 + 10$$

$$50 + 30$$

$$70 + 20$$

$$40 + 30$$

$$40 - 10$$

$$60 - 20$$

$$50 - 30$$

$$70 - 50$$

$$10 + 80$$

$$80 - 70$$

$$40 + 50$$

$$90 - 60$$

2. 50 акчаны, 60 акчаны, 70 акчаны, 80 акчаны, 1 салковойды бу журуктагы акчаларла канайда төлөөр аргалу?

3. Туйук тоолорды кожорына ла айрыырына бойыгар примерлер тургузып, бодогор.

4. Јенгил деген эп-аргала бодогор (мында ондорды ондорго, бирлерди бирлерге кошсо, јенгил болор):

$$(70 + 5) + 20$$

$$(70 + 5) + 2$$

$$(6 + 30) + 4$$

$$(6 + 30) + 40$$

$$(20 + 5) + 30$$

$$(20 + 5) + 3$$

5. Эки тилбек кезип алыгар: каразынын узуну 10 см, кызылынын узуну 8 см болзын. Кара тилбек кызылынан канча сантиметрге узун? Кызылы каразынан канчага кыска?

Эки эп-аргала бодогор:

1) Мынайда айрыгар: $10 - 8 = 2$.

2) Журукта көргүскени чилеп, тилбектерди салала, кара тилбектин артык боло берген бөлүгүн кемјигер.

6. Тетрадыгарга мындый ок кезинтилер чийе тартыгар:

Олордын бирүзи бирүзинен канча сантиметрге узун болгонын эки эп-аргала билип алыгар.

7. Гаражта 50 легковой ло 20 кош тартар машина турган. 60 машина чыгып атана берди. Гаражта канча машина артып калды?

1. 10 акчанын монеталарыла 20 акчаны канайып, 1 салковойды канайып бүдүрүп алар?

2. 50 акчаны 10 акчанын монеталарыла канайда ооктоор аргалу? 10 ло 20 акчанын монеталарыла канайда?

3. Бодойло, кажы ла столбиктеги болгон карууларын түндөгөр:

$60+20$	$100-30$	$40+40$	$100-80$	$30-30$
$70+20$	$90-30$	$40+50$	$100-70$	$70-70$
$80+20$	$80-30$	$40+60$	$100-60$	$90-90$

4. 50 ле 8 деп тоолор бичип салган карточкаларды тузаланып, 58 деп тооны бичигер.

58 деп тооны 50 ле 8-тин суммазыла солыгар.

50 ле 8 — 58 деп тоонун разрядный кожулаачылары.

5. Бу тоолорды разрядтын кожулаачыларынын суммазыла солыгар: 35, 42, 56, 81, 18, 93, 74, 12, 45, 67, 82.

Көргүзү: $35=30+5$

6. Божодо бичигер.

$$(40+10)+20=(40+20)+\dots \quad (50+3)+6=50+(\dots)$$

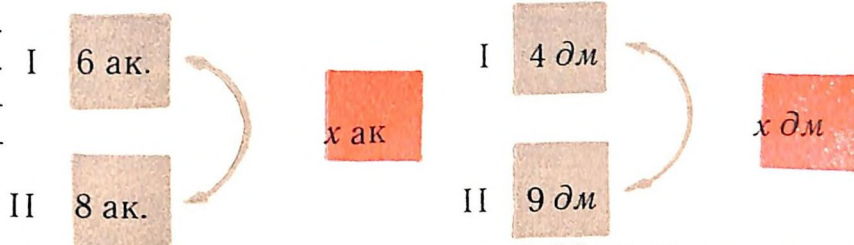
Бодоп шинжүлегер.

7. Баштапкы корзинада 10 кг яблоко, экинчизинде десе 8 кг. Баштапкы корзинадагы яблоко экинчизиндегизинен канчага көп?

Бодогонун кыскарта мынайда бичигер:

Бодолгоны бодо-
гор.

8. Кыскарта бичи-
гени аайынча бо-
долголор тургу-
зып, бодоп салы-
гар.

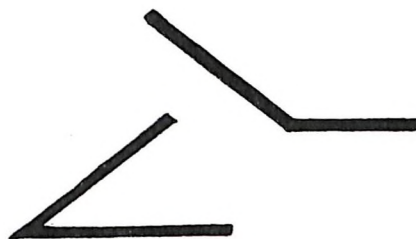

9. Школдын буфедине ристү 50 пирожок ло эттү 30 пирожок экел-
ген. Баштапкы переменде 40 пирожокты садып ийген. Буфетте канча
пирожок артты?

1. Түстолуктар.

Бу толуктар түс.

Бу толуктар түс эмес.

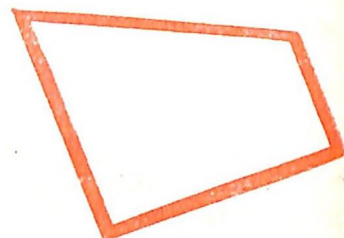
1. Бу толуктардын кажызы түс, угольниктин болужыла билип алы-
гар:

2. Бу үчтолуктардын түс толуктарын таап, көргүзигер. Угольниктин
болужыла бойыгарды шиндегер.

3. Бу төрттодуктан түстолуктарды табыгар.

4. Берилген тоолордын кажызын ла олордын разрядный кожулаачыларыла солыгар: 87, 51, 14, 29, 95, 59.

5. Таблица аайынча кожорына 4 пример тургузала бодогор.

Баштапкы кожулаачы	10,	20,	30,	40
Экинчи кожулаачы	80,	70,	60,	50

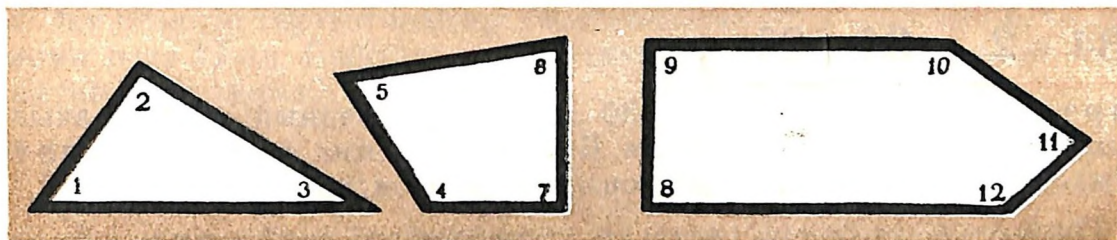
6. $100 - 20 - 30$	$100 - 80 + 70$	$70 + 30$	$40 + 30 + 5$
$90 - 30 - 40$	$100 - 60 + 40$	$90 - 70$	$16 - 6 + 90$
$70 - 50 - 10$	$60 + 40 - 30$	$10 + 90$	$29 + 1 + 70$

7. Бир бочкодо 40 сабат суу, экинчизинде 10 сабат. Баштапкы бочкодо суу экинчизиндегизинен канчага көп?

8. Эки кезинти тартып алыгар: бирүзинин узуну 5 см, экинчизинин 8 см болзын. Экинчи кезинти баштапкызынан канча сантиметрге узун?

9. Эки кезинти тартып алыгар: бирүзинин узуну 10 см, экинчизи 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

1. Бу кандый фигуралар? Фигуралардын толуктарынын кандыйлары түс, кандыйлары түс эмес?

2. Тоолорды разрядный кожулаачылардын суммазыла солыгар: 36, 16, 27, 42, 81, 59.

3. Примерлерди јенгил деген эп-аргала бодогор.

$$(30+6)+10$$

$$(4+50)+2$$

$$(6+8)+2$$

$$(70+3)+4$$

$$(40+30)+5$$

$$(3+9)+7$$

4. Надя 10 пример бодоп салды, Володя дезе 12 пример. Володя Надядан канча примерге көп бододы?

5. Надя 10 пример бодогон, ол Верадан 2 примерге көп бодогон. Вера канча пример бододы?

6. Альбомнын баазы 60 акча, общий тетрадь дезе 20 акчага јенгил. Альбом ло тетрадьтын баазы јаба канча болор?

7. Формула аайынча баалу деп сөстү бодолго тургузыгар:

$$x = (40+10)+40.$$

$$8. 50+30-70$$

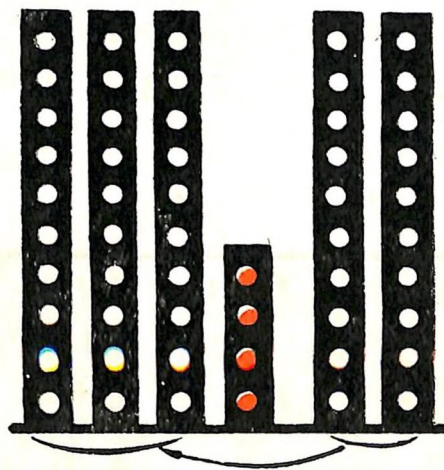
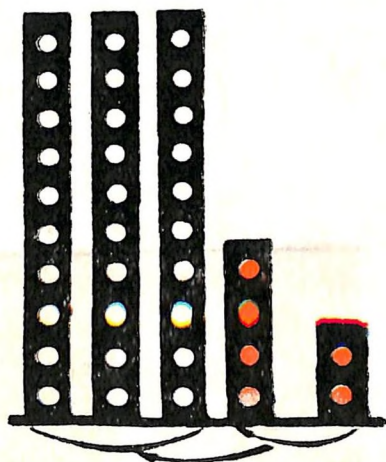
$$(20+50)+10$$

$$60-1-50$$

$$90-60+40$$

$$(40+10)+30$$

$$19+1+80$$

$$34 + 2 = (0 + 4) + 2 = 30 + (4 + 2) = 36$$

$$34 + 20 = (30 + 4) + 20 = (30 + 20) + 4 = 54$$

$$34 + 2$$

$$34 + 20$$

Жартаганы: 34-ти онын 30 ла4 деп разрядный кожулаачыларынын суммазыла солып ийели. Бу суммага женил деген эп-аргада тоо кожыгар. Бирлерди бирлерге, ондорды десе ондорго кошканы эптү.

1. Примерлерди бодоп, жартагар (тегериктерлү тилбектерди тузала-ныгар):

$$65 + 3$$

$$65 + 30$$

$$52 + 4$$

$$52 + 40$$

2. $72 + 10$

$$47 + 20$$

$$50 + 7$$

$$80 - 1$$

$$60 - 50$$

$$72 + 1$$

$$47 + 2$$

$$5 + 70$$

$$79 + 1$$

$$10 + 90$$

$$54 + 3$$

$$24 + 5$$

$$36 - 30$$

$$60 - 1$$

$$40 - 40$$

3. Бичип, бодогор:

1) эки темдектү эн кичинек тооны ла кандый бир жангыс темдектү тоо-нын суммазын табыгар;

2) эки темдектү эн жаан ла жангыс темдектү эн жаан тоолордын разно-зын табыгар.

4. Эртен тура уйдан 10 л сүт саап алган, талтүште десе 14 л. Обедте эртен турадагызынан канча литрге көп саап алдылар?

5. *Канча метрге көп...?* деп суракту бодолго тургузыгар.

6. $x = 10 + (10 + 6)$ деп формула аайынча бодолго тургузыгар.

1. Женил деген эп-аргала бодогор.

$$(70 + 8) + 2$$

$$(20 + 7) + 3$$

$$(40 + 5) + 5$$

2. Бодоп, жартагар:

$$56 + 4$$

$$32 + 8$$

$$65 + 5$$

3.	Астаачы	100	100	100	100	100	100
	Астадаачы	10	20	30	40	50	60
	Разность						

4. Эки кезинти тартып алыгар: бирүзининг узуну 13 см, экинчизи дезе 3 см-ге кыска. Экинчи кезинтининг узуну канча кире?

5. Эки кезинти тартып алыгар: баштапкызынын узуну 10 см, экинчизининг дезе 12 см. Баштапкы кезинтининг узуну экинчизинен канча сантиметрге кыска?

6. $16+40$	$67+3$	$38+20$	$25+5$	$17+30$
$16+4$	$67+30$	$38+2$	$25+50$	$17+3$

7. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

I—5 —————	} x	I—? 4-кө көп —————	} x
II—? 3-ке ас —————		II—6 —————	

Суммадан тооны айрыры.

1. Примерлерди кычыраар: $(6+4)-3$.

6 кызыл тегерик алала, 4 ак тегерикти кожуп ийигер. Бастыра тегериктерден 3 тегерикти айрыр керек.

Суммадан тооны кандый ла эп-аргала айрырга јараар, олордын каруулары түней болор.

1-кы эп-арга. 6 ла 4-тинг суммазын табала, онон 3-ти айрып ийели: $(6+4)-3=10-3=7$

2-чи эп-арга. 3-ти баштапкы кожулаачыдан айрыйла, каруузына экинчи кожулаачыны кожуп ийели: $(6+4)-3=(6-3)+4=3+4=7$

3-чи эп-арга. 3-ти экинчи кожулаачыдан айрыйла, каруузына баштапкы кожулаачыны кожуп ийели:

$$(6+4)-3=6+(4-3)=6+1=7$$

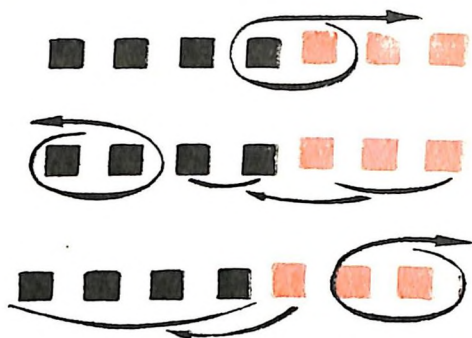
Карууларын түндештиригер.

2. Примерди үч эп-аргала бодогонун жарты беригер:

1) $(4+3)-2=7-2=5$

2) $(4+3)-2=(4-2)+3=2+3=5$

3) $(4+3)-2=4+(3-2)=4+1=5$

Карууларын түндөштиригер.

3. Үч эп-аргала бодогор.

$(5+3)-2$ $(4+5)-3$ $(6+3)-2$ $(5+2)-1$

Карууларын түндөп көрөлө, суммадан тооны канайда айрырын жартагар.

4. $x+20=70$ $60+x=100$ $x+9=39$

5. $27-7$	$89+1$	$57+2$	$97-7-50$
$36+4$	$70-1$	$57+20$	$68+60-8$
$60-1$	$39+1$	$57+3$	$73-3-40$
$36+40$	$90-1$	$57+30$	$46-40-6$

6. Сашага 7 жаш, ол сыйынынан 3 жашка жаан. Сыйынына канча жаш?

7. Агазына 12 жаш, сыйынына десе 10 жаш. Агазы сыйынынан канча жашка жаан? Сайыны агазынан канча жашка кичинек?

8. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, бодогор.

Келгени — 40 лө 20
Барганы — 50
Артканы — x

1. Примерлерди үч эп-аргала бодогор:

$(50+40)-30$ $(40+20)-10$ $(30+60)-20$

2. $>$ эмесе $<$ деп темдектерди бодобой ло точкалардын ордына тургузыгар:

$$\begin{array}{l} 21+8 \dots 21 \\ 100-40 \dots 100 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 36+3 \dots 36+4 \\ 90-10 \dots 90-20 \end{array}$$

Бодоп, шиндегер.

3. $42+7$	$16+70$	$53+7$	$54-50$	$100-1$
$84+6$	$15+20$	$47+20$	$67-7$	$90-1$
$93+7$	$37+60$	$18+60$	$100-70$	$70-1$

4. Эки ус көзнөктөр шилдеген. Бирүзине 12 рам шилдеерге арткан. Экинчизине десе ононг 2 рамга ас. Эки уска жаба шилдеерге канча рам артты?

5. Куру кайырчактын бескези 2 кг, ичиндеги яблоколордын бескези десе кайырчактанг 10 кг-га уур. Яблоколорлу кайырчак канча килограмм?

6. Примерлер аайынча бодолго тургузып, бодогор:

$$x+20=50 \quad 6+x=26 \quad x=40+8$$

7. Түстолук журагар.

1. Бодолголорды кыскарта бичийле, бодогор:

1) Бир бös согоочы 10 станок иштедет, а экинчизи десе 8 станок. Эки бös согоочы жаба канча станок иштедет?

2) Эки бös согоочы 18 станок иштедет. Бирүзи 10 станок иштедет. Экинчи бös согоочы канча станок иштедет?

2.	Баштапкы кожулаачы	3	5	7	9				
	Экинчи кожулаачы	10	30	50	70				
	Сумма	12	29	34	45	56	67	78	89

3. Кычырала јенил деген эп-аргала бодогор (мында бирлерди бирлерден, ондорды ондордон айрыза эптү):

$$(20+4)-3 \quad (80+7)-20 \quad (70+9)-8 \quad (5+3)-6$$

4. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

3 дм...28 см
54 см... 5 дм

7 дм...70 см
15 см... 2 дм

40 см... 4 дм
8 дм...79 см

5. Каруулары түнөй примерлерди столбиктеп, башка бичип алыгар.

60—10

42+8

100—20

13+7

79+1

87—7

14+6

90—10

100—80

18+2

90—70

49+1

6. Мындый суракту бодолголор тургузыгар:

- 1) Үренчик блокнотторды тетрадьтардан канчага ас садып алды?
- 2) Тетрадьтан блокнот канча акчага баалу?

Түстолук.

1. Бу кандый фигуралар? Бу төрттолуктардын кажызынын бастыра толуктары түс?

Бу түстолук.

Бу түстолук эмес.

2. Бу төрттолуктардын кажызы түстолуктар?

3. Пионерлер октябрияттарга ойынчык 10 кереп сыйладылар, же олардо база 6 кереп артты. Пионерлер бойларында арткан керептерге көрө, канчага көп кереп сыйладылар?

4. Үренчиктер балдардын садына кызыл 40 кубик эдип бердилер, сарыларын дезе кызылдарынан 5-ке көп эттилер. Үренчиктер бастыра канча кубик эттилер?

5. Жеңил деген эп-аргала бодогор:

- 1) 30 ла 6 деп тоолордын суммазынан 2-ни айрыыр.
- 2) 20 ле 5 деп тоолордын суммазына 30-ты кожор.
- 3) 60 ла 8 деп тоолордын суммазынан 40-ди айрыыр.
- 4) 40 ло 3 деп тоолордын суммазына 7-ни кожор.

6. $68-8$	$45-45$	$83+7-50$	$45-5+60$
$68-60$	$45-0$	$16+40+4$	$70-1-9$
$60+8$	$45+0$	$28+70+2$	$52+8-60$

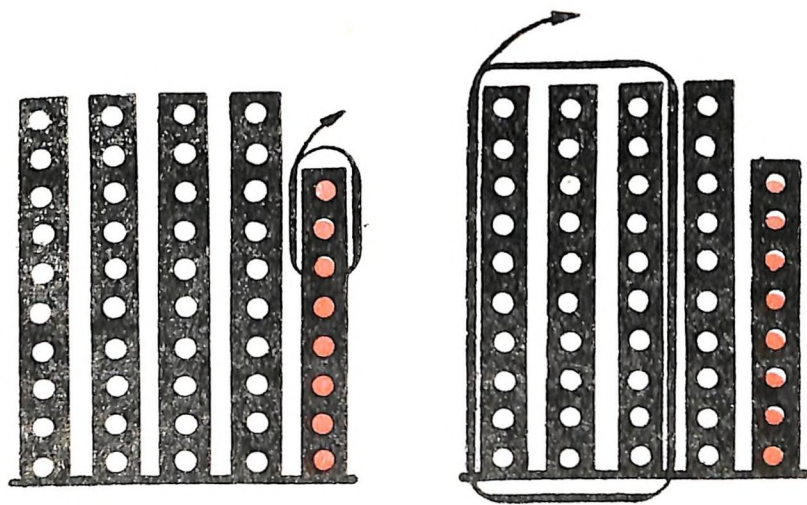
$$48-3$$

$$48-30$$

1. Примерлерди эптү деген эп-аргала бодогор:

$$(50+9)-30 \quad (80+6)-5 \quad (30+7)-2 \quad (60+4)-50$$

2.

$$48-3=(40+8)-3=40+(8-3)=45$$

$$48-30=(40+8)-30=(40-30)+8=18$$

Жартаганы: 48 деп тооны онын разрядный кожулаачыларынын суммазыла солып ийели. Ол суммадан берилген тооны эптү деген эп-аргала айрып ийели. Бирлерди бирлерден, ондорды ондордон айрыза сүреен эптү.

3. Бодоп, јартагар:

$36-20$

$36-2$

$75-40$

$75-4$

$19-5$

4. $16-4$

$68-40$

$79-7$

$84+6$

$78-30$

$43-20$

$68-4$

$36-10$

$90-80$

$78-3$

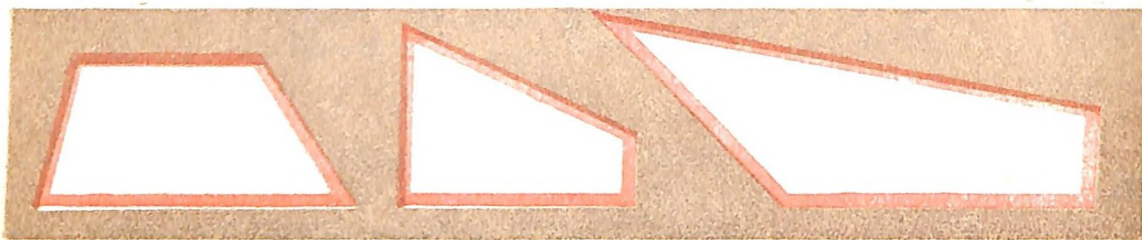
$43-2$

$17-5$

$51-30$

$24+50$

$78-70$

5. Бу тўстолуктар ба? Шиндеп көрүгөр.

6. 50-нен 84 канчага көп? 38-тен 7 канчага ас?

7. Ўренчик 10 примерди бодоп салган, ого база 2 пример бодоорго артты. Ого бодоп салганына көрө бодоорго канча примерге ас артты?

8. Классты кееркедерге октябрыттар чаазыннан кызыл 50 ле чанкыр 30 флажок кезип алгандар. 70 флажокты омор качан ок учукка тизип ийгендер. Тизерге база канча флажок артты?

1. Примерлерди бодоп, јартагар.

$17-5$

$26-10$

$37-6$

$82-50$

2. Тўнгей астаачылу примерлерди бир столбикке, тўнгей астадаачылу примерлерди дезе экинчи столбикке бичийле, бодоп салаар.

$79-4$

$85-30$

$79-6$

$56-30$

$37-30$

$93-30$

$79-5$

$61-30$

$79-7$

$79-8$

3. Бодобой јадып, $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди тургузыгар:

$56-30 \dots 59-30$

$78-5 \dots 78-7$

$42+7 \dots 42+8$

$27+30 \dots 25+30$

Бодоп, шиндегер.

4. Классыгардын, коридордын, айлаардын ичининг сынын ла тууразын метрле дециметрдин болужыла кемјигер. Мынайда бичигер: 7 м 4 дм, ...

5. Айылдын ээзи 20 жымыртканы кородып саларда, ондо база 30 жымыртка артты. Коротконына көрө, айылдын ээзинде жымыртка канчага көп арткан?

6. Төстөктөн 7 уулчак ла 3 кызычак жыгылады. Төрт бала жана берди. Канча бала артты?

7. Формулалар аайынча бодолголор тургузыгар: 1) $x=10-6$,
2) $x=(10-6)+10$.

8. Примерлерди жеңил деген эп-аргала бодоп салыгар:

$$(20+10)-6 \quad (40+10)-2 \quad (30+10)-5 \quad (80+10)-7$$

1. Зояда клеткалу 6 ла жолду 4 тетрадь болгон. 2 тетрадьты ол карындажына берди. Зояда канча тетрадь артты?

Болгоны—6 т. ла 4 т.
Бергени—2 т.
Артканы— x т.

Бу бодолгоны башка-башка эп-аргала бодоорго жараар:

- 1) $x=(6+4)-2$. Зоя кандый ла 2 тетрадь берер аргалу.
2) $x=(6-2)+4$. Зоя клеткалу 2 тетрадь берер аргалу.
3) $x=6+(4-2)$. Зоя жолду 2 тетрадь берер аргалу.

Бодогондорун түгдеп көригер.

2. Бодолгоны үч эп-аргала бодогор:

Бир бригадада 8 кош тартар машина болгон, а экинчизинде десе 10 машина. Бу бригадаларга колхоз база 2 машина садып берди. Бригадаларда бастыра канча машина боло берди?

7. Формулалар аайынча бодолголор тургузыгар: 1) $x=10-6$.

2) $x=(10+8)-6$

Экинчи бодолгоны база кандый эп-аргала бодоорго жараар?

4. Кемжирде мындый тоолор болды: 5 м 8 дм, 10 м 3 дм, 4 м 8 дм, 3 м 2 дм.

Кандый кемжүле кемжиген эмтир? Нени кемжиген болгодый?

Эң кичинек тоолордон баштап, эң жаан тоого жетире ээчий-деечий бичигер.

5. Школго бир күнде 10 машина көмүр, экинчи күнде десе 4 машинага ас экелген. Эки күнге бастыра канча машина көмүр экелди?

6. $46-30-4$	$23+7-30$	$65-4-40$
$58+2-40$	$97-5-60$	$36+20+4$

30—6

1. Кажы ла тооны көргүзү аайынча суммазыла солыгар:

$$30=20+10$$

$$40=\dots$$

$$90=\dots$$

$$50=\dots$$

$$70=60+10$$

$$80=\dots$$

$$60=\dots$$

$$100=\dots$$

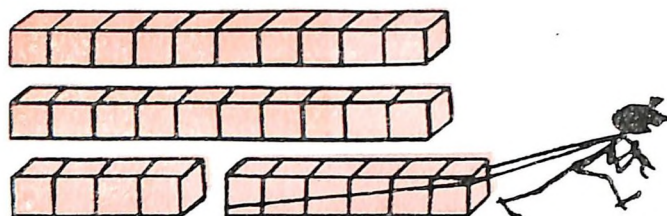
2. Эптү эп-аргала бодогор:

$$(30+10)-4$$

$$(80+10)-3$$

$$(50+10)-7$$

3.

Жартаганы: 30-ты 20 ле 10 деп кожулаачылардын суммазыла солуйла, болгон суммадан 6-ны јенил деген эп-аргала айрып ийели.

$$30-6=(20+10)-6=20+(10-6)=24.$$

4. Јартап, бодогор:

$$20-7$$

$$80-4$$

$$40-5$$

$$90-8$$

$$100-3$$

5. $50-7$

$$80-5$$

$$98-6$$

$$100-8$$

$$20-4$$

$$30-9$$

$$40-8$$

$$57-4$$

$$76-70$$

$$38-4$$

$$60-2$$

$$70-6$$

$$35-2$$

$$54-20$$

$$4-4$$

6. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$1 \text{ м}=\dots \text{ дм}$$

$$8 \text{ м}=\dots \text{ дм}$$

$$40 \text{ дм}=\dots \text{ м}$$

$$5 \text{ м}=\dots \text{ дм}$$

$$10 \text{ дм}=\dots \text{ м}$$

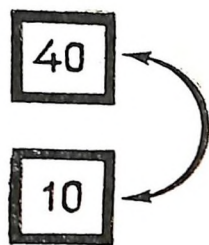
$$100 \text{ дм}=\dots \text{ м}$$

7. Ёренчиктер 40 кубикти кызыл ча азынла јапшыргылады, 30 кубикти дезе јажыл ча азынла. 20 кубикти балдардын садына сыйлап ийдилер.

Олордо канча кубик артты?

Бодолгоны башка-башка эп-аргала бодогор.

8. Кыскарта бичилгени аайынча бодо-
долго тургузып, бодогор:

1. Бодоп, жартагар:

$80-9$

$20-3$

$70-6$

$62-40$

$28-5$

2 $20+2+10$. 20-ге бастыра канчаны кошкон?

20-ге 12-ни канайда кожуптыр?

3. $30+20+6$. 30-ка бастыра канчаны кошкон?

30-ка 26-ны канайда кожуптыр?

4. Қелишкедий кандый ла тооны тургузыгар:

$90-6 < \dots$

$60-5 > \dots$

$16+4 > \dots$

$70-9 > \dots$

$100-7 < \dots$

$28-5 < \dots$

5. 40, 30, 50, 10 деп тоолорды тузаланып, кожорына 5 пример, ай-
рырына 5 пример тургузала, бодогор.

6. Жарты жок тооны таап алыгар: $x+40=45$ $40+x=100$

7. Қажы ла столбиктин примерлерин каруулары там ла астап турар
эдип тургузала, бодогор.

$50-30$

$14+4$

$40-20$

$45+5$

$50-3$

$14+40$

$53-20$

$12+5$

$50-7$

$14+6$

$38-20$

$34+5$

8. Қоробкада 4 шоколадный, 6 фруктовый конфет жаткан. Кызычак 2
конфетти жип салды. Канча конфет артып калды?

9. Школдын столовыйында 40 бычак, 60 вилка болгон. Қалбактар де-
зе бычактарды ла вилкаларды жаба алганына түңей. Школдо канча
калбак болгон?

1. Журуктар аайынча 3 эжер бодолго тургузала, бодогор:

7 кг
9 кг

- 1) Арбуз тыквадан канча килограммга јенил?
2) Тыква арбузтан канча килограммга уур?
X кг

3)

7 кг
X кг

2 кг-га
уур

5)

X кг
9 кг

2 кг-га
јенил

4)

7 кг
X кг

2 кг-га
јенил

6)

X кг
9 кг

2 кг-га
уур

Кажы ла эжер бодолго ненинг учун тўней бодолып турганын јартагар.

2.	70—6	27—6	56—30	64+6	17+30
	30—8	15—4	28—10	72—40	17—5
	100—2	49—7	96—80	53+20	17+3

3. Бодоордо божодылган темдектерди тургузыгар:

63 ... 20=43	56 ... 4=60	40 ... 5=35
63 ... 20=83	56 ... 4=52	5 ... 40=45

4. Ўч кезинти тартып алыгар. Баштапкызынын узуну 4 см, экинчизи баштапкызынан 3 см-ге узун, ўчинчизи дезе экинчизинен 2 см-ге узун. Ўчинчи кезинтинин узуну канча кире?

5. Бир кувшинде 4 л сўт, экинчизинде дезе 3 л.

Айылдын ээзи тўште база 3 л сўт саап алган. Сўт канча кире боло берди?

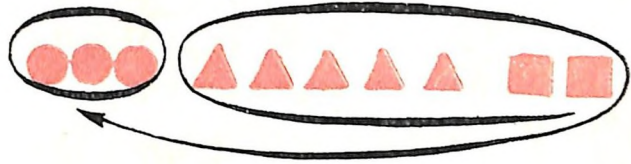
Сумманы тоого кожоры.

1. Примерди кычырыгар: $3 + (5 + 2)$.

Бу примерди башка-башка эп-аргаларла бодоор аргалу, ончозынын каруулары тўнгей болор.

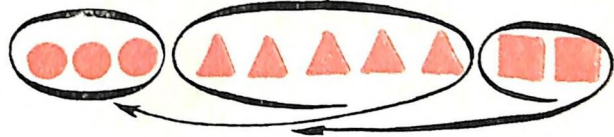
1-кы эп-арга. 5 ле 2-нин суммазын табала, каруун 3-ке кожуп ийели.

$$3 + (5 + 2) = 3 + 7 = 10$$

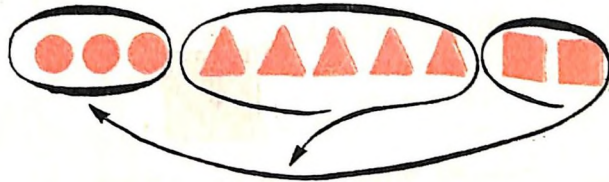
2-чи эп-арга. 3-ке баштапкы кожулаачыны кожоло, болгонына экинчи кожулаачыны кожуп ийели.

$$3 + (5 + 2) = (3 + 5) + 2 = 10$$

3-чи эп-арга. 3-ке экинчи кожулаачыны кожоло, болгонына баштапкы кожулаачыны кожуп ийели.

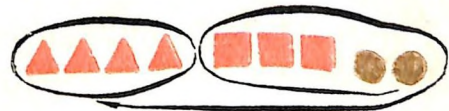
$$3 + (5 + 2) = (3 + 2) + 5 = 10$$

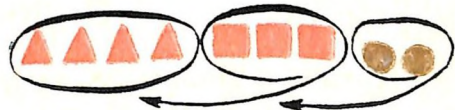
Болгондорын тўндеп көригер.

2. Примерди үч эп-аргала бодоорын јартагар:

1) $4 + (3 + 2) = 4 + 5 = 9$

2) $4 + (3 + 2) = (4 + 3) + 2 = 7 + 2 = 9$

3) $4 + (3 + 2) = (4 + 2) + 3 = 6 + 3 = 9$

Карууларын түндөп көригер.

3. Сумманы тоого үч эп-аргала кожыгар. Карууларын түндөгөр.

$2+(4+1)$

$5+(1+3)$

$6+(2+1)$

Сумманы тоого канайда кожор аргалу?

4.	$60-4$	$96+3$	$82+6$	$36-20$	$100-3$
	$67-3$	$17+40$	$87-4$	$36+40$	$100-30$
	$69-30$	$24+5$	$87-50$	$36+2$	$100-100$

5. Бодолгоны кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузып, бодогор.

1) Болгоны 18

Сала бергени 8

Артып калганы x

2) Болгоны 10 и 8

Сала бергени 5

Артып калганы x

3) Болгоны 15

Жип салганы 4

Артканы x

4) Болгоны 10 и 6

Жип салганы 5

Артканы x

1. Эптү деген эп-аргала кожыгар:

$50+(20+9)$

$40+(19+1)$

$6+(70+4)$

$5+(30+5)$

$6+(80+3)$

$69+(10+1)$

Сумманы тоого канайда кожор аргалу?

2. Кажы ла эжер примерлердин бодойтон эп-аргаларын түндөгөр.

$56-3$

$74-20$

$35+2$

$46+30$

$50-6$

$53+3$

$74+20$

$35+20$

$46-30$

$58-6$

3. $30-7+20$

$24+6-8$

$56-30+4$

$29-7+8$

$40-6+10$

$32+8-5$

$73+7-8$

$34+6-7$

4. Альбомнын баазы 38 акча, ол обший тетрадьтан 3 акчага баалу. Обший тетрадьтын баазы канча?

5. Узуны 7 см, је ол экинчизинен 3 см-ге кыска болзын деп эки кезинти тартыгар.

6. Клеткалу чаазынга 5 см ле 4 см јандарлу түстолук јурагар.

1. Бичип алала, эптү эп-аргала бодоп салыгар:

- 1) 20 ле 6-нын суммазын 4-кө кожыгар.
- 2) 70 ле 10 деп тоолордын суммазынан 7-ни айрыгар.
- 3) 10 ло 8 деп тоолордын суммазын 50-ге кожыгар.
- 4) 40 лө 5 деп тоолордын суммазына 5-ти кожыгар.

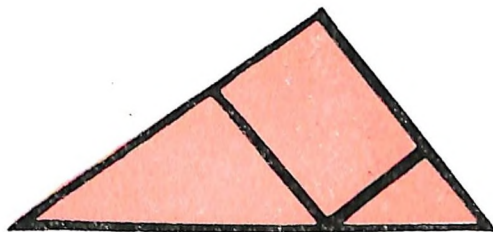
2.	Астаачы	29	29	29	29	29	29	29	29
	Астадаачы	1	2	3	4	5	6	7	8
	Разность								

Астаачы кубулат па? Астадаачы канайда кубулат? Разность канайда кубулат?

3. Жаңыс темдектү тоолорды бастыразын чыгара бичип алыгар. Олордын кажызын ла 90-го көптөдигер.

4. $14+5$	$60-7$	$62+8-5$	$78-5-40$
$12+8$	$38-30$	$30-4+3$	$96+4-7$
$17+3$	$56-4$	$75-4+9$	$51-30+9$

5. Журуктан 3 үчтолукты ла 3 төрттолукты көргүзип беригер. Төрттолуктардын ортозынан түстолукты табыгар.

6. Узуны 10 см ле 7 см кезинтилер тартып алыгар. Экинчи кезинти баштапкызынан канча сантиметрге кыска болгонын билип алыгар.

7. Формулар аайынча бодолголор тургузыгар:

1) $x = (20-4)-6$ 2) $x = (16+3)-2$

Таскадынарга керектү материал.

1. Кажы ла тооны олардын разрядный суммазыла солыгар: 56, 13, 27, 93, 69, 41.

2. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

86 ... 80+6	41 ... 40+6	19 ... 10+9
73 ... 30+7	28 ... 80+2	36 ... 30+5

3. Јеңил деген эп-аргала бодогор:

$$(40+5)+3 \quad (8+20)+2 \quad (40+5)+30 \quad (9+1)+10$$

4. Учына јетире бичип бодойло, шингдегер:

$$(30+2)+6=30+(2+ \dots)$$

$$(50+6)+20=(50+20)+ \dots$$

5. 40+10	90-60	50+50	70+5	67-7
80-50	10+70	80-70	8+60	38-30
30+40	100-20	60+40	19+1	40-1

6. 60+20=80	70+30	10+50	20+70
80-60=20	...	...	...
80-20=60	...	...	...

7. 80, 10, 70 деп тоолорло кожорына 2 пример ле айрыырына 2 пример тургузыгар:

8. 70-30=40	90-60	30-20	100-70
40+30=70	...	...	...
70-40=30	...	...	...

9. 49+1	80-20	80-30	69-9
10+50	20+30	59+1	100-50
100-80	70-50	19+1	28-8

10. 1) 35+ 2	54+ 5	67-60	12+ 5	17- 1
35+20	71+10	24+ 3	70-50	17- 7
46+ 3	82+ 6	56-50	82+ 3	17-10
46+30	35+20	15+ 4	42-40	17-17

2) 19+1	75+5	86-80	32+ 8	100- 1
17+3	62+7	32+20	90-70	100-10

11. Јенил деген эп-аргала бодогор:

$$(10+7)-4 \quad (60+7)-5 \quad (90+6)-50 \quad (20+30)-40$$

12. Учына јетире бичигер:

$$(70+4)-40=(70-40)+\dots \quad (10+7)-5=10+(\dots)$$

13. 1) $47-3$ $76-60$ $81+5$ $26+4+7$
 $47-30$ $76-6$ $63-20$ $67-50+3$

2) $60-5$ $30-8$ $33+7$ $58+2-4$
 $40-7$ $52-30$ $80-5$ $32+7-6$
 $90-6$ $70-2$ $62+6$ $40-4+20$
 $50-9$ $66-4$ $91-40$ $78-7+9$

14. Бодоорынын божодылган темдектерин тургузыгар:

$$\begin{array}{lll} 50 \dots 7=43 & 27 \dots 3=30 & 54 \dots 6=60 \\ 86 \dots 4=90 & 40 \dots 8=32 & 70 \dots 5=65 \end{array}$$

15. Бодобой ло, $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 45+3 \dots 45+5 & 42-2 \dots 45-2 \\ 58+20 \dots 56+20 & 63-60 \dots 67-60 \\ 70+3 \dots 72+3 & 50-7 \dots 50-9 \end{array}$$

Бодоп, шингедер.

16. Божодо бичигер:

$$20+(10+6)=(20+10)+\dots \quad 3+(8+7)=(3+7)+\dots$$

17. Бичип алала, јенил деген эп-аргала бодогор:

- 1) 40 лө 7 деп тоолордын суммазына 3-ти кожыгар.
- 2) 4-кө 6 ла 10 деп тоолордын суммазын кожыгар.
- 3) 60 ла 4-тинг суммазынан 4-ти айрыгар.

18. Баштапкы кожулаачы	4		5		7	
Экинчи кожулаачы		20		30		9
Сумма	20	25	30	46	50	60

19.	Астаачы	90	80	70	60	50	40
	Астадаачы	6	8	10	8	10	9
	Разность						

20. Эки темдектү туйук тоолорды чыгара бичип алыгар. Олордыг кажызын ла 7-ге астадыгар.

21. 78-тен көп, же 84-төн ас бастыра тоолорды чыгара бичип алыгар. Кажызын ла 50-ге астадыгар.

22. 36-дан көп, же 45-тен ас тоолорды ончозын чыгара бичип алыгар. Кажызын ла 40-гө көптөдигер.

23. Точкалардын ордына $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди тургузыгар.

40 ... 60

20 ... 7

36 ... 30

28 ... 6

80 ... 50

8 ... 30

7 ... 18

5 ... 78

Бир тоо экинчизинен канчага көп эмезе ас?

24. Тоолордын рядын оноң ары көндүктиригер (база 5 тоодон бичигер):

44, 46, 48, ...

55, 60, 65, ...

38, 36, 34, ...

25. Бир темдектү кандый бир тоо сананып алала, ого 10-ды кожоло, болгонынан сананып алган тооны айрып ийзе, 10 боло берер. Ненин учун?

26. Бир темдектү кандый бир тоо сананып алала, ого 20-ни кожоло, сананып алган тооны оноң айрыйла, болгонын дезе 4-кө астадып ийзе, 16 болор. Ненин учун?

27. 1 дм 2 см ле 1 дм кезинтилер тартып алала, ол экүни түндегер.

28. Божодылган тоолорды тургузыгар:

1) 1 дм 5 см = ... см

51 см = ... дм ... см

8 дм 4 см = ... см

36 см = ... дм ... см

2) 1 м 7 дм = ... дм

42 дм = ... м ... дм

6 м 5 дм = ... дм

57 дм = ... м ... дм

29. Бичийле, $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

1) 1 дм 7 см ... 16 см	4 дм 8 см ... 50 см
25 см ... 5 дм 2 см	62 см ... 2 дм 6 см
2) 1 м 2 дм ... 10 м	7 м 4 дм ... 60 дм
34 дм ... 3 м 4 дм	83 дм ... 3 м 8 дм

30. Баштапкы звенодо 10 пионер экинчизинде дезе 12. Баштапкы звенодо пионерлер экинчизинен канчага ас?

31. Бир бичиктин баазы 17 акча, экинчизининг дезе 10 акча. Баштапкы бичик экинчизинен канча акчага баалу?

32. Чочконын балазынын бескези 15 кг, кас дезе 5 кг. Чочконын балазы кастан канча килограммга уур?

33. Кажы ла эжер бодолголордын бодогонын тўнгдегер (33, 34, 35, 36, 37 бодолголордын).

1) Бир рядта 10 тос боронот, экинчизинде дезе 8 тоскө көп. Экинчи рядта канча тос боронот?

2) Бир рядта 10 тос боронот, экинчизинде дезе 8 тос. Экинчи рядта боронот баштапкы рядтагызынан канчага көп?

34. 1) Ёлкага 10 жажыл шар илип салдылар, олар кызылдарынан 4-кө ас болгон. Ёлкага канча кызыл шар илип салдылар?

2) Ёлкага 10 жажыл ла 14 кызыл шарлар илип салдылар. Жажыл шарлар кызылдарынан канчага ас болгон?

35. 1) Айакта 10 яблоко ло 8 груша јаткан. Айакта яблоколор грушалардан канчага көп?

2) Айакта 10 яблоко ло 8 груша јаткан. Айакта јаткан грушалар яблоколордон канчага ас?

36. 1) Айакта 10 яблоко јаткан, грушалар дезе яблоколордон 2-ге ас. Айакта канча груша јаткан?

2) Айакта 10 яблоко јаткан, олар грушалардан 2-ге көп. Айакта канча груша јаткан?

37. 1) Айакта 8 груша јаткан. Яблоколор дезе грушалардан 2-ге көп. Айакта канча яблоко јаткан?

2) Айакта 8 груша јаткан, олар яблоколордон 2-ге ас. Айакта канча яблоко јаткан?

38. Бу примерлер аайынча бодолголор тургузыгар: 1) $x=10+6$
2) $x+5=8$.

39. Мындый сурактарлу задачалар тургузыгар:

1) ... көрө канча метрге бийик?

2) ... көрө канча литрге ас?

3) Алганына көрө канчага көп артты?

40. Автобуслар 28 кижилер барып жатты. Баштапкы остановкада 6 кижилер чыкты, 7 кижилер дезде кирип отурды. Автобустан канча кижилер боло берди?
41. Бир түрбекте 6 м бөс, экинчисинде дезде баштапкысынан 2 м-ге ас. Бу эки түрбекте жаба канча метр бөс?
42. Бир кыпта 4 отургуш, экинчисинде дезде баштапкысына көрө 2 отургушка ас. Экинчи кыпта канча отургуш?
43. Энем 7 м чапкыр килин садып алды. Кызылын чапкырынан 3 м-ге көп алган. Энем бастыра канча метр килин садып алды?
44. Кызычак 5 акчага тиш арчыыр порошокко 4 акчага түрбек вата садып аларда, бойында 1 акча артты. Кызычакта бастыра канча акча болгон?
45. Бодолгоны башка-башка эп-аргала бодогор:
- 1) Бир банкада тузаган 10 огурчын, экинчисинде дезде 6 огурчын болгон. Ажанар тужунда 4 огурчын жиилип калды. Бастыра канча огурчын артты?
- 2) Кызычакта 10 будуктуко 5 тегин откыртка болгон. Ол база 2 откыртка садып алды. Ондо канча откыртка боло берди?
46. Полкада 20 бичик турган. Ого үзеери база 10 бичик тургусса, полкада канча бичик боло берер? 9 бичик тургусса? 7 бичик? 5 бичик? 3 бичик? 1 бичик тургусса, канча бичик боло берер?
- Бодолгоны таблицага бичигер:

Болгоны	20						
Тургусканы	10						
Боло бергени							

47. Корзинада 30 апельсин болгон. 10 апельсинди алып ийзе, канча апельсин артар? 8 апельсинди? 6 апельсинди? 3 апельсинди, 1 апельсинди алып ийзе?

Болгоны	30						
Алганы	10						
Артканы							

48. Формулалар аайынча задачалар тургузыгар:

1) $x = (20 + 5) + 4$

4) $x = (7 + 3) - 2$

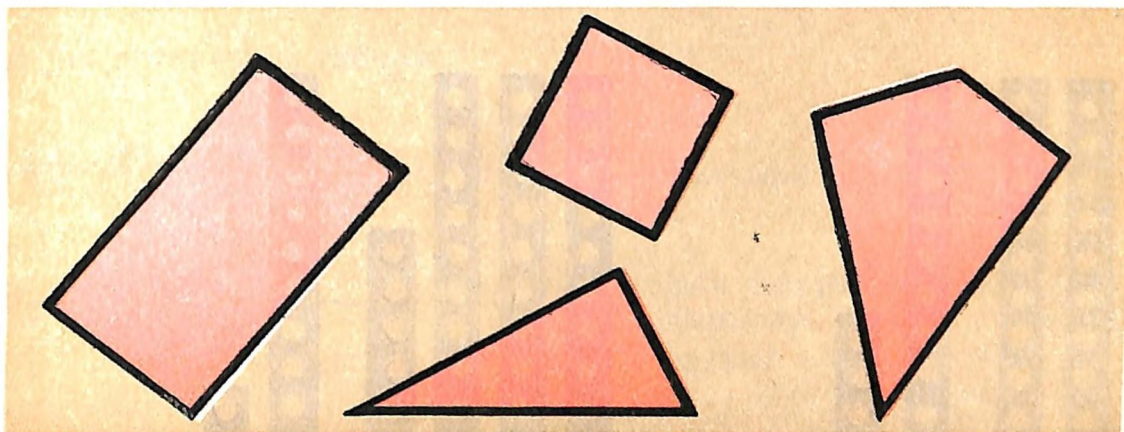
2) $x = (20 + 5) + 20$

5) $x = (7 - 3) + 7$

3) $x = 40 + (5 + 2)$

6) $x = 30 + (30 - 5)$

49.

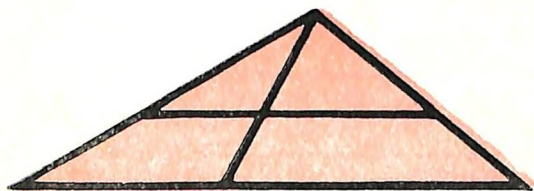
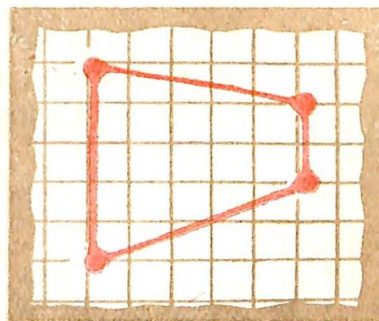
Бу кандый фигуралар?

Олордын түс толуктарын көргүзигер.

Бу фигуралар түстолуктар болор бо, шиндеп көригер.

50. Мындый төрттолук журап алыгар.

Оны чийү тартып, эки үчтолукка бөлигер.

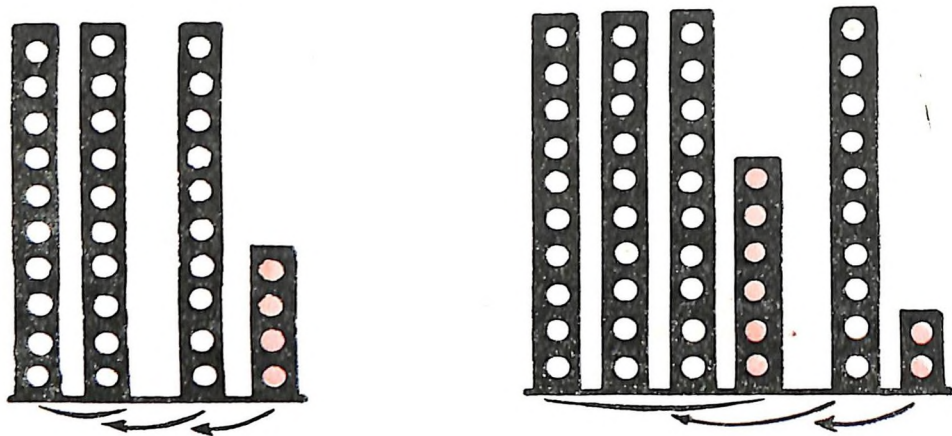
Јуруктан 6 үчтолукты ла 3 төрттолукты табыгар.

$$20 + 14 \quad | \quad 36 + 12$$

1. Примерлерди эптү эп-аргала бодоп салыгар.

$$20 + (10 + 6) \quad 40 + (30 + 2) \quad 53 + (10 + 4) \quad 25 + (10 + 3)$$

2.

$$20 + 14 = 20 + (10 + 4) = (20 + 10) + 4 = 34$$

$$36 + 12 = 36 + (10 + 2) = (36 + 10) + 2 = 48$$

Жартаганы: Экинчи тооны онынг разрядный кожулаачыларынын суммазыла солып ийели; сумманы баштапкы тоого јенгил эп-аргала кожуп ийели. Озо баштап тоого ондорды, онын кийининде бирлерди кожорго эптү.

3. Примерлерди бодоп јартагар.

$$40 + 18 \quad 20 + 39 \quad 31 + 25 \quad 47 + 31 \quad 62 + 35$$

$$\begin{array}{ccccc} 4. & 70 + 28 & 16 + 23 & 23 + 40 & 70 - 5 & 27 + 3 \\ & 10 + 37 & 42 + 17 & 30 + 52 & 18 + 2 & 80 - 8 \\ & 20 + 24 & 56 + 42 & 64 + 23 & 47 - 30 & 67 - 5 \end{array}$$

5. Божодо бичигер.

$$(40 + 2) + 30 = (40 + 30) + \dots \quad 50 + (20 + 4) = (50 + 20) + \dots$$

Слер кандый ээжини тузalandыгар?

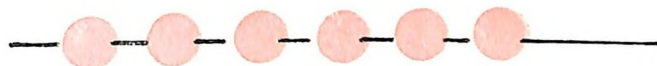
6. Жарты жок тооны таап алыгар: $x+20=70$ $40+x=60$

7. Колхоз городко картошко ло капуста коштогон машиналар аткарган. Картошколу машина 10 болгон, капусталузы десе картош-колузынан 2-ге ас. Колхоз кошту бастыра канча машина аткарган?

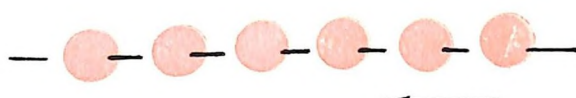
8. Тракторго 10 аспак ла 12 кайын жадык колбогон. Кайын жадык-тарды аспак жадыктардан канчага көп колбогон?

Жарты жок астаачыны табары.

1.

 Бастыра канча тегерик?

 Эки тегерикти ырада жылдырыгар. Канча тегерик артты?

 Артып калган 4 тегерикке 2 тегерикти кожуп ийзе, ойто ло 6 тегерик боло берер.

$6-2=4$ астаачы 6 астадаачы 2 болгоны 4
 $4+2=6$

2. Фигураларла журукта көргүскени аайынча андый ок таскадулар бодогор.

 $8-3=5$ $5+3=8$

 $10-6=4$ $4+6=10$

Разностько астадаачыны кошсо, астаачы боло берер.

3. Куру клеткаларын толтырып, таблицаны көчүрүп бичигер.

Астаачы	8	9	10	12	15	18
Астадаачы	3	6	8	2	5	10
Разность						

Астадаачыга разностьты кожуп ийзе, астаачы боло берер деп, таблицаны тузаланып жартагар.

4. Жартап, бодогор:

$30+46$

$63+24$

$18+12$

$36+24$

$73+14$

5. $40+56$

$25+25$

$67+13$

$40+18$

$60-6$

$23+54$

$35+35$

$52+28$

$37-5$

$74+20$

$16+61$

$45+45$

$31+19$

$26+14$

$82-50$

6. Божодо бичигер: $40+24 < 40+ \dots$

$38-20 < 38- \dots$

7. Гаражта 8 машина турган, оного 7 машина келген, 3 машина сала берген. Гаражта канча машина боло берди?

8. Үч тилбек кезип алыгар: баштапкызынын узуну 4 см, экинчиси баштапкызынан 6 см-ге узун, үчинчиси десе экинчизинен 3 см-ге кыска. Үчинчи тилбектин узуну канча кире?

1. $x-5=4$

Бу примердин нези жарт?

Нези жарт эмес?

Разностьло астадаачы жарт болзо, астаачыны канайып табар?

2. Жарт эмес астаачыны табыгар:

Мынайда бичигер: $x-5=4$

$x=4+5$

$x=9$

Шиндегени:

$9-5=4$

$x-8=10$

$x-2=6$

$x-7=3$

3.	Астаачы					
	Астадаачы	6	5	5	6	10
	Разность	1	4	5	2	4

4. $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди точкалардын ордына тургузыгар.

$$\begin{array}{ll} (50+4)+3 \dots 50+4 & 30+(2+6) \dots 30+20 \\ (20+7)-4 \dots 20+7 & (40+6)-20 \dots 40-20 \end{array}$$

5. Эптү деген эп-аргала бодогор:

$$6+(4+5) \quad 18+(2+4) \quad 25+(3+5) \quad 44+(1+6)$$

Кажы ла примерде канчаны коштыбыс?

6. 1) Тоого 4-ти ле база 3-ти коштыбыс. Бастыра канчаны коштыбыс?

2) Тоого 6-ны кожор керек, је кошконус 4 лө. Канчаны база кожор керек?

$$\begin{array}{lllll} 7. & 45+13 & 68-5 & 21+19 & 36+14-5 & 20+47-50 \\ & 34+34 & 68-50 & 68-68 & 72+8-9 & 85-30+15 \end{array}$$

8. Наадайдын баазы 4 салковой. Ол мечиктен 3 салковойго баалу. Мечиктин баазы канча салковой?

1. x -тү задача тургузала, оны бодогор:
Юрада бир канча тетрадь болгон. 6 тетрадь-
ты ол кородып саларда, ондо 4 тетрадь ар-
тып калган. Юрада канча тетрадь болгон?

Болгоны— x т.
Коротконы—6 т.
Артканы—4 т.

2. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тур-
гузып, бодогор.

Болгоны— x
Кескени—10
Артканы—2

$$\begin{array}{llll} 3. & x-2=8 & x+5=15 & 10+x=12 & 8+2=x \\ & 3+x=10 & x-3=10 & x-10=4 & 13-3=x \end{array}$$

4. Баштапкы кожулаачы	1	2	3	4	5	6	7	8	9
-----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Экинчи кожулаачы

Сумма	10	10	10	10	10	10	10	10	10
-------	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Слер кажы ла тооны 10-го јетире көптөттигер.

5. Кажы ла тооны 20-ге јетире көптөдигер:

19, 18, 17, 16, 15, 14, 13, 12, 11

6. Эптү эп-аргала бодогор:

$9 + (1 + 3)$

$6 + (2 + 4)$

$7 + (3 + 2)$

$8 + (2 + 4)$

$7. 20 + 19$

$62 + 8$

$70 - 4$

$15 - 4$

$12 + 12$

$35 + 13$

$75 - 40$

$27 + 30$

$42 + 16$

$45 - 3$

$50 + 24$

$34 + 20$

$80 - 8$

$60 - 7$

$24 + 24$

8. Эки кезинти тартыгар: бирүзининг узуну 12 см, ол экинчизинен 2 см-ге узун. Экинчи кезинтининг узуну канча кире?

9. Суугушка айына 5 кг аш керек, такаага дезе 2 кг-га ас. Бир айга суугушка ла такаага јаба канча аш керек?

$9 + 5$

1. 10-го јетире кажы ла тооны көптөдигер:

2. Примерлерди эптү эп-аргала бодогор:

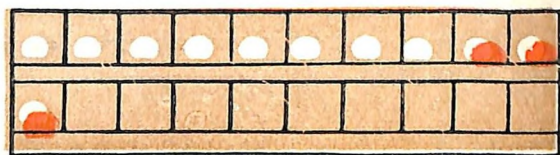
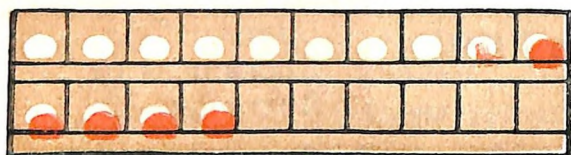
$8 + (2 + 4)$

$7 + (3 + 5)$

$6 + (2 + 4)$

$5 + (3 + 5)$

3.

$$9+5=9+(1+4)=(9+1)+4=14$$

$$8+3=8+(2+1)=(8+2)+1=11$$

Жартаганы: сумманның кожулаачыларының бирүзи баштапкы тоого кожулып, 10-ды бүдүрзин деп, экинчи тооны андый эки кожулаачыла солыйла, сумманы баштапкы тоого эптү эп-аргала кожуп ийели.

4. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$9+7 \quad 8+5 \quad 7+6 \quad 6+5 \quad 8+3$$

5. $9+3 \quad 8+4 \quad 7+4 \quad 6+6 \quad 9+8$
 $9+6 \quad 8+7 \quad 7+5 \quad 6+7 \quad 8+6$
 $9+9 \quad 8+8 \quad 7+7 \quad 6+8 \quad 7+9$

6. $>$ ол эмезе $<$ деп темдектерди бодобой ло тургузыгар:

$$40+14 \dots 42+15 \quad 68-5 \dots 68-7 \quad 25+14 \dots 25+15$$

$$90-7 \dots 80-7 \quad 72+8 \dots 72+5 \quad 96-40 \dots 92-40$$

7. 1) 40, 30, 32, 34, 36 деп тоолордың кажызын ла 12-ге көптөдигер.
 2) 40, 48, 50, 59 деп тоолордың кажызын ла 7-ге астадыгар.

8. $x-20=17 \quad x+30=72 \quad x-6=20 \quad 40+32=x$

9. Качан түрбектең 4 м лентаны үзүп аларда, түрбекте 5 м артты. Түрбекте канча метр лента болгон?

10. Аэродромго озо баштап 16 самолёт келип отурды, онын кийининде база 8. 5 самолёт ойто уча берди. Аэродромдо канча самолёт артып калды?

1. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$7+6 \quad 8+4 \quad 9+9 \quad 5+7 \quad 4+9$$

2. $9+6 \quad 7+8 \quad 28-7 \quad 6+5 \quad 49-7$
 $4+7 \quad 67-2 \quad 34+16 \quad 30-8 \quad 7+9$
 $8+8 \quad 9+9 \quad 60-5 \quad 8+6 \quad 52-30$

3. Эптү эп-аргала бодогор:

$$18+(2+3) \quad 26+(4+5) \quad 49+(5+1) \quad 87+(4+3)$$

4. 29, 23, 27, 21, 25, 26, 22 деп тоолорды 30-ка жетире көптөдигер.

5. Баштапкы кожулаачы

9 9 8 6 7 8 4 5 6

Экинчи кожулаачы 3 5 6 6 7 8 7 8 9

Сумма

Баштапкы кожулаачы экинчизинен көп болор бо? ого түней болор бо? ол эмесе экинчи кожулаачы ан ас болор бо?

6. Бир жаңы турада 40 квартира, экинчизинде дезе 20 квартира. 10 квартирага улус көчүп келген. База канча квартирага улус көчүп келер?

7. Берилген примерлер аайынча бодолголор тургузып, бодогор:

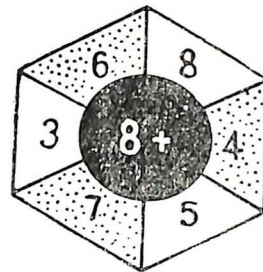
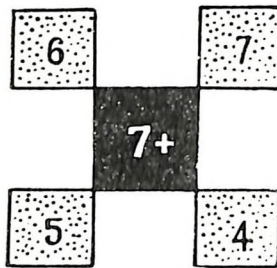
$$x - 7 = 3$$

$$40 + x = 60$$

8. Бу журуктан 5 түс толук табыгар.

1.

9-ка, 7-ге, 8-ке канайда коштоор? 6-га, 5-ке канайда кожороор?

2. Эки тооны кошсо, бастыраларынын каруулары 13 болгодый примерлер тургузыгар.

3. Берилген примерлерди бодоорын жартагар:

Ундылбас эдип үренип алыгар:

$$6+6=12 \quad 7+7=14 \quad 8+8=16 \quad 9+9=18$$

4. Баштапкы примерлердин каруузын тузаланып, кажы ла эжер примерлердин экинчи примерин бодогор.

$$6+6$$

$$8+8$$

$$9+9$$

$$7+7$$

$$8+8$$

$$6+7$$

$$8+7$$

$$9+8$$

$$7+6$$

$$9+8$$

$$\begin{array}{llll}
 5. \quad 9+7-4 & 44-40+9 & 7+8-5 & 70-5-65 \\
 56-50+7 & 8+6-3 & 63-60+8 & 90-7-83
 \end{array}$$

6. Ишмекчилер 40 м жолды ремонт жасап саларда, оларго жазаарга база 5 м жол артты. Ишмекчилерге бастыра канча метр жол ремонт, жазаар керек болгон?

7. Юннаттар кастын 17 балазын, суугуштын 10 балазын чыдадып салды. Сыпушкаларды дезе кастын ла суугуштын балдарын жаба алганына тўнгей чыдаткандар. Юннаттар канча сыпушка чыдадып алды?

1. Ундылбас эдип үренип алыгар.

$9+2=11$	$8+3=11$	$7+4=11$	$6+5=11$
$9+3=12$	$8+4=12$	$7+5=12$	$6+6=12$
$9+4=13$	$8+5=13$	$7+6=13$	
$9+5=14$	$8+6=14$	$7+7=14$	
$9+6=15$	$8+7=15$		
$9+7=16$	$8+8=16$		
$9+8=17$			

Бу — кожорынын таблицазы.

Таблицанын үстүги жолун кычыраар.

Бу примерлердин нези тўнгей?

Таблицадаг каруулары 12, 13 болгодый примерлерди табыгар.

Кандый эки темдектў тоолордын суммазы 14, 15, 16, 17, 18 болор, таблицага тузаланып, айдып беригер.

2. Айылдын ээзинде 6 бычак болгон, вилкалар бычактардан 4-кө көп, калбактар дезе вилкаларды ла бычактарды жаба алганына тўнгей. Айылдын ээзинде канча калбак болгон?

$$\begin{array}{ll}
 \text{Б.} - 6 & \leftarrow \text{—————} | \\
 \text{В.} - ? & 4\text{-кө көп} \\
 \text{К.} - x & \text{—————}
 \end{array}
 \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Б.} - 6 \\ \text{В.} - ? \\ \text{К.} - x \end{array}} \right\} \leftarrow$$

3. Школ будыырга 20 банка сары будук садып алдылар, чанкыр будукты сарызынан 5 банкага ас, ак будукты дезе сарызы ла чанкыры канча кире болгон, анча ок кире алгандар. Канча банка ак будук садып алдылар?

4. Формула аайынча өрөгизине түңей бодолго тургузыгар:

$$x = (16 - 4) + 16.$$

5. Берилген тоолордын кажызын ла жуук деген туйук тоого јетире көптөдигер:

18, 19, 27, 29, 38, 56, 75, 86.

6. $4+9+17$
 $8+7+20$

$42+7-8$
 $50+8-6$

$6+7-10$
 $8+7-4$

$50-6-20$
 $70-3-4$

$18+7 \quad | \quad 49+4$

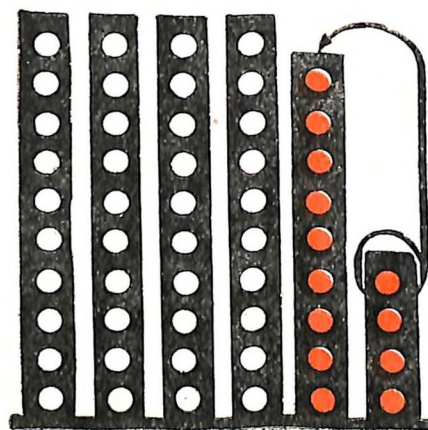
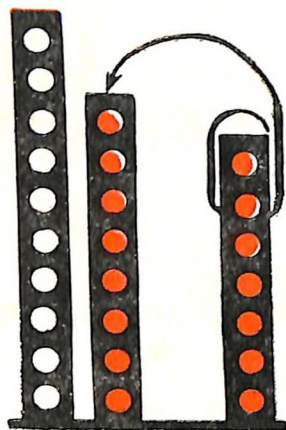
1. Эн јенил эп-аргала бодогор.

$26+(4+3)$

$58+(2+7)$

$17+(5+3)$

$85+(2+5)$

$18+7=18+(2+5)=(18+2)+5=25$

$49+4=49+(1+3)=(49+1)+3=53$

Јартаганы: кожулаачылардын бирүзи баштапкы тооны жуук деген туйук тоого јетире көптөтсин деп, экинчи тооны эки кожулаачыла солыйлы. Сумманы јенил деген эп-аргала кожомы.

2. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$19+6 \quad 48+5 \quad 37+4 \quad 26+5 \quad 65+7$$

$$3. \quad \begin{array}{ccccc} 49+8 & 88+3 & 35+7 & 73+8 & 27+6 \\ 38+6 & 67+5 & 43+8 & 25+7 & 57+4 \\ 59+4 & 36+6 & 58+4 & 17+6 & 14+8 \end{array}$$

4. Жаңыс темдектү тоолорды, эн жаанынан баштап, ээчий-деечий бичигер. Олордын кажызын ла 8-ке көптөдөлө, болгондорын алдына бичип салыгар.

5. Ботинканын баазы 7 салковой, сопок оноң 6 салковойго баалу, свитердин баазы дезе ботинканын ла сопоктын жаба алган баазына түңей. Свитердин баазы канча?

6. Примерлер аайынча бодолголор тургузып, бодогор:

$$1) \quad x-7=3 \quad 2) \quad x+20=26 \quad 3) \quad 36-4=x.$$

1. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$16+6 \quad 37+5 \quad 7+9 \quad 42+8 \quad 53+17$$

2. Каруулары түңей примерлерди бир столбикке бичигер:

$$\begin{array}{ccccc} 7+8 & 20-7 & 4+9 & 8+5 & 20-5 \\ 16-3 & 9+6 & 17-2 & 55-40 & 6+7 \end{array}$$

3. 11 деп тооны жаңыс темдектү тоолордын суммазыла канайда солыыр?

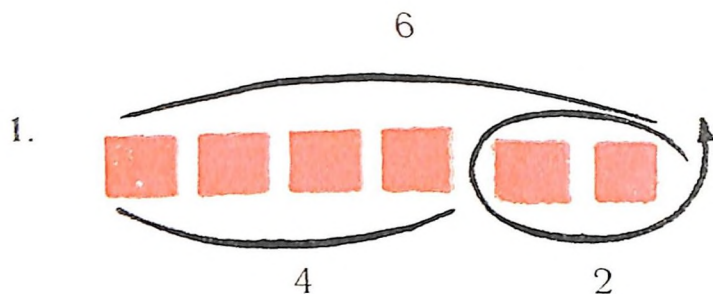
4. Кажы ла строчкадагы тоолордын суммазын табыгар, столбиктерле турган тоолордын суммазын, толуктан толукка барган клеткалардагы тоолордын суммазын табыгар. Бастыра ол суммалар түңей. Андый тоолорлу квадратты **магический** деп айдар.

4	3	8
9	5	1
2	7	6

$$5. \quad \begin{array}{ccccc} 15+6 & 38+7 & 9+9-6 & 5 \text{ дм}+8 \text{ см} \\ 18+4 & 86+6 & 8+9-5 & 4 \text{ м}+2 \text{ дм} \end{array}$$

6. Балдардын садына эки бидон сүт экелгендер: бирүзинде 32 л, экинчизинде 30 л. Ажанарда 40 л-ди ичкилеп салган. Канча литр сүт артты?

Жарты жок астадаачыны табары.

$$\begin{aligned} 6 - 2 &= 4 \\ 2 + 4 &= 6 \\ 6 - 4 &= 2 \end{aligned}$$

6 — астаачы
2 — астадаачы
4 — разность

Астаачыдан разностьты айрып ийзе, астадаачыны таап аларыс.

2. Куру клеткаларын толтырып, таблицаны көчүрүп бичип алыгар.

Астаачы	16	17	18	26	27	28
Астадаачы	6	7	8	20	20	20
Разность						

Таблицаны тузаланып, астаачыдан разностьты айрып ийзе, астаачы артар деп жартагар.

3. $9 - x = 7$

Бу примерлердин нези жарт?

Нези жарт эмес?

Астаачы ла разность жарт болзо,
астадаачыны канайып табар?

Мынайда бичигер:

$$\begin{aligned} 9 - x &= 4 \\ x &= 9 - 4 \\ x &= 5 \end{aligned}$$

Шиндегени:

$$9 - 5 = 4$$

4. Жарты жок астадаачыны табар:

$$10 - x = 7$$

$$8 - x = 5$$

$$14 - x = 10$$

$$19 - x = 9$$

5. Примерлерди эптү эп-аргала бодогор:

$$\begin{aligned} (14 + 9) + 6 \\ 53 + (7 + 18) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (37 + 24) - 7 \\ 29 + (11 + 5) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (24 + 38) - 8 \\ 46 + (17 + 4) \end{aligned}$$

8	4	6
4	6	8
6	8	4

6. Бу квадрат магический болор бо, шиндеп көригер?
7. Үч кезинти тартып алыгар. Баштапкызынын узуну 1 дм 2 см, экинчизи баштапкызынан 2 см-ге кыска, үчинчизи десе экинчизинен 3 см-ге узун. Үчинчи кезинтинин узуну канча кире? (Кемјип, бодогор.)

1. Коробкада 12 конфет болгон. Бир канча конфетти алып ийерде, коробкада 2 конфет артты. Коробкадан канча конфет алылды?

Болгоны

Артканы

2. Гаражта 45 машина болгон. Бир канча машина јорукка јуре берерде 5 машина арткан. Јорукка канча машина барды?

Болгоны—45 м.
Барганы— x м.
Артканы—5 м.

3. Примерлер аайынча бодолголор тургузыгар: 1) $9 - x = 2$
2) $x - 4 = 10$

4. Кажызынын ла каруузы 12 болзын деп, эки тооны кожор примерлер тургузыгар.

5. $28 + 7$	$19 + 3$	$20 - 3 + 9$	$32 + 18 - 4$	$15 - 15$
$36 + 9$	$42 + 9$	$40 - 7 + 6$	$43 + 27 - 5$	$24 + 0$
$83 + 8$	$54 + 7$	$70 - 4 + 5$	$76 + 14 - 8$	$38 - 0$

6. Метровой лентаны тузаланып, примерлерди бодогор:

$1 \text{ дм } 5 \text{ см} - 5 \text{ см}$	$8 \text{ дм } 4 \text{ см} - 8 \text{ дм}$
$3 \text{ дм } 8 \text{ см} - 3 \text{ дм}$	$5 \text{ дм } 1 \text{ см} - 1 \text{ см}$

7. Школдын јанындагы колодецтин тереңи 7 м, ол кажаганнын јанындагызынан 3 м-ге тайыс. Кажаганнын јанындагы колодецтин узуну канча кире?

$$38 + 14$$

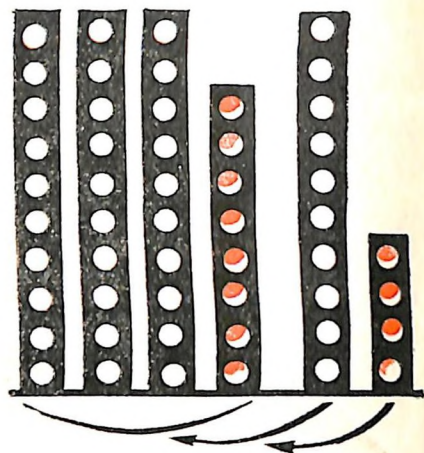
1. Примерлерди эн јенил эп-
аргала бодогор:

$$16 + (10 + 3)$$

$$18 + (10 + 5)$$

$$32 + (20 + 4)$$

$$57 + (30 + 6)$$

2. $38 + 14 = 38 + (10 + 4) = (38 + 10) + 4 = 52$

3. Јартап, бодогор:

$$19 + 15$$

$$27 + 16$$

$$58 + 23$$

$$65 + 18$$

$$46 + 37$$

4. $18 + 14$

$$19 + 7$$

$$46 + 39$$

$$75 + 16$$

$$28 + 13$$

$$29 + 13$$

$$39 + 25$$

$$37 + 18$$

$$57 + 34$$

$$17 + 45$$

$$45 + 18$$

$$58 + 16$$

$$26 + 35$$

$$33 + 29$$

$$32 + 39$$

5. $64 - 4 = 60$

$$70 - 8$$

$$35 - 30$$

$$59 - 50$$

$$93 - 3$$

$$60 + 4 = 64$$

...

...

...

...

$$64 - 60 = 4$$

...

...

...

...

6.	Астаачы	12		34		56		78	
	Астадаачы		20		40		60		80
	Разность	2	3	4	5	6	7	8	9

Јарты јок астаачыны канайда табар?

Јарты јок астадаачыны канайда табар?

7. Автобустын остановказында 5 эр кижы, 4 үй кижы турган. Олор-
дын јанына база 5 кижы келди. Остановкада канча кижы боло берди?
(Үч эп-аргала бодогор.)

8. Кыскарта бичигени аайынча бодолголор тургузып бодогор:

1) Болгоны — 16
Уча бергени — x
Артканы — 10

2) Болгоны — x
Сала бергени — 4
Артканы — 5

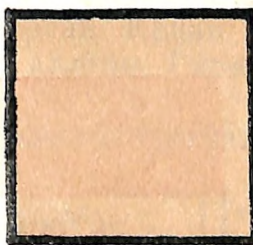
9. Бу эки бидоннын болужыла сабатка
4 л сууны канайда урар?

Квадрат.

Бу кандый фигуралар?
Элден озо баштапкы түстолук-
тынг, онын кийининде экинчизи-
нин келтегейлерин бой-бойло-
рыла түндөгөр.

Кажы түстолуктын келтегей-
лери бой-бойлорына түнгей эм-
тир?

Ундылбас эдип үренип алыгар:

Бастыра келтегейлери түнгей түстолукты **квадрат** деп
айдар.

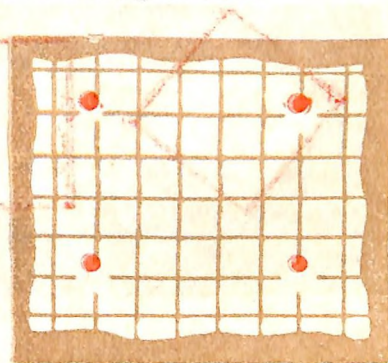
1. Журукта көргүскени чилеп, тетрадька точ-
калар тургузыгар. Олорды түстолук боло
берзин деп чийүлерле бириктиригер. Бу квад-
рат па? Ненин учун?

2. Примерлерди бодоп, тартагар:

$$45+18 \quad 39+23 \quad 37+8 \quad 60-4$$

$$\begin{array}{ccccc} 3. \quad 1) & 17+18 & 57+24 & 59-8 & 43-20 & 90-9 \\ & 19+29 & 78+13 & 32+19 & 67+13 & 28+46 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccc} 2) & 2 \text{ м} + 3 \text{ дм} & 7 \text{ м} + 2 \text{ дм} & 7 \text{ м} 3 \text{ дм} - 7 \text{ м} \\ & 5 \text{ м} + 1 \text{ дм} & 9 \text{ м} + 4 \text{ дм} & 6 \text{ м} 8 \text{ дм} - 8 \text{ дм} \end{array}$$

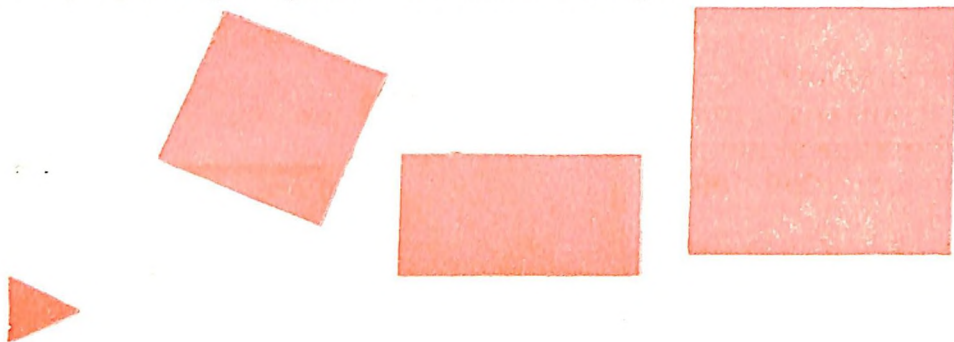
4. 70, 8 ле 78 деп тоолорды тузаланып, кожорына эки пример ле айрырына эки пример тургузыгар.

5. 12 деп тоодон озо баштап 2-ни айрыдылар, онон 3-ти. 12-ден бастыра канчаны айрыдылар?

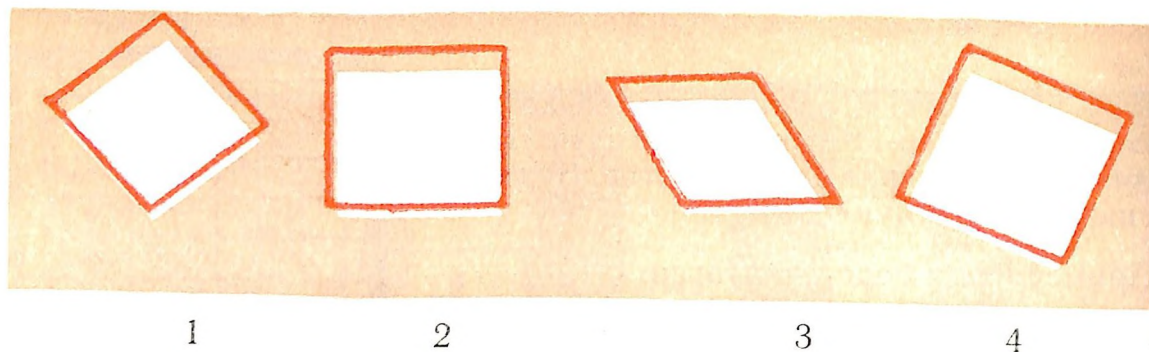
6. $70-20-9$ 70-нен бастыра канчаны айрыдылар?
 $80-10-5$ 80-нен бастыра канчаны айрыдылар?
 Канайда айрыдылар?

7. Агазы 10 палене одын экелген, сыйыны агазынан 2 паленеге көп, адазы экелген одыны дезе агазы ла сыйыны кожо экелгенине түңей. Адазы канча палене одын экелди?

8. Бу түстолуктардын кажызы квадрат? Ненинг учун?

1. Бу төрттолуктардан квадраттарды табыгар:

2. Тетрадька тууразы 1 см, 3 см, 4 см квадраттар журап алыгар.

3. $3\text{ м}+6\text{ дм}$ $5\text{ м } 7\text{ дм}-5\text{ м}$ $4\text{ дм } 3\text{ см}-4\text{ дм}$
 $6\text{ дм}+3\text{ см}$ $8\text{ дм } 2\text{ см}-2\text{ см}$ $2\text{ м } 8\text{ дм}-8\text{ дм}$

4. Ястыраларды табала, чын бодоп бичигер:

$$\begin{array}{lll} 16+27=43 & 35+48=73 & 80-7=73 \\ 28+28=56 & 46+46=92 & 68-5=18 \\ 19+19=28 & 58+19=77 & 30-9=21 \end{array}$$

5. Бу квадратты магический деп айдарга
жараар ба?

6. 1) 14-төң 6-ны айрыыр керек, айрыганы десе 4. База канчаны айрыыр керек?

2) Кандый бир тоодонг 12-ни айрыыр керек, айрыганы десе 10. База канчаны айрыыр керек?

7. Бодолголорды кыскарта бичип, түндештиреле, бодогор.

1) Гаражта 10 машина турган. Бир канча машина атана берерде, гаражта 7 машина артып калган. Канча машина атана берди?

2) Гаражта бир канча машина турган. Качан 3 машина атана берерде, гаражта 7 машина артып калган. Гаражта канча машина турган?

8. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, бодогор.

$$\begin{array}{l} \text{I} - 20 \quad \leftarrow \text{---} | \\ \text{II} - ? \quad 4\text{-кӧ ас} \quad | \} \leftarrow \\ \text{III} - x \quad \text{---} | \end{array}$$

Тоодонг сумманы айрыры.

1. Примерди кычырыгар: $9 - (4 + 3)$

Бу примерлерди башка-башка эп аргала бодоор аргалу. Бастыраларынын болгондоры түнгей болор.

1-кы эп-арга. 4 лӧ 3-тинг сумманын таап алаала, оны 9-тан айрып ийели: $9 - (4 + 3) = 9 - 7 = 2$.

2-чи эп-арга. 9-тан элден озо баштапкы кожулаачыны — 4-ти айрыйлы, онын артканынан экинчи кожулаачыны, 3-ти, айрып ийели: $9 - (4 + 3) = (9 - 4) - 3 = 5 - 3 = 2$.

3-чи эп-арга. 9-тан озо баштап экинчи кожулаачыны, 3-ти айрыйла, онын артканынан экинчи кожулаачыны — 4-ти, айрып ийели:
 $9 - (4 + 3) = (9 - 3) - 4 = 6 - 4 = 2$.

Болгондорын тўндоп кўригер.

1. Тоолордон сумманы канайда айрыыр арга бар, жартап беригер:

1) $10 - (5 + 2) = 10 - 7 = 3$

2) $10 - (5 + 2) = (10 - 5) = 5 - 2 = 3$

3) $10 - (5 + 2) = (10 - 2) - 5 = 8 - 5 = 3$

Болгондорын тўндоп кўригер.

3. Кажы ла примерди ўч эп-аргала бодогор:

$$8 - (3 + 2)$$

$$10 - (2 + 4)$$

$$9 - (3 + 1)$$

$$10 - (6 + 2)$$

4. $38 + 17$

$23 + 48$

$90 - 5$

$78 - 30 + 6$

$29 + 26$

$67 + 14$

$30 - 7$

$53 - 40 + 8$

5. Магазинге 30 тегерик стол ло 26тўстолук стол экелдилер. Кўнине 20 стол садылды. Магазинде канча стол артып калды?

6. Примерлер аайынча бодолголор тургузып, бодогор:

1) $x - 9 = 10$

2) $15 - x = 5$

3) $47 - 30 = x$

1. Машинадан 20 кайырчак сливаны тўжўрип ийерде, ондо база 7 кайырчак артты. Машинада канча кайырчак слива болгон?

2. Тўрбек сыйса бўстўн платье кўктўўргў 4 м, передник эдерге 2 м ўзўп аларда, тўрбекте база 3 м сыйса артты. Тўрбекте канча метр сыйса болгон?

Болгоны — x м
 Кескени — 4 м ле 2 м
 Артканы — 3 м

3. Бодолгоны кыскарта бичип, бодогор.

Адазы уулына 10 салковойго костюм, 2 салковойго чамча садып берерде, адазында база 3 салковой артты. Адазында бастыра канча салковой акча болгон?

4. Эптү эп-аргала бодогор:

$$\begin{array}{llll} 12 - (2+3) & 36 - (10+2) & 20 - (10+3) & 16 - (5+5) \\ 15 - (4+5) & 45 - (20+3) & 23 - (4+3) & 42 - (2+6) \end{array}$$

5. Примерлерди ле оморды бодогонун тундештирээр:

$$10 - (4+3) \text{ ла } 10 + (4+3) \quad 20 - (6+3) \text{ ла } (20+6) - 3$$

6. Тоодон сумманы айрыырына пример тургузып, бодогор.

7. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 3 \text{ м } 5 \text{ дм} \dots 30 \text{ дм} & 45 \text{ см} \dots 4 \text{ дм } 5 \text{ см} \\ 46 \text{ дм} \dots 4 \text{ м } 6 \text{ дм} & 56 \text{ дм} \dots 6 \text{ м } 5 \text{ дм} \end{array}$$

8. Жарты жок тооны табыгар: $x - 5 = 45$ $7 + x = 30$ $60 - x = 40$

1. Божодо бичип салыгар:

$$\begin{array}{ll} 50 - (10+4) = (50-10) \dots & 20 - (10+2) = (20-10) \dots \\ (50+10) - 4 = 50 + (\dots) & 20 + (10+2) = (20+10) \dots \end{array}$$

Слер кандый ээжиле тузаландыгар?

2. Эптү эп-аргала бодогор:

$$\begin{array}{lll} 30 - (10+15) & 16 - (6+2) & 23 - (2+3) \\ (30+10) - 5 & (10+6) - 2 & 23 + (10+3) \end{array}$$

3. Каруузы 50 болгодый айрыырына 3 пример, кожорына 3 пример тургузып, бодогор.

4. Рядтарды онон ары уулалтып бичигер (база 5 тоодон кожуп бичигер):

$$1) 2, 4, 6, 8 \dots \quad 2) 3, 6, 9, 12 \dots$$

Кажы ла рядтын алтынчы јеринде кандый тоо турар? онынчы јеринде?

Кажы ла рядта 18 деп тоо, 24 деп тоо кандый јерде турар?

5. $56+28$	$20-7$	$26+38-40$	$78-6+15$
$33+17$	$45+8$	$57+23-8$	$37-5+22$
$45+25$	$90-6$	$32+68-9$	$60-7+18$

6. Ўренчик 15 акчага блокнот, 5 акчага линейка садып аларда, ондо база 10 акча артып калды. Ўренчикте канча акча болгон?

7. Тураны 20 ишмекчи ремонтот турган. Эки кижини ёскё ишке ийе берерде, ордына 5 ишмекчи келген. Тураны канча ишмекчи ремонтот берди?

Таскадынарга керектү кожулта материал.

1. 2, 5, 7 деп цифралардын болужыла кандый эки темдектү тоолор бичиир аргалу? Олорды эн кичинегинен баштап бичигер (цифраны такып бичиирге јараар).

2. Тоолорды тўндеп, ортолорына $>$ эмезе $<$ деп темдектерди тургузаар:

$70 \dots 8$	$9 \dots 80$	$7 \dots 18$	$27 \dots 10$	$50 \dots 58$
$90 \dots 6$	$38 \dots 20$	$56 \dots 30$	$30 \dots 48$	$20 \dots 60$

Тоолордын кажызы кажызынан канча бирлерге көп ол эмезе ас?

3. 1) $30+15$	$23+16$	$27+13$	$46-30$	$20-3$
$12+14$	$70+28$	$46+24$	$53+20$	$24+35$
$40+17$	$61+14$	$53+37$	$67-5$	$60-5$
2) $7+4$	$5+8$	$9+9$	$9+8$	$8+6+16$
$9+3$	$6+9$	$8+8$	$8+7$	$9+5+32$
$4+8$	$3+8$	$7+7$	$7+6$	$5+7+48$
3) $16+8$	$35+6$	$76+6$	$35-20+7$	
$18+5$	$43+8$	$67+8$	$60-6+9$	
$17+4$	$86+7$	$39+7$	$59-5+8$	
4) $17+14$	$38+15$	$27+27$	$60-5+18$	
$36+18$	$69+13$	$38+38$	$76-50+39$	
$15+19$	$28+36$	$49+49$	$53-20+19$	
5) $18+26-30$	$26+46+9$	$9+7-5$	$25+15-7$	
$90-7-40$	$70-20-6$	$6+8-3$	$34+45-8$	
$34+38-20$	$23+16+5$	$9+9-7$	$62+18-9$	
$60-3-50$	$50-7-30$	$8+9-5$	$46+12-7$	

4. Божодылган тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 83 \text{ дм} = \dots \text{ м} \dots \text{ дм} & 4 \text{ м } 3 \text{ дм} = \dots \text{ дм} \\ 52 \text{ см} = \dots \text{ дм} \dots \text{ см} & 9 \text{ дм } 2 \text{ см} = \dots \text{ см} \end{array}$$

5. Онон ары уулалтып бичигер:

$$\begin{array}{ll} 5 \text{ м } 2 \text{ дм} < \dots \text{ дм} & 67 \text{ дм} > \dots \text{ м} \dots \text{ дм} \\ 7 \text{ дм } 8 \text{ см} > \dots \text{ см} & 34 \text{ см} < \dots \text{ дм} \dots \text{ см} \end{array}$$

6. Эптү эп-аргала бодогор:

$$\begin{array}{llll} 1) \begin{array}{l} 30 + (10 + 6) \\ 60 + (20 + 4) \end{array} & \begin{array}{l} 7 + (3 + 4) \\ 9 + (7 + 1) \end{array} & \begin{array}{l} 16 + (4 + 5) \\ 27 + (6 + 3) \end{array} & \begin{array}{l} 44 + (7 + 3) \\ 54 + (10 + 6) \end{array} \\ 2) \begin{array}{l} 67 + (3 + 5) \\ (20 + 6) + 3 \end{array} & \begin{array}{l} 50 + (20 + 4) \\ (30 + 8) + 40 \end{array} & \begin{array}{l} 36 + (4 + 2) \\ (40 + 9) - 2 \end{array} & \begin{array}{l} 70 + (10 + 5) \\ (60 + 7) - 20 \end{array} \\ 3) \begin{array}{l} 20 - (10 + 3) \\ 90 - (40 + 6) \end{array} & \begin{array}{l} 12 - (2 + 5) \\ 16 - (2 + 6) \end{array} & \begin{array}{l} 70 - (20 + 8) \\ 60 - (2 + 8) \end{array} & \begin{array}{l} 72 - (2 + 4) \\ 96 - (8 + 6) \end{array} \\ 4) \begin{array}{l} 32 - (5 + 2) \\ (30 + 5) - 2 \end{array} & \begin{array}{l} 60 - (10 + 8) \\ (60 + 10) - 8 \end{array} & \begin{array}{l} 34 - (5 + 4) \\ (80 + 7) - 5 \end{array} & \begin{array}{l} (40 + 8) - 30 \\ 40 - (30 + 8) \end{array} \end{array}$$

7. Бичилгенинен жастыраларды таап алыгар:

$$\begin{array}{ll} 40 - (20 + 5) = (40 - 20) + 5 & 39 - (10 + 6) = (39 + 10) - 6 \\ (60 + 8) - 7 = 60 - (8 - 7) & (60 + 10) - 7 = 60 + (10 + 7) \end{array}$$

8. $>$, $<$ ол эмезе = темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 36 + 7 \dots 7 + 36 & 70 - 3 \dots 80 - 3 \\ 52 - 40 \dots 52 - 30 & 24 + 35 \dots 35 + 25 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 9. 1) \begin{array}{l} 40 + 8 = 48 \\ 48 - 40 = 8 \\ 48 - 8 = 40 \end{array} & \begin{array}{l} 50 + 6 = 56 \\ \dots \\ \dots \end{array} & \begin{array}{l} 30 + 70 = 100 \\ \dots \\ \dots \end{array} & \begin{array}{l} 10 + 9 = 19 \\ \dots \\ \dots \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 2) \begin{array}{l} 68 - 60 = 8 \\ 60 + 8 = 68 \\ 68 - 8 = 60 \end{array} & \begin{array}{l} 70 - 10 = 60 \\ \dots \\ \dots \end{array} & \begin{array}{l} 36 - 30 = 6 \\ \dots \\ \dots \end{array} & \begin{array}{l} 59 - 9 = 50 \\ \dots \\ \dots \end{array} \end{array}$$

10. Эки темдектү кандый тоолордын суммазы 14 (15, 16, 17) болор?
11. Бир темдектү бастыра тоолорды бичигер. Олордын кажызын ла 9-ка (7-ге, 6-га) көптөдигер.
12. 36-дан көп, 47-ден ас бастыра тоолорды бичип алыгар. Олордын кажызын ла 9-ка (8-ке) көптөдигер.
13. Каруузы 12 (13, 15) болгодый, кожорына 4 пример, айрыырына 4 пример тургузыгар.
14. 1) 14, 25, 37, 58, 49, 76 деп тоолордын кажызын ла 8-ке көптөдигер.
- 2) Кажы ла тооны 20-ге астадыгар: 36, 59, 70, 24, 97, 64 деп тоолордын кажызын ла 20-ге астадыгар.
- 3) 78, 97, 19, 26, 69, 38 деп тоолордын кажызын ла јуугындагы туйук тоого јетире көптөдигер:
15. Астадагчызы көптөп турар эдип, примерлерди бир столбикке бичигер.

$$\begin{array}{ccccc} 70-1 & 70-5 & 70-9 & 70-20 & 70-8 \\ 70-3 & 70-7 & 70-10 & 70-30 & 70-6 \end{array}$$

Каруузын табыгар. Олор канайда кубулып јат, шиндегер.

16.	Астаачы	20		40	50		70		90
	Астадаачы	2	3		5	6		8	
	Разность		27	30		54	60	72	80

17. Јаңыс ла карууларын бичип алыгар:

- 1) 7-ден 50 канчага көп?
- 2) 95-тен 80 канчага ас?
- 3) Кандый тоо 40-нөң 4-кө ас?
- 4) Кандый тоо 35-тен 5-ке көп?
- 5) 17 јарты јок тоодон 3-ке ас. Јарты јок тооны табар.
- 6) 20 јарты јок тоодон 7-ге көп.

Јарты јок тооны табар.

18. Јарты јок тооны табыгар:

$$\begin{array}{ccc} 1) \quad 30+x=54 & 16-x=6 & x-7=43 \\ \quad \quad x-8=20 & \quad \quad x+20=62 & 85-x=80 \end{array}$$

2) $x - 6 = 4$

$x - 20 = 5$

$x - 8 = 60$

$9 - x = 2$

$17 - x = 7$

$86 - x = 80$

$40 + x = 46$

$x + 30 = 80$

$70 + x = 76$

19. Берилген бодолголор аайынча x -ти тургузып, примерлер тургузала бодогор:

1) Юрада 4 ак, бир канча боро койондор болгон, бастыразы десе 9 койон. Юрада канча боро койон болгон?

2) Коля ла Петя жаба 15 флажок эткиледи. Коля 5 флажок эткен. Петя канча флажок этти?

3) Качан кувшиннен 6 стакан сүтти ичкилеп ийерде, ондо 3 стакан сүт арткан. Кувшинде канча стакан сүт болгон?

4) Маляр 8 рамды будып аларда, ого будырга база 2 рам арткан. Малярга канча рам будыыр керек болгон?

5) Оля 12 тегерик журап алган, качан ол бир канча тегериктерди будып саларда, ого будырга база 10 тегерик арткан. Оля канча тегерик будыган?

6) Юннаттар чечектин 76 төс рассадазын өскүрүп алдылар. Качан озор онын бир канчазын чыгарып, клумбага отургузып саларда, озордо база 19 төс артты. Юннаттар клумбага канча төс рассада отургустылар?

20. Ёлкада 14 шар ла 10 хлопущка илип салган турды. Хлопущкалар шарлардан канчага ас? Шарлар хлопущкалардан канчага көп?

21. Бистин турада 10 этаж, одоштой турган турада десе 6 этаж. Бистин тура одоштой турган турадан канча этажка бийик? Одоштой турган тура бистин турадан канча этажка жабыс?

22. Жаанак 60 жашту, таадак десе 63 жашту. Жаанак таадактан канча жашка кичинек? Таадак жаанактан канча жашка жаан?

23. Таардан 55 кг сахарды садып ийерде, ондо 5 кг артты. Садылганы арткан сахардан канча килограммга көп?

24. Мындый сурактарлу бодолго тургузыгар:

1) ... канча килограммга уур?

2) ... канча литрге ас?

3) ... канча акчага баалу?

25. Бочкодо 15 сабат суу болгон. 10 сабат сууны чечектер сугарарга оноң алдылар, онын кийининде десе бочкого база 15 сабат суу урдылар. Бочкодо канча сабат суу боло берди?

26. Балдардын садына 4 кг сарју экелген, творогты десе сарјудан 10 кг-га көп экелген. Балдардын садына канча килограмм сарју ла творог экелдилер?

27. Тура тударда 24 каменщик иштеген, малярлар десе каменщиктерден 4 кижиге ас болгон. Тура тударда жаба канча каменщик ле маляр иштеди?

28. Кызычак буфетте 6 акча тудуп салган, аптекада десе 5 акчаны тиш арчыыр порошокко ло 4 акчаны бинтке тудуп салды. Кызычак бастыра канча акча чыгымдады? (Бодолгоны жүзүн-жүүр эп-аргала бодогор.)

29. Класста 6 электрический лампочка, коридордо класстагызынан 2 лампочкага көп, залдагы лампочкалар десе класстагы ла коридордогы лампочкаларды жаба алганына түңей. Залда канча лампочка?

30. Үч кижиге картошко садып алдылар. Баштапкызы 6 кг, экинчизин баштапкызынан 4 кг-га көп, үчинчизинин садып алган картошказы десе баштапкызынын ла экинчизинин садып алганына түңей.

Үчинчи кижиге канча килограмм картошко садып алды?

31. Божодылган тоолорды тургузып, бодолголорды бодогор: Мен... акчага линейка,... акчага карандаш ла ... акчага тетрадь садып алгам. Онын кийининде менде 2 акча арткан. Менде бастыра канча акча болгон?

32. Столдын сыны ... дм, тууразы ... дм. Столдын тууразы сынынан канча дециметрге кыска?

33. Эки кезинти тартып алыгар. Баштапкызынын узуну 8 см, ол экинчизинен 4 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

34. Үч кезинти тартып алыгар. Баштапкызынын узуну 7 см, ол экинчизинен 5 см-ге узун ла үчинчизинен 2 см-ге кыска. Экинчи, үчинчи кезинтилердин узуну канча кире?

35. Кыскарта бичилгениле бодолго тургузып, бодогор:

1) Болгоны — x
Сыйлаганы — 6 ла 4
Артканы — 5

2) Болгоны 20 ле 16
Барганы — 10
Артканы — x

3) I — 30
II — ? 10-го көп
III — x

4) I — 28
II — ? 6-га ас
III — x

36. Формулалар аайынча бодолголор тургузыгар:

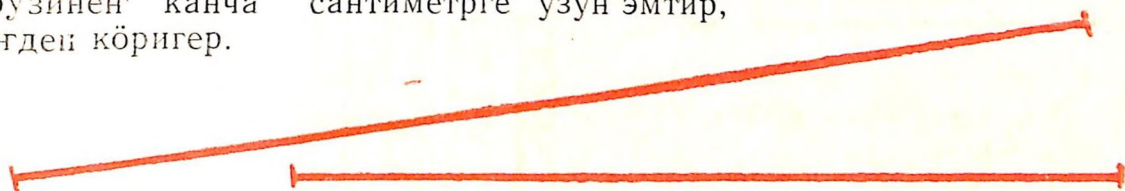
1) $x = 20 + (20 + 35)$

2) $x = 30 + (30 - 10)$

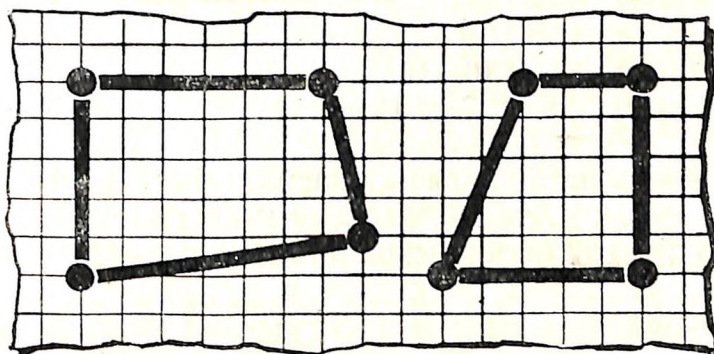
3) $x = 40 - (8 + 2)$

4) $x = (6 + 10) - 4$

37. Кезинтилерди кемјигер, олардын бирүзи бирүзинен канча сантиметрге узун эмтир, тўнгден көригер.

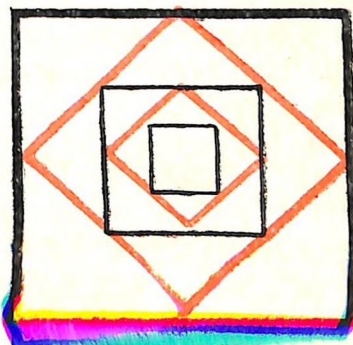
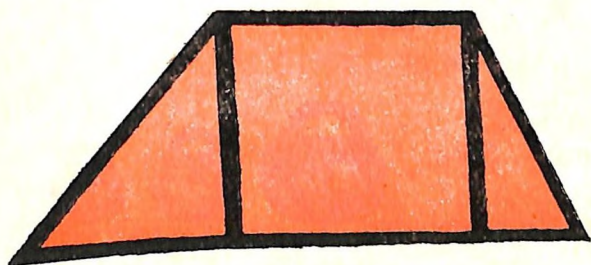

38. 1) Тетрадька мындый төрттолуқтар журап алығар.
2) Угольниктин болужыла бу төрттолуқтардын түс, курч, моко толуктарын табығар.

3) Эки үчтолуқ боло берзин деп, кажы ла төрттолуқтың ичиле чийү тартығар.

39. Бу журуктаң 4 төрттолуқты табығар. Олордын кажызы квадрат?

40. Журукта канча квадрат?

41. Келтегейи 2 см квадрат журағар, келтегейи 3 см квадрат журағар.

40 — 16 37 — 15

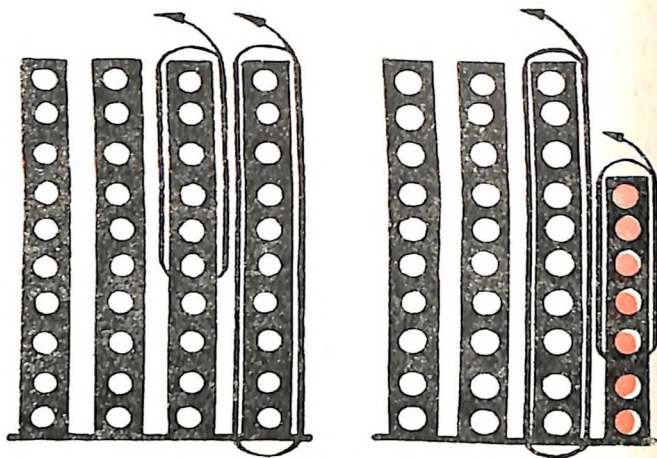
1. Сырангай эптү эп-аргала бодогор:

$$70 - (10 + 2)$$

$$24 - (10 + 3)$$

$$50 - (30 + 6)$$

$$68 - (40 + 5)$$

2. $40 - 16 = 40 - (10 + 6) = (40 - 10) - 6 = 24$

$$37 - 15 = 37 - (10 + 5) = (37 - 10) - 5 = 22$$

Жартаганы: астадаачыны разрядный кожулаачыларынын суммазыла солып ийели. Тоодон сумманы эптү эп-аргала айрып ийели: озо баштап ондорды, онон бирлерди айрып ийели.

3. Бодоп жартагар:

$20 - 14$

$15 - 12$

$30 - 17$

$57 - 35$

$80 - 32$

4. $90 - 24$

$67 - 46$

$37 + 18$

$70 - 6$

$78 + 6$

$45 - 13$

$80 - 35$

$26 + 14$

$50 - 8$

$59 - 24$

$20 - 12$

$59 - 42$

$58 + 25$

$36 - 4$

$28 + 17$

5. Бичип, бодогор:

1) 2 ле 4-тин суммазын 32-ден айрыыр.

2) 6 ла 7 деп тоолордын суммазынан 5-ти айрыыр.

Бодолголордын бодолгон эп-аргаларын түндөгөр.

6. 40-гө жетире 4-төң кожыгар, 60-га жетире 6-дан кожыгар.

7. Бу гирялардын болужыла 19 кг жарманы канайда кемјип алар? 6 кг-ды? 2 кг-ды? 7 кг-ды?

8. Эртен тура магазинде 30 велосипед болгон. Энгирде 12 велосипед арткан. Бир күнге канча велосипед садылды?

9. Формула аайынча бодолго тургузала, бодогор: $x = 16 + (16 - 5)$.

1. Тураны ремонтторго 14 түрбек жажыл чаазын ла 6 түрбек сары чаазын садып алдылар. Ремонт божогон согында, 6 түрбек чаазын арткан. (Башка-башка эп-аргала бодогор.)

Садып алганы

$$\begin{aligned} j &= 14 \\ c &= 6 \end{aligned}$$

Коротконы

х т

Артканы

3 т

2. Магазинге эр улустын 52 эжер ле балдардын 48 эжер өдүктери келди. Энгирде онон 30 эжер өдүк артты. Канча эжер өдүк садылды? (Башка-башка эп-аргала бодогор.)

3. Берилген формула аайынча өрөги бодолгого түней бодолго тургузыгар: $x = (24 + 30) - 20$. Бодолгоны башка-башка эп-аргала бодогор.

4. Жартап, бодогор:

$$50 - 24$$

$$56 - 4$$

$$56 - 14$$

$$56 + 14$$

5. Таблица аайынча примерлер тургузып, бодогор:

Астаачы	20	20	29	50	50	58	70	70	78
Астадаачы	5	15	15	6	16	16	7	24	33

6. 40, 96, 45, 60, 78, 87, 90, 100 деп тоолордын кажызын ла 32-ге астадаар.

7. 7, 18, 37, 58, 78, 80, 84 деп тоолордын кажызын ла 16-га көптөдигер.

$$\begin{array}{ccccc} 1. & 20 - 4 & 50 - 18 & 70 - 5 & 80 - 45 & 100 - 7 \\ & 20 - 14 & 50 - 8 & 70 - 25 & 80 - 6 & 100 - 37 \end{array}$$

2. Сыраңай эптү эп-аргала бодогор:

$$\begin{aligned} 50 - (8 + 2) \\ (50 + 10) - 3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 17 + (3 + 5) \\ 16 - (6 + 4) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 14 - (5 + 4) \\ (30 + 7) - 20 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 40 - (10 + 5) \\ (40 + 10) - 5 \end{aligned}$$

3. Бу квадратты магический деп адаарга јараар ба, шиндеп көригер.

4	9	8
11	7	3
6	5	10

9	10	5
4	8	12
11	6	7

4. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди бодобой жадып, тургузыгар:

$$40-18 \dots 40-24$$

$$19+37 \dots 37+19$$

$$90-46 \dots 96-46$$

$$57+38 \dots 38+50$$

5. Јарты јок тооны табыгар:

$$x+4=30$$

$$20-x=16$$

$$x-17=50$$

6. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып бодогор:

Болгоны

I—15 м

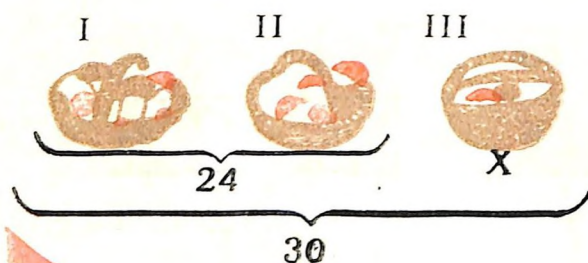
II—18 м

Коротконы

х м

Артканы

10 м

7. Ұч корзинада 30 мешке. Баштапкы ла экинчи корзинада јаба 24 мешке. Ұчинчи корзинада канча мешке?

1. Јартап, бодогор:

$$48-35$$

$$60-27$$

$$50-8$$

$$96-4$$

$$73-20$$

2. Јетире бичигер:

$$(30+5)-20=(30-20) \dots$$

$$60-(20+3)=(60-20) \dots$$

$$86-(50+4)=(86-50) \dots$$

$$35+(10+7)=(35+10) \dots$$

3. Рядтарды оноң ары улалтып (база 4 тоодон кожуп) бичигер:

1) 8, 16, 24, ...

2) 29, 26, 23, ...

4. Кажы ла столбиктеги примерлерди каруулары көптөп турар эдип, көчүрүп бичип алыгар.

$26+18$	$60-3$	$48+17$	$40-12$	$60-8$
$26+9$	$60-1$	$9+17$	$40-38$	$18-8$
$26+54$	$60-9$	$24+17$	$40-16$	$49-8$
$26+36$	$60-7$	$19+17$	$40-23$	$30-8$

Примерлерди бодогор.

5.	Астаачы	80	80	79	79	67	67	53	46
	Астадаачы	2	7	8	40	50	54	53	46
	Разность								

Астаачы астадаачыдан көп болор бо? ого түней болор бо? астадаачыдан ас болор бо?

6. Тура тударга озо баштап 16 жадык экелдилер, онон база 24 жадык, онын кийининде экелерге 55 жадык артты. Тура тударга бастыра канча жадык керек?

7. Автобустардын паркында 34 кичинек ле 55 жаан автобус турган. Качан автобустар јорукка атангылай берерде, ремонттоорго 6 автобус артты. Јорукка канча автобус атанды?

1. Задачаларды кыскарта бичип, башка-башка эп-аргала бодогор:
1) Бочкодо 40 сабат суу болгон. Эртен тура чечектер сугарарга 12 сабатты короттылар, энирде дезе 10 сабатты. Бочкодо канча сабат суу артты? (Башка-башка эп-аргала бодогор.)

2) Машинанын багында 80 л бензин болгон. Баштапкы токтодуга јетире машина 25 литр короткон. Баштапкызынан экинчизине јетире база 35 л бензин короткон. Онын кийининде бакта канча литр бензин артты?

2. Примерлерди эптү эп-аргала бодогор:

$15-(5+2)$	$17-(7+1)$	$24-(4+5)$	$78-(8+1)$
$14-(2+4)$	$11-(1+5)$	$45-(4+5)$	$93-(4+3)$

3. $57+39$	$67-45$	$9+7-14$	$3\text{ м } 5\text{ дм}-3\text{ м}$
$90-73$	$29+17$	$9+9-15$	$5\text{ дм } 8\text{ см}-8\text{ см}$
$48+15$	$80-54$	$7+8-11$	$4\text{ м } 2\text{ дм}-2\text{ дм}$

4. Жетире бичигер:

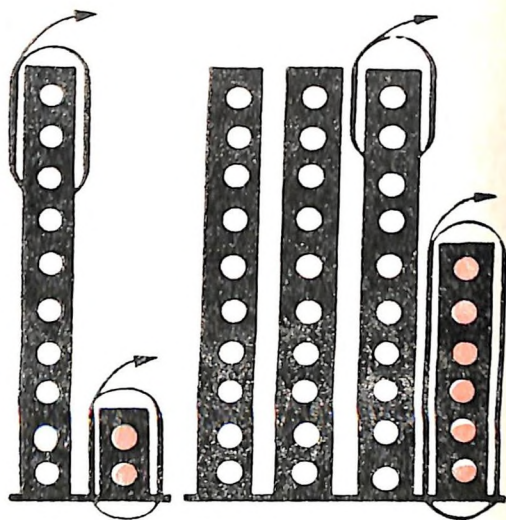
$40-18 > 40- \dots$	$17+35 > 17+ \dots$	$60-27 > \dots -27$
$50-24 < 50- \dots$	$49+8 < 49+ \dots$	$38+45 < \dots +45$

$12-5$	$36-8$
--------	--------

$$12-5=12-(2+3)=(12-2)-3=7$$

$$36-8=36-(6+2)=(36-6)-2=28$$

Жартаганы: астадаачыны эптү кожулаачылардын суммазыла солып ийеле, ол сумманы тоодон айрып ийели.

1. Бодоп, жартагар.

$11-3$	$14-7$	$16-9$	$23-6$	$74-7$
--------	--------	--------	--------	--------

2. 1) $15-6$	$13-5$	$12-4$	$23-5$	$52-6$	$32-8$
$11-4$	$15-8$	$14-5$	$41-3$	$25-7$	$64-6$

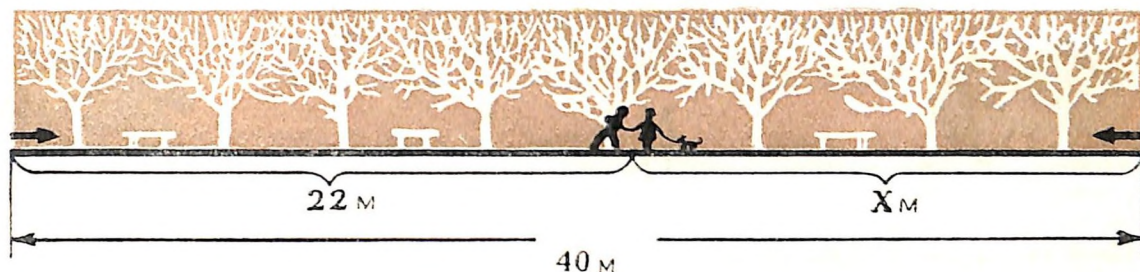
2) $24+8$	$25+9$	$30-6$	$100-7$	$32-20$	$60-35$
$21+79$	$12+48$	$93-80$	$51-30$	$34+17$	$13+17$

3. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди бодобой ло тургузыгар:

$37-9 \dots 37$	$53+17 \dots 17+53$	$32-7 \dots 34-7$
$68+5 \dots 68$	$80-47 \dots 80-29$	$56+24 \dots 59+24$

Бодойло, шиндегер.

4. Аллеянын узуну 40 м. Эки уулчак бу аллеянын эки учынан бой-бойлорына удур баргылады. Жолыгарга жетире бирүзи 22 м базып өткөн. Экинчи уулчак жолыгарына жетире канча метр жол өтти?

5. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

Болгоны	Алганы	Артканы
60	15	x
	27	

1. Жартап, бодогор:

$$15-7 \quad 52-6 \quad 70-54 \quad 60-8 \quad 28-15$$

$$\begin{array}{ccccc} 2. & 16-8 & 21-5 & 64-7 & 26+48-7 & 16-16 \\ & 13-4 & 43-4 & 53-8 & 17+24-8 & 0+17 \\ & 17-9 & 82-7 & 95-7 & 36+14-9 & 29-0 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc} 3. & 17-15=2 & 40-8= & 35+14=49 & 28+42= \\ & 17-2= & \dots & 14+35= & \dots \\ & 2+15= & \dots & 49-14= & \dots \\ & 15+2= & \dots & 49-35= & \dots \end{array}$$

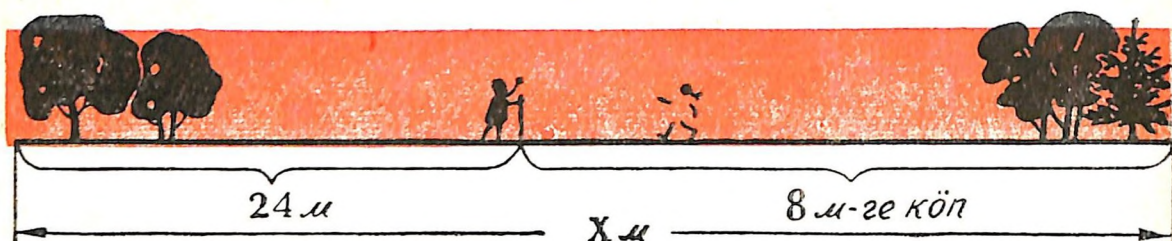
4. 70-ге жетире 7-ден кожыгар, 80-ге жетире 8-тен кожыгар.

5. Бодолголор аайынча x -тү примерлер тургузып бодогор.

1) Жарты жок тоо 8-тен 2-ге ас. Жарты жок тооны табар.

2) Жарты жок тоо 14-төн 3-ке көп. Жарты жок тооны табар.

6. Эки кызычак жолды кемјип, эки учынан бой-бойына удура келдилер. Бирүзи жолыгарына жетире 24м өтті. Экинчиси деже 8 м-ге көп. Жолдын узуну канча кире?

7. Формула аайынча бодолго тургузып, бодогор: $x=20-(5+4)$.

1. Үч түрбекте 40 м бөс болгон. Баштапкызында ла экинчизинде жаба 25 м болгон. Үчинчи түрбекте канча метр бөс болгон?

$$40 \text{ м} \begin{cases} \text{II} - 25 \text{ м} \\ \text{I} - \\ \text{III} - x \end{cases}$$

2. Бодолголорды башка-башка эп-аргаларла бодогор:

1) Үч таарда 100 кг картошко болгон: баштапкы таарда 30 кг, экинчи таарда деже 40 кг. Үчинчи таарда канча килограмм картошко болгон?

$$100 \text{ кг} \begin{cases} \text{I} - 30 \text{ кг} \\ \text{II} - 40 \text{ кг} \\ \text{III} - x \text{ кг} \end{cases}$$

2) Үч полкада 90 бичик јаткан: баштапкызында 28 бичик, экинчизинде 30 бичик. Үчинчи полкада канча бичик јаткан?

$$90 \text{ бич} \begin{cases} \text{I} - 28 \text{ бич.} \\ \text{II} - 30 \text{ бич.} \\ \text{III} - x \text{ бич.} \end{cases}$$

3. Қарууларын таап алала, кажы ла эжер примерлер кандый эп-аргала бодолгонын түгдеп көригер.

$$72 - 50$$

$$40 - 23$$

$$60 - 7$$

$$80 - 6$$

$$70 - 52$$

$$43 - 20$$

$$60 - 27$$

$$80 - 56$$

4. Божодылган кожор ло айрыыр темдектерди тургузаар:

$$54 \dots 8 = 62$$

$$76 \dots 40 = 36$$

$$40 \dots 8 = 32$$

$$25 \dots 9 = 16$$

$$80 \dots 27 = 53$$

$$16 \dots 14 = 30$$

5.	Баштапкы кожулаачы	17	17	17	17	17	17	17	17
	Экинчи кожулаачы	8		18		26		37	49
	Сумма		30		40		50		60

6. Эки кезинти тартып алыгар: бирүзинин узуну 11 см, экинчизинин 8 см. Олордын бирүзи бирүзинен канча сантиметрге кыска?

7.

Бу чертежтон 3 үчтолук ла 3 төрттолук табыгар. Төрттолуктардын ортозынан квадрат таап алыгар.

1. Бичип алала, эптү эп-аргала бодогор.

- 1) 10 ло 7 деп тоолордын суммазын 40-нөн айрыыр.
- 2) 40 лө 10 деп тоолордын суммазынан 7-ни айрыыр.
- 3) 10 ло 7 деп тоолордын суммазын 40-гө кожор.

2. Жартап берип, бодогор:

$$62-5 \quad 62-50 \quad 37+9 \quad 37+19 \quad 84-7 \quad 84-70$$

$$3. \quad \begin{array}{llllll} 21-7 & 36+5 & 22-4 & 14+8 & 15+45 & 46+24 \\ 18+8 & 12-5 & 19+23 & 26-7 & 54-33 & 38-4 \\ 42-6 & 60-6 & 41-11 & 30-18 & 7+8 & 58-49 \end{array}$$

4. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 5 \text{ дм} + 3 \text{ см} \dots 53 \text{ см} & 7 \text{ м } 3 \text{ дм} - 7 \text{ м} \dots 40 \text{ см} \\ 4 \text{ м} + 8 \text{ дм} \dots 84 \text{ дм} & 6 \text{ дм } 4 \text{ см} - 4 \text{ см} \dots 60 \text{ см} \end{array}$$

5. Оромнын эки кырына 90 агаш отургузар керек болгон. Бир келтегейине 36, экинчи келтегейине 38 агашты отургузып салдылар. Отургузарга база канча агаш артты?

6. Бир бочкодо 40 сабат суу болгон, экинчизинде дезе 12 сабат. Чектер сугарарда 12 сабат сууны кородып салдылар. Бочколордо канча сабат суу артты? (Башка-башка эп-аргала бодогор).

7. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

Экелгени	Коротконы	Артканы
I—24 II—27	x	22

1. Адазы уулына 9 салковойго костюм ла 2 салковойго чамча садып алды. Кассага ол 25 салковой берди. Адазы канча салковой жан-дыртып алды?

Болгоны—25 салковой
Коротконы—9 салковой ло 2 салковой
Артканы— x салковой

2. Кызыкчак 20 акчага түрбек вата, тиш арчыыр порошок ло бинт садып алды. Ватанын баазы 4 акча, тиш арчыыр порошоктын 5 акча. Бинттин баазы канча акча?

3. Эки уулчак күрдин узунун кемјип, эки учынан бой-бойына удур базып клееттилер. Баштапкызы јолугарына јетире 45 м кемјип алды, экинчизи онон 6 м-ге ас. Күрдин узуну канча кире? (Јурук јурагар.)

4. 90-го јетире 9-тан кожыгар, 70-ге јетире 7-ден кожыгар.

$$\begin{array}{ll} 5. & 4+4+4+4+4+4 & 9+9+9+9+9 \\ & 7+7+7+7+7 & 8+8+8+8 \end{array}$$

Кажы ла сумманын кожулаачылары керегинде нени айдарга јараар? Олордын кажызында ла канча кожулаачы?

$$\begin{array}{llll} 6. & 62-7 & 90-76 & 36+15-51 & 50-33+16 \\ & 34-5 & 85-24 & 94-53+19 & 38+38-43 \\ & 26-9 & 70-42 & 27+43-64 & 80-52+14 \end{array}$$

7. Эптү эп-аргала бодогор:

$$26-(10+7) \quad 34-(10+6) \quad 53-(20+5) \quad 72-(30+8)$$

32—15

Примерлерди бодогонын јартагар:

$$32-15=32-(10+5)=(32-10)-5=17$$

$$63-27=63-(20+7)=(63-20)-7=36$$

1. Јартап, бодогор:

$23-15$

$46-18$

$52-25$

$75-36$

$81-44$

2. $24-16$

$93-56$

$43-28$

$27+27$

$90-5$

$51-23$

$35-18$

$57-34$

$80-34$

$48+9$

$42-17$

$91-27$

$52-36$

$46+46$

$70-0$

3. Суммаларды табала, олардын кажызында ла канча түңей кожу-лаачылар, тоологор:

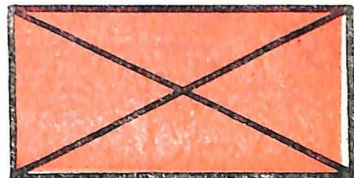
$$\begin{array}{l} 3+3+3+3+3+3+3 \\ 5+5+5+5+5+5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8+8+8+8 \\ 2+2+2+2+2 \end{array}$$

4. Пассажирлеринин тоозы түңей эки автобус брааткан. Остановка-да бир автобуста 8 кижы чыкты, экинчизинен десе 5 кижы, бир де кижы кирбеди. Кажы автобуста улус ас артты? Ненин учун? Канча-га ас?

5. *Уч коробкада 98 перо јаткан: баштапкысында 24 перо, экинчизин-де 32 перо. Учинчи коробкада канча перо јадыры? (Задачаны башка-башка эп-аргала бодогор.)*

6. Бу јурукта 8 үчтолук табыгар. Бу түсто-лукты чийүлери аайынча кезип ийзе, канча үчтолук боло берер?

1. Јартап, бодогор:

$54-17$

$32-9$

$45-28$

$86-24$

$60-32$

2. Астаачы	91	91	91	91	91	91	91	91	91
Астадаачы	6	9	15	18	24	27	32	39	44
Разность									

3. Действиелердин темдектерин тургузып бодойло, карууларын шиндегер:

$$\begin{array}{llll} 52 \dots 15 = 37 & 21 \dots 8 = 13 & 81 \dots 17 = 64 & 32 \dots 16 = 16 \\ 45 \dots 20 = 65 & 43 \dots 5 = 38 & 27 \dots 27 = 0 & 19 \dots 17 = 36 \end{array}$$

4. Бодойло, эжер примерлердин кажызы ла кандый эп-аргала бодолгонын тундеп коригер:

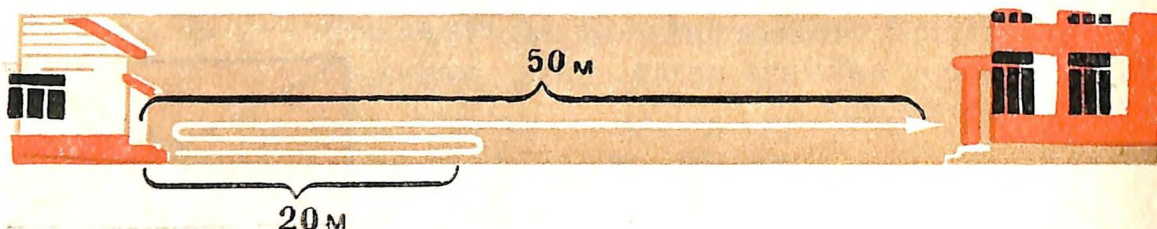
$$\begin{array}{llll} 35 - 28 & 46 - 14 & 72 - 35 & 53 - 18 \\ 35 - 8 & 46 - 19 & 72 - 30 & 53 + 18 \end{array}$$

5. Сумманы табыгар:

$$\begin{array}{ll} 9 + 9 + 9 & 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 \\ 9 + 9 + 9 + 9 + 9 & 9 + 9 + 9 + 9 \end{array}$$

Кажы ла суммада
9-ты канча катап ал-
ган?

6. Айылымнан школго јетире 50 м. Школго 20 метр барып јадала бичигимди ундып салганымды эске алындым. Мен ойто бурылып, бичикти алала, школго бардым. Мен узуну канча кире јол оттим? Артык канча кире јол оттим?

7. Формулалар аайынча бодолго лор тургузала, бодогор:

$$1) x = (48 + 14) = 12 \quad 2) x = 48 - (14 + 12)$$

1. Примерлерди бодоп, јартагар: $60-28$, $68-20$.

Бу примерлерди бодоордо слер кандый ээжилерди тузаландыгар?

2. Бодойло, кажы ла эжер пример кандый эп-аргала бодолгонын түндеп коригер:

$$\begin{array}{cccc} 60-42 & 97-60 & 71-34 & 55-20 \\ 62-40 & 90-67 & 74-30 & 53-25 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccc} 3. & 94-47 & 81-13 & 18+39 & 82-36 & 53-27 \\ & 36-28 & 75-48 & 71-48 & 57+9 & 18+66 \\ & 48-39 & 67-39 & 27+36 & 88-19 & 90-54 \end{array}$$

4. Миша балыктаарга 2 акчадан 5 поплавок садып алган. Миша поплавоктор учун канча акча төлөди?

2 ак. 2 ак. 2 ак. 2 ак. 2 ак.

Бу сумманын кожулаачылары керегинде нени айдарга јараар? Мында канча түней кожулаачылар?

$$2+2+2+2+2=10.$$

Түней кожулаачыларлу $2+2+2+2+2=10$ сумманы кыскарта мында бичиир аргалу: $2 \cdot 5=10$.

Бу примерлер мында кычырылып јат: 2-ден 5 катап алза, 10 болор.

5. Бастыра канча лепесток? Бастыра канча јалбырак?

$$\begin{array}{c} 5+5+5+5+5 \\ 5 \cdot 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 3+3+3+3 \\ 3 \cdot 4 \end{array}$$

Бодойло, кыскарта бичилгени канайда бүткөнин јартагар. Ол бичилгенин кычырыгар.

6. Үч квартирада 12 кижі жадып жат. Экинчи квартирада 5 кижі, үчинчисинде 4 кижі. Баштапкы квартирада канча кижі жадып жат?
 7. Бичик кычыратан залда 16 кичинек стол туру, жаандары десе кичинектеринен 4 столго ас. Бичик кычырар залда бастыра канча стол?

1. Бодоп, бичигер:

$$(70+3)-40=(70-40) \dots$$

$$70-(40+3)=(70-40) \dots$$

Бу примерлердин нези түңгей, нези башка?

2. Примерлерди бодогор. Кажы ла эжер примердин бодолгон эп-аргазын түңдеп көригер.

$16-5$	$56-9$	$8-7$	$90-5$
$16-7$	$56-4$	$80-27$	$92-5$

3. Јенил эп-аргала бодогор:

$93-(5+3)$	$56-(24+16)$	$80-(28+32)$
$(67+15)-23$	$(40+17)-17$	$21+(27+39)$
$56+(19+4)$	$(37+25)+15$	$(35+19)-35$

4. Јарты јок тооны табыгар:

$19-x=7$	$28+x=50$	$x-16=40$
----------	-----------	-----------

5. Кожорына берилген примерлерди бодойло, оморды берилген көргүзү аайынча кыскарта бичигер.

$7+7+7=21$	$9+9+9+9+9$	$8+8+8$	$6+6+6+6$
$7 \cdot 3=21$	$\dots$	$\dots$	$\dots$

6. Тетрадыгарда кажы ла јолдон 2 клеткадан 4 ряд клеткаларды эбиреде чийүлегер. Слер бастыра канча клетка эбиреде чийүледигер? Озо баштап кожорыла бодоп, бичигер, онын кийининде оны кыскарта бичип бодогоныла солыгар.

7. Нинада јуруктарлу 7 открытка болгон. 3 открытканы ол үүрезине сыйлап берди. Онын кийининде ого энези үзеери 3 открытка берди. Нинада канча открытка боло берди?

8. Качан гаражтан 15 машина чыгып, атана берерде, анда база 9 машина артып калган. Гаражта канча машина болгон?

1. Баштапкы класстын үренчиктери утренникке шарлар экелген. Кызыл шарлары 20 болгон, чанкырлары кызылдарынан 6-га көп, сарылары дезе чанкырларынан 4-кө көп болгон. Баштапкы класстын үренчиктери сары канча шар экелди?

К — 20 ш. ← —————
 Ч — ? 6 шарга көп ← —————
 С — x 4 шарга көп ← —————

2. Бойынын сөзлигине Оля 20 сөс бичип алган. Ира Олядан 5 сөс кө ас, Володя дезе Ирадан 3 сөскө ас. Володя канча сөс бичип алды? Кемизи ончозынан көп сөс бичип алды? Кемизи ончозынан ас? Орөги бодолгого түңей бодолго тургузып, бодогор.

3. Жастыраларлу примерлерди таап, чыгара бичип алыгар. Олорды бодогор.

$$54 - 27 = 27$$

$$42 - 16 = 26$$

$$67 - 48 = 19$$

$$60 - 38 = 22$$

$$47 + 18 = 65$$

$$88 - 59 = 28$$

$$27 + 34 = 61$$

$$62 - 27 = 45$$

$$100 - 54 = 46$$

4. Точкалардын ордына божодылган + эмезе — темдектерди тургузыгар:

$$35 + 7 \dots 8 = 34$$

$$81 - 18 \dots 12 = 51$$

$$27 - 4 \dots 29 = 52$$

$$92 - 67 \dots 25 = 50$$

5. Суммаларын бодоп табала, кожорына берилген примерлердин келишкедийлерин кыскарта бичип бодойтоныла солыгар!

$$9 + 9 + 9$$

$$7 + 6 + 1$$

$$5 + 5 + 5 + 5$$

$$8 + 8 + 8 + 8$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$4 + 6 + 5 + 3$$

6. Бодолголордын учуры аайынча јурук јурагар. Олорды кожорыла бодоп бичигер. Олорды кыскарта бичириле солыгар.

1) Ленада беш акчанын 4 монетазы болгон. Ленада канча акча болгон?

2) Витя маала сугарарга 3 катап 2 сабаттан суу экелген. Витя бастыра канча сабат суу экелди?

1. Примерлерди бодоп јартайла, бодолгонынын эп-аргаларын тўн-дегер.

$$65+3 \quad 65-3 \quad 52+40 \quad 52-40$$

Слер кандый ээжилерди тузалаңдыгар?

$$\begin{array}{lllll} 2. & 32+4 & 88-5 & 56-30 & 27+16 & 82-57 \\ & 32+40 & 88-50 & 50-36 & 34-15 & 37+45 \\ & 32+44 & 88-55 & 50-6 & 19+43 & 91-37 \end{array}$$

3.	Астаачы		83		65		47		29
	Астадаачы	2		4		6		8	
	Разность	90	80	70	60	50	40	30	20

4. Диваннын баазы 48 салковой, шкаф диваннан 10 салковойго баалу, люстра дезе шкафтаң 25 салковойго јенил. Люстранын баазы кандый? Қандый неме ончозынан баалу? Қандый ончозынан јенил? Бого јүзүндеш бодолго тургузып, бодогор.

5. $8 \cdot 3$ деп примерди кычырыгар.

Қожулаачы эдип кандый тоо алалы?

8 деп тоо кожулаачы эдип канча катап алылды?

Бичигер: $8+8+8=24$ $8 \cdot 3=24$

Берилген примерлерди, мынайда ок шўўнип, кожорына јаны примерлерле солып, бодогор.

$$2 \cdot 3 \quad 4 \cdot 6 \quad 9 \cdot 4 \quad 7 \cdot 5 \quad 10 \cdot 4$$

6. Бодолголорго јурук јурайла, оморды бодогор:

1) 5 ўч акчанын монетазында канча акча?

2) 6 акчадан турган 3 альбомнын баазы кандый?

1. Примерлерди бодоп, јартагар: $20-8$, $70-6$.

2. Бодойло, кажы ла эжер пример кандый эп-аргала бодолгонын тўндеп кўригер.

$$\begin{array}{llll} 30-7 & 25+3 & 56-2 & 74-10 \\ 38-7 & 25+30 & 56+2 & 74+10 \end{array}$$

3. 42-ден көп лө 51-ден ас тоолорды бичигер, олардын кажызын ла 16-га астадыгар.

4. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

I—37 —————
 II—? 12-ге ас ———
 III—x 8-ке көп ———

5. Шил кезеечиге 40 рам шилдеер керек болгон. Качан ол бир канча рамды шилдеп саларда, ого шилдеерге 32 рам арткан. Шил кезеечи канча рам шилдеди?

6. Бодолголорго журуктар журайла, оларды бодогор:

1) Жастыктын кыптарына 4 топчыдан тагып јат. 3 жастыктын кыбына канча топчы керек? 4 жастыктын кыбына канча?

2) Энем 2 платье көктөди. Кажы ла платьеге 3 метр бөс кирди. 2 платьеге канча метр бөс кирер?

7. Бу примерлерди бодойло, оларды кожорынын примерлериле солыгар:

3 · 5

7 · 3

8 · 4

10 · 5

6 · 4

1. Бодолголорды кыскарта бичийле, бодогор. Бодолголорды ла олардын бодолгондорун тундеп көригер.

1) Таарда 30 кг картошко болгон. Качан картошконын кезигин кородып саларда, 10 кг арткан. Канча килограмм картошко кородылган?

2) Качан 20 кг картошконы кородып саларда, таарда 10 кг арткан. Таарда канча килограмм картошко болгон?

2. Јарты јок тооны табыгар:

$x - 25 = 50$

$14 + x = 80$

$86 - x = 32$

$x + 41 = 64$

3. $39 + 18$ $40 - 27$ $76 - 54$ $48 + 12 - 27$
 $56 + 28$ $28 - 16$ $19 + 25$ $36 + 24 - 13$
 $45 + 17$ $32 - 18$ $61 - 24$ $67 - 67 + 25$

4. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ темдектерди тургузыгар:

$7 + 7 + 7$... $7 \cdot 3$

$4 \cdot 5$... $4 + 4 + 4$

$8 + 8 + 8 + 8$... $8 \cdot 5$

$6 \cdot 3$... $6 + 6 + 6$

$5 + 5 + 5 + 5$... $5 \cdot 3$

$3 \cdot 5$... $3 + 3 + 3 + 3$

5. Ларёкко 19 кайырчак яблоко экелдилер, сливаны яблокодон 6

кайырчакка ас. Ларёкко бастыра канча кайырчак яблоко ло слива экелдилер?

Бодолго јангыс действиеле бодолор эдип, сурагын кубултыгар.

6. Формула аайынча бодолго тургузып, бодогор: $x = (15 + 19) - 10$.

1. Примерлерди јартап, бодогор:

$30 + 14$

$20 - 14$

$46 + 32$

$46 - 32$

Слер кандый ээжилерди тузalandыгар?

$20 + 16$

$57 - 41$

$60 - 14 - 9$

$24 + 72 - 39$

$20 - 16$

$57 + 41$

$80 - 53 - 8$

$58 + 23 - 45$

3. Кожорына берилген примерлердинг келишкедийин кыскарта бичийле, бодогор.

$9 + 9 + 9 + 9$

$15 + 17 + 19$

$6 + 6 + 6 + 6 + 6$

$7 + 1 + 5 + 8$

$12 + 12 + 12$

$8 + 8 + 8 + 8$

4. Примерлерди көчүрип бичип алала, оларды кожордын примерлери солып, бодогор:

1) 9-тан 6 катап алар

3) 3-тен 6 катап алар

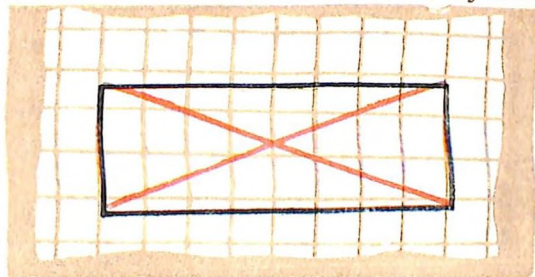
2) 7-ден 5 катап алар

4) 10-нон 4 катап алар

5. Звездочкада 7 октябрыт. 5 звездочкада канча октябрыт?

6. Школдын үч кассында 100 үренчик. Баштапкы класста 34 үренчик үренип јат, экинчизинде баштапкы класстагызына түңей. Үчинчи класста канча үренчик?

7. Клеткалу чаазынга, јурукта чылап, түстолук јурагар. Оны кезип алала, чийүлелген јолдорыла тиле кезип ийигер. Кандый фигуралар боло берди?

1. Примерлерди јартап, бодогор:

$9 + 6$

$14 - 8$

$23 - 7$

$68 + 5$

Слер кандый ээжилерди тузalandыгар?

2. $8+7$	$24-8$	$18+7-9$	$90-45+18$
$13-6$	$37+7$	$36+5-7$	$56+27-31$
$7+9$	$51-6$	$48+4-17$	$63-36+25$

3. Божодылган $>$ ол эмезе $<$ темдектерди тургузыгар:

20 ... 14

72 ... 86

58 ... 17

39 ... 50

Баштапкы тоо экинчизинен канчага көп ол эмезе канчага ас, жартап беригер.

4. Бир гаражта 35 машина турган, экинчизинде 48 машина, үчинчизинде дезе баштапкы ла экинчи гаражта турган машиналардын тоозынан 26 машинага ас. Үчинчи гаражта канча машина?

5. Неделеде 7 күн. Эки недееледе канча күн? Үч недееледе? Төрт недееледе канча?

6. Кайырчакта 10 кг печенье. Эки андый ок кайырчакта канча килограмм печенье? Төрт андый ок кайырчакта канча?

7. 6 тегерикти экиден салыгар, канча катап 2 тегериктен алылды?

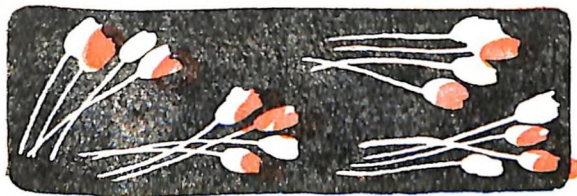

Бу бодолгонын бодолоры мынайда бичилет: $6:2=3$. Каруузы: 3 катап.

6-ны 2-ге үлезе, 3 болор деп кычырылып јат.

8. Бодолголорды кычырала, бодогонын шиндеп көригер:

1) Катя садтан 12 чечек экелеле, оны кажы ла тутамда 4 чечектен эдип букеттер эткен. Канча букет болды?

Бодолгоны: $12:4=3$
Каруузы: 3 букет.

2) Јаанак кажы ла тарелкеге 2 яблокодон 8 яблоко салган. Яблоколорды саларга канча тарелке керек болды?

Бодогоны: $8:2=4$
Каруузы: 4 тарелке.

$$1) 15:5=$$

$$2) 24:6=$$

1. Бодолголорды бодойло, олордын бодолгондорын тўндеп кўригер:

1) Туранын баштапкы этажында 12 кўзнўк, экинчизинде дезе 16 кўзнўк. Экинчи этажта баштапкызынан канча кўзнўккў кўп?

2) Туранын баштапкы этажында 24 кўзнўк, экинчизинде дезе 30 кўзнўк. Баштапкы этажта экинчизинен канча кўзнўккў ас?

2. Кожор ол эмезе айрыыр темдектерди ле божодылган тоолорды тургузыгар:

$$\begin{array}{l} 67 \dots = 72 \\ 36 \dots = 45 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 81 \dots = 90 \\ 48 \dots = 70 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 52 \dots = 34 \\ 86 \dots = 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3. 54 + 9 - 48 \\ 35 - 9 + 27 \\ 28 + 47 - 36 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 5 + 5 + 5 + 5 \\ 6 + 6 + 6 + 6 \\ 7 + 7 + 7 + 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 17 + 71 \\ 51 + 15 \\ 32 + 23 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 57 - 57 \\ 84 - 0 \\ 0 + 93 \end{array}$$

4. Ўч клеткада 29 койон отурган. Баштапкы клеткада 12 койон, экинчизинде дезе 9 койон. Ўчинчи клеткада канча койон?

5. Журуктарды аяктап кўрўлў, карууларын табыгар:

$$10:2$$

$$12:3$$

$$8:4$$

$$10:5$$

6. Алдындагы бодолго чылап, бодоп бичигер:

- 1) 9 тегерикти 3 тегериктен үлөп салыгар. 3 тегериктен канча каттап салынды?
- 2) 6 үчтолукты 2 үчтолуктан үлөп салыгар. 2 үчтолуктан канча каттап салынды?

1. Бодойло, кажы ла эжер пример кандый эп-аргала бодолгонун түгдөп көригер:

$$\begin{array}{ccc} 60+25 & 35+14 & 36+17 \\ 60-25 & 35-14 & 36-17 \end{array}$$

Слер кандый ээжилерле тузаландыгар?

$$\begin{array}{cccc} 2. & 57-24 & 71-58 & 13+44 & 22+49-16 \\ & 75+15 & 90-68 & 61-17 & 33+17-25 \\ & 42+19 & 50-8 & 82-7 & 44+38-14 \end{array}$$

3. Божодо бичигер:

$$\begin{array}{ccc} 46-31 > 46- & \dots & 72-2-40 > 72- & \dots \\ 35+18 < 35+ & \dots & 54+6+20 < 54+ & \dots \end{array}$$

4. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, бодогор:

$$\begin{array}{l} \text{I}-18 \leftarrow \text{---} \\ \text{II}-? \text{ 5-ке көп } \leftarrow \text{---} \\ \text{III}-x \text{ 4-кө ас } \text{---} \end{array}$$

5. Эки кезинти чийе тартып алыгар: бирүзинин узуну 9 см, ол экинчизинен 3 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

6. Журуктарды айкап көрөлө, карууларын табыгар:

$$6 : 3$$

$$12 : 4$$

7. Бодолголордын условиелерине журук журайла, оморды бодогор:

1) Кажы ла тутамда 6 редискадан эдип, 12 редисканы тутамдап буулаган. Канча тутам болды?

2) Аяакта 10 болчок сахар жаткан. Оморды кажы ла стаканга 2 болчоктон үлөп салган. Оморды ончозын саларга канча стакан керек болор?

1. Бодолголорды кыскарта бичийле, бодогор. Бодолгондорун түндөп көригер:

1) Бир аквариумда 9 балык, экинчизинде десе 7 балык. Эки аквариумда жаба канча балык?

2) Эки аквариумда жаба 16 балык, олардын бирүзінде 9 балык. Экинчизинде канча балык?

$$\begin{array}{lll} 2. & 46+18-24 & 29+62-75 & 34-34+23 \\ & 93-68+26 & 100-32+18 & 60-27-33 \end{array}$$

3. Божодо бичигер:

$$\begin{array}{ll} 7+7+7+7=7 & \dots\dots 9+9+9+9+9=9 \\ 7+7+7+7 & 7 \dots\dots 9+9+9+9+9 & 9 \dots\dots \\ 7+7+7+7 & 7 \dots\dots 9+9+9+9+9 & 9 \dots\dots \end{array}$$

4. Пионерский лагерьде кажы ла палаткада 8 пионерден жаткан. 5 палаткада канча пионер болгон?

5. Магазинге 26 көк свитер ле 18 чанкыр свитер экелген. Бир күнге 15 свитер садылган. Канча свитер артып калды?

6. Фигураларды тузаланып, бодолголорды бодогор:

1) 8 тегерикти 4 тегериктен үлеп салыгар. 4 тегериктен канча катап салылды?

2) 10 квадратты 2 квадраттан үлеп салыгар. 2 квадраттан канча катап салылды?

3) 14 үчтолукты 7 үчтолуктан үлеп салыгар. 7 үчтолуктан канча катап салылды?

1. Бодойло, кажы ла эжер пример кандый эп-аргала бодолгоннын шиндеп көригер.

$$\begin{array}{llll} 38+40 & 90-46 & 12+6 & 57-4 \\ 30+48 & 96-40 & 18+6 & 51-4 \end{array}$$

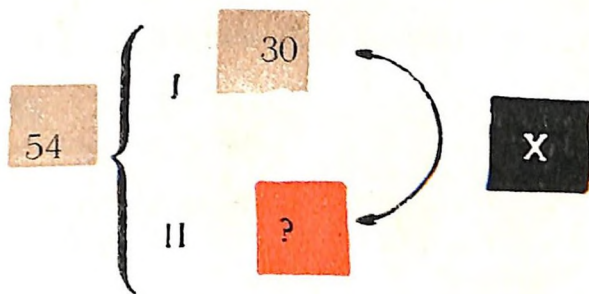
$$\begin{array}{lll} 2. & 43+7-24 & 52-(19+22) & 5+5+5+5+5+5 \\ & 74-37+8 & (46+18)-36 & 9+9+9+9+9+9 \end{array}$$

3. Жарты жок тооны табыгар:

$$x-15=15 \quad 18+x=25 \quad 68-x=21$$

4. Үренчик 38 акчага альбом
ло 8 акчага линейка садып ал-
ган. Кассага ол 50 акча берген.
Үренчик канча акча жандыртып
алган?

5. Альбомнын баазы 10 акча. 4
андый альбомнын баазы кан-
ча?

6. 10 тетрадьты 5 үренчикке теңнен үлеер керек. Кажы ла үренчик-
ке 1 тетрадьтан берерге канча тетрадь алар керек? 5 тетрадьты ала-
ла, кажызына ла бир тетрадьтан беригер. Экинчи катап 5 тетрадь-
ты алала, кажызына ла экинчи тет радьтан беригер.

Бастыра тетрадьты үлеп бердигер бе?

Кажы ла үренчик канча тетрадьтан алды?

Мынайып ок 12 карандашты 3 үренчикке теңнен үлегер.

7. 6 тегерикти 3 түңгей бөлүкке салыгар:

Кажы ла бөлүкте канча тегериктен салылды?

Бодолгоны мынайда бичип алыгар:

$$6:3=2.$$

Каруузы: 2 тегериктен.

Мынайда кычырар керек: 6-ны 3 түңгей бөлүкке үлезе, 2-ден болор.

8. Бодойло, фигураларды канайда үлегенигерди жартап беригер:

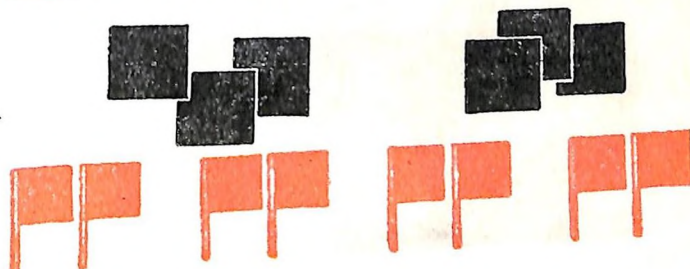
$$15:5=$$

Түңгей бөлүктердин кажызын-
да ла канча үчтолуктан?

$$6:2=$$

Түңгей бөлүктердин кажызын-
да ла канча квадраттан?

$$8:4=$$

Түңгей бөлүктердин кажызын-
да ла канча флажоктон?

1. Примерлер аайынча бодолголор тургузып, бодогор:

$$18 - x = 7$$

$$x - 11 = 7$$

$$18 - 11 = x$$

Бу бодолголордын нези түнө, нези башка?

2. Эки түрбекте 40 м бөс. Баштапкы түрбекте 23 м бөс. Экинчи түрбекте канча метр бөс?

3. Тетрадьтын баазы 2 акча, альбомнун — 6 акча. Линейканын — 5 акча, угольниктин — 12 акча. 10 акчага нени садып алар аргалу? 20 акчага нени садып алар? 30 акчага нени садып алар?

4. Божодылган кожорынын ол эмесе айрырынын темдектерин тургузала, бодоп шиндегер.

$$46 + 18 \dots 16 = 48$$

$$39 + 26 \dots 9 = 74$$

$$97 - 58 \dots 25 = 64$$

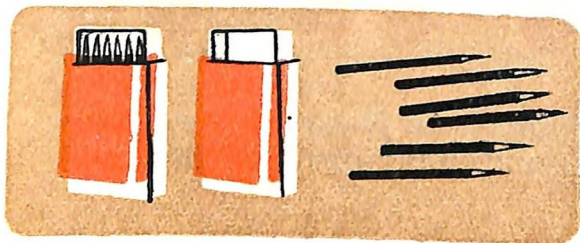
$$37 + 24 \dots 35 = 26$$

$$53 \dots 16 = 37$$

$$86 \dots 9 = 95$$

5. Бодолголордын бодогондорун аяктап көригер:

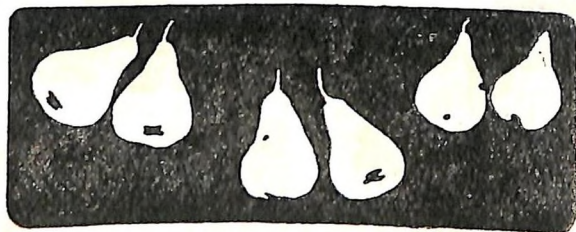
1) Уренчик 12 карандашты 2 коробкага теңнен салды. Кажы ла коробкага ол канча карандаштан салды?

Бодогон: $12 : 2 = 6$.

Каруузы: 6 карандаштан.

2) Жаанак 6 грушаны 3 балага теңнен үлөп берди. Кажы ла бала канча грушадан алды?

Бодогон: $6 : 3 = 2$.

Каруузы: 2 грушадан.

6. Журуктар аайынча бодолголор тургузала, олардын бодогонын бичип алыгар.

6 : 3

8 : 2

1. Бодолголорды кыскарта бичийле бодогор.

1) Стройкага 15 машина ак кирпич экелген, онызы кызылынан 7 машинага ас. Стройкага канча машина кызыл кирпич экелди?

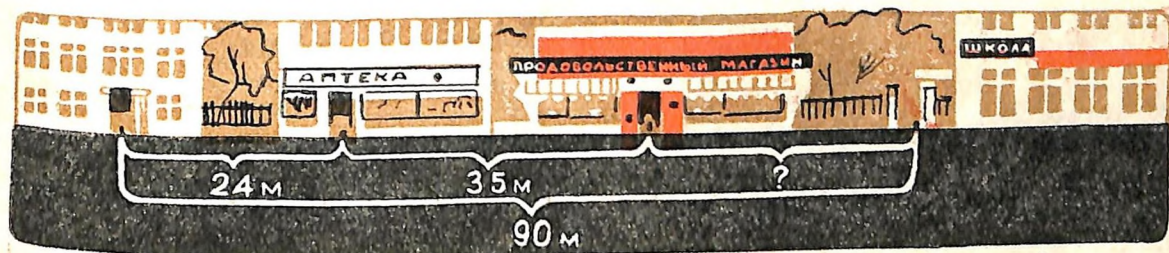
2) Стройкага 15 машина ак кирпич экелген, кызыл кирпичти дезе 7 машинага көп. Стройкага канча машина кызыл кирпич экелди?

Бу бодолголор ненинг учун түңей болуп јат?

2. Формула аайынча алдындагызына түңей эки бодолго тургузыгар:

$$x = 28 - 6$$

3. Айылдан школго јетире барган јолдын узуну 90 м, айылдан аптекага јетире 24 м, аптекадан магазинге јетире дезе 35 м. Магазиннен школго јетире канча метр?

4. 58—30
50—38

60—9
60—19

27—16+29
35—12+47

18—9—9
14—7—7

5. Журуктарды айкап көрөлө, карууларын табыгар.

$$15 : 5$$

$$10 : 5$$

$$14 : 7$$

$$6 : 3$$

6. Бодолголорды бодогонун айкап көригер:

1) 12 морковьты 4 кроликке тенненг үлеп бергиледи. Кажы ла кроликке канча морковьтонг берди?

$$\text{Бодогонны: } 12 : 4 = 3.$$

Каруузы: 3 морковь.

2) 8 морковьты кроликтерге үлеп бердилер, кажызына ла 2 морковьтонг. Канча кролик морковь алды?

$$\text{Бодогонны: } 8 : 2 = 4.$$

Каруузы: 4 кролик.

1. Баштапкы кожулаачы	17		17		19	23		29
Экинчи кожулаачы	45	48		55	56		56	
Сумма		65	68	72		79	82	85

$$\begin{array}{l} 8+8+8+8+8 \\ 9+9+9+9+9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 17+76-25 \\ 62-23-19 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 84-57-27 \\ 35+26+29 \end{array}$$

3. Октябрияттар кичинек балдарга трудтын баштапкы урогында 15 ойынчык эттилер, экинчизинде баштапкы уроктогызынан 2 ойынчыкка ас, үчинчи урокто эткен ойынчыктар десе баштапкы эки урокто эткен ойынчыктардын тоозына түнгей. Октябрияттар үчинчи урокто канча ойынчык эттилер?

4. Формулалар аайынча бодолголор тургузыгар:

$$x = (32 - 6) + 32$$

$$x = (29 + 40) - 20$$

5. Журуктар журайла, бодолголорды бодогор:

1) Коля бойынын нөкөрлөрине кажызына ла 2 яблокодон 12 яблоко үлеп берди. Канча бала яблоко алды?

2) Миша бойынын 2 нөкөрине 6 яблоконы теннен үлеп берди. Миша кажы ла нөкөрине канча яблокодон берди?

6. Журуктан 2 бештолукты, 2 төрттолукты, 2 үчтолукты табыгар. 6 түстолукты табыгар.

1.	Астаачы	63		63		72	70		62
	Астадаачы	18	20		27	36		36	
	Разность		43	40	36		34	31	26

2. Каруулары түнгей примерлерди столбикке башка бичип алыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 12+58 & 51-24 & 45+15 & 80-53 & 9+18 \\ 83-45 & 78-18 & 64-26 & 97-37 & 90-52 \\ 29+44 & 56+17 & 100-27 & 19+19 & 13+60 \end{array}$$

3. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, бодогор:

$$\begin{array}{l} 20 \\ \text{I} - 8 \\ \text{II} - 2 \\ \text{III} - x \end{array}$$

4. Коробкада 10 жымыртка. Эки коробкада канча жымыртка? 4 коробкада канча?

5. Бодолголорго журук журайла, бодогор:

1) Энем 15 ватрушканы тарелкелер сайын кажызына ла 5-тен салды. Бастыра калашты саларга канча тарелке керек болор?

2) Энем 10 ватрушканы 2 тарелкеге теннен салды. Ол кажы ла тарелкеге канча ватрушкадан салды?

6. Кажы ла бодолгого сурак тургузала бодогор:

1) 3 кызычак кажызы ла 4 тетрадьтан садып алды.

2) Юннаттар грядкадан 15 морковь јулуп алала, оморды 3 тўней тутамга ўлеп бууладылар.

3) Јаанак бойынын балдарына 6 конфетти кажызына ла 3-тен ўледи.

Таскадынарга кожолта материал.

1. Бодогор:

1) 50—32	27—14	80—46	18+31—24
64—53	30—15	68—25	78+19—63
70—18	58—36	34—21	17+48—32

2) 14—7	43—7	13—7+8	7+8—6
12—3	54—6	42—8+9	19+5—7
16—9	35—8	15—9+8	24+8—5

3) 34—18	23+16	54—18—18	56+7—24
43—25	51+17	72—24—24	65+9—35
62—17	43+24	50—17—17	86+7—56

4) 86—30	57—24	75+14—46	67—(40—9)
80—36	50—24	83—51+24	(26+34)—7
86—32	54—20	39+18—14	78—(55+8)
82—36	54—27	90—25+17	(32+40)—6

5) 63+20	86—6	37+12—24	80—(16+64)
63—20	74+6	37—12+24	(67+33)—84
76+3	50—26	42—19+15	82—(22+34)
76—3	50+26	42+19—15	(16+34)—46

6) 51—51	16—0	12—12+0	0+60—24
23—23	60+0	27+11—38	18+18—0

7) 5 дм+7 дм	1 дм 5 см—5 см	6 дм+1 см
8 м+6 дм	3 м 8 дм—3 м	8 м+8 дм

2. Каруулары там ла көптөп турзын деп, примерлерди көчүрүп бичип алала, бодогор:

$36+19$	$80-8$	$28+27$	$60-6$	$92-45$
$36+15$	$80-2$	$32+27$	$78-6$	$92-24$
$36+17$	$80-5$	$25+27$	$70-6$	$92-50$
$36+14$	$80-7$	$36+27$	$69-6$	$92-38$

3. Ээчий турган кажы ла примердин каруузы алдында турган примердин каруузынан 2-ге көп болзын деп, 4 пример кожорына ла 4 пример айрыырына тургузыгар.

4. Точкалардын ордына келишкедий кандый бир тоолор тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 1) \ 15+3 > 15+ \dots & 2) \ 45+ \dots > 18+45 \\ \quad 17-5 < 17- \dots & \quad 68- \dots < 68-5 \\ \quad 24-8 < 24- \dots & \quad 19+ \dots < 19+6 \end{array}$$

5. Бодобой туруп, божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузыгар:

$$\begin{array}{ll} 74-52 \dots 71-52 & 57+(3+10) \dots 57+13 \\ 35+14 \dots 35+18 & 64-(10+2) \dots 64-10 \\ 46-28 \dots 46-30 & (40+8)-20 \dots 40-20 \\ 53+12 \dots 12+53 & (30+9)+10 \dots 30+10 \end{array}$$

Бодоп, шиндегер.

6. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{llll} x-25=60 & 19+x=70 & x-17=8 & x+24=96 \\ x+16=40 & x-12=41 & 76-x=28 & 80-x=15 \\ 52-x=18 & 64-x=24 & x+14=30 & x-32=14 \end{array}$$

7. Баштапкы кожулаачы	60		56		52		44	
Экинчи кожулаачы		18		18		16		16
Сумма	78	76	74	72	68	64	60	52

8.	Астаачы		50		50		72		72
	Астадаачы	28		36		48		56	
	Разность	22	18	14	8	24	18	16	8

9. Божодылган + ол эмезе — темдекти ле тооны тургузыгар:

$$\begin{array}{llll}
 35 \dots = 17 & 63 \dots = 14 & 28 \dots = 60 & 54 \dots = 68 \\
 82 \dots = 45 & 42 \dots = 61 & 38 \dots = 17 & 27 \dots = 15 \\
 44 \dots = 52 & 53 \dots = 70 & 45 \dots = 80 & 70 \dots = 63
 \end{array}$$

10. Бичип, эптү эп-аргала бодогор:

- 1) 16-га 14 лө 18 деп тоолордын суммазын кожор.
- 2) 27 ле 19 деп тоолордын суммазына 11-ди кожор.
- 3) 38 ле 16 деп тоолордын суммазынан 18-ти айрыыр.
- 4) 32-ден 6 ла 12 деп тоолордын суммазын айрыыр.

11. Тоолорды түндеп, оlorдын кажызы кажызынан канчага көп ол эмезе канчага ас, айдып беригер.

$$\begin{array}{llll}
 16 \text{ ла } 42 & 58 \text{ ле } 74 & 35 \text{ ле } 43 & 80 \text{ ле } 76 \\
 50 \text{ ле } 17 & 90 \text{ ло } 9 & 62 \text{ ле } 15 & 27 \text{ ле } 35
 \end{array}$$

12. 1) 27-ден көп лө 38-тен ас тоолорды бичигер. Оlorдын кажызын ла 15-ке көптөдигер.

2) 63-тен көп лө 72-ден ас тоолорды бичигер. Оlorдын кажызын ла 28-ке астадыгар.

13. Бодойло, кожорынын кажы ла примерин кыскарта бичип бодоор примерле солыгар:

$$\begin{array}{ll}
 3+3+3+3+3 & 6+6+6+6 \\
 5+5+5+5 & 9+9+9+9+9 \\
 2+2+2+2+2+2 & 7+7+7
 \end{array}$$

14. Кажы ла примерди кожорынын примериле солып, бодогор:

$$\begin{array}{llllll}
 5 \cdot 2 & 7 \cdot 3 & 6 \cdot 2 & 7 \cdot 4 & 2 \cdot 5 & 9 \cdot 3 \\
 3 \cdot 4 & 8 \cdot 5 & 9 \cdot 4 & 10 \cdot 3 & 4 \cdot 4 & 7 \cdot 5
 \end{array}$$

15. Бодолголорды кожорыла бодойло, онын кийининде оlorды кыскарта бичип бодойтоныла солыгар:

- 1) Пионерлер 3 кемеге отурып, походко атандылар. Кажы ла кемедө 6 кижиден болгон. Походко бастыра канча пионер атанды?
- 2) Балдар ойноорго кажызында ла 5 кижиден 4 командага бөлиндилер. Ойында бастыра канча бала турушты?
- 3) Катокто балдар эжерлежип жыгыладылар. Бастыра 9 эжер бала болгон. Катокто канча бала жыгылады?
- 4) Тура 3 этажту, кажы ла этажта 10 квартирадан. Турада бастыра канча квартира?
- 5) Чаазын таарычактагы кулурдын ууры 3 кг. 4 андый таарычактагы кулурдын, 5 андый таарычактагы кулурдын ууры канча кире?
- 6) Бир кувшинге 2 л сүт кирет. Үч андый кувшинге канча литр сүт кирер? 6 андый кувшинде канча литр сүт?
16. Бодолголор аайынча журуктар журайла, бодоп салыгар:
 - 1) Живой уголокко 12 балык садып алдылар. Олорды кажызына ла 6 балыктан аквариумдарга божодып ийдилер. Балыктарга канча аквариум керек болор?
 - 2) Класста 15 парта. Олорды кажызында ла 5 партадан болзын деп рядтарла тургускылады. Класста канча ряд парта?
 - 3) 18 карандашты коробкалар сайын 6 карандаштан салдылар. Ого канча коробка керек болор?
 - 4) 15 марканы кажызына ла 5 маркадан конверттер сайын салдылар. Олорго канча конверт керек болор?
 - 5) 12 отургушты 3 кыпка теннен тургустылар. Кажы ла комнатага канча отургуш тургузылды?
 - 6) 15 апельсинди 3 пакетке теннен салдылар. Кажы ла пакетке канча апельсин салдылар?
 - 7) 16 жадыкты 2 машинага теннен салдылар. Кажы ла машинага канча жадыктан салдылар?
 - 8) Үч пионер теннен 6 гряданы одоп салды. Олордын кажызы ла канча грядадан ододы?
 - 9) Петя альбомнын кажы ла страницаына теннен 12 открытка жапшырды. Кажы ла страницага ол канча открыткадан жапшырды?
 - 10) Лёня альбомнын кажы ла страницаына 4 открыткадан 20 открытка жапшырып салды. Ол канча страницага открытка жапшырды?
 - 11) Школдын участогында иштеерге 20 үренчик 4 түнгей бригадага бөлинди. Кажы ла бригадада канча үренчик болгон?
 - 12) Школдын участогында иштеерге 18 үренчик кажызында ла 6 кижиден болзын деп бригадаларга бөлиндилер. Канча бригада төзөлдү?
17. 1) Жарты жок тооны 9-ка көптөдип ийерде, 27 болды. Жарты жок тооны таап алыгар.

- 2) Кандый тоо 15-тен 8-ке ас?
- 3) 16 жарты жок тоодон 7-ге көп. Жарты жок тооны табыгар.
- 4) 23 болзын деп, кандый тооны 7-ге астадар керек?
- 5) 45-тен 32 канчага ас?
- 6) 18-тен 54 канчага көп?
18. Бодолголорды кыскарта бичийле, оморды бодогор. Бодолголорды ла омордын бодогонун тўндеп көригер.
- 1) Гаражта 24 машина турган. 15 машина жорукка атана берген. Гаражта канча машина артып калды?
- 2) Гаражтан 15 машина чыгып, жүре берерде, анда база 9 машина артып калды. Гаражта канча машина болгон?
- 3) Гаражта 24 машина турган. Качан бир канча машина жорукка жүре берерде, гаражта 9 машина артып калган. Жорукка канча машина жүре берди?
19. Примерлер аайынча бодолголор тургузып, бодогор.

$$17+x=20$$

$$x+3=20$$

$$17+3=x$$

20. Кажы ла бодолго аайынча x -тў пример тургузыгар, бодолголорды бодогор:
- 1) Портфельде бир канча тетрадь жатты. Качан ого ўзеери база 2 тетрадь салып койордо, 8 боло берген. Портфельде канча тетрадь жаткан?
- 2) Уулчакта бир канча бичик болгон; качан ол нўкўрине 3 бичикти сыйлап берерде, ондо 5 бичик арткан. Уулчакта канча бичик болды?
- 3) Полкада 12 тарелке болгон. Качан энем столго бир канча тарелке тургузып койордо, полкада 2 тарелке артты. Энем столго канча тарелке тургусты?
21. Агазына кычырарга бичиктин 15 страницазы артты, сыйынына дезе 20 страница. Кычырарга сыйынына агазынан канча страницага көп артты?
22. Остановкада 7 кижии автобустан чыкты, 9 кижии дезе ого кирип отурды. Автобуста улус көптўй берди бе айса астай берди бе? канча кижиге?
23. Коля жолды кемјип алды: айылынан колодецке јетире 50 м, айылынан таскакка јетире 58 м. Колодецке јетире жол таскакка јетире жолдон канча метрге кыска?
24. Качан бир бидоннон 8 л сўтти, экинчизинен 5 л сўтти уруп аларда, бу бидондордо сўт теннен артты. Кажы бидондо сўт көп, канча литрге?
25. Ус 26 бичик кадарлаган, онызы ого кадарлаарга арткан бичиктерден 5 бичикке көп. Уска кадарлаарга канча бичик артты?

26. Жаанакка 58 жаш, ол таадактан 4 жашка јиит. Таадакка канча жаш?
27. Јаланда эки бригада иштеген. Баштапкызында 35 кижиге болгон, анда экинчизиндегизинен 8 кижиге ас. Экинчи бригадада канча кижиге?
28. Баштапкы класста 10 отличник. Онызы экинчи класстагызынан 2 отличникке көп. Экинчи класста канча отличник?
29. Женяда 20 откыртка болгон, 4 откыртканы ол школдын стенгазедин жазаарына берген, 3 откыртканы үүрезине сыйлады. Женяда канча откыртка артты?
30. Балдардын садына 30 кг кулур экелген. 4 кг кулурды олады эдерге чыгымдаган, 8 кг кулурдан дезе булочкалар быжырган. Канча килограмм кулур артты?
31. Классты кееркедерге балдар 48 чечектен 3 букет эткен. Бир букетте 12 чечек болгон, экинчизинде дезе 16. Үчинчи букетте канча чечек болды?
32. Школдын столовыйында үч столды айландыра 24 үренчик отурды: баштапкы столды айландыра 8 үренчик, экинчизин — 7 үренчик. Үчинчи столды айландыра канча үренчик отурды?
33. Школдын садында ак, оошкы ла кызыл чечек чечектейт. Бастыразы 54 чечек. Ак чечек 14 болгон, оошкы өңдүлери 23. Кызыл канча чечек чечектеди?
34. Юннат 3 төстөн 58 помидор үзүп алды. Бир төстөн 18 помидор, экинчизинен 20 помидор үсти. Үчинчи төстөн ол канча помидор үсти?
35. Школдын библиотеказынан баштапкы күнде балдарга 69 бичик берилди, экинчи күнде баштапкызынан 24 бичикке көп, үчинчи күнде дезе экинчизинен 9 бичикке ас берилди. Үчинчи күнде балдарга канча бичик берилди?
36. Метр кеденнин баазы 2 салковой, метр чекпен метр кеденнен 14 салковойго баалу, метр торко дезе метр чекпеннен 8 салковойго јенил. Метр торконун баазы канча салковой?
37. Таар картошконун ууры 50 кг, таар сахар таар картошкодон 20 кг-га уур, таар кулур дезе таар сахардан 30 кг-га уур. Таар кулурдын бескези канча кире?
38. Жаанама 70 жаш. Энем жаанамнан 25 жашка јиит, мен дезе энемнен 32 жашка јиит. Меге канча жаш?
39. Садта 28 кызычак иштеген, уулчактар дезе кызычактардан 3 кижиге көп. Садта бастыра канча кижиге иштеди?
40. Быјыл колхозчылар 18 тура туттылар, былтыр дезе 5 турага ас. Колхозчылар 2 жылдын туркунына канча тура туттылар?
41. Колхозчы үй кижиге бир грядкага 17 төс помидор отургускан.

экинчизине 19 тös, үчинчизине дезе эки грядкадагызына жаба отургузылганына көрө 20 тösкө ас помидор отургузылган. Колхозчы үй кижиге үчинчи грядкага канча тös помидор отургусты?

42. Слава бойынын садында 15 тös ак георгин (чечек), 18 тös сары георгин отургусты, кызыл георгинди дезе ак ла сары георгинди жаба алганына түңей отургусты. Слава кызыл георгинди канча тös отургусты?

43. Баланын платьезинин баазы 5 салковой, плащ платьеден 7 салковойго баалу, костюмнын баазы дезе платьенин ле плащтын баазын катый алганына түңей. Костюмнын баазы канча болды?

44. Хоккей ойноор командада 5 ойноочылар болгон, волейбол ойноор командада хоккей ойноор командадан 1 кижиге көп, футбол ойноор командада дезе ойноочылардын тоозы хоккей ле волейбол ойноор командалардагы ойноочылардын тоозына түңей. Футбол ойноор командада канча кижиге?

45. Магазинге балдардын 18 велосипедин, жаан улустын 45 велосипедин экелдилер. Күнине 20 велосипед саттылар. Магазинде канча велосипед артты?

46. Бир команданын хоккейисттеринде эски 12 ле жаңы 18 клюшка болгон. Ойноор тушта 5 клюшка сынып калган. Хоккейисттерде канча клюшка артып калды?

47. Кызычак терен 10 тарелке ле тайыс 5 тарелке јунды, онын кийининде ого јунарга база 9 тарелке артты. Кызычакка бастыра канча тарелке јунар керек болгон?

48. Пионерлер 8 гряда морковь ло 11 гряда свекла одогондор, онын кийининде олорго одоорго 7 гряда тату чалкан артты. Пионерлерге бастыра канча гряда маала ажын одоор керек болгон?

49. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузып, бодогор:

1) Болгоны — 30

Алганы — 12 ле 7

Артканы — x

2)

$$71 \begin{cases} \text{I} - x \\ \text{II} - 28 \\ \text{III} - 26 \end{cases}$$

3)

$$82 \begin{cases} \text{I} - 18 \\ \text{II} - x \\ \text{III} - 35 \end{cases}$$

$$4) \begin{array}{l} \text{I} - 34 \leftarrow \text{---} \\ \text{II} - ? \text{ 9-ка ас } \text{---} \\ \text{III} - x \text{ 5-ке көп } \leftarrow \end{array}$$

$$5) \begin{array}{l} \text{I} - x \text{ 8-ке ас } \text{---} \\ \text{II} - ? \text{ 6-га көп } \text{---} \\ \text{III} - 42 \leftarrow \text{---} \end{array}$$

50. Формулалар аайынча задачалар тургузыгар:

1) $x = 56 - (12 + 26)$

3) $x = (42 - 9) + 42$

2) $x = (38 + 25) - 14$

4) $x = (42 + 9) + 42$

51. Узуны 1 дм 1 см, 1 дм 3 см кезинти тартыгар.

52. Мындый эки кезинти тартыгар: бирүзинин узуны 8 см, экинчизинин 5 см. Экинчи кезинти баштапкызынан канча сантиметрге кыска?

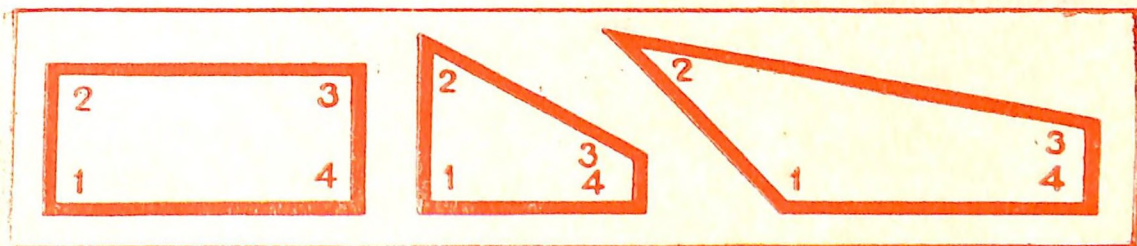
53. Мындый эки кезинти тартыгар: бирүзинин узуны 10 см, экинчизи дезе оноң 6 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуны канча кире?

54. Мындый эки кезинти тартыгар: бирүзинин узуны 9 см, ол экинчизинен 3 см-ге кыска. Экинчи кезинтинин узуны канча кире?

55. Мындый үч кезинти тартыгар: баштапкызынын узуны 12 см, экинчизинин узуны баштапкызынан 4 см-ге кыска, үчинчизи экинчизинен 3 см-ге узун. Үчинчи кезинтинин узуны канча кире?

56. Түстолук журап алыгар.

57. Бу фигуралардын түстолуктарын табыгар.

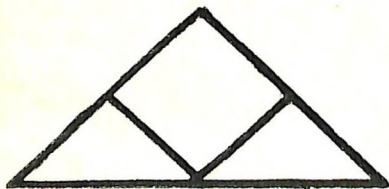
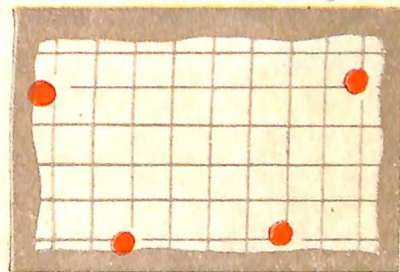

58. Клеткалу чаазыннан кандый-кандый түстолук кезип алыгар.

59. Клеткалу чаазыннан узуны 5 см келтегейлү квадрат кезип алыгар. Оны эки жолло 3 үчтолук боло берзин деп кезип алыгар.

60. Журукта көргүзилген чилеп, тетрадыгарга точкалар тургузыгар. Точкаларды төрттолук боло берзин деп, чийүле бириктиригер.

Квадрат боло берзин деп, бу төрттолуктын ичиле эки чийүни канайда тартар аргалу?

Бу журуктан квадратты ла 3 үчтолукты табыгар. Слер мында база кандый фигуралар көрүп жадыгар?

Бажалыктар

Он. (Тослоорына ла бодооры- на белетеп үредер уроктор)	3
Нумерация	9
Кожоры ла айрыыры	35
Јүс	91
Нумерация	92
Кожоры ла айрыыры	133
Таскадынарга кожолта мате- риал	208

Мария Игнатъевна Моро
Мария Александровна Бантова
Галина Васильевна Бельтюкова

МАТЕМАТИКА

Учебник для 1 класса

На алтайский язык перевел А. Ередеев

Редактор З. И. Табакова.
Художественный редактор И. И. Митрофанов
Технический редактор Р. А. Коломыц
Корректоры Е. Г. Чекушева, А. А. Боконокова

Сдано в набор 25/II 1969 г. Подписано к печати 2/VI 1969 г.
Формат $70 \times 90 \frac{1}{16}$. Печ. л. 15,8(13,5) + 1(1,17) л. вкл.
Уч.-изд. л. 14,9 + 0,98 вкл. Заказ 822. Тираж 4000 экз.
Цена без переплета 30 коп., переплет 8 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного изда-
тельства, пр. Коммунистический, 44. Горно-Алтайская
типография, пр. Коммунистический, 27.

46

47

45

40

41

42

39

38

36

37

32

31

29

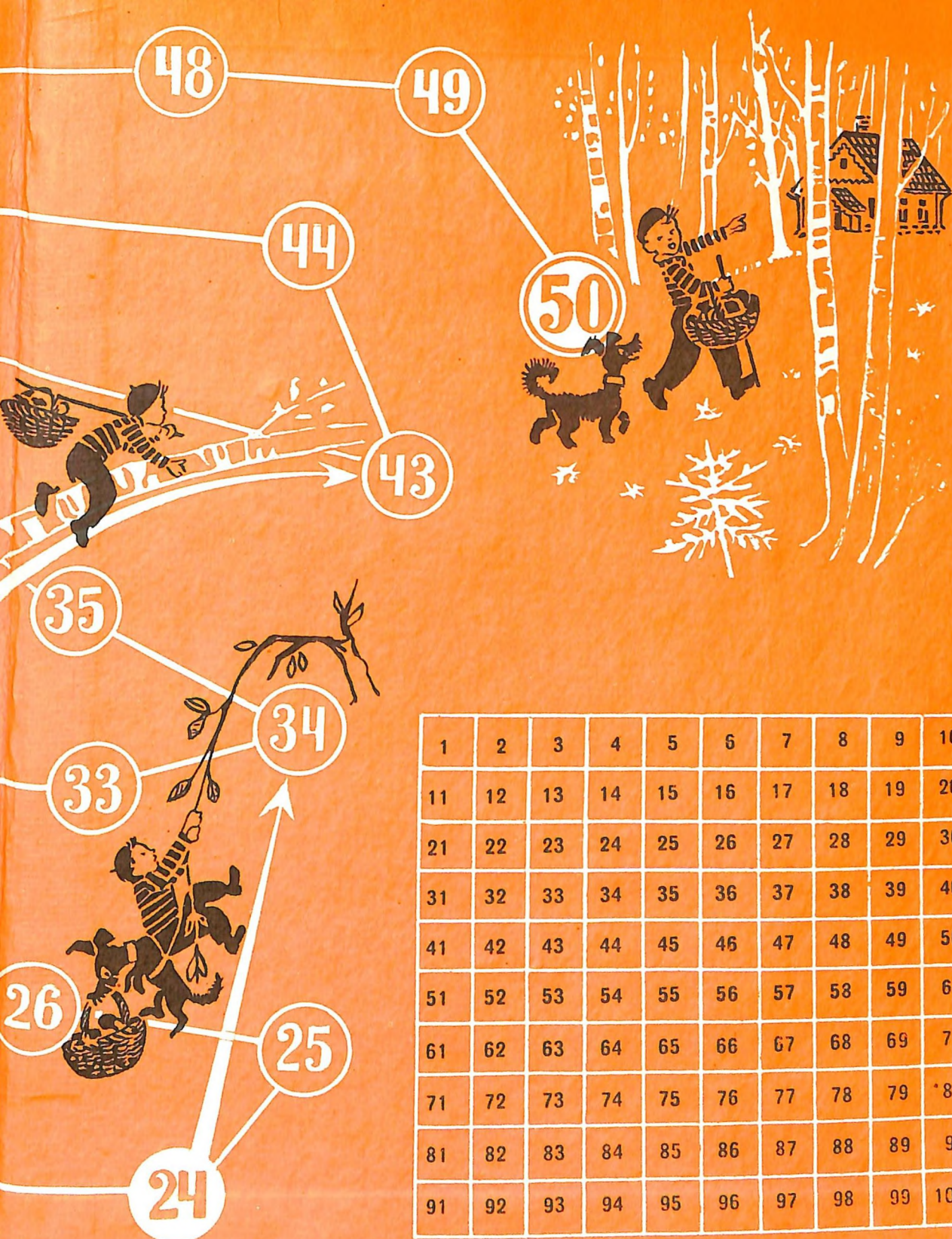
28

27

21

22

23

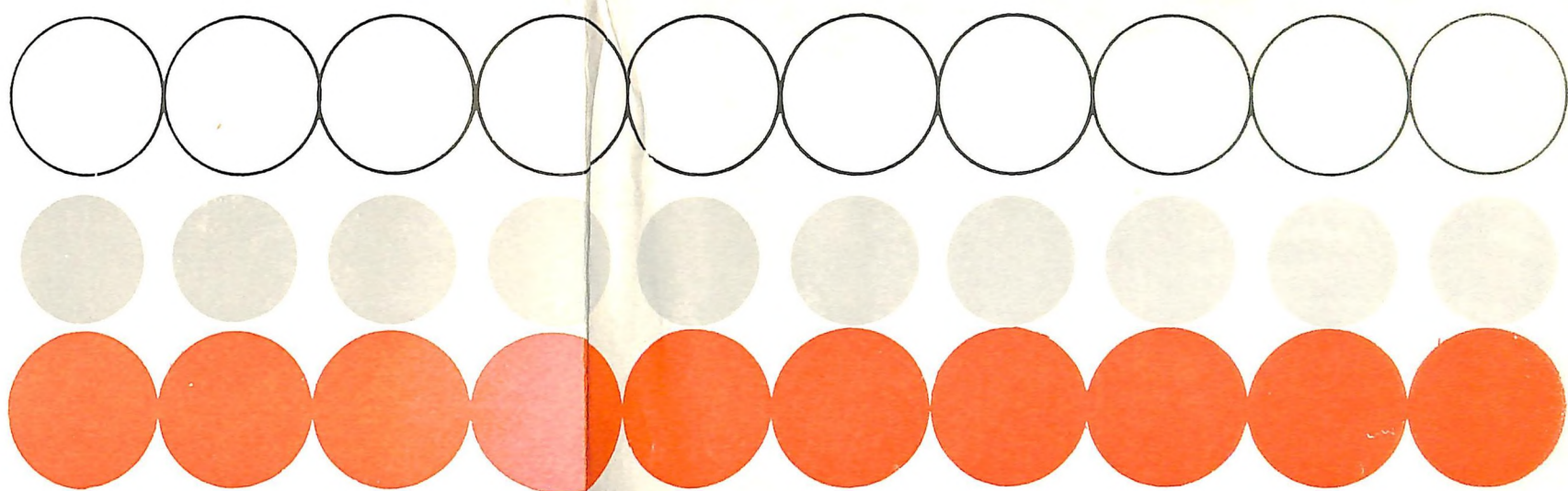
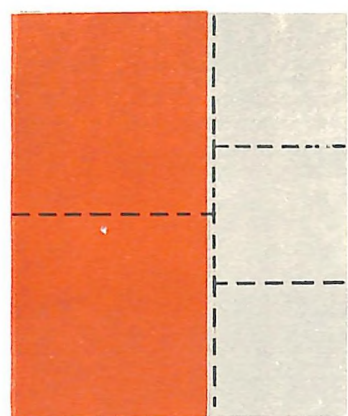
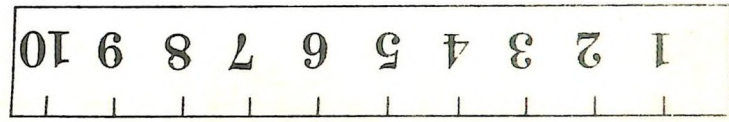
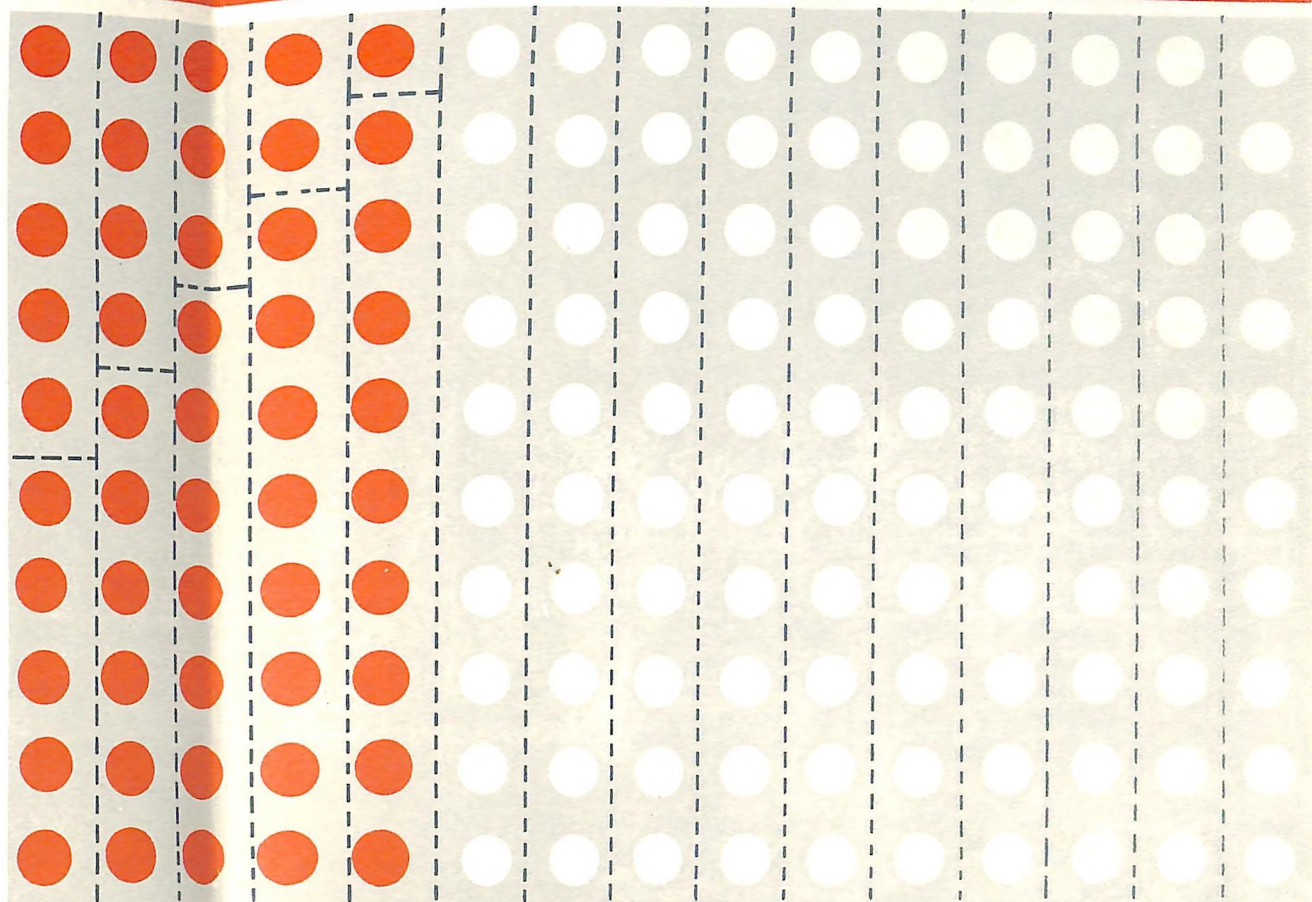
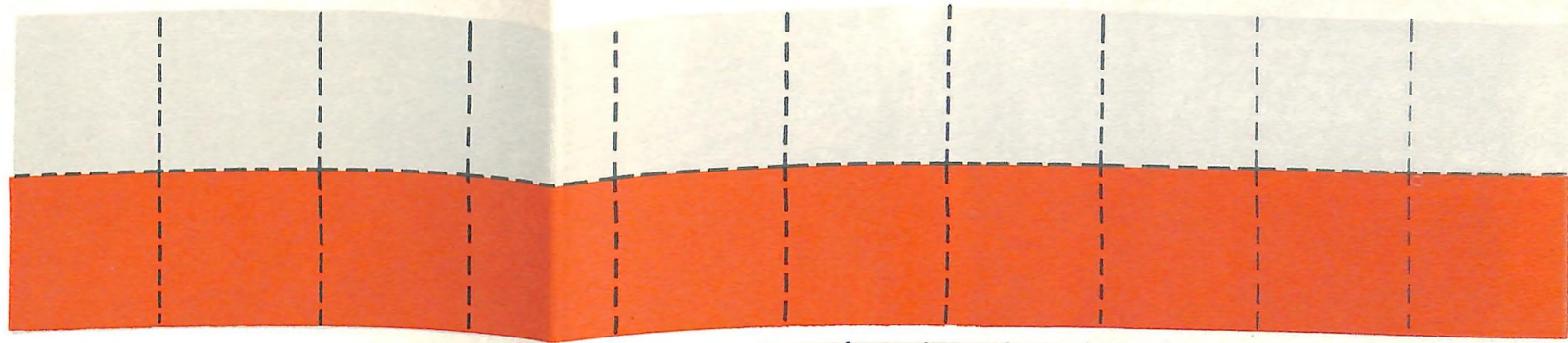
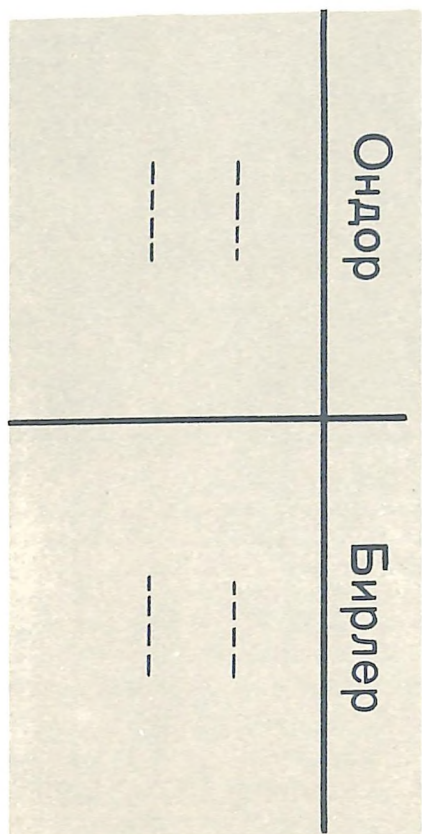
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

38 акча

10	10
9	9
8	8
7	7
6	6
5	5
4	4
3	3
2	2
1	1

Нөргүзүлгөн чийүлөрдүн ордунда
чаазынды кезеле, ого цифраларлу
тибентерди кийдире кондырыгар.

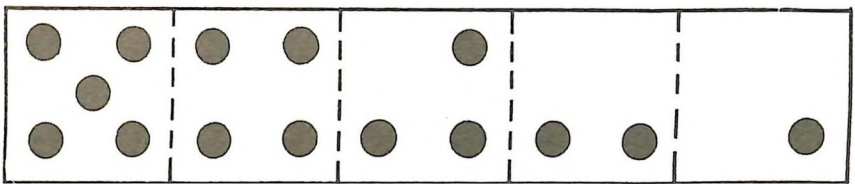
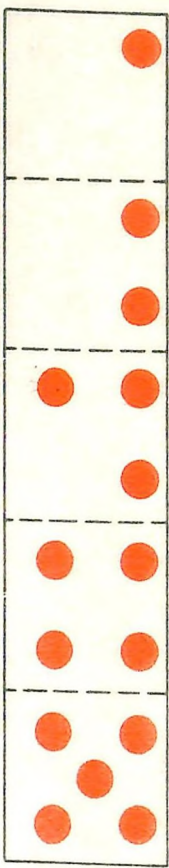
Бичиктин башталганында ла учын-
да (форзацында) „Нем түргөн?“ деп
ойын берилген.

Бу ойынды ойноорго учебникке при-
ложение эдип салынган чаазындар-
дан кезип, кубик јелимдеп алар.

Нажы ла ойноочыда (2—3 кижиден
ойноор аргалу) байынын фишказы
(өндү чаазыннан кезип алган тегерик,
топчы ла оной до өскөзи) бар болор
учурлу.

Ойноочылар кубикти селижип таш-
тап јат. Анда канча ла точка түшсе,
фишканы анча он тегерикке јылдырып
ийер керек. Фишка кара ол эмезе
боро тегерикке учурагажын, оны
стрелкала көргүскени аайынча јыл-
дырар керек.

Калганчы тегерикке (20-ге ол эме-
зе 50-ге, бойлары ортодо јөптөжип
алганы аайынча) ойноочылардын ке-
мизи озо једер, ол ойноп алар.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	20
30	40	50	60	70	+				
80	90	0	-	=	>	<	?	x	